

arkzin

PROČITAJ I DAJ DALJE!!!

MAGAZIN ANTIRATNE KAMPANJE HRVATSKE br. 10, veljača 1994. godina IV, cijena 5000 HRD, 150 SIT, 5 DEM

SPECIJALNI DODATAK: STENOGRAM RAZGOVORA HRVATSKIH & SRPSKIH NOVINARA U ZAGREBU

Žarko PUHOVSKI: Hoće li se nakon "normalizacije" Srbe smjeti mrziti više no što je "normalno"

Je li Vlado GOTOVAC jugonostalgičar?

Postaje li Split grad slučajeva?

Intervju: Tonči MAJIĆ: je li za sve splitske deložacije odgovoran osobno Gojko ŠUŠAK

INTERVJUI: Gvozden FLEGO, Ivan LOVRENOVIĆ, Wam KAT, UK Subs

Planira li Slovenija napasti Hrvatsku?

Zašto je uhapšen Veljko DŽAKULA?

Ekologija: biogorivo

Travestije: Je li SLAVICA zapravo - muško?

Nove čistke u katedrali duha: Zašto su sa HRT-a uklonjeni Mirna BEREND & Ivan MILADINOV

Legalize it: PROSTITUCIJA LAKE DROGE

Sretan 8. MART - BORBENI DAN ŽENA!

ZA arkzin JAMAČNO NE PIŠU: TANJA TORBARINA, MILAN IVKOŠIĆ, JOSIP JOVIĆ, DUNJA UJEVIĆ, SREĆKO JURDANA... [ali u arkzinu možete saznati što misle!!!]

SADRŽAJ

IMPRESUM

arkzin

BROJ 10
ZAGREB, VELJAČA 1994.
CIJENA: 5000 HRD
IZDAVAČ: ANTIRATNA KAMPANJA HRVATSKA, TKALČIĆEVA 38, ZAGREB, TELEFON (041) 422-495, FAX 271-143
GLAVNA I ODGOVORNA: VESNA JANKOVIĆ
SU-UREDNICI: BORIS RAŠETA, VESNA ROLLER,
ILUSTRATOR: VELJKO DANILOVIĆ
LAY OUT: DEJAN KRŠIĆ 4 CSA
UREDNIŠTVO: TATJANA TAGIROV, TONI GABRIĆ, BORIS BUDEN, BORIS TRUPČEVIĆ, SRĐAN DVORNIK, ZEHRUDIN ISAKOVIĆ, ZORAN OŠTRIĆ
ZAHVALJUJEMO ZAKLADI OTVORENO DRUŠTVO, SVIMA KOJI KUPUJU ARKZIN, TE PRIJATELJU MAKU NA STALNOJ HIGH-TECH PODRŠCI

TISAK: HRVATSKA TISKARA, SLAVONSKA AVENIJA 4
GLAVNI DISTRIBUTER: TISAK, ZAGREB
MIŠLJENJEM MINISTARSTVA KULTURE I PROSVJETE REPUBLIKE HRVATSKE, ARKZIN JE OSLOBOĐEN PLAĆANJA POREZA NA PROMET.

CIJENA PRETPLATE: 1 DEM u protuvrijednosti HRD po tečaju NBH na dan plaćanja. Za inozemstvo 5 DEM po primjerku. Uplate na žiro-račun broj 30102-678-83973 s naznakom Antiratna kampanja Hrvatska — za ARKZIN. Devizni račun Antiratne kampanje Hrvatske kod Zagrebačke banke, 30101-620-16, broj računa 2421726885 (za ARKZIN)
NE ZABORAVITE POSLATI KOPIJU UPLATNICU SA SVOJOM ČITKO ISPISANOM ADRESOM!!!

CIJENA OGLASNOG PROSTORA:
1/1 stranica 1000 DEM, 1/2 stranice 500 DEM, 1/3 str 300 DEM, 1/4 stranice 250 DEM. Plaćanje u protuvrijednosti HRD po srednjem tečaju NBH na dan uplate.

PISMO IZ TUĐINE

Raj, sunce starog kraja

Draga teta Vido!

Mama je danas dobila Vaše pismo, pa sam dobila želju da Vam se i ja javim. Eto, da bar vidim kako živite i čemu se nadate.

Prošlo je pola godine od kako smo došli ovamo i za to vrijeme se promijenilo mnogo stvari. U jednu ruku - mnogo je bolje. Počela sam ići u školu, imamo divan stan, dovoljno novaca za normalan život... Uspjela sam prodati neke svoje slike, pa i tako zaradim. I uz sve to nisam potpuno sretna. Mentalitet ovih ljudi je sasvim različit. Život mladih ljudi se svodi na konzumiranje droge i alkohola subotom naveče, a za Bosnu ili nisu čuli ili misle da je u Africi. Tako da sam ja ovdje manje-više marsovac.

Želim postići nešto u životu, što bi rekla majka Samija: u inat dušmanima! A i pokazati ovim punoglavcima da nisam pripadnik plemena Zulu. Za postići dobar uspjeh u školi i nije potrebno previše učiti, jer mi iz Yu-sistema smo ovdje, praktično - genijalci. Imam malo problema s jezikom, ali mi pomaže engleski. Većinu predmeta radim na engleskom. Sada trebam završiti još jednu godinu, pa ću onda dalje. Slikarstvo, ako uspijem kojim sretnim slučajem. Znate, mislim da je ovo savršena zemlja za to, jer je ovdje umjetnost na prvom mjestu (naravno, odmah iza politike).

Mogu reći, bilo je i boljih dana, ali u poređenju s onim što mi je Hrvatska nudila, mogu biti presretna.

Sa tatom se čujemo svakih 15 dana. Stalno isto - "Živi su, zdravi i gladni!" Više ni sama ne znam kako reagovati na ovo, smijati se ili plakati! Ja sam samo jednom pričala sa Benjom, a mama dva puta. Prije nekoliko mjeseci se oženio i sada živi u Tuzli.

Mama je skoro uvijek tužna, a najčešće zbog Benje. Mnogo je ostarila i mislim da je u životu održava samo pomisao na neki povratak. Često se pitam ima li više uopšte smisla misliti i ulagati nade u to. Mislim da je i tata izgubio sve nade. Ali ljudi se na sve naviknu, ali za moju mamu će to biti užasno teško.

U februaru ću napuniti osamanest godina. Uvijek sam to smatrala jednim od najbitnijih datuma, ali sada je postalo beznačajno. Jedina prednost je da sada mogu zaglaviti u zatvoru. U martu (19.) ću ići sa školom u Austriju. Tako će mi se pružiti prilika da vidim jedan dio svoje familije. O ostatku familije i o prijateljima mogu samo da sanjam. Više i ne želim tako iskreno da vidim sve te prijatelje, jer se užasno bojim te nacionalističke nastrojenosti, usađene u nas za ove dvije godine. Svi smo mi, manje-više, Srbi, Hrvati ili Muslimani (kao što bi to rekla moja prijateljica koja se za ovog rata nastanila u Kanadi). Sada ovdje imam dobre prijatelje koji mi pomažu u svemu i trude se da razumiju mogu situaciju (nešto što ni sama ne razumijem).

Kao što sam već rekla, bilo je i boljih dana, ali ja se nadam da će ponovo doći.

"... i kad umoran zaspi i više se ne probudi,
jedino za čime žudi je da umjesto blaženstva, raja,
vidi zoru kako rudi, sunce starog kraja..."

(Džoni Štulić)

Voli Vas

Zana

APEL ŽENA PROTIV RATA U POVODU 8. MARTA MEĐUNARODNOG DANA ŽENA

MIR JE NAŠ JEDINI IZBOR

Mi, žene svijeta, protivimo se logici rata, ratničkog nasilja i destrukcije.

Mi, žene svijeta, protivimo se ciničnom govorenju o miru a posrednom zagovaranju rata, tromosti reakcija međunarodne zajednice i medijskoj bešćutnosti kojom se prati njegovo trajanje.

Jasno je: rat u Bosni i Hercegovini danas je javna savjest međunarodne zajednice.

Mi žene svijeta, zahtijevamo da se prestane s ubijanjem ljudi odmah!

Zahtijevamo da se raseljenim osobama omogući povratak njihovim domovima!

Zahtijevamo osnovno pravo na život civilnom stanovništvu Bosne i Hercegovine!

Stoga se obraćamo Vama gospodine Boutros Boutros-Ghali da autoritetom UN, međunarodne zajednice i svojim osobnim, prisilite vođe zaraćenih strana u Bosni i Hercegovini na bezuvjetno prihvaćanje mirovnih rješenja.

MIR JE NAŠ JEDINI IZBOR

ŽENE SVIJETA, 1994.

Ovaj apel potpisuju: Medica-Zenica (Bosna i Hercegovina); Ženski Lobby - Zagreb; Zagrebačka grupa za ljudska prava žena; Ženska Infoteka - Zagreb; Centar za žene žrtve Rata - Zagreb; žene Antiratne Kampanje - Zagreb; Autonomna ženska Kuća - Zagreb (Hrvatska)

Za ostale informacije obratite se Sanji Anđus ili Biljani Kašić ženski Lobby Zagreb, Tel: (041) 276-188 (od 10-12 svakog dana)

Molimo vas da nam pošaljete vašu kopiju pisma, fax: (041) 422 926 ili e-mail ZENSKAINFO_ZG@ZAMIR-ZG.COMLINK.DE.

Vladina vladarska privatnost

U cijeloj priči o vicepremijeru koji tuži javnog pobornika ljudskih prava (zbog "klevete", a što bi drugo) najrječitija je jedna formalna sitnica: Tužitelj **Vlado** naveo je u tužbi, među svojim osobnim podacima, Vladinu adresu. A čiju će **Vlado** nego Vladinu? Valjda - svoju. - Pa zar to nije učinio? - pitat će dalje naivac koji misli da ima posla s pravnom situacijom. Nije. Na adresi koju je dao nije prijavljen **Vlado** (**Šeks**), nego Vlada (Republike Hrvatske).

Tako su se već pri prvom potezu, na samom otvaranju, pokazale kratke noge pokušaja da se jedna državna figura zakloni iza norme koja štiti građane. Ipak, kad je obrana uočila varku, advokat građanina tužitelja se gotovo zgrozio na pomisao da bi itko ispod **Vladina** ranga imao pravo saznati građaninovu privatnu adresu (jer da bi se taj podatak mogao upotrebiti protiv njegovog klijenta!). Pošto je splitski sudac mrtav-hladan prihvatio tog manjkavo legitimiranog tužitelja, postalo je bjelodano da si vlast tu bahatost može priuštiti. Kratke noge nisu ni (samo) **Šeksove** ni Vladine: na njima kleca i 'neovisno' sudstvo.

privatna zaštita države

Nema tome davno, u javnost je bila procurila informacija o malenoj dopuni zakona o informiranju, koja je cirkulirala među hrvatskim ministarstvima. Gospoda na vlasti su tom dopunom kanila kao verbalni delikt goniti objavljivanje informacija nepovoljnih po ugled hrvatskih državnih institucija i njihovih funkcionara. Bilo je tada dovoljno da taj tekstuljak od par redaka procuri u javnost pa da se Vlada u neredu povuče. Međutim, osim što to nije ni učinjeno iz obzira spram - domaće - javnosti, ta brzina je pomogla da se stvar slegne prije no što je iz nje naučena prava lekcija. Sada je pak drugorangirani član Vlade (i najvjerojatniji autor abortiranog prijedloga o političkom verbalnom deliktu - postupka o kakvom je pred osam godina objavio kritički upravljenu knjigu) odlučio demonstrativno primijeniti tu istu regulu, koja se netom blamirala pred demokratskom javnošću.

Smiješna zbrka u koju se Vladin funkcionar doveo pri tom pokušaju nastala je zato što je zaštitu - države - odnosno svojeg "lika i djela" u ulozi pripadnika vladajuće stranke i državne egzekutive, pokušao zaodjenuti - privatnom - tužbom, a u privatnoj parnici je ipak htio ostati potpredsjednikom Vlade. Za razliku od mnogih drugih, ovaj je akter mogao znati da su u stvarima poput klevete (i verbalnog delikta uopće) prava države i građana posve suprotna. Građanina se može oklevetati, državu ne. Čak i za istinite stvari izrečene javno o drugom čovjeku može se zaraditi kazna ako spadaju u zaštićeni dio privatnosti (intimna sfera, ali i poslovna tajna). O državi je pak dopušteno misliti i javno reći sve najgore, bez obzira na "dobronamjernost" i "istinitost".

Dopušteno? Zar to ista znači ako država može u bilo kojem trenutku izmijeniti zakon koji određuje što je dopušteno? Dakako, može. Ovo se, međutim, ne odnosi na to što piše u zakonima, nego kako se do njih dolazi. Riječ je o državi koja je ovlaštenje da donosi zakone dobila od onih na koje se zakoni odnose - o demokraciji - i to onoj u kojoj se većina što odlučuje ne utvrđuje izvikivanjem na masovnim mitinzima, nego slobodnim javnim izjašnjavanjem i debatiranjem te tajnim glasanjem. Oni koji daju ovlaštenje ne daju ga zauvijek. Daju ga pod ograničujućim uvjetima, koji jamče da neće izgubiti svoje osnovno pravo, raspolaganje vlašću. U osnovi, ti uvjeti glase: da će oni koji dobiju mandat staviti taj mandat na provjeru nakon unaprijed fiksiranog roka; da će u toku tog roka biti na oku biračima, te da vlast neće iskoristiti da oduzmu biračima onu ishodišnu moć raspolaganja vlašću.

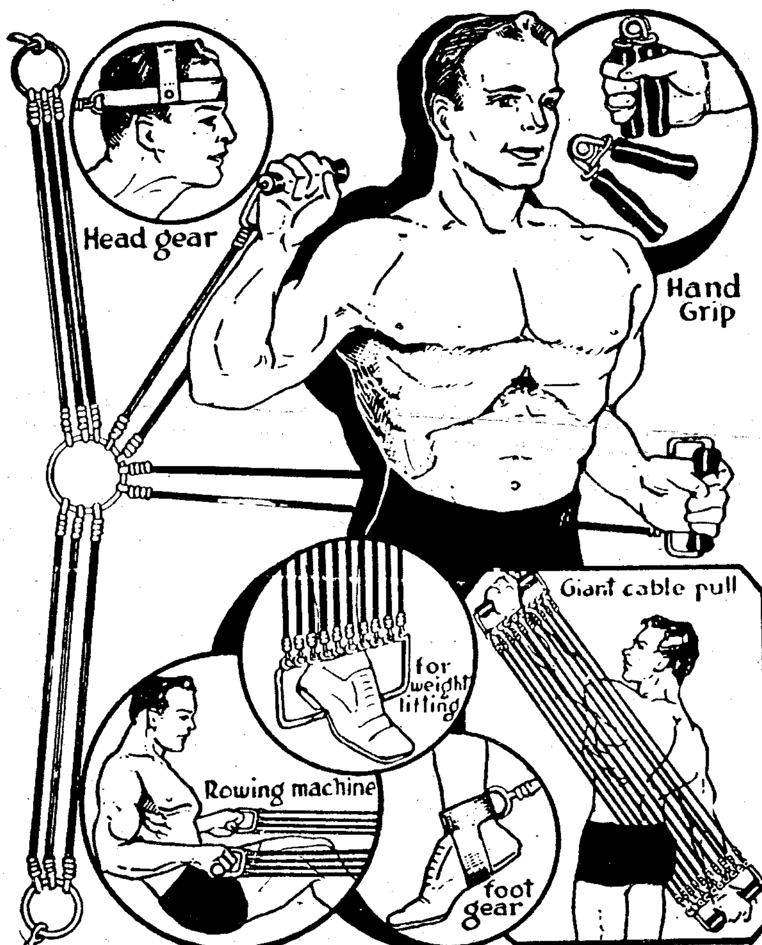
I zato su građanke i građani unaprijed nedužni (dok im se pred neovisnim sudom ne dokaže krivica), a baš su zato zaštićeni i od klevete, uvrede i zavirivanja u zaštićeni dio privatnosti. Inače bi bilo neshvatljivo što u parnicama zbog klevete teret dokazivanja pada na tuženoga. Ali baš iz istog tog odnosa slijedi da je država - odnosno njeni funkcionari - stalno sumnjiva, unaprijed kriva ako neprestance ne dokazuje suprotno. Pa čemu inače sva ta pravila o javnosti rada parlamenta, javnosti sudskih rasprava, obaveznoj prisutnosti branitelja tokom istrage, slobodi štampe i javnog kritiziranja vlasti... ako ne zato da se vlast ne bi otrgnula? Ne može biti nikakve zaštićene privatnosti državnih organa i njihovih službenika pred javnošću njihovih birača. Niti znamenita institucija švedskog - ombudsmana - ne štiti političare, čak i kad ih netko javno dohvati kao privatne osobe. Ne samo što imaju posebnu moć, pa trebaju biti izloženi osobitom motrenju, nego imaju i neusporedivo više prilika da javno odgovore.

kad vatrogasci pale vatru

Ako je legitimno sumnjati, legitimno je i javno reći da su za stanje bezakonja krivi državni političari, čak i ako za to nemamo direktne dokaze. Politička - javna - odgovornost upravno je proporcionalna količini ovlaštenja. Pa ako se u državi bez istrage i nečije sudske odgovornosti pobije van ratne zone neznano mnogo ljudi, a Vlada godinama ne čini ništa (a i znane slučajeve proglašuje državnom tajnom), ako se s istim posljedicama (dakle, bez posljedica) razore hiljade kuća, nasilnici u uniformama državnih oružanih snaga provaljuju u stanove, zlostavljaju, pljačkaju i izbacuju, Vlada je kriva. Nakon dvije godine ignoriranja i toleriranja, držanje (ne)odgovornih državnih organa izlazi na isto kao da je država sve to sama organizirala. I nikakvi dodatni dokazi nisu nužni da bi se to javno reklo.

Posebna je pak priča verbalni delikt. Već smo vidjeli, delikt se doista može izvršiti riječima - ako javna riječ povrijedi osobno dostojanstvo, koje se (dok se baš ne dokaže suprotno) pretpostavlja o svakoj osobi. Riječju se može i ubiti; najčuveniji udžbenički primjer je uzvik "Vatra!" u mraku prepune kino-dvorane, kad panični stampedo nekoga pregazi. No, taj mirnodopski primjer postaje čista egzotika kad se usporedi s javnom tvrdnjom da je netko "četnik" i "snajperist" usred ratne histerije, po mogućnosti uz objavljivanje telefona, adrese i imena članova obitelji. Ili kad, nakon propagandističkog TV-izvještaja u kojem su negativci muslimanski vojnici, a žrtve hrvatski civili, netko poput **Šagolja** kaže "... a Muslimani su još u Makarskoj", a tzv. *Slobodna Dalmacija* piše o "uznemirenim dimijama". Ali sve bi se to dalo srediti u regularnim okvirima poretka (počevši time da javni tužilac po službenoj dužnosti ustane protiv javnog poticanja na etničku mržnju) kad ne bi bilo javnih verbalnih ispada odgovornih funkcionara vlasti poput **V. Šeksa**, koji je upozorenja na hiljade razorenih kuća što su uglavnom pripadale hrvatskim Srbima, javno popratio izjavom o opravdanom gnjevu Hrvata, a u vezi s Muslimanima-izbjeglicama smještenima u Hrvatskoj - kako njihovi srodnici ubijaju Hrvate u Bosni. Pa ako je i nakon tih izjava u zrak odletjela koja kuća, ili je netko među izbjeglicama bio žrtvom nasilja - tko je viknuo "Vatra!"?

Vladina adresa, dakle, nije privatizirana tako što bi se tužitelj **Šeks** služio njenim prostorijama za spavanje i druge osobne potrebe. Privatizirana je institucija, ne samo Vlade nego cijele države, jer su državnici prisvojili sebi i državi status koji im ne pripada - status privatne osobe. Ne zaboravimo, u onom pokušaju da se Zakon o informiranju pretvori u zakon o zaštiti države čak nisu ni rekli da će se kažnjavati objavljivanje netočnih informacija štetnih po državu. To ne bi bilo ništa opravdanije, ali bi barem bilo znak neke obzirnosti. Ovako, kad stvari odu dotle da se političarima priznaje čak i pravo prikrivanja privatne adrese, ne

Sve bi se to dalo srediti u regularnim okvirima poretka (počevši time da javni tužilac po službenoj dužnosti ustane protiv javnog poticanja na etničku mržnju) kad ne bi bilo javnih verbalnih ispada odgovornih funkcionara vlasti poput V. Šeksa, koji je upozorenja na hiljade razorenih kuća što su uglavnom pripadale hrvatskim Srbima, javno popratio izjavom o opravdanom gnjevu Hrvata, a u veži s Muslimanima-izbjeglicama smještenima u Hrvatskoj - kako njihovi srodnici ubijaju Hrvate u Bosni

možemo zaključiti drugo doli da su građani njihove države za njih unutrašnji neprijatelji.

Ali, u toj igri glavni resurs vlastodržaca nije količina bahatosti, nego količina volovske inercije puka koji to puši. Može im i biti, jer demokratska javnost uglavnom boravi izvan hrvatskih državnih granica. Gospoda iz vlasti, kad se odluče tjerati svoju politiku, ne čekaju formalnu promjenu zakona. Prema dosadašnjem iskustvu, hrvatski državni i partijski funkcionari će pred evropskim i svjetskim forumima javno lagati kako sloboda javnosti kod nas nikad nije bila veća (čak je, jel'te, i pretjerana), a za po doma će stiskati i po zakonu i mimo, pa - ako prođe, prođe, i tko duže izdrži.

Srđan DVORNIK

Razgovor: dr **Gvozden FLEGO**

predavač socijalne filozofije na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, za **arkzin** *govori o stanju kolektivne psihe u nas:*

Parada narcizma & kiča

Tvrdnje npr. o tome kako su Hrvati jedan od najstarijih naroda u Europi, kako je na ovim prostorima cvala kultura dok su po Manhattanu skakale koze, kako je hrvatska mornarica stara trinaest stoljeća . . . ma koliko mogle biti povijesno istinite, graniče s kulturnim neukusom, jer pridonose stvaranju mitova o vlastitoj veličini ili pak zato što su rezultat potrebe za nestvarnim samoisticanjem. No, one se pokazuju pogubnim prvenstveno zato što uvode metodu argumentiranja po kojoj prošlost ima prevagu nad sadašnjim i budućim i prema kojoj npr. ispada da bi za današnja događanja trebao biti presudniji nakadašnji značaj Knina kao prijestolnice Hrvata od npr. današnje megalopoličnosti New Yorka

Rat na prostorima bivše Jugoslavije mnogo je toga vratio unatrag na doista šokantan, za mnoge i krajnje nevjerojatan način: proradili su plemenski instinkti, obnovljena je retorika za koju su mnogi vjerovali kako je odavno prevaziđena, krv i tlo ponovno su spojeni u fascinantno bratstvo s političkom osnovicom. Razmahali su se i stari mitovi za koje se vjerovalo da pripadaju samo prošlosti: umjesto u dvadeset i prvo stoljeće čini se da definitivno - ipak - idemo stoljeća unatrag, i to na svim područjima života. Grmljavina arhaičnih ideologija ide ukorak s rikom topova. Zašto? Kako se vratiti u suvremenost? Odgovore smo potražili u razgovoru s profesorom dr **Gvozdenom Flegom**, nastavnikom socijalne filozofije na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, respektabilnim znanstvenikom srednje generacije.

Stavovi znanstvene zajednice o ratu kreću se od totalnog iznenađenja do slijeganja ramenima: "ne znamo kako se to moglo dogoditi". Kako to da sociolozi i politolozi nisu mogli anticipirati rat, a kad se on već dogodio, nisu pružili dublje analize motiva i razloga rata?

- Da, mnogi su bili zatečeni i iznenađeni ratom, napose njegovim razmjerima i metodama vođenja. Nepredviđanje ratne opasnosti nije bilo posljedica nepostojanja znastvenog instrumentarija - koji, uostalom, nije ni bio potreban da bi se razumjela **Miloševićeva** poruka s Gazimestana - već vjere da su, barem na tlu Europe, duboko pokopane metode rješavanja političkih pitanja institucionaliziranim, vojnim nasiljem. Iz te su vjere i **Miloševićeve** poruke izgledale više kao ritualne i masovno-mobilizatorske nego kao stvarne prijetnje. Ako se ispravno sjećam, jedino je izvještaj američke CIA-e prognozirao skori "građanski rat" u Jugoslaviji.

Kada je postalo očigledno da je rat posve neizbježan?

- Čini se da ni "balvan-revolucija", u samom početku, nije bila dovoljno transparentna. Iako je bila poznata zakulisna uloga JNA kao i materijalna, politička i kadrovska potpora pobunjenicima određenih krugova iz Srbije, i dalje smo bili skloni vjerovati da je u osnovi riječ o *lokalnim* (da se blago izrazim) ekscesima te da će ljudi koji to rade 'doći k pameti'. Istina je da je nova hrvatska vlast - vjerojatno opijena vlastitim značajem i tjerana strahovitom žurbom da preko noći ostvari sav svoj program - vodila politiku koja u mnogome zaslužuje atribut bezobzirnosti prema drugačije mislećima. No i takvu politiku teško da bi bilo moguće smatrati dovoljnim razlogom za "pobunu Srba u Hrvatskoj". Ali da se vratim na vaše pitanje: nepovratno osvještavajući događaji bili su napadi na Dubrovnik i početak sistematskog razaranja Vukovara - *"urbicid"* - kako ih je nazvao **Bogdan Bogdanović**. Tim događajima i za najdobronamjernije (ili najnaivnije) postalo je evidentno da izjave nekolicine srpskih opozicijskih prvaka, kako se Hrvatska može osamostaliti ako Srbiji "vrati" 64 posto teritorija "avnojevske" Hrvatske - a zapravo "srpskih zemalja" - nisu bile nikakve propagandne parole, već konkretni plan vojno-političke amputacije.

Je li i argumentacija JNA - kako samo želi očuvati "integritet SFRJ" - krila sličan plan?

- Smatram da je upravo tokom tobožnje intervencije JNA u Sloveniji počela padati krinka zakulisnih poteza, a konačno je spala prijedlogom armijskog vrha Predsjedništvu SFRJ da se JNA povuče iz Slovenije i implicite omogući ostvarenje njene već proglašene samostalnosti. Uvjeren sam da tvorcima toga prijedloga nije na srcu ležala samostalnost Slovenije, već najvjerojatnije nakana da daljni potezi savezne politike ostanu legitimni - naime želja da se prekine podijeljenost Predsjedništva 4 : 4 - i uspostavi nov odnos 3 : 4, a Predsjedništvo pretvori u ekspozituru volje "većine" (Srbije, "jogurtno - revolucioniranih" Crne Gore i Vojvodine, te uvelike pacificiranog Kosova). Čineći to, predlagači povlačenja Armije iz Slovenije smetnuli su s uma da tada daljnje djelovanje JNA na "očuvanju integriteta države" postaje nelegalnim, jer odlazak Slovenije iz jugoslavenske federacije ukida valjanost Ustava SFRJ, a osim toga, država prestaje biti integralnom. Od trenutka takve odluke Predsjedništva, više ne postoji Ustavom određena SFRJ, čime prestaje i legitimitet JNA, pa svaka njezina akcija poprima karakter samovolje, što implicira podivljalost vojnog aparata. Drugačije rečeno, u tobožnjem nastojanju da spasi Jugoslaviju, JNA je uništavala zadnje šanse njezina opstanka i upravo je ona bila ta koja je zadala *coup de grace* toj državi.

Postoji li objašnjenje za tako enormnu količinu ratnog nasilja?

- Pitali su me u više navrata kako objasniti nastanak i razvitak ovoga rata, u više sam navrata odgovarao: ja ga ne mogu objasniti, jer nisam u stanju naći nikakav *racionalni* razlog ni za njegovo otpočinjanje, ni za njegovo trajanje, ni za njegove razmjere. Tim više ako se eventualni uspjesi ratnika usporede sa cijenom koja je plaćena - s brojem žrtava.

Ali žrtve nisu samo vojnici?

- Posebno bih naglasio, da su u svim tim događanjima daleko najbrojnije žrtve nenaoružani civili. Danas je jasno da od zauzimanja Dalja i Erduta do Sarajeva, Bjeljine, Banja Luke... na djelu je plan etničkog čišćenja koji se danas produžuje kako na vukovarizirani istočni Mostar tako i na srednju Bosnu - navodim samo najdrastičnije primjere. Govoreći o žrtvama, posebno bih istakao nedostatnost postojećih načina njihova predstavljanja. Smatram nužnim da se stravičnim brojkama poginulih, nestalih i ranjenih pribroje i one žrtve koje nije moguće točno utvrditi, ali koje nesumnjivo postoje - takvih žrtava na području nekadašnje Jugoslavije ima zasigurno više milijuna - o kojima se ne vodi dovoljno, a pokatkad uopće, računa. To su *psihičke žrtve* - ljudi koji proživljavaju različite oblike psihičkih muka - prijetnje, neizvjesnost, ugrožavanje egzistencije, prognanstva i izbjeglištva, oduzimanje imovine, raznovrsne i brojne susrete sa smrću nepoznatih, ali i najbližih...

Vjerujem da odrasli i djeca koji su npr. proveli neprekidno jedanaest dana i noći u vukovarskim skloništima dok su oko njih praskale granate, oni koji dvadeset neprekidnih mjeseci žive u sarajevskoj klopci gdje je preživljavanje samo čista slučajnost, da stanovnici Zadra, Biograda i Županje koji su izloženi stalnoj opasnosti napada, da žene koje su nasilno pretvorene u objekte seksualnog iživljavanja, da ljudi koji pod sankcijama UN mjesecima žive na rubu egzistencije, a sankcije daleko najviše pogađaju djecu, umirovljenike i Albance; dakle, da ljudi koji su duže vrijeme bili izvrgnuti egzistencijalnoj neizvjesnosti - živeći u sredinama u kojima su bitno poremećeni odnosi između života i smrti - koji su *živjeli smrt* - nikada više neće uspjeti uspostaviti onu psihičku ravnotežu koju (pomalo difuzno) nazivamo normalnom psihom.

Zašto se pad u ekstremni konzervativizam i retoriku "ognjišta" desio tako naglo i tako snažno?

- Svaki rat je stanje duboke dekulturacije. Zahtjevajući ubijanje i razaranje, on donosi napuštanje glavnine kulturnih vrijednosti koje nas uče uzajamnom uvažavanju. Ta, inače često previđana regresija, ima dalekosežne posljedice, kako za način života ratom zahvaćene države, tako neminovno i svakog pojedinca, koje se manifestiraju u rasponu od ekonomskih poremećaja, raznorodnih oblika ratnog profiterstva do svođenja pojedinca na materijalne, moralne i kulturne moduse golog preživljavanja. Ta ratna psihologija - u kojoj odlučuje sila, a ne argument - najčešće obrgli sve zaraćene strane. U našoj situaciji to najbolje ilustrira nemogućnost pregovaranja. Svaka strana pregovore razumije jednostrano - kao pokušaj da sve dobije, a da ni u čemu ne popusti - kao "našu dobru volju" da drugu stranu "urazumimo". Vođeni takvim samorazumijevanjem, ostvarenje vlastitih prava atribuira se *svetošću* i *nadnaravnim* (posebno kad je riječ o tlu, teritoriju, ako hoćete ognjištu). U takvoj situaciji nepopustljivosti jasno je da dogovor nije moguć i da jedino preostaje opet - primjena sile.

Jesu li posezanja u dubinu prošlosti, traganja za korijenima i identitetom simptomi nesigurnih (shizofrenih) kolektiviteta?

- To su simptomi krize. Krize su prije svega izrazi nemogućnosti nalaženja rješenja u postojećem stanju, stoga one rezultiraju odbacivanjem suvremenih analitičkih oruđa i potražuju nova. Ta potraga je u prvoj fazi redovito unazadna - pa je moguće da se "krizni pad" protegne sve do regresije u arhajske oblike ponašanja. Brojne genetske psihologije parafraziraju **Haeckelov** zakon smatrajući da je i psihički - a ne samo embriološko-fiziološki razvoj svakog pojedinca - rekapitulacija kulturnog razvitka čovječanstva. Iz tako razumljenog genetskog rakursa, čovjekov život je oscilacija između psihičkih napredovanja i nazadovanja. Duboka regresija često sliči padu u bunar, u koji se lako padne, ali iz kojeg se vrlo teško izbaviti: po uspostavljanju arhajskih oblika ponašanja, vrlo je složeno i bolno ponovno uspostaviti kulturne odnose. Kada arhajske forme ponašanja i vrijednosti prekriju

gotovo cijelo društvo ili pak njegov elitni sloj - tada društveni korektiv iznutra postaje nemogućim, arhajsko se pretvara u normativno - a u konačnici, takva sredina samu sebe izopćuje iz saobraćanja s razvijenim svijetom. Takvo stanje završava u osjećaju silovite samodostatnosti pa u drugima vidimo ili oruđe ili smetnju ostvarenju vlastitih ciljeva: time se vraćamo na **Hobbesovo** "prirodno stanje" u kojem je homo homini lupus.

Koliko ti padovi unatrag - vidljivi i u Hrvatskoj - predstavljaju opasnost za našu budućnost?

- Na takve padove, do arhajskog, moguće je gledati i kao na traganje za nekim čvrstim vrijednostima - pri čemu se u takvim situacijama ono najstarije smatra najprovjerenijim i najizvjesnijim, ako ni zbog čega drugog, a ono zato što prije i iza toga ničeg više nema, što se čini da je, ono najstarije, temeljna kategorija iz koje sve ostalo izniče. No arhajsko nije čvrsto dohvatljivo, već uvijek rezultat neprovjerljive (re)konstrukcije koja, opet, završava u mitomaniji. Tvrdnje npr. o tome kako su Hrvati jedan od najstarijih naroda u Europi, kako je na ovim prostorima cvala kultura dok su po Manhattanu skakale koze, kako je hrvatska mornarica stara trinaest stoljeća... ma koliko mogle biti povijesno istinite, graniče s kulturnim neukusom, jer pridonose stvaranju mitova o vlastitoj veličini ili pak zato što su rezultat potrebe za nestvarnim samoisticanjem. No, one se pokazuju pogubnim prvenstveno zato što uvode metodu argumentiranja po kojoj prošlost ima prevagu nad sadašnjim i budućim i prema kojoj npr. ispada da bi za današnja događanja trebao biti presudniji nakadašnji značaj Knina kao prijestolnice Hrvata od npr. današnje megalopoličnosti New Yorka. Nisam pobornik neuvažavanja prošlog, ali kada ono postane odredbenim, na djelu je preusmjerenje života na prošlost koje pak - usistemljeno - donosi nekrofilnost. Tada je na djelu, u najmanju ruku, zapostavljanje budućnosti.

Kakve oblike poprima ta "kultura neukusa" koju spominjete?

- Riječ je o oblicima regresije u sferi ukusa - kiču koji emanira od novokomponiranih pjesama preko sveobaveznog tamburašenja do predsjedničkih dvora; arhaiziranju jezika, uz gotovo obaveznu pogrešnu upotrebu značenja nekih riječi, u nastojanju uvođenja *korienskoga* pravopisa; primjeni apriornih, pseudo-objektivnih (najčešće nacionalnih) ključeva kako u društvenom tako i u osobnom životu; sve češćoj primjeni ideološko-čistunskih kriterija; među tzv. hrvatskim novim filozofima koji uvode legitimacijske forme filozofijske refleksije od prije stotinjak godina, koji inzistiraju na klasičnoj supstancijalnosti (ponovno svjetonazornoj) umjesto modernoj formalnosti filozofije i, konačno, vjeruju u nacionalno atribuiranje filozofema - čime paradoksalno upadaju u klopku koju su nespretno namjenili drugima, klopku ideologijskog instrumentaliziranja, ali i reduciranja filozofije; u padu u predmodernu državu s gotovo apsolutističkim ovlastima predsjednika, brojnim nastojanjima vlasti da se utemelji u "kršćanskoj tradiciji" i njenom demoniziranju liberalizma, ponovnom neuspjehu da se provede dioba izvršne i zakonodavne vlasti; u žučljivim polemikama moralno-političkih konvertita i karijerista koji pozivaju na linč i prosipaju mržnju; u fatalnoj centralizaciji vlasti, a posebno tako osjetljive "trske na vjetru" kao što je sveučilište; u izmišljanju neprijatelja i teorijama zavjere... sve je to samo dio postojećih oblika regresije.

Vrijedi li Frommova analiza autoritarnih vođa kao psihološki poremećenih ljudi i u našoj političkoj zbilji?

- U zborniku o autoritetu i obitelji iz 1936. g. **Fromm** govori o obitelji kao glavnom prijenosniku društvenih odnosa, kao regeneratoru strukture društva. Prema tamo prezentiranim shvaćanjima, pripadnici autoritarnog (kao što **Fromm** kaže: sadomazohističkog) karaktera najveći dio svojih društvenih ambicija crpi iz primarno afektivne zakinutosti u obitelji, iz - kao što se to kasnije artikuliralo - tzv. narcističkih rana, koje su tim dublje i učestalije što je društvena situacija u kojoj se odrasta siromašnija, primitivnija, patrijarhalnija. Narcistički teško ranjenim osobama njihov društveni i politički angažman predstavlja kompenzacijski poligon za liječenje tih rana. Takvi ljudi ne posvećuju se javnim djelatnostima prvenstveno zato da ih unaprijede, ili pak iz vlastitog, unutarnjeg preobilja koje se prosto razlijeva prema van, već svoju javnu djelatnost instrumentaliziraju u medicinu za svoju nedoraslu psihu.

Osvrnemo li se na našu političku scenu, na njoj se lako dadu prepoznati brojni frustrati, u znatno većem postotku no što je to slučaj u "razvijenom svijetu". Prepoznat ćemo ih kao one koji stalno sebe ističu u prvi plan, koji postignuća u politici ili kulturi predstavljaju kao isključivo vlastite zasluge. To su, ukratko, samohvalisavci u političkoj praksi koji za svoje djelovanje misle - ili tvrde - da je najbolje ili jedino moguće.

Osvrnemo li se na našu političku scenu, na njoj se lako dadu prepoznati brojni frustrati, u znatno većem postotku no što je to slučaj u "razvijenom svijetu". Prepoznat ćemo ih kao one koji stalno sebe ističu u prvi plan, koji postignuća u politici ili kulturi predstavljaju kao isključivo vlastite zasluge. To su, ukratko, samohvalisavci u političkoj praksi koji za svoje djelovanje misle - ili tvrde - da je najbolje ili jedino moguće

Je li tako snažna narcisoidnost razlog da ne trpe nikakve prigovore?

- Narcizam proizvodi samodovoljnost, opsjednutost sobom koju redovito prate autističke tendencije. Stoga su narcistične osobe duboko uvjerene da su u pravu i onda kada svi drugi, ili većina oko njih, tvrde suprotno. Kada ponašanje takve osobe ne nailazi na razumijevanje, ona se osjeća uvrijeđenom - smatra da je okolina ne razumije jer nije na njezinoj razini - što samo potvrđuje kako je u pravu. Ali također smatra potrebitim da okolini vrati "milo za drago", da joj se osveti. Narcistička osoba živi u uvjerenju o vlastitoj veličini i to uvjerenje je ono što ju odvaja od stvarnosti. Takvo zatvaranje u vlastite fantazme, već je svijet psihički patološkog.

Ima li ta narcisoidnost posljedice i na neke kolektivne ideale?

- Narcizam je nasagledljiv i stoga neprevladiv iznutra, iz psihičke strukture samog narcisa. Zato nastaju vrlo složeni problemi kada on postane obrazac kolektivnog ponašanja, kada se proširi *'kolektivni narcizam'*. Kada grupa ljudi počne vjerovati da je bolja od neke druge grupe pa iz tog uvjerenja počne djelovati superiorno, bezobzirno, agresivno. Tada funkcionira ne samo kolektivni narcizam, već i iz njega proizašla autoritarnost. Većina političkih manipulacija svodi se upravo na tu shemu - inducirati u ljudima *vjeru* u njihovu nadmoć, ili ugroženost - te tako pobuđenim osjećajima postići psihičku mobilizaciju i 'kanalizirati' ih u određene političke ciljeve, koji pojedinačnoj svijesti ostaju skriveni.

Kako bi psihologija objasnila potrebu masa da - bez obzira na potonuće - ipak drže na vlasti vođu kojeg je politička praksa pokazala neuspješnim?

- Psihologija masa ukazuje na psihičke mehanizme pomoću kojih se pojedinci, jednom uključeni u gomilu, lišavaju svojih pojedinačnih karakteristika i stvaraju nešto suprotno vlastitim svjesnim određenjima. Masovna psihologija traga za razlozima - ako je moguće i uzrocima - sugestibilnosti gomile ili mase. U svojem klasičnom - frojdovskom - uobličenju ta 'disciplina' ukazuje na vođu kao kohezioni element gomile te stoga i njenog svojevrsnog gospodara.

Le Bon otkriva da vođa kao utjelovljenje autoriteta mora imati dovoljnu vjeru i volju da bi pokrenuo ljude da ga slijede. Autoritarni vođa upravlja svojim sljedbenicima; podređuje ih, ništi njihove osobnosti i pretvara ih u čestice mase. One pak vođu vole i poštuju, počesto veličaju i obogotvoruju, a njegovu veličinu i tobožnju čudotvornost doživljavaju kao nadomjestak za vlastite neuspjehe. No iako vođa mora biti drugačiji od vođenih, razlika među njima ne smije biti prevelika pa - kao što pokazuje znamenita **Hegelova** figura dijalektike roba i gospodara - vođa počinje osluškivati volju i potrebe naroda. Svaki vođa postaje žrtva vlastitog autoritarizma. Populizam je nastojanje da se izbjegne ta krajnja žrtvena konsekvencija.

Može li etnopsihoanaliza, koja je na ovim prostorima bila tako popularna, nešto više reći o nama danas?

- Psihologija naroda i etnopsihologija cvale su krajem prošlog stoljeća, u vrijeme kada se otkrilo da se ljudi na jedan način ponašaju kao pojedinci, a na drugi kad ih se promatra u dinamici različitih društvenih sklopova. Bili su to pokušaji da se definira "duša naroda", u počecima još u kombinaciji s frenologijom i antropologijskim proučavanjima karakteristika rasa. Smatram da su se etnopsihologijski pokušaji pokazali definitivno neplodotvornima na "analizama" prirode i karaktera Židova, naročito u nacističkoj Njemačkoj. Socijalna psihologija danas, prema mojim spoznajama, nalazi drugačija načela razlikovnih razreda (socijalne slojeve, imovinske kategorije, razine obrazovanja stanovništva, njihove kulturne potrebe) pokazujući da socijalno-psihičke konsekvencije morfoloških razlika među ljudskim rasama naprosto nisu održive.

Svojedobno je Rašković iznio teoriju o Srbima i Hrvatima kao kolektivima s Edipovim, odnosno kastracijskim kompleksom. U pribjegavanju takvim teorijama on nije bio usamljen?

- U želji da psihoanalitičkim oruđem istakne superiornost Srba, **Raškovićeve** podjele na Srbe-genitalce, Hrvate-kastrate i Muslimane-analce smatram surogatima struke kao i mobilizatorskim oružjem bez argumentativnog pokrića. Poruka je otprilike slijedeća: Srbi su nad-narod i ne treba da se boje ni Hrvata ni Muslimana. No premda je taj **Raškovićev** stav kod nas napadan ili ismijavan, ne sjećam se da je bilo sličnih reakcija na istovrsni pokušaj s 'hrvatske strane'.

Etnoklasifikacija s hrvatske strane ostaje ne istoj kulturnoj razini kad u formi rasizma govori o Srbima šiljatih glava i patuljasta uzrasta. Nasuprot tako viđenim Srbima, Hrvati bi tobože trebali imati okrugle glave i stoga veće mozgove te biti i tjelesno nadmoćni. Takva biologijska quasi-argumentacija skriva prirodni determinizam koji svaku iluziju o osobnoj ili kolektivnoj slobodi čini suvišnom.

Netko je rekao da je ekstremni nacionalizam samo završna faza komunizama. Vidite li kraj "nasilju velikih iskaza" na ovim prostorima - imajući u vidu i postmoderni kontekst?

- Filozofijska je postmoderna danas na zalazu, ali smatram da je, uprkos nekonzistentnostima, pružila dva značajna doprinosa kulturi Zapada. Omekšala je već načetu, ali još uvijek visoku tvrdoću tradicionalnog filozofskog uma. Time je oslabljen i oštri front filozofijske općosti, čime je u još većoj mjeri otvoreno pravo na posebnosti.

Stremeći "nacionalnom jedinstvu" nacionalizam, koji treba strogo razlikovati od pripadnosti naciji, ukida individualne razlike, i dalo bi se pokazati da je, formalno i strukturno, sukladan zajednici bez društva jednopartijskog "političkog" sistema. Tako poimani nacionalizam je najveća opasnost za uspostavu civilnog društva, koje je par excellence pluralističko.

Iz perspektive postmoderne, nacionalizam bi bio u paradoksalnom položaju. S jedne strane, kao erupcija potisnutog, on je izdanak komunizma uobličenog u 'realni socijalizam'; s druge strane, nacionalizam je partikularnost koja traži svoje pravo opstanka i oslobođenje od stega općosti. No, kako u svakom "izmu" dolazi do apsolutiziranja odnosne supstancije, tako i nacionalizam postaje gotovo klasičan i nasilan 'veliki iskaz'.

Nela GUBIĆ

Jesu li Hrvati, po Vladi Gotovcu, doista odabrani narod?

poljubac hrvatskog princa

Gotovčevim *Prokazivanjem zavjere samozadovoljstva* još smo korak dalje od ideje zapadne demokracije ali zato dva koraka bliže onom mentalnom sklopu unutar kojeg divljaju sumanutosti raznih Milića od Mačve

Sjećate li se "trulog Zapada"? Međutim generacijama ovaj je pojam poznat samo u njegovoj ironičnoj porabi. Sve što je dolazilo s tog "trulog Zapada" bilo je bolje od onoga što se moglo naći u nas. Ukratko, izbor sve naše fascinacije bio je na Zapadu. Nazivajući ga ipak trulim, sprdali smo se s vladajućom ideologijom ili pak s onim što je od nje tada još preostalo - u to je doba naime utakmica između komunističkog istoka i kapitalističkog zapada bila već odlučena. No, prije tog doba postojalo je i jedno drugo do kojeg seže sjećanje starijih, doba naime kad se o trulom Zapadu govorilo smrtno ozbiljno. Zapad, to jest zapadni kapitalizam bio je truo jer je predstavljao jedno sasvim nesavršeno društvo, društvo iznutra izjedeno nepomirljivim suprotnostima, dekadentno i bez povijesne perspektive, za razliku od našeg tadašnjeg socijalizma, društva budućnosti, društva unutarnje harmonije i garantirane stabilnosti.

PUT U BOLJU PROŠLOST

Da ćemo jednog dana sintagmu "truli Zapad" ponovo rabiti izvan svakog ironičnog konteksta, dakle sasvim seriozno, mogao je očekivati svatko tko je par posljednjih godina kritički pratio naš put u bolju prošlost. No da će se novi/stari promicatelj priče o trulom Zapadu javiti s tako ugledne pozicije kao što je ona predsjednika Matice hrvatske, s tako isturene tribine kakva je naslovna stranica *Vijenca*, Matičina glasnika, to je moglo iznenaditi čak i solidne realiste. Balast bezrazložnog optimizma prvo je čega se mora osloboditi onaj tko želi kritički promišljati hrvatsku intelektualnost.

Prikazivanje zavjere samozadovoljstva, tako je naime naslovljen Gotovčev tekst, naizgled je polemika autora s nečim što on drži Zapadom, nervozna i prepatetična optužba na račun zapadne nezainteresiranosti za našu hrvatsku sudbinu, jedan od onih jogunastih ispada kojima nevoljeni i zanemareni nadoknađuju svoju stvarnu nemoć i konkretni neuspjeh. Ipak, ovom hrvatskom razočaranju Zapadom, inače omiljenoj temi nacionalnih mislilaca, Gotovac je ovoga puta dao neki sistem. I to veoma ambiciozan. Dodijelio je napokon Hrvatskoj njeno navlastito mjesto i jasno definiranu ulogu u svjetskoj povijesti. S jedne strane epohalni slom komunistikog totalitarizma, s druge pak slom jugoslavenstva odredili su prema Gotovcu osobit položaj Hrvatske danas u svijetu. A taj svijet, zapravo Zapad, reagirao je na pojavu Hrvatske zbunjeno; u svakom slučaju nespremno i nije prepoznao njenu jedinstvenost. Štoviše, hrvatski je slučaj postao onima sa Zapada pravi izazov kojemu oni nisu dorasli i koji nikako ne razumiju. *"Nastoje bilo čime ušutkati taj nepoznati govor - na primjer tvrdnjom da je to samo patetika provincije, neusmjerena beznačajnost, nesmostreno, zapravo neodgovorno lutanje ozbiljnim trenutkom povijesti..."* Zapad, u Gotovčevoj interpretaciji, nikako ne može prihvatiti Hrvatsku jer ne pristaje ni na kakvu novost, jer se površno drži tek onog poznatog u tradiciji i ziheraški odbija prihvatiti neizvjesnost mijena s Istoka. Slučaj Hrvatske je međutim nešto posebno, on *"prokazuje tu zavjeru samozadovoljstva, tu mentalnu dovršenost povijesti, koja je moguća jedino kao kretanje s izborom, sa ciljem, kao idealizam novog koji je uvijek pustolovina."*

Hrvatska dakle, za Gotovca, objavljuje svijetu neku povijesnu novost. Tromi, dekadentni, u svom povijesnom razvoju dovršeni Zapad, ne prepoznaje tu novost. Stoji bespomoćno pred njom kao pred Sfinginom zagonetkom. Da li međutim, tu novost koja ponovo pokreće na Zapadu zaustavljen povijesni razvoj prepoznaje sam Gotovac? Ne, nigdje u tekstu nije nam rečeno što je zapravo taj svjetski novum *made in Croatia*, u čemu se sastoji ta hrvatska osobitost koju nema nitko drugi na svijetu i pred izazovom koje evo ustuknuo je sav moćni Zapad. Gotovac sam ne imenuje tu veliku svjetskopovijesnu novinu Hrvatske i ničim ne upućuje na neki njen mogući konkretni sadržaj. To je naime tako zato što on, Vlado Gotovac, to tako osjeća i o tomu svjedoči dubinom svoje vjere i autentičnošću svoga iskustva. *"Autor je govornik iskustva i njegov redaktor,"* reći će Gotovac o samome sebi, *"što pretpostavlja najveću autentičnost."* Dakle, premda nam nije rečeno što je to hrvatski slučaj donio novoga na svjetskopovijesnu scenu, valja nam vjerovati da je to tako jer nam to jamči Vlado Gotovac. Da je pak njegovo svjedočanstvo pouzdano, jamči nam njegovo iskustvo, a da je to iskustvo autentično, jamči nam ponovo sam Gotovac. Tautološki karakter ove "argumentacije" otkriva semantičku prazninu pričice o svjetskopovijesnoj ekskluzivnosti hrvatskoga slučaja. Riječ je o "istini" koja ne treba nikakva dokazivanja ni zbiljske potvrde, čija se evidencija uspostavlja isključivo vjerovanjem u nju.

PRO DOMO SUA

Adresat Gotovčeva teksta napokon uopće i nije onaj imaginarni zastupnik ignorantskog zapadnog stava prema Hrvatskoj. Naprotiv, tekst koji se unaprijed odriče svakog racionalnog diskursa, svakog napora logične argumentacije, tekst u potpunosti sročen monološkom tonu objave, nije ništa drugo do patetična propovijed koju Vlado Gotovac s presvetog oltara domovine upućuje sasvim odabranoj publici - zajednici onih koji vjeruju u nacionalnu stvar i to apriorno, dakle bezuvjetno i bez ostatka. Sva Gotovčeva samoproglašena autentičnost počiva na vjeri da kroz usta nacionalnog mudraca progovara sama nacionalna stvar u njenoj samo nama dostupnoj ekskluzivnosti (cosa nostra). Istina Gotovčeva, istina njegovih misli i nije ništa drugo nego povratni efekt te vjere same. Pokretački motiv ovog teksta uostalom i nije potreba da se u mračnu hrvatsku stvarnost unese nešto svjetla. Svu svoju svrhu ovaj Gotovčev tekst nalazi tek u halucinatornom ispunjenju želje vjerničke publike. Namjesto konkretnog suočavanja s kritikom koju Zapad upućuje Hrvatskoj, sa svim onim prigovorima zbog kršenja ljudskih prava, onemogućavanja slobode tiska, politke prema susjednim državama, umjesto odgovorne kontraargumentacije, nudi se uživanje u prkosnoj pozi samoproglašene superiornosti - kao iluzorna kompenzacija stvarne hrvatske bijede i hrvatskog besmisla. A da je upravo strah od priznanja tog besmisla, ravnog proglašenju bankrota kompletnog nacionalnog poduhvata, onaj pokretački motiv Gotovčeva propovijedanja pokazuju najbolje ove njegove riječi: *"Ne mogu, nikako ne mogu pristati na to, da je užas hrvatskog slučaja uzaludna krvava provincijska epizoda, besmisleni eksces na rubu sna zadovoljnog svijeta blagostanja. Ja osjećam, vjerujem i nalazim više od toga u ovoj nesreći mog naroda: između Vukovara i Dubrovnika Bog je nešto zamislio."* Ali da to što nam se dogodilo još uvijek nije spomenuta uzaludna krvava provincijska epizoda potrebna je potvrda jača od samoprizvane autentičnosti Gotovčeva osjećaja i snage njegove vjere. Uostalom, treba li iskrenije priznanja debakla od tvrdnje da nas još samo Bog može spasiti samoskrivljenog besmisla.

KAPITALIZAM BEZ KAPITALIZMA?

Vratimo se ipak dekadentnom Zapadu. Njegov kobni manjak u odnosu na Hrvatsku i na svjetsku povijest uopće Gotovac vidi u njegovu pragmatizmu. Zapad u stvari i ne nudi ništa više od dinamike *"gigantskog pragmatizma gospodarsko-tehnoloških mijena"*, Zapad je upravo zbog tog svog pragmatizma slijep za hrvatsku osobitost jer *"...Pragmatična pojedinost je svjetski bezlična, unutarnje besciljna - njezin slučaj svodi se na iskopčavanje i ukopčavanje u dinamici funkcionalnih relacija."* Ali što je uostalom taj pragmatizam o kojem govori Gotovac, ako ne jedna od osnovnih značajki modernog kapitalizma, globalnog sistema proizvodnje koji je upravo sama bit Zapada i bez kojeg nije zamisliva ni jedna zapadna osobitost uključujući i demokraciju. Jer upravo je kapital to što uzrokuje moderne gospodarsko-tehnološke mijene, upravo je on to što je svjetski bezlično kao što je beskonačno umnažanje profita po sebi besciljno. Osporavati zapadni pragmatizam ne znači ništa drugo nego dovoditi u pitanje samu bit kapitalizma. I nikakvom se sladunjavom patetikom ne da prikriti ovaj temeljni nesporazum. Gotovac vidi osobitost Hrvatske, njen takoglasno zazivani novum u odnosu na ostatak svijeta, njen iskustveni višak upravo u odmaku od suvremenog kapitalizma Zapada. On bi htio, da tako kažemo, kapitalizam bez kapitalizma, neko društvo, ili bolje, zajednicu, pošteđenu onih antagonizama koje sobom nužno nosi suvremeno kapitalističko društvo. On snatri o Hrvatskoj kao zajednici autentičnih individua, u svojoj pojedinačnosti neposredno, organski spojenih sa svijetom - pa onda u komičnom napadu narcizma takvo iskustvo, kao najveću autentičnost, pripisuje samome sebi. Naprotiv, užasava se pragmatičnog svijeta Zapada, njegova otuđenog građanskog društva u kojem su odnosi među individuama kao i njihovi naspram države određeni potpuno prazno i formalno, u do kraja provedenoj apstrakciji od Gotovcu toliko milih konkretnosti i osobitosti, pa tako i od one njemu očigledno najvažnije, etničke pripadnosti naime.

Ovaj Gotovčev nesporazum sa Zapadom upućuje na dublji poremećaj u kompleksu onoga što on naziva hrvatskim slučajem. On nas tjera da postavimo ključno pitanje: što je zapravo bio osnovni motiv hrvatske državotvornosti? Čini se naime da žudnja za demokracijom to nije bila. Štoviše, ambicija da se probije okvir zadan zapadnim kapitalizmom, da se preskoči horizont povijesno ostvarenog ima svoje izvorište nesumnjivo u revolucionarno-utopijskim porivima. A time otvoreno iznosi na vidjelo prije kontinuitet, no prekid s jugoslavenskim komunizmom. Nismo li naime jednom već bili bjelosvjetska posebnost, nismo li jednom već živjeli u sistemu kakvog nitko na svijetu nije imao, uvjeravajući sebe i druge u apsolutni novum naše pojave? Bilo je to u vrijeme kad smo bježali od zlog Istoka istodobno se ne približavajući trulom Zapadu. Eto kako se jugonostalgija može otkriti na, za naivne, sasvim neočekivanim mjestima.

S druge strane, Gotovčevo prokazivanje dekadentnog Zapada i istodobno prizivanje hrvatske ekskluzivnosti u svjetkopovijesnim razmjerima mora nužno uzrokovati temeljito prevrednovanje nekih od najvažnijih pojmova unutar hrvatske nacionalne ideologije - pojmova Istoka i Zapada. Tko Gotovca uzme ozbiljno, morat će nanovo povlačiti granicu između Istoka i Zapada, granicu oko koje se oduvijek kristalizirao hrvatski identitet. I to, da ne bude zabune, zapadnije no što smo je običavali zamišljati. Ne slijedi li to Gotovčeva misao odveć revno trend hrvatske državne politike, mogao bi se zapitati kakav zlobnik. Doista, Gotovčev neprikriveni afinitet za ideju odabranog naroda koji u svojoj ekskluzivnosti ima ispuniti neku svjetskopovijesnu misiju - jedinstveni i neodoljivi poljubac hrvatskog princa jedini je, prema Gotovcu, u stanju probuditi na Zapadu zadrijemalu povijest - ali ujedno i nebeskog naroda, naroda čiju tragičnu ovozemaljsku izgubljenost naknadno osmišljava milostivi Bog, nedvosmisleno upućuje na veoma opasne srodnosti.

Bilo kako bilo, s Gotovčevim *Prokazivanjem zavjere samozadovoljstva* još smo korak dalje od ideje zapadne demokracije ali zato dva koraka bliže onom mentalnom sklopu unutar kojeg divljaju sumanutosti raznih Milića od Mačve.

Boris BUDEN

"Autor je govornik iskustva i njegov redaktor," reći će Gotovac o samome sebi, "što pretpostavlja najveću autentičnost." Dakle, premda nam nije rečeno što je to hrvatski slučaj donio novoga na svjetskopovijesnu scenu, valja nam vjerovati da je to tako jer nam to jamči Vlado Gotovac. Da je pak njegovo svjedočanstvo pouzdano, jamči nam njegovo iskustvo, a da je to iskustvo autentično, jamči nam ponovo sam Gotovac. Tautološki karakter ove "argumentacije" otkriva semantičku prazninu pričice o svjetskopovijesnoj ekskluzivnosti hrvatskoga slučaja.

OPOZICIJSKE RATNE TRUBE

U Hrvatskoj gotovo da i nema razborita čovjeka koji bi mogao podržavati politiku koju je od samog dolaska na vlast vodio hrvatski predsjednik **Tuđman** i Hrvatska demokratska zajednica. No ipak postoje različiti načini kritike te politike. U normalnom parlamentarnom stanju, očekivalo bi se da centar kritike politike vladajuće stranke bude u opoziciji: a unutar nje - u najsnažnijoj opozicijskoj stranci. Dakle, u Hrvatsko socijalno-liberalnoj stranci. No, je li to u hrvatskom slučaju doista tako?

Nažalost, već na početku ove analize pozicija koje ima najjača hrvatska opozicijska stranka, treba priznati da u Hrvatskoj doista nikad nije bio običaj da se vladajuća politička opcija kritizira u najsnažnijoj opozicijskoj stranci. Je li doista netko (i tko) kritizirao jednog **Stjepana Radića**, čak i kad je on mijenjao svoja savezništva kao "Varaždinec kapute"? Ako i preskočimo dva nedemokratska poretka (u kojima, naravno, nitko nije kritizirao vladare), to se isto dogodilo i uspostavom suvremenog hrvatskog partijskog sistema. Je li **Račanova** (ili, recimo to još direktnije - **Tomčeva**) Socijaldemokratska partija Hrvatske bila neka ozbiljna opozicija **Tuđmanovoj *HDZ***? Naravno da nije. I to - uostalom - i sam **Tomac** nekoliko puta jasno iskazuje: najjasnije onda kad govori da je bio "krtica" u stranci kojoj je potpredsjednik.

U ovom tekstu bavimo se hrvatskim liberalima i već na njegovu početku pitamo: jesu li hrvatski liberali kritičari ***HDZ***-a i ako jesu - s kojih pozicija kritiziraju. Ili je **Dražen Budiša** novi **Zdravko Tomac** hrvatske politike?

ĐONOM PROTIV NOVOROĐENČETA

Najtragičnija varijanta hrvatske budućnosti mogla bi biti odabir između hadezeovskog mira i opozicijskog rata. No kakva bi to budućnost bila?

KOALICIJA ZA TRIBINE

Odmah ćemo odgovoriti: liberali su nedvojbeno snažniji i otvoreniji kritičari hrvatske politike nego što su to ikad bili **Račanovi** socijaldemokrati. Oni su hrabriji i jasniji, politički učinkovitije i - zasad - ipak malo uspješnije artikulirali alternativu **Tuđmanovoj** Hrvatskoj. Pa ipak, **Dražen Budiša** danas se ne nalazi daleko od **Zdravka Tomca**.

Kad to tvrdimo, mislimo i doslovno i simbolički. Ne samo zato što između hrvatskih liberala i **Tomca** postoje odnosi kakvi se ne bi baš uvijek očekivali od predstavnika dviju (iako opozicijskih) stranaka, a osobito ne od liberala i socijaldemokrata - dvije grupacije koje u svakom partijskom sistemu stoje na suprotstavljenim stranama. Ne samo zato što je **Tomac** ušao u Županijski dom zahvaljujući i koalicijskoj podršci hrvatskih liberala u njegovoj izbornoj jedinici, nego i zato što je **Budiša** danas po snazi i stavu (ako ne već i po stilu) upravo ono što je i **Tomac**: osoba koja se od svih hrvatskih političara mogla najbolje zamisliti kako s umirovljenim generalom **Špegeljom** krstari tribinama i političkim mitinzima od Virovitice do Australije i od KIC-a do HVEP-a. Po idejama i načinu na koji su sva trojica zamišljali "osvajanje" Hrvatske, oni bi bez dvojbe mogli biti stranački drugovi.

Uzet ćemo ovog puta samo jedan primjer kritike vladajuće stranke od strane liberala: "srpsko pitanje" u Hrvatskoj. Kako to liberali kritiziraju politiku vladajućeg HDZ-a prema Srbima, Srbiji, Jugoslaviji, UNPA, UNPROFORU-u, normalizaciji, autonomiji - općenito prema politici srpsko-hrvatskih odnosa?

Ta je politika nakon 19. siječnja 1994. (kad je potpisana ženevska deklaracija o normalizaciji odnosa između Hrvatske i Jugoslavije) postala potpuno vidljiva. Nju je na najbolji način eksplicirao i proglasio sam predsjednik stranke **Dražen Budiša** u svom intervjuu **GLOBUSU** 28. siječnja, a kasnije su je iznosili i drugi zastupnici te stranke u hrvatskom Saboru prilikom rasprave o vanjskoj politici.

U ovom tekstu ćemo, međutim, pokazati samo što zapravo znače **Budišine** teze iz intervjua **GLOBUSU**. Prije nego počnemo tu analizu, neka bude dopušteno podsjetiti da se **Budiša** s hrvatskom vlašću razišao prije svega u pitanju odnosa sa Srbima. On je u veljači 1992. napustio Vladu demokratskog jedinstva, jer se nije slagao s potpisivanjem **Vanceova** plana za Hrvatsku, smatrajući da on bitno ograničava hrvatsku suverenost i ne omogućava povoljnu poziciju Hrvatske u daljnjoj uspostavi vlastite države i reguliranju odnosa sa Srbijom. Kasnije će u kampanji za predsjednika Republike u ljeto 1992. ponovno inzistirati na **Tuđmanovoj** pogrešnoj politici prema Srbima, i to s pozicije koju dosljedno zastupa i do današnjeg dana.

DEVET TEZA DRAŽENA BUDIŠE

U tom je intervjuu (koje ima otprilike oko sedam - osam kartica) čak devet teza, koje potpuno otkrivaju kontinuitet Budišine pozicije.

Prije svega, to je **Budišina** tvrdnja da do srpsko-hrvatskih sporazuma dolazi uvijek kad se **Miloševićev** režim nalazi u povećanom stupnju međunarodne izolacije. Ta je tvrdnja izrečena već na samom početku razgovora i nije točna. Naime, po svim je mogućim kriterijima (vojna uspješnost, politički status, formiranost države, diplomatska služba, međunarodnopravni status, ekonomska pozicija...) Srbija imala najbolju poziciju na početku srpsko-hrvatskog rata, a onda je njena moć slabila, da bi danas bila na najslabijim točkama. Srbija je, ako već treba direktno reći, najsnažniju poziciju imala 3. siječnja 1992. kad je potpisala **Vanceov** plan s Hrvatskom. O tome, napokon, govori i sam **Tuđman**, koji sigurno nije sklon priznati da bi rat vjerojatno izgubio da nije zaustavljen u tom trenutku, kad je između Vukovara i Zagreba bilo tek nekoliko tisuća pušaka. Ako bi **Budišina** teza bila točna, onda **Vanceovog** sporazuma uopće ne bi bilo. Jer, **Budiša** tvrdi da do sporazuma Srba i Hrvata *"dolazi uvijek kada se Miloševićev režim nalazi u povećanom stupnju međunarodne izolacije"*. To jest, da Hrvatska uvijek spašava Srbiju od pojačanja te izolacije.

O tome govori i druga njegova teza, rečena u slijedećoj rečenici: *"I ovaj je sporazum postignut u trenutku najoziblјnijih rasprava o zračnim napadima na srpske vojne ciljeve u BiH. Čak se govorilo i o drastičnijim sankcijama."* Točno. Ali, **Budiša** ipak zaboravlja da se taj sporazum Srba i Hrvata postigao i u trenutku kad je upravo Hrvatskoj zaprijećeno snažnije nego ikad, i kad se ona našla na dnevnom redu Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda. **Budiša** zaboravlja da u Bosni ovog trenutka vode rat prije svega Hrvati i Muslimani i da takva vojna situacija sigurno ne žalosti **Miloševića**. A također, i da je nedavno u Beograd stigao i **Geza Jesenski**, mađarski ministar vanjskih poslova. Da je ruski parlament (a onda i službena Rusija **Jeljcina** i **Kozirjeva**) pokazala sklonosti da se Srbiji sankcije ublaže. Da Evropskom unijom predsjedava Grčka, a da je tih dana **Granić** u Rimu morao slušati lekcije i od **Andreatte** i od Pape. Da se **Tuđman** posvađao s cijelim svijetom (odnosno, socijaldemokracijom, liberalno-individualističkom i katoličko-univerzalističkom vizijom svijeta). Ukratko, **Budiša** zaboravlja da se sporazum s Jugoslavijom postigao u okolnostima koje nisu samo Srbiji, nego (još više) Hrvatskoj bile krajnje nepovoljne.

POVOLJNE OPASNOSTI

No, dobro, predsjednik hrvatskih liberala je navikao da svaki trenutak ocjenjuje kao izuzetno povoljan za Hrvatsku, a nepovoljan za Srbiju, pa svaki dogovor između te dvije strane on smatra (u kontekstu zbivanja) hrvatskim gubitkom. Tako je, napokon, bilo i u siječnju 1992. kad je tvrdio i kako Hrvatska nije smjela pristati na **Vanceov** plan. Pa neka se krv dalje prolijeva do Zagreba, ako treba! Pa neka i dalje hrvatski i srpski mladići ratuju "za dom". A situacija je bila tako povoljna za Hrvatsku (i tako nepovoljna za Srbiju) da smo za Novu godinu 1992. imali ekran pun naziva gradova i sela koji su pod općom opasnosti i po kojima padaju granate. Trenutak je bio, nesumnjivo, povoljan za Hrvatsku!

No, zadržimo se još malo na **Budišinoj** izjavi da se u trenutku potpisivanja Ženevske deklaracije vodio razgovor o zračnim napadima na srpske vojne ciljeve u Bosni i Hercegovini. Prvo, to faktografski nije točno. Zločin na sarajevskoj tržnici dogodio se nakon potpisivanja tog sporazuma, a prijetnje zračnim napadima su se dogodile još kasnije. No čak i da nije bilo tako, nitko naravno, u trenutku potpisivanja sporazuma nije mogao reći da li će ili neće doći do tih napada. Dosadašnje nas iskustvo uči da su sve takve prijetnje bile tek "prazna puška". Zašto bi Hrvati sada, nakon takvog iskustva s međunarodnom zajednicom, odgađali sređivanje svojih odnosa sa Srbima zbog jedne takve mogućnosti? Uostalom: misli li **Budiša** da Hrvati i Srbi uopće imaju ikakvog utjecaja da odlučuju o sudbini tih prijetnji? Bombardiranja će biti ako NATO tako hoće, a neće ga biti ako oni tako neće. Zar se doista vjeruje da bi hrvatsko odustajanje od pregovora nešto u tome promijenilo? Napokon: zašto bismo u Hrvatskoj normalizaciju počinjali ili zaustavljali s pogledom na drugu državu - Bosnu i Hercegovinu? To je pitanje načelno: ako u Bosni još sto godina ne dođe do mira (ili barem do snažnog primirja): znači li to da bismo mi trebali upravo toliko odgađati rješavanje svojih odnosa s Jugoslavijom i sa Srbima u Hrvatskoj? Po kojoj logici?

Treća je ozbiljna "rupa" u intervjuu predsjednika hrvatskih liberala u njegovoj slijedećoj rečenici: "Kad bi se dr. **Tuđman** pokušao istrgnuti iz tog zagrljaja (s **Miloševićem**), pitanje je što bi sve isplivalo o njegovim i **Miloševićevim** dosadašnjim razgovorima, poglavito o Bosni i Hercegovini". Što bi isplivalo, a što mi već ne znamo? I što bi to tako moglo šokirati javnost, da ne bi smjelo "isplivati"? **Budiša** kaže: *"potpuno okretanje leđa Miloševiću vjerojatno bi otkrilo sadržaj svih dosadašnjih Tuđmanovih i Miloševićevih razgovora."* Prije svega, vjeruje li **Budiša** da bi možda **Milošević** počeo "ogovarati" svoga partnera **Tuđmana** po svijetu da je s njim dogovorio podjelu Bosne? Ako to vjeruje, to je logički nonsens: koja će dama promiskuitetnog ponašanja priznati takvo ponašanje, a da ne našteti samoj sebi? I drugo, ako **Budiša** doista vjeruje da bi se u Hrvatskoj dogodile neke strašne promjene, neke demonstracije, vojni udari, raskoli u vladajućoj stranci, pobune i štrajkovi, građanski nemiri i rušenje vlasti ako bi **Tuđman** razvrgnuo svoj "zagrljaj" iz Karađorđeva, pa čak i ako bi na "svjetlo isplivalo" što je tamo dogovorio - to je potpuna fikcija. Hrvatska se ne bi uznemirila čak i da sam **Tuđman** objavi zaruke s **Lady Di**, a kamoli da razvrgne "zagrljaj" s **Miloševićem**.

SVI SU ONI ISTI

Četvrta indikativna **Budišina** rečenica glasi: *"Mi u HSLS-u čak ne želimo davati intervjue ni srpskim demokratskim, uvjetno rečeno, neovisnim glasilima."* Taj je stav pokazatelj njegova odnosa prema Srbima i Srbiji. Svi su oni isti! Bili demokratski i neovisni ili nedemokratski i zavisni! S njima ne samo da ne treba dogovarati, nego ne treba ni razgovarati. Ne treba iskoristiti nikakve mogućnosti ni da se kaže kakva je pozicija hrvatskih liberala. Budiša to čini iako zna da u tim *"demokratskim, uvjetno rečeno, neovisnim glasilima"* rade gotovo svi od 1.100 novinara koje je **Miloševićev** režim otpustio s radio-televizije Srbija. Da tu rade i oni koje desni ekstremisti po Beogradu otimaju, jer su u svojim novinama prokazivali ratne zločince i njihove zločine. Jer su odbijali prisilne mobilizacije i ustajali protiv rata i vojske koja ga je vodila. Jer su pokušavali u krajnje nepovoljnim i pogibeljnim okolnostima promicati demokratski duh i tamo gdje je velika većina uvijek podržavala **Miloševića**. On zaboravlja da u Srbiji postoje ljudi koji su uspred rata tjednima organizirali paralelne TV dnevnike, i koji su pisali i govorili o "Drugoj Srbiji". Da tamo, napokon, postoje ljudi koji su zbog nacionalnih, političkih i drugih razloga na stalnom "odstrelu". No, sve je to **Budiši** jednako. Ova ili ona

BUDIŠA, NASTAVAK

verzija, onaj ili ovaj projekt - sve to ne zaslužuje ni da se odgovara na pitanja u nekom intervjuu. Nije li takav stav i dovodio do nacionalne nepomirljivosti i - u konačnom učinku - do rata što tako krvavo pogađa milijune ljudi u nekadašnjoj Jugoslaviji? Svi su Hrvati ustaše, a svi Srbi četnici! O Muslimanima da i ne govorimo - oni su i jedno i drugo. Kamo vodi takav stav? U novi rat? Ili - u kakav mir?

BOSNA BEZ TREĆEGA

Budiša (kao šesto) kaže: *"Iako akteri to osporavaju, deklaracija svakako otežava naše odnose s Muslimanima."* To je vrlo vjerojatno istina. Ali, odnosi Srba, odnosno Hrvata s Muslimanima su bili na ledenoj točki i prije sporazuma. I jedni i drugi su ratovali s Muslimanima. I jedni i drugi su ih na državnim televizijama proglasili fundamentalistima. I jedni i drugi su vodili bitke protiv "unitarne, građanske" Bosne i Hercegovine. Je li onda doista točno da je ovaj sporazum bitno otežao odnose Hrvata s Muslimanima? Da li bi ti odnosi bili bolji da nije bilo deklaracije sa Srbima? U to treba ozbiljno sumnjati. S druge strane, sporazum je omogućio da Hrvati u Bosni i Hercegovini (a i inače) imaju jednog neprijatelja manje - Srbe. To je isto omogućio i Srbima. Pa, ako već Hrvati nisu mogli dobiti sve: da prekinu rat s obje strane, zašto ne bismo u prvom koraku podržali barem parcijalni mir s jednom stranom? Gdje je logika tvrdnje da zbog pogoršanja odnosa s jednom stranom, treba zaustaviti poboljšanje odnosa s drugom? Napokon, nisu li Hrvati i Muslimani od samog osnivanja moderne Bosne i Hercegovine (osnivanja bosanskog parlamenta 1990.) bili u vrlo dobrim odnosima s Muslimanima? I što se dogodilo? Je li to zaustavilo ili je čak rasplamsalo rat? Ako je rasplamsalo, zašto **Budiša** nije tada upozorio da savez dvojice protiv trećeg ne može dugo postojati, želi li se mir? Zato što je **Budišina** trajna opsesija da u toj nesretnoj državi nije problem što se dogovaraju dvije strane bez treće, nego što te dvije strane nisu Hrvati i Muslimani. On ne postavlja stvar načelno: on ne traži trajni sporazum. Nego u biti dvojni protiv trećeg. Ali to pravo ne priznaje svim stranama u sukobu.

Budiša, naime, vjeruje da je Bosna nemoguća sa Srbima, i da je moguća samo bez njih.

Napokon, evo direktne potvrde toga u slijedećim njegovim riječima: *"BiH se može očuvati ako se tri od četiri čimbenika za to založe: Muslimani, Hrvati i međunarodna zajednica"*. Dakle, Srbi tu nisu važni. Njih se može vojno pobijediti. Ali, **Budiša** ne pita: je li moguća i Bosna u kojoj će se, recimo, složiti Hrvati, Srbi i međunarodna zajednica (a prije svega Hrvatska i Srbija) - bez Muslimana. Naravno da nije. **Budiša** će to potvrditi. Samo, naše će pozicije pri tom odgovoru biti različite: dok mi vjerujemo da je Bosna i Hercegovina moguća samo dogovorom tri strane (Srba, Hrvata i Muslimana) bilo to uz pomoć ili uz protivljenje drugih, on misli da je moguće napraviti Bosnu bez Srba.

Ali: neka se onda zapita: je li možda moguća i Bosna bez suglasnosti Hrvata? Bosna po **Karadžić-Zulfikarpašićevu** planu, onakva kakvu je i samom **Izetbegoviću** nudio **Milošević** neposredno pred početak rata u toj državi. Napokon, neka nam **Dražen Budiša** objasni: zašto onda nije bila moguća Bosna u kojoj je već jednom (i to neposredno prije rata, kao stanoviti *casus belli*) bila uspostavljena hrvatsko-muslimanska država, kojoj su se Srbi tako snažno opirali da su je odbili priznati? Kao što **Tomac** danas ne može objasniti, kako to da je Bosanska Posavina ipak pala iako su Muslimani i Hrvati zajednički ratovali protiv Srba (pa je dakle pala i njegova teza da bi hrvatsko-muslimanska koalicija mogla dobiti rat na cijelom bosanskom području), tako ni **Budiša** danas ne može reći: kako to da vjeruje da bi bila moguća samo hrvatsko-muslimanska Bosna, kad ona nije bila moguća u travnju 1992. Iako je postojala snažna međunarodna podrška.

Budiša se zanosi iluzijama: da je u Bosni i Hercegovini moguće pobijediti bilo koga. I još jednom: da je moguće na tome temeljiti trajni mir. Ako je i moguće na bajunetima donijeti pobjedu nad drugima, onda sigurno na tim bajunetima nije moguće dugotrajno "sjediti".

Sedma točka na kojoj je **Budišino** argumentiranje šuplje je u njegovoj tvrdnji da se *"Zapad otrijeznio nakon promjena u Rusiji, te da shvaća kako bi se eventualnim presedanom, dopuštanjem raspada BiH, kao priznate članice međunarodne zajednice, omogućili događaji neviđenih razmjera u državama bivšeg SSSR-a"*. I ovdje on zapravo ponovno "skida" **Tomca**. No, taj *"strah od raspada"* SSSR-a je konstanta u našem gledanju na svjetsku politiku. Svijet bi se trebao, misli se ovdje, preplašiti tog raspada pa podržava opstanak *"međunarodno priznatih članica"*. Ali, to se pokazalo kao falš pretpostavkom. Svijet se bojao raspada SSSR, pa je ipak dopustio taj raspad, a s njim i raspad SFRJ i ČSFR. Dopustio je "raspad" Republike Hrvatske, a dopustit će i raspad Bosne i Hercegovine. Nažalost. Ali, ako **Budiša** doista vjeruje da će se sad zbog **Žirinovskog** nešto promijeniti - to je iluzija bez presedana. Svijet nije uspio sačuvati **Markovićevu** Jugoslaviju, ni onda kad je u Moskvi sjedio **Jazov**, niti je nešto poduzeo kad je tamo bio **Hazbulatov**, pa neće ni sada pasti u nesvjest od straha pred jednim šizofrenim zastupnikom kojeg se upravo toliko boji da mu ne izdaje ulazne vize u svoje države. Ne samo zbog toga što prijetnju od ruskog nacionalizma ne treba shvatiti ozbiljno, nego upravo obratno: bar je **Budiša** dosad uvijek spominjao da svijet previše tolerira nasilje, i barem iz povijesti znamo kad će svijet biti voljan stati na kraj jednom ruskom tiraninu.

Zašto bi se baš sad svijet *"otrijeznio nakon promjena u Rusiji"*? Zar je sad situacija opasnija nego prije - s **Jazovim** i **Hasbulatovim**? Zar se nije Jugoslavija krvavo raspala, a to u Rusiji nije imalo gotovo nikakve negativne posljedice? Zašto **Budiša** vjeruje da se cijeli svijet vrti oko Balkana i da je nekoga uopće toliko briga za ovo područje da će na njemu zaustavljati epohalne tokove svjetske povijesti?

LOGIČKI KALAMBURI

No, **Budiša** čini i najobičnije logičke pogreške u zaključivanju. Tako on kaže da SR Jugoslaviji ništa ne znači potpis na međunarodni sporazum s Hrvatskom, jer nije članica KESS-a, niti je međunarodno priznata država. Ostavimo sad sa strane je li ta država članica ili nije. No, pogreška predsjednika hrvatskih liberala je slijedeća: ako Jugoslaviji ništa ne znače potpisi jer je nepriznata država, onda mi Hrvatskoj ništa nisu značili potpisi na **Vanceov** plan 3. siječnja 1992. jer tada nismo bili priznati ni od koga. Pa ipak, ako je tako - zašto je **Budiša** tada digao toliku poviku na te "nevažeće" potpise? Nije li tada tu istu tezu mogao reći i **Kadijević**, kad je potpisivao sarajevsko primirje, i **Jović** koji je potpisivao **Vanceov** plan. *"Što za Hrvatsku znači takav potpis, kad je nepriznata država?"* I nismo li, uostalom, i mi sad mogli pitati: koliko Hrvatsku obavezuje takav potpis s nepriznatom državom? Ali, ne: **Budiša** polazi od paranoidne pretpostavke da je uvijek sve što se dogodi na hrvatsku štetu. Jer, hrvatski interesi nikad nisu do kraja zaštićeni.

A da živi u svijetu iluzija, pokazuje i (deveta) **Budišina** ideja: *"HSLS je još davno predlagao i u programu zapisao da se Hrvatska kandidira za ulazak u NATO savez"*. Ta je izjava znak političke pozicije **Dražena Budiše**. On živi u oblacima, za njega je NATO *"susjed iz dvorišta"*, a ne institucija koja ne prima države u ratnom stanju, pa ni one koje su po svim kriterijima ispred nas. Njegov je cilj NATO: I to, valjda, prije svih. Jer Hrvatska to zaslužuje, jer ona neće biti zadovoljna dok to ne postigne.

Kao što ni **Budiša** neće biti zadovoljan dok ne postane britanski kralj. A i onda će vjerovati da se cijeli svijet urotio protiv njegova kraljevstva i da su drugi krivi (a zna se i koji) zbog toga što više ne drži Indiju.

VLAST I OPORBA

Kakva je doista onda hrvatska budućnost s takvom alternativom hrvatskoj državnoj politici? Sam je **Budiša** izjavio da su razlike između predsjednika oba saborska doma (**Mesića i Manolića**) i ministra obrane (**Šuška**) danas veće nego što su razlike između vlasti i opozicije. No, je li se pritom pitao: je li on sam bliži **Šušku**, koji je pred hercegovačkim Hrvatima upozorio da se u njegovo hrvatstvo ne može sumnjati, ili **Manoliću** koji danas predlaže sporazum sa Srbima uz (za nas možda šokantne, ali ipak povoljne) uvjete? I gdje je razlog što je čak i jedna miran i strpljiv **Zvonimir Marković** nakon takvih izjava rekao: *"Mi smo izabrali mirni put. I zato me čudi što oporba već u startu ide tako grubo na to novorođenče. To je obračun s međustranačkih pozicija koji šteti hrvatskim interesima. I oporbi bi trebalo biti drago da se konfliktna situacija riješi diplomatskim putem, a ne ratom. I oporba bi trebala pokazati pred svijetom, koji je prihvatio kumstvo nad dokumentom, malo dobre volje."*

Najtragičnija verzija hrvatske budućnosti bio bi odabir između opozicijskog rata i **HDZ**-ovog mira. Bi li Hrvatska u tom odabiru doista imala ikakve budućnosti?

Ratko RODIĆ

skup HHO o ljudskim pravima

Iz cijelog razgovora, nakon iznesenih primjera (a moglo se izreći tek djelić mučne zbilje) mora se zaključiti da je kršenje ljudskih prava toliko masovno da se može postaviti pitanje da li uopće postoji pravo. Jer, gdje je pravo, tu ima i lijeka, a u Hrvatskoj je već i previše ljudi koji su uzalud isprobavali i iscrpljivali sve zakonske instance. Zato je pitanje kršenja prava u raspravi prešlo u pitanje pod kakvim to režimom živimo, kakvu uopće državu imamo (ili možda ona ima nas)!!!

Radni skup što ga je pod naslovom "Republika Hrvatska - država ljudskih prava?" nedavno organizirao **Hrvatski helsinški odbor** izvanredan je pokušaj da se tema ljudskih prava konačno postavi na javni dnevni red. Kako stvari sada stoje, ljudska prava nisu tema. S jedne strane, gotovo su posve potisnuta iz režimske većine medija, a s druge su - kako je to u replici na prigovore o manjku strategije objasnio **Žarko Puhovski** - i te kako prisutna u izluđujućem tempu, 24 sata dnevno, u životu malobrojnih aktivističkih grupa, kojima ne preostaje gotovo ni kap energije za "strategijska" pitanja. Ovaj je skup ipak pokazao da se može, a čak i za (prevladavajući) autoritarni dio javnosti, koji pada na poznata imena, mogao je djelovati kao podsjećanje da je riječ o ozbiljnoj stvari.

Zahvaljujući tome što su oko stola sjeli toliko različiti ljudi (premda ima još nekoliko skupina koje nisu pozvane), očitovala se i golema udaljenost što dijeli gledanja na značaj ljudskih prava u ovoj zemlji. Kao i priličina zapuštenost javne diskusije o nečem tako temeljnom za poredak s demokratskim pretenzijama.

NADINSTANCA NE POSTOJI

Iz cijelog razgovora, nakon iznesenih primjera (a moglo se izreći tek djelić mučne zbilje) mora se zaključiti da je kršenje ljudskih prava toliko masovno da se može postaviti pitanje da li uopće postoji pravo. Jer, gdje je pravo, tu ima i lijeka, a u Hrvatskoj je već i previše ljudi koji su uzalud isprobavali i iscrpljivali sve zakonske instance. Zato je pitanje kršenja prava u raspravi prešlo u pitanje u kakvom to režimu živimo, kakvu uopće državu imamo (ili možda ona nas). Nastojeći unaprijed amortizirati prigovore zbog bespomoćnosti saborskog Odbora za ljudska prava (a možda i zbog toga što taj Odbor većinu problema jednostavno ignorira), njegov predsjednik **Ljubomir Antić** je zavapio kako nije ni moguće naći neku super-instancu koja bi bila krajnji jamac protiv svakog kršenja prava. Time je izrekao daleko porazniji sud no što je mislio - da se u ovom društvu nema što suprotstaviti neodgovornoj državi.

Takvu su objekciju - izričito, i s kritičkom oštricom - iznijeli drugi sudionici, sa sasvim drugačijih gledišta. Do kraja zaoštren sud o nepostojanju prava kao takvoga iznio je potpisnik ovog osvrta, primijetivši nasuprot **Antiću** kako u demokraciji i te kako postoji ona "super-instanca" najvišeg priziva protiv državne samovolje i nasilja - slobodna javnost i autonomno civilno društvo. U Hrvatskoj, s gotovo posvemašnjom režimskom kontrolom nad javnošću i opozicijskim strankama koje se drže poput frakcija ***HDZ***-a (kad ih već ne može biti u toj autoritarno i nedemokratski vođenoj stranci), takva instanca je samo san, pa je i govor o kršenju prava zapravo uljepšavanje stvarnosti. **Nikola Visković** je ukazao još na cijeli niz organizacija i institucija (sindikati, crkva, kulturne asocijacije) čiji se glas ne čuje. S gorčinom je dodao kako preko 80% građana živi tako da ni ne zna za sva ova teška nasilja, ili se pravi da ih nema, racionalizirajući ih ponajviše kolektivnom krivicom "agresorovih" sunarodnjaka, obitelji oficira JNA itd.

Spram opozicije su očekivanja najviša, pa je i frustracija njenom pasivnošću najveća. I obrnuto: **Dražen Budiša** je reagirao osporavanjem prava prisutnima da strankama postavljaju standarde djelovanja, a **Antić** je išao toliko daleko da je ustvrdio kako bi retorika pobornika ljudskih prava bila ravna političkom samoubojstvu za stranku koja je pokuša primijeniti. Poražavajuću **Viskovićevu** konstataciju o golemoj ravnodušnosti puka

u Hrvatskoj on je protumačio poput Alise u zemlji čuda - kao argument u prilog daljnjem prešućivanju tragedija koje danomice pogađaju naše sugrađane, dodavši i to kako je previše "histeriziranja" oko ljudskih prava. **Puhovski** je uvažio nužnost diobe rada između stranaka i grupa za ljudska prava (pri čemu se potonje same opredjeljuju za stvari koje su na žalost nepopularne), ali je upozorio kako nije moguće biti liberal i istodobno ne vidjeti u državi glavnog kršioca ljudskih prava. Premda se vrijeme za takvu diskusiju čini još dalekim, jednom ćemo se, smatra on, morati suočiti s bitno nacionalističkim kontekstom rasprave, u kojem se i država i njeni organi unaprijed uzimaju kao "naši", što im u startu daje popust nespojiv sa slobodarskom demokracijom.

MOČVARA

Između gledišta da je više-manje sve u redu i da ništa nije u redu smješteni su svi oni koji danomice trče od slučaja do slučaja, nastojeći držati državu za riječ napisanu u zakonima. Njihova frustrirajuća iskustva ispunila su najveći dio dvoipoldnevnog rada skupa, ali je nad svakim posebnim vidom kršenja ljudskih prava visio magnum crimen ničim ograničene samovolje režima. Predsjednici nezavisnih sindikata i HUS-a iznijeli su tako čitav niz zloupotreba na štetu radnog prava, a iza svega stoji početna otimačina, kojom je država sama sebe proizvela u vlasnika (i prodavača) nacionalne privrede. Isto to stoji u osnovi gotovo posvemašnje suspenzije slobode javne riječi o kojoj je govorio **Božo Novak**. **Zoran Pusić** i **Orhideja Martinović** su iznijeli novu evidenciju već notornih zloupotreba prava na (ne)dodjelu državljanstva, a sva je ta samovolja bila predvidiva onog časa kada je, kako reče **Jovan Mirić**, država nametnula da ne počinje ona od državljana, već oni od nje. Ima još. Manje glasno, traje tragično raubanje penzionera boraca antifašističkog rata, osobito invalida.

Ni to nije dovoljno. Kako je pokazalo dojmljivo izlaganje **Ivana Pađena**, prekomjerna državna ovlaštenja i zloupotrebe drugih na autonomnim sveučilištima dovode ne samo do samovoljne raspodjele subvencija za znanstvene projekte, nego i do vjerojatnih proganjanja nepodobnih profesora.

Posla će, dakle, biti - pa i na zaštiti onih koji se izlažu štiteći druge. Da li će pritom i dalje glavnina demokratske podrške dolaziti iz inozemstva, ili će se hrvatsko civilno društvo, poput baruna Münchausena, izvući iz močvare za vlastiti perčin?

Srđan DVORNIK

J'accuse

Humor - - ne objavljivati!

Svatko može naći vlastitu simobliku u naslovnoj stranici posljednjeg broja **Ferala** - bijele (a kakve bi bile) čarapice i iznad njih odijelo s (predsjedničkom) lentom i kravatom, bez sadržaja u odijelu i košulji s krvavom mrljom u predjelu srca, onako lijevo. U crnom pravokutniku natpis: UNITED KILLERS OF FERAL TRIBUNE. Stvar je duhovita dok se ne vidi "izvornik" ideje. Britanski **The Times** od **15**. veljače na svojim srednjim stranicama (rekli bismo duplerici) objavljuje krvavu majicu s rupom od (valjda) metka na desnoj strani, i maskirne hlače. U zelenom pravokutniku piše UNITED COLORS OF BENETTON, a lijevo od morbidne slike je natpis: **"Izava: ja otac, Gojko Gagro, poginulog Marinka Gagre rođ. 1963. god. u Blatnici općina Čitluk, suglasan sam da se uzmu podaci moga pok. Marinka u svrhu plakata za mir u borbi protiv rata"**. Rečenica je odštampana na hrvatskom da (valjda zato) stranci profinjenog zapadnjačkog želuca ne bi shvatili morbidnu igru bešćutnog reklamera i da se ne bi upitali za stanje vlastitog mozga koji krv i rat "tamo negdje daleko" (zlo)upotrebljavaju za profit.

Ako nismo posve obešćutili u tragediji koja nas je zadesila, onda ćemo mi koji još imamo nešto samopoštovanja, bar pri ulasku u svijetleći svijet BENETTONA pomisliti na mrak njihove reklame. Kao što ćemo, bar s indignacijom, odbiti da ostavljamo vlastiti ostatak novca nakon što nas poreznici opljačkaju, u svijetlećoj trgovini, na granici vlastite zemlje koja krvari dok se svijetli reklama djutića ***Netel***. Baš zato što je ova zemlja i njeni ljudi okrvavljena, i osiromašena, i srušena, i zato što svi podnosimo teret rata i svega što ga prati, kažu jednako, ali neki i jednakije. I to zbog mirne savjesti, i vlastitog samozatajnoga građanskog inata, prkosno onima koji su nas, ionako siromašne, do kraja opljačkali i unizili.

ČEKAJUĆI DEMANTI

Istodobno, nakon što smo živeći ionako zauvijek izgubljeno ratno vrijeme, obasipani pozivima da mrzimo one druge jer su prljavi i zli, i sprečavani strahom da prepoznajemo nepravde i boli u susjedstvu izvan ratne zone, u starinskom sjaju zgrade bivše UDBE na zloglasnoj zrinjevačkoj "sedmici" u Zagrebu, gledat ćemo sliku prijatelja-političara koji grade na ruševinama za koje se zna naredbodavac. Ogorčeni otac poginuloga sina, ili brat poginule sestre, ili nevini šutljivac koji se boji kad odlazi telefonirati "tamo preko" iz Slovenije ili Mađarske, u najmanju će se ruku začuditi naglој ljubavi, ustupcima, diplomatskim statusima...

I tome da, usprkos činjenici da govorimo različitim jezicima, drevnim hrvatskim i od njega ukradenim srpskim, do jučer zavađenima ne treba prevoditelj koji bi simultano dvojezično objavio obostranu ljubav i, vjerojatno, poštovanje.

I dok nam se ruše predodžbe upijene s ekrana ili sobodnih inih medija, ali dok nas pravovjerni i dalje uvjeravaju da je zemlja za koju patimo i pravna i demokratska u svemu, skup o ljudskim pravima usred Zagreba, na kojemu je Hrvatski helsinški odbor okupio zavidan broj mislećih i važnih ljudi, ostat će nepoznat za većinu siromašnih koji ne samo da ne kupuju besramno skupe stvari u prodavaonici ili djutiću ***Netel***, nego nemaju ni za novine (koje su ipak ponešto objavile), jer **HRT** šuti.

A što ne objavi televizija, nije se ni dogodilo.

Jedan od sudionika rasprave, profesor **Danijel Ivin**, obnarodovat će na kraju skupa da je osobno predsjednik države zabranio da **HRT** objavi išta o skupu koji je trajao tri dana.

Demantija još nema.

Možda je to, čak, dezinformacija, u skladu s pravilom da vlast obično demantira ono što je istinito.

KRIVA ADRESA

Na istom skupu prisutni će čuti tonski zapis razgovora sa žrtvom i njenim izbacivačem iz stana. Čovjek je, valjda, dobro odgojen pa se najavljuje - nedjelja je nepristojan dan za nenajavljene namjernike. Predstavnik vlasti kaže: "To su ekscesi, i mi smo pravna država". Nedugo prije, ista žrtva bila je pozivana u policiju na "informativni razgovor", pozivom kojega su joj osobno uručili civilni policajci, a na kojem je bio nečitak potpis i nije bilo službenog pečata. Otišla je na razgovor. Iz straha. Nekako istih dana, u središtu Zagreba, grupa vojnika poznatih po nesklonosti demokratskom razgovoru, izbacila je dotadašnje stanare iz stana. Onako, splitski. A tamo je TV-ekipa iz Švicarske odvedena u Loru, zbog "znatiželje" nadležnih da cenzorski pregledaju spomenuti snimak (izbačena obitelj s djecom iz stana), a strani novinar je "malo" namlaćen na proputovanju kroz Split, stanici za Sarajevo...

I tako dalje.

Svakoga dana se nebrojene ljudske sudbine ruše pod naletom samozvanih djelitelja neke njihove vlastite pravde.

Šačica koja se ne slaže s time, koja šalje kilometre faksova i apela premala je briga za one gore - oni imaju pametnijeg posla nego da se pozabave sitnim podanicima svoje vlasti kojima život izmiče u nasilju. Ali će zato, u srdačnom razgovoru s aktivistima za ljudska prava, ambasador istoimenog odjela pri Ministarstvu vanjskih poslova RH, zamoliti nazočne - uz opasku da on u konkretnoj zaštiti istih ne može pomoći - da ga obavještavaju o svojim dragocjenim podacima u kršenju ljudskih prava.

Jer, svaki puta se poneko od djelatnika državne vlasti zabezekne u tamo nekoj Evropi na pitanje dosadnih Evropljana, pa njima jadnima postane neugodno. Nemaju podataka.

Možda bi netko trebao objasniti da su pogriješili adresu. Kompletne podatke, naime, imaju oni koji ljudska prava krše. Sve to onda lijepo mora biti u nečijoj ladici, i ladicama po raznim ministarstvima. Kojima je na čelu predsjednik Vlade.

Ono što dalje ide, priča je odgovornost, naime, na neki drugi, širi kontekst.

U međuvremenu, naša ljubljena TV prikazuje sjajnu britansku humorističku seriju *"Državnik novoga kova"*.

Nakon koje shvatimo da i mi, u stvari, živimo u zemlji u kojoj je humor jača strana.

Tatjana TAGIROV

Jedan od sudionika rasprave o ljudskim pravima koju je organizirao HHO, profesor Danijel Ivin, obnarodovat će na kraju skupa da je osobno predsjednik države zabranio da HRT objavi išta o skupu koji je trajao tri dana.
Demantija još nema.
Možda je to, čak, dezinformacija, u skladu s pravilom da vlast obično demantira ono što je istinito.

U Splitu odgođeno suđenje "teroristima" iz **Dalmatinske Akcije**

Time Out do vještačenja

Prvo ročište pred sudskim vijećem Vojnog suda Zbornog područja Split proteklo je, mogli bismo kazati, u ležernoj atmosferi. Iščekivala se odgoda - i to se doista dogodilo. Predsjednik vijeća **Dalibor Dukić**, sudac iz Šibenika, uvažio je neke zahtjeve obrane, te glavnu raspravu zakazao za 28. ožujka, na istom mjestu i u istom sastavu. Za ovaj slučaj "rezervirao" je cijeli tjedan, a ne samo jedan dan kako je stajalo u pozivu za ovo ročište. Dakle, prvog aprila (!) moglo bi se završiti suđenje "teroristima".

Da će se ići upravo tim tokom, tokom odgađanja, mogli su naslutiti i oni koji rijetko zalaze u splitsku Palaču pravde. Naime, nisu došli inozemni promatrači, pa čak ni svi za ovaj "predmet" angažirani odvjetnici. Bilo ih je tek deset!

"Teroristi" iz Dalmatinske akcije, pak, gotovo su svi bili na broju. Nedostajao je tek **Miroslav Bogdanović** koji je teško bolestan (akutna upala bubrega). No, to nije bio jedini, a pogotovo ne valjani razlog za "time out". Zamjenik vojnog državnog odvjetnika **Petar Čipčić**, koji je na vrijeme upoznat sa zdravstvenim stanjem okrivljenika, jamačno bi upotrebio - institut privođenja.

Prvi susret s "teroristima" u sudskoj dvorani prošao je manje-više u veseloj atmosferi, unatoč zaprijećenoj kazni od petnaest godina zatvora

Vještačenje i zaborav

Pravi razlog za odgodu suđenja devetorici okrivljenih za aktiviranje TNT u prostorije Dalmatinske akcije 28. listopada prošle godine jest potreba za psihijatrijskim i psihologijskim vještačenjem prvooptuženog **Jurice Gilića**. Tomu se suprostavio predstavnik optužbe, ali sud je morao "pokleknuti" pred argumentima obrane, naročito kada su pročitani dijelovi iskaza **Jurice Gilića** u istražnom postupku ("zakletva da spasi zemaljsku kuglu"), njegov neobičan odnos s drugooptuženim, njegova klaustrofobija koja je najvjerojatnije "korištena" u policijskom tretmanu, učestale promjene iskaza...

Konačno, vojni odvjetnik je svojedobno i sam predlagao vještačenje, što je očito sada zaboravio.

Zanimljiv događaj, osobito za one koji su sjedali na optuženičkoj klupi, svakako je bilo "otjelovljenje" drugooptuženog, "krunskog svjedoka" - **Adversa Slatkova Nimadana Ben Džaraka** - dovedenog za ovu priliku iz Okružnog zatvora. To je bio prvi susret "terorista" sa svojim sudrugom, Splićaninom kurdskog podrijetla.

U sudnici je, eto, i trećeoptuženi **Ivica Ančić Duje** prvi put imao priliku da upozna prvooptuženog - **Gilića**. Korpulentni Duje, nezavisni kandidat na posljednjim izborima i, kako kaže, uspješni poslovni čovjek, ležernoj atmosferi dodao je i malo mediteranskog naboja kada je ustao i upitao svekoliku publiku, uključivši i suce, zašto je on uopće ovdje i tko će nadoknaditi njegovo izgubljeno vrijeme.

Ni po Benu ni po Duji, već po - DA

Taj ispad ujedno je bila i jedina prilika da se prvog dana suđenja čuje glas okrivljenika. Dodajmo tomu samo epizodicu kada je **Srećko Lorger** pri "prozivci" kazao da on nije dobio poziv a svejedno se odazvao sudu kako bi "sve ovo što prije završilo". Član sudskog vijeća **Zoran Matulović** utvrdio je da Lorgeru doista nije uručen poziv, ali da je bio dužan prijaviti promjenu adrese. Lorger, inače suprug predsjednice stranke, tada je kazao da je on ISELJEN iz stana i to dok je bio u zatvoru, pa tako i nije mogao prijaviti promjenu obitavališta.

Odvjetnički zbor iznio je još niz procesualnih apsurda o kojima će se sud, tako je obećano, očitovati.

Početak suđenja ipak nije mogao proći bez političkih ocjena. Za to se pobrinuo odvjetnik **Silvije Degen** kazavši da nije siguran je li uvlačenje politike u sudnicu prebacivanje vrućega krumpira na pravosuđe ili oportunitet državnog odvjetništva.

Navodni teroristi branili su se tako sa slobode. Prvi dan njihova "suočenja" prošao je u veselom tonu. Uostalom, karneval je! Stoga, u ozračju sudnice i nije bilo toliko zebnje. A moglo je biti, jer je i cijena visoka - do petnaest godina zatvora. Međutim, kada počne proces, u vrijeme korizme, bit će jasnije da se zapravo ne sudi ni Jurici, ni Benu, ni Duji, već jednoj političkoj stranci - **Dalmatinskoj akciji**.

Jurica DALMATINAC

Split je ponovo kao grad-slučaj "gostovao" u Strasbourgu

Kome sve to treba?

plitski "slučajevi" naprosto izrastaju kao gljive poslije kiše, naročito poslije namjenskog posjeta potpredsjednika hrvatske vlade **Vladimira Šeksa** ovom gradu. Naime, u svom je govoru na skupu ***HDZ***-a, u vojarni Lora, g. **Šeks** javno obznanio kako u Splitu sve više jačaju autonomaške i protuhrvatske tendencije, te sugerirao potrebu hitnog pritiska, ovog puta isključivo pravnim sredstvima, na one koji po njemu zagađuju (čitaj - kritiziraju) medijsku, a time i političku atmosferu u Hrvatskoj. Stoga Split polako postaje primjer upravo skandalozno ekstremnog odnosa prema opoziciji i političkoj kritici.

Potreba za čvrstom rukom

Indikativno je da se danas u Splitu vodi nekoliko sudskih procesa koji imaju težinu političkog suđenja, iako demokratska Hrvatska nije predviđala vojne sudove, verbalni delikt ili montirane političke procese.

Potrebu zavođenja čvrste ruke nameće atmosfera nasilja koja u Splitu traje već duže vrijeme. Splitsko toplo ljeto završilo je zaista vruće - serijom podmetnutih eksplozija! Između ostalih, podmetnutim eksplozivom uništeno je i cijelo krilo zgrade Građevinskog instituta (za koju se kaže da je trebala poslužiti za tiskanje neovisnih novina), kao i sjedište **Dalmatinske akcije**. Iako u prethodnim slučajevima policija "ne može pronaći počinitelja", čak štoviše, svi su ubrzo zaboravljeni i zataškani, u slučaju Dalmatinske akcije djeluje zaista ekspeditivno. Izjavu, kojom javnost uvjerava u sigurnu krivnju optuženih članova **DA** dao je još prije počinjanja službene istrage i sam predsjednik, dr. **Tuđman** - na svojoj redovitoj tiskovnoj konferenciji.

Šeksove upute

Slučaj DA ubrzo se našao u Strasbourgu, gdje su se, želeći da spase poljuljani ugled Hrvatske, preznojavali hrvatski parlamentarci. Pod velikim pritiskom domaće i međunarodne javnosti optuženima je omogućeno da se brane sa slobode.

O datumu bombastično najavljenog suđenja (21. veljače) optuženi i njihovi odvjetnici saznaju iz *Slobodne Dalmacije*. Čini se da su cijeli proces ubrzali lokalni moćnici revno se pridržavajući Šeksovih uputa.

Identični procesi pokrenuti su protiv *Feral Tribunea*, kao i protiv prof. **Nikole Viskovića**, a svi će se odvijati tokom veljače i ožujka po najhitnijem postupku.

Najnovijom modom podnošenja tužbe zbog klevete nastoje se sporovi od općeg društvenog značenja prikazati kao privatni. Na adresu *Feral Tribunea* već je pristiglo šest takvih tužbi u kojima su postavljeni visoki odštetni zahtjevi, čime se nastoji ekonomski uništiti ovaj opozicijski tjednik. Sve tužbe su se neuobičajnom brzinom našle pred sudom.

Ista hitnost poštuje se i kod tužbe potpredsjednika hrvatske vlade **V. Šeksa**, koji tuži prof. **Nikolu Viskovića** zbog klevete. Tako će Split idućih mjeseci doživjeti procese koji se mogu označiti kao politički, a koji će sigurno utjecati na stanje slobode misli i prava na uvjerenje u demokratskoj Hrvatskoj. Prisustvo inozemnih pravnih i političkih promatrača (koji su najavili dolazak) zasigurno će izazvati veliku pažnju međunarodne javnosti i utjecati na ionako narušeni ugled Hrvatske u svijetu.

Ekonomska otimačina

Pored ekscesa u političkom i javnom životu (gdje vladajuća stranka nastoji uspostaviti apsolutnu kontrolu), s istim ciljem uništavaju se i nekadašnji velikani splitskog gospodarstva. "Slučajevi" KOTEKSA, DALMACIJACEMENTA ili SALONACOOPA pokazuju da se iza formalnih nezakonitosti u pretvorbi krije zapravo nevjerojatna otimačina politički podobnih moćnika koji na ovakav način žele gospodariti kapitalom grada. Tako ostvarenom kontrolom neočekivani izborni rezultati u budućnosti ne bi poremetili moć sadašnje vladajuće garniture.

Poseban je slučaj Luke-Split, gdje je izrečena sramotna prijetnja da će u slučaju općeg štrajka uredovati specijalci i, ako zatreba, biti ugroženi ljudski životi. Stoga, strahom za svako radno mjesto ili npr. mobilizacijom sindikalnih predstavnika postiže se apsolutna poslušnost i otvara put neograničenoj vlasti.

Atmosfera nepovjerenja

I konačno, svjedoci smo ponovnog vala nasilnog izbacivanja starih stanara, dakle onih koji imaju stanarsko pravo, iz stanova bivšeg vojno-stambenog fonda, uz asistenciju vojne policije, bez obzira na nedavne izjave i obećanja najviših predstavnika civilne i vojne vlasti. I zbog takvog kršenja elementarnih ljudskih prava Hrvatska je pod embargom Vijeća Evrope, a i **Tadeusz Mazowiecki** je 20. siječnja uputio notu upozorenja hrvatskoj vladi.

Organizacije za zaštitu ljudskih prava, među ostalim **DOS** i **HHO**, obavještavaju sve nadležne instance, kao i najviše i najodgovornije dužnosnike koji svojim zauzimanjem sigurno mogu zaustaviti ovo bezakonje. Međutim, reakcije nema - nitko u stan nije vraćen, niti je itko pozvan na odgovornost. Uz blagoslov nadležnih pretučen je čak i predstavnik **Dalmatinskog komiteta za ljudska prava**, **Tonči Majić**, u jednoj epizodi borbe za stanove. U situaciji prometne izoliranosti, nekontrolirane migracije, daleko od važnih tokova informacija, ali i izvora novca, Split postaje duhovno zapušteni grad, ali i pravo mjesto gdje politički moćnici počinju svoju političku kampanju protiv slobode izražavanja, misli i uvjerenja, stvarajući atmosferu neslobode, nepovjerenja i straha, neprimjerenu demokratskom društvu.

Pitanje je komu ovo sve treba!

Jadranka POLOVIĆ (ZAMIR.ZG)

Alibaba i njegovi razbojnici, ili: Da, ministre!

Ako ne doznam da li je netko u VP u Lori pozvan zbog toga na odgovornost, otvorenim pismom tražit ću od Laušića odgovor što je poduzeto. Ako mi ne odgovori, mora i on preuzeti svoj dio odgovornosti i povući konsekvence, makar i opravdanjem da su mu ruke vezane, pa ako i ne objasni tko mu ih veže. No na žalost, to svi mi, kao i svijet, znamo - to je Gojko Šušak

Tonči Majić je u roku od nekoliko dana postao čovjek s najpoznatijim i najprepoznatljivijim nosom u Hrvatskoj. U valu nasilnog izbacivanja iz vojnih stanova u Splitu, kojima je prisustvovao kao predsjednik **Dalmatinskog komiteta za ljudska prava**. Pri deložaciji **Slovenke Marinković**, u jednom trenutku pokušao ju je zaštititi pred napadom invalida sa štakom, ali je potom i sam fizički ozlijeđen. Dotični ga je udario šakom u glavu, što je - kaže - objašnjenje za tri šava na nosu i potres mozga, potpomognut udaranjem pištolja po glavi od strane jednog policajca. Sve deložacije iz zgrade u Poljičkoj cesti 29 u Splitu uspješno su okončane po nasilnike, a tragično po dotadašnje legalne stanare, samohrane majke i njihovu djecu, koji su se "raspršili" po stanovima prijatelja ili rodbine. Na neizvjesno vrijeme, dakako.

Nekoliko dana prije zaključenja našega lista, razgovarali smo ponovo s **Tončijem Majićem** koji se vratio u Split nakon što je u Zagrebu, zajedno sa žrtvama toga nasilja, održao press-konferenciju. Rekao nam je: sve se nastavlja. I ne samo to, uniformirani nasilnici iz Poljičke ceste, koji se predstavljaju kao pripadnici **HOS**-a i ustaše, ponovo su napali **Majića** i novinara **Tomasa Miglierina**, dopisnika Švicarske RTV, prepoznavši ga u jednoj splitskoj pizzeriji. No, ovoga puta, bar nos mu je ostao čitav.

Usprkos "moratoriju" kojega je država proglasila na iseljenja iz vojnih stanova u Splitu, sve se nastavlja, uz suradnju vojne policije i pasivnost civilne. Koja je uloga splitske vojne policije?

- Bili smo uvjereni da će moratorij zaustaviti divljačke upade u stanove, ali pogrešno. Čak smo, pri deložaciji **Slovenke Marinković**, od vojne policije saznali, a kasnije i od gospodina **Laušića**, da oni ne smiju pomoći ljudima koje se nasiljem izbacuje iz stanova, i kojima se pljačka kompletna imovina. Postoji instrukcija vojnim policajcima da smiju samo zapisati imena i prezimena provalnika i stanara, te nakon toga stanare ostaviti na milost i nemilost bande. Stanarima nitko ne pomaže, pa ni civilna policija koja se, ili plaši, ili je s nekim u dogovoru i koja dosad nikome nije pomogla. Prema podacima za prošlu godinu, u Splitu su pripadnici **HV** provalili u **220** stanova, tako da se dio vojske pretvorio, sudeći prema posljednjim slučajevima, u razularenu rulju koja naokolo provaljuje i pljačka, i očito je izvan svake kontrole. Ako to nije točno, onda je to još gora optužba za hrvatsku vlast. Jedan vojni policajac, koji nije simpatizer ovakvih metoda, tvrdio nam je da u vojnoj policiji imaju podatke kada i kome će se na takav divljački način provaliti u stan, te da zna za još pet adresa čiji će stanari uskoro biti izbačeni na ulicu.

Rekli ste da je to djelo 30-tak vojnika, koji nasilno provaljuju, ali kažete - uz zaštitu vojne policije?

- Bez nje sve to ne bi bilo moguće. Vojna pollicija, u stanu gospođe **Marinković**, inzistirala je da nas dvoje odemo u Loru dati izjavu, uz nekolicinu provalnika, ali ne svih. Uvijek nekoga ostave da "čuva" stan, nakon čega legalnom stanaru više nema povratka. Sasvim je suvišno dokazivati spregu upadača u stanove s vojnom policijom. Kad su izbacili iz stana **Biserku Radosavljević** i to bučno slavili, premlatili su susjeda iz čijeg je stana navodno pozvana policija, jer se osoba koja je prijavila slučaj predstavila kao njegova kćerka. Taj podatak znali su samo dežurni u **VP**, i jasno je od koga su to saznali nasilnici. Kad su mene izbacivali iz stana gospođe **Marinković**, vojni policajci su im napravili mjesta u uskom hodniku, a nakon što su me premlatili, u takvom stanju odveli su me u Loru. Tamošnji zapovjednik gospodin **Budimir** objašnjavao mi je da oni ne mogu pomoći, jer bi netko mogao poginuti pri pokušaju da se te divljake izbaci iz stana. Meni se čini, da ih, ako je glavni zadatak vojne policije zaštita života vojnih policajaca, treba raspustiti, pa bi to bila velika ušteda za hrvatsku državu. U sva tri slučaja u Poljičkoj cesti, inače, posrijedi su samohrane majke, razvedene od muževa prije rata, i imaju sudska rješenja o prenošenju stanarskih prava sa supruga na njih. Ako vojska i Ministarstvo obrane ignoriraju zakonita rješenja organa hrvatske države i tvrde da su ta rješenja nevaljana, onda možemo govoriti o vojnoj diktaturi koja je već na snazi, jer su **HV** i Ministarstvo obrane izvan zakona i Ustava, i iznad organa vlasti.

Nakon što ste premlaćeni, u Zagrebu su vas primili neki funkcionari. S kakvim ishodom?

- Ministar **Juras** je, s izlikom da nema vremena, odbio da nas primi, a **Goran Dodig** nas je verbalno podržao i pokazao razumijevanje, no mislim da u njegovoj moći nije ništa više. Pozvao je i šefa vojne policije **Matu Laušića** kojega sam pitao za naputak da vojni policajci ne smiju pomoći stanarima. I on mi je potvrdio rečenicu da je "najvažnije sačuvati živote vojnih policajaca", da bi se u kasnijem razgovoru iskristaliziralo da vojna policija nema naredbu s viših nivoa da te razbojnike izbaci iz stanova u koje su se nasilno uselili.

Da li vam je objašnjeno zašto ste, kao civili, odvedeni u Loru?

Ne. No, ako ne doznam da li je netko u **VP** u Lori pozvan zbog toga na odgovornost, otvorenim pismom tražit ću od **Laušića** odgovor što je poduzeto. Ako mi ne odgovori, mora i on preuzeti svoj dio odgovornosti i povući konsekvence, makar i opravdanjem da su mu ruke vezane, pa ako i ne objasni tko mu ih veže. No na žalost, to svi mi, kao i svijet, znamo - to je **Gojko Šušak**.

Na osnovu čega to tvrdite?

- Tvrdim, i potpisujem to. U svim slučajevima u kojima su se ljudi obraćali mom Komitetu, savjetovali smo im da ili faksiraju, ili pošalju poštom uz povratnicu informaciju svim institucijama i funkcionarima, pa i gospodinu **Šušku**. Dakle, on se ne može opravdavati da ne zna što se događa, ali odgovorio nije nikada. On ne može tvrditi da moćna Hrvatska vojska od **200** tisuća ljudi ne može izići na kraj s pijanom, drogiranom bandom od **30**-tak vojnika koji pljačkaju i provaljuju nasilno u tuđe stanove, i **20**-tak vojnih policajaca iz Lore koji ih podržavaju. U to nitko normalan ne može povjerovati. Osim toga, kako objasniti da i pripadnici **HVO** mogu provaliti u stan u Splitu, a da im se ništa ne dogodi. Naprotiv, na brzinu dobiju domovnice i proglasi ih se pripadnicima hrvatske vojske, kao u slučaju provale u stan Godinovićevih. Nitko nije objasnio, ako je pripadnik **HV** zašto se onda bori u Hercegovini, ili ako je pripadnik **HVO**, što će mu stan u Splitu?

Na press-konferenciji ustvrdili ste da je kršenje ljudskih prava sredstvo etničkog čišćenja Splita.

- Ako u Splitskoj banci, od **1300** radnika, otpuste **80**-tak radnika, gotovo sve nehrvate, ili Hrvate iz miješanih brakova, onda je stvar jasna. Oko **80** posto izbačenih iz stanova nisu Hrvati. Kad je u Splitu isključeno **500** telefonskih pretplatnika, među njima gotovo nije bilo Hrvata, kao što nisu njihove ni minirane kuće i poslovni prostori. Jednom austrijskom novinaru u Zagrebu su nedavno rekli da se situacija s ljudskim pravima u Splitu popravila, ali - ako ste otpustili sve Srbe, koga ćete više otpuštati? Ako ste im minirali imovinu, pa time prisilili i one kojima niste da sve rasprodaju budzašto i pobjegnu glavom bez obzira, nema više niti miniranja. Kad ih sve izbacite iz stanova, neće više biti nasilnog izbacivanja, i imat ćemo riješen problem ljudskih prava. Ja tvrdim da je politika etničkog čišćenja službena politika, koju provode jadne, pijane i drogirane budale. Pitam se samo da li i oni koji su nasilno useljeni u tuđe stanove spadaju u **97** posto vjernika u Hrvatskoj, i što će reći svom župniku što su napravili sa hranom otetom izbačenom stanaru, da ne govorimo otetoj imovini.

Kako na sve to reagiraju tzv. obični građani Splita?

- Mislim da se obični Splićani zgražaju, iako se veliki dio njih, valjda zbog umirenja savjesti, čudi kako je to moguće. Zatvaraju oči. Oni ne znaju da tisuće obitelji u vojnim stanovima svake noći odlaze u krevet sa strahom, i da prekidaju san zbog svakog koraka na stubištu, svakog šuma i svakog zaustavljanja lifta. Split je postao grad nasilja i grad straha za te ljude, jer nitko ne zna tko je slijedeći na redu. Jedna izbačena stanarka rekla mi je, u svom tom očaju i pljački, da je prvi puta mirno spavala nakon što se dogodilo to od čega je strahovala noćima. Ali, hrvatska vlast vodi štetnu politiku na ovaj način. Jer, sa svakim ovakvim izbacivanjem iz stana Hrvatska gubi cijeli jedan neboder, čitav jedan kvart. Ne znam zašto ginu toliki mladiči na frontovima, ako ovi u pozadini naprave puno više štete nego što oni postižu koristi riskirajući i gubeći glave, ruke, noge... Mislim da to oni od gore provode namjerno, jer svi znamo kuda vodi toleriranje bezakonja i gaženje ljudskih prava. Kad bi banditi koji su izbacili legalne stanare iz njihovih stanova bili izbačeni akcijom državnih organa, bilo bi jasno da to što se događa nije državna politika. Za to još ima vremena.

Tatjana TAGIROV

Ars vivendi

u zbilji normalizacija u narednom razdoblju neće moći imati drugo značenje do službenu zabranu da se Srbe (Hrvate) mrzi više no što je to normalno

Normalizacija je, opet jednom, na dnevnome redu - barem ako se vjeruje (oficijelnim) medijima (drugih, uglavnom, i nema). Sama bi riječ imala - posve načelno - označiti postupak kojim se dospijeva u stanje normalnosti, dokrajčivanje neke postojeće nenormalnosti, dakle. Rečeno je time (i to ni više niti manje nego iz Vrhovništva) da su do sada hrvatsko-srpski odnosi bili nenormalni, jer na pragu smo - teškom mukom i danonoćnim djelovanjem nadležnih dužnosnika izborene - normalizacije upravo hrvatsko-srpskih odnosa.

No, ma koliko nesklapne bile službene formulacije, riječ je o odista ozbiljnoj zgodi. Ili, ipak, o retoričkome nadomjestku ozbiljne (i neprijeporno nužne) prigode. Jer, formulacija "normalizacija hrvatsko-srpskih odnosa" pronosi dva tipa (kako će se vidjeti višestruko spornih) konotacija. S jedne - načelne - strane, ona označuje da su odnosi Hrvata i Srba (kao takvih i uopće) do sada bili nenormalni (a1), ali i to da oficijelni, državni (i njima pridruženi) organi imaju ovlasti i mogućnosti izvesti tu normalizaciju (a2). S druge pak - pragmatičke - strane ona kazuje da je rat (koji su obje strane opetovano, godinama, nazivale srpsko-hrvatskim i opravdavale ga u mnogome upravo tim nazivom) završen (b1), da je nastupilo vrijeme zajedničkim interesima omogućenoga poratnoga suživota susjeda (b2), koji bi, logički, bio moguć tek uz uvjet da su barem neki od ključnih političkih problema koji su rat i bili izazvali, uklonjeni (b3).

Kraj unutarnje normalnosti?

Shematska zbrka koja nastaje već u prvim koracima eventualnoga pokušaja da se smisleno uredi ovako predznačena konotacijska zbrka može se, naravno, staviti na dušu onomu tko uopće i nastoji shematizirati slijed zbivanja čija je racionalnost (čak i na razini prihvaćanja nacionalističke ili militarističke "logike") višestruko sporna. No, ona ipak ima i drugu stranu koja se, zapravo, svodi na to da najviještena normalizacija hrvatsko-srpskih odnosa pretpostavlja ukidanje višegodišnje unutrašnje normalnosti unutar hrvatske odnosno srpske države (zvali ju Jugoslavijom, Republikom Srpskom, ili Republikom srpskom Krajinom). Ta je normalnost bila u legitimacijskome pogledu označena svagdašnjim ideologijskim reproduciranjem srpsko-hrvatskoga konflikta kao ne samo aktualne i za dugo neprolazne činjenice, nego i kao nedvosmislena nauka tisućljetne povijesti (koja je, poput geografijsko-kulturnoga prokletstva, započela razgraničenjem rimskoga Istoka i Zapada znatno prije no što su ova dva "najstarija naroda" uopće naselila sadašnje teritorije). U to se ime tvrdilo da su Srbi i Hrvati "uvijek bili u sukobu uzrokovanome različitim kulturnim sustavima" (premda prije - u biti izvanjski izazvanoga - rata 1914. nikakvih većih sukoba nije bilo). Razglabalo se je svagda iznova o ustaško-četničkoj (ili četničko-ustaškoj) tradiciji sukoba koju u ovome ratu valja konačno dogotoviti uništenjem protivne strane, premda za II. svjetskog rata te dvije "vojske" nisu imale ni jedne ozbiljnije bitke, što su obje strane obilno nadoknađivale pomaganjem Nijemcima protiv partizana, a posebice tretiranjem civila "druge vjere" kao neprijatelja na bojnome polju. (Ako se, imanentno gledano, i može shvatiti inzistiranje na tomu iz Beograda odnosno Knina - radi barem prividna opravdanja agresivnih djelovanja - paralelizam je na hrvatskoj strani posve iracionalan sa stajališta njezinih objektivnih interesa i vjerojatno se ne da objasniti drukčije do nerašclanjenošću "hrvatstva" kao ideologije obrane od napada nadmoćnijih protivnika iz Beograda i "hrvatstva" kao ideologije dokrajčivanja srpske manjine na hrvatskoj teritoriji.)

Suprotnost dnevne politike i načelne legitimacije

Radi se, dakle, o tezama a1 i a2. Odista su dosadašnji srpsko-hrvatski odnosi bili nenormalni - no bili su kao takvi, ratni, obostrano javnosti prezentirani kao jedino normalni. Ovlaštenje je političkih vodstava obiju strana da ih normaliziraju dano zapravo već i samim formuliranjem problema. Jer, ako su odista u sukobu bili Srbi i Hrvati, dakle svi i svaki sa svakime, onda je normalizacija moguća samo sa stajališta cjeline, u ime svih, a to pak znači - u modernoj konstituciji nacionalnih država - odozgo. Riječ je, konzekventno, o *međudržavnoj normalizaciji koja je samu sebe razumjela međunacionalnom*. (Utoliko i oni "neovisni intelektualci" i novinari - koji su, najčešće ne znajući, djelovali u okviru već zacrtanih državnih politika normalizacije - nisu postizali drugo do pozicije iz središnjice odaslane avangarde "pomirbe", sve dok i same središnjice nisu odlučile objaviti svoje nakane. Pritom su, dakako, nailazili na nerazumijevanje znatne većine pučanstva na obje strane - koja smatra da nema "još" ni govora o pomirbi - i zanemarive manjine - koja smatra da se s drugom nacijom u cjelini i nije nalazila u sporu.)

Rečena je međudržavna normalizacija moguća, međutim, tek po cijenu unutardržavne "denormalizacije", po cijenu obostrana suprotstavljanja dnevne politike i njezine načelne legitimacije. Raskorak dnevne politike i njezine legitimacije poznaje svaka politika, no situacija je očite *protimbe* legitimacije i dnevno- političkoga pogona indikacija ozbiljnih političkih poremećaja. Vlasti kojoj se takvo što zgodi preostaje radikalna promjena legitimacije (antisrpske, odnosno antihrvatske u konkretnome slučaju), ili pak oslanjanje na golu silu. Ovo je utoliko očitije kao problem uzme li se u obzir da je Miloševićev režim od samih početaka jasno deklarirao nakanu obračuna s onima koji bi da napuste Jugoslaviju, dok je Tuđmanov poredak od samih svojih (nekoliko godina kasnijih) početaka ideologijski antisrbizam ugrađivao u vlastitu legitimaciju. A oba su vođe dobila višestruke potvrde svojih *appeala*na pluralnim izborima. Uzme li se "dodatno" u obzir da je rat bio ne samo nesreća za mnoge, nego i dio imagea političara (na obje strane), a normalizacija pretpostavlja njegov kraj, još je teže razmrsiti nastalu strukturu. Bilo bi tragično - premda ne, na žalost, i nemoguće - da ogoljele vlasti odista posegnu za silom protiv onih koji su odveć ozbiljno vjerovali donedavnome legitimacijskom samorazumijevanju tih istih vlasti. Premda bi to, valjda, dovelo do jasnoće o upitnosti još uvijek vladajućih kolektivističkih predstava etničkoga podrijetla, cijena se ipak čini previsokom.

Kako je već pokazano, unutar tih (javno nedefiniranih, pa stoga i međusobno nepriznatih) granica ostaju politički poslovi koji, gotovo sigurno, nadilaze volju i sposobnosti vladajućih ekipa u obje zemlje. One su, više-manje, ublažile promičbene histerije uperene protiv druge strane (i nadomjestile ih uglavnom odgovarajućim odnosom spram Muslimana, te "ciničnih inozemnih sila"), ali to nije dostatno

Švercanje mira (na račun trećih)

Ipak, polazi se od završetka (srpsko-hrvatskoga) rata (b1), što je vjerojatno i jedina nedvosmisleno pozitivna sastavina čitava zbivanja. Problem je, opet, u tomu što (čak ni srpsko-hrvatski) rat nije završen, jer ne samo mir, nego ni njegove osnovne (teritorijalne, političke, pravne, privredne) pretpostavke nisu (javno) nazočne. Uz to, ovaj će sporazum, kada i ako se njegovi (vjerojatno već poodavno egzistentni) elementi konačno objave, posve jasno pokazati da ne pretpostavlja kraj rata, nego, eventualno, "tek" prestanak srpsko-hrvatskoga rata (što je itekako važno), ali uz uvjet nastavljanja zajedničke (srpsko-hrvatske) diobe Bosne i Hercegovine (i to je, valja se bojati, temeljni zajednički "mirotvorni" interes onih koji su čitav proces i započeli).

Sa (i kod nas i u inozemstvu iznimno proširena) stajališta koje čitav post-jugoslavenski rat interpretira kao, "u biti", srpsko-hrvatski sukob ova je opcija dobrodošla, jer omogućuje objema stranama da se razumiju pobjednicima. Cijenu za kolektivističke trijumfalizme platit će, najvjerojatnije, drugi (specificiranji) kolektivi (Muslimani, Hrvati u središnjoj Bosni, Srbi u Krajini). No, normalizacija će, izgleda, preteći vlastite pretpostavke, započeti i prije no što elementarni uvjeti hrvatsko- srpskoga poraća budu uglavljeni (b2). Nije, primjerice, uopće jasno na kojim se to granicama između Hrvatske i Srbije/ Jugoslavije ima odvijati naveliko reklamirani normalizacijski proces.

Kako je već pokazano, unutar tih (javno nedefiniranih, pa stoga i međusobno nepriznatih) granica ostaju politički poslovi koji, gotovo sigurno, nadilaze volju i sposobnosti vladajućih ekipa u obje zemlje. One su, više-manje, ublažile promičbene histerije uperene protiv druge strane (i nadomjestile ih uglavnom odgovarajućim odnosom spram Muslimana, te "ciničnih inozemnih sila"), ali to nije dostatno. Jer, visok stupanj nacionalne (pa i nacionalističke) legitimiranosti oba režima u proteklim je godinama bio doveo do takva povjerenja spram službene propagande da je ona interiorizirana kod visokog postotka stanovništva. Promjena ovih stavova iznimno je teška i nužno dugotrajna, jer oni su najčešće prihvaćani u moralnome kontekstu, kao načelna opravdanost postupaka "naše strane".

Mržnja u granicama normale

Kolektivna zadanost moralnog subjekta u tom pogledu dovela je do proširenih stajališta o Srbima, Hrvatima, Muslimanima kao takvima, do toga da su, konačno, mnogi stanovnici obiju zemalja mogli - na osnovi zadugo vladajuće promičbe - s lakoćom pronalaziti "argumente" za svoja predrasudna stajališta o "konstitucijskoj neciviliziranosti Srba" ili pak o "ropskome mentalitetu Hrvata". Riječju, pretpostavka (b3) nipošto nije na djelu u masovnoj psihologiji oba društva. Zbog toga u zbilji normalizacija u narednom razdoblju neće moći imati drugo značenje do službenu zabranu da se Srbe (Hrvate) mrzi više no što je to normalno.

Čak i uz uvjet da politički vrhovi i riješe barem neka od političkih pitanja koja su dovela do rata, njihovi stanovnici (a to znači, kad-tad i birači) to još zadugo neće prihvatiti. *Kako je poznato, politička je činjenica ono što politički djelatnici smatraju istinom, stoga će nacionalistički, pa i ratno legitimiranim vodstvima Hrvatske i Srbije preostati u doglednoj budućnosti tek politička gerila protiv (ili barem mimo) vlastitih birača za prihvaćanje realne normalizacije.* Svakoj je vlasti, naravno, ponajprije stalo do vlastite stabilizacije, te će tako normalizacija srpsko-hrvatskih odnosa u bliskoj budućnosti u mnogome ovisiti o stabilnosti političkih funkcionara koji su taj proces i započeli. *Riječju, međudržavna je i, eventualno, međunacionalna hrvatsko- srpska normalizacija još zadugo, izgleda, moguća tek po cijenu zadržane unutrašnje konstitutivne političke nenormalnosti obaju upletenih čimbenika.*

Žarko PUHOVSKI

hapšenje **Veljka Džakule** u Beogradu

Pomračenje u podne

Džakula je, kao i većina krajiških lidera, najprije ratovao, potom bio prinuđen pregovarati i kada je, kao potrošena ličnost odbio odstupiti, morao je nestati za nauk svim ostalim. Naime, da i njima, kao i nesretnom Pakračanu, ne padne napamet da interese Srba u Hrvatskoj rješavaju onako kako se jedino i mogu riješiti - na razini običnog, svakodnevnog življenja oslobođenog svih velikodržavnih pretenzija.

Bivši predsjednik Vlade Republike Srpske Krajine i bivši predsjednik SAO Zapadne Slavonije, Veljko Džakula, uhapšen je **4.** februara u Beogradu. Hapšenje se dogodilo na, otprilike, sljedeći način. Džakula i Dušan Ećimović (bivši ministar informiranja RSK) hodaju jednom od najprometnijih beogradskih ulica - ulicom Srpskih vladara. Presreće ih, u **11.30**, nepoznat čovjek i kaže: *"Kako ste, gospodine Džakula?"* Potom se, sa još dvojicom kolega, baca na žrtvu. Ećimović bježi. *"Vi ne morate bježati"* dobacuje četvrti otmičar. Džakula se batrga, otima i zapomaže. Spadaju mu naočari, cijepa se i rukav kaputa. Otmičari ga pokušavaju ugurati u sivi automobil japanske marke (registracija **BG 936 - 525**). Jedan od njih upotrebljava nekakav sprej i usmjerava mlaz Džakuli u lice. Konačno, nesretnom krajišniku stavljaju lisice, ubacuju ga na zadnje sjedište automobila, a jedan od napadača, pridržavajući se objema rukama za krov, udara ga objema nogama. Stiže i drugi automobil i svi skupa, Džakula i njegovi otmičari, nestaju u nepoznatom pravcu.

Očevici nailaze na četvoricu policajaca. Pokušavaju im ispričati događaj. Samo jedan želi saslušati. Na kraju pita: *"A šta ja tu mogu?"* i odlazi.

ŠUTNJA SDB-a

Nakon otmice Veljka Džakule reagirao je Građanski savez Srbije telegramom Slobodanu Miloševiću i ministru unutrašnjih poslova Zoranu Sokoloviću u kom ih obavještavaju o događaju i traže oslobađanje. Istodobno se osniva i Odbor za oslobađanje Veljka Džakule i odbranu političkih sloboda. Predsjedava ugledni beogradski kriminolog dr Vladan Vasilijević, a angažovani su i najpoznatiji ovdašnji advokati: Nikola Barović, Borivoje Borović, Boris Popović, te Drago Hiber. Služba javne bezbjednosti MUP Srbije izdaje saopćenje u kom poriče svoje učešće u otmici. Nešto slično saopćava i MUP RSK. No, SDB Srbije ćuti a upravo ona je osumnjičena. Naime, postoji očevidac koji tvrdi da se jedan od otmičara legitimirao kao njen pripadnik.

Nekoliko dana Džakulinu sudbinu obavija potpuna misterija. Nije poznato ni gdje je, ni da li je živ. "Политика" objavljuje, pozivajući se "na dobro obavještene izvore", da se Džakula nalazi u službenoj vili SDB Srbije na Banjici. Optužbe, zasnovane na vrlo opipljivim činjenicama da se ova služba bavi otmicama građana, dostižu kritičnu masu. Javnost se prisjeća svojevremenih otmica Dušana Reljića, urednika vanjske politike "Vremena" i inženjera Jovana Mandića - čovjeka koji je za Vidovdanskog sabora srbijanske opozicije na nekoliko trenutaka isključio ulične svjetiljke. No, tada ponovo reagira MUP RSK i svu krivicu prima na sebe. Obavještava javnost da je Džakula uhapšen zbog napuštanja mjesta boravišta, odnosno da je ponovno priveden nadležnom Općinskom sudu u Glini u kom se protiv njega, Ećimovića i Mladena Kulića vodi postupak zbog "teritorijalnog ugrožavanja RSK i špijunaže".

Na ovo reagira Džakulin advokat, Nikola Barović. Izjavljuje da nije jasno tko je izvršio hapšenje: organi RSK ili Republike Srbije. U prvom slučaju radilo bi se o vršljanju strane policije (SRJ nije, uostalom kao ni itko drugi u svijetu, priznala samoproklamiranu sprsku državu u Hrvatskoj); u drugom - o kršenju prava svakog građanina da se brani u postupku ekstradicije. Postojanje zahtjeva za izručenje Džakule nije poznato njegovim braniocima tako da ispada, ukoliko su hapšenje izvršili pripadnici SDB Srbije, da se radi o otmici što predstavlja teško krivično djelo. Konačno, saopćava Barović, ostaje i dalje nepoznato gdje se Džakula nalazi i u kakvom je stanju. O tome nisu obavješteni, pored branioca, ni članovi porodice, što su "nadležni organi" dužni učiniti po slovu zakona.

RUKOVANJE S TUĐMANOM

Pitanje koje se u cijeloj ovoj priči postavlja jest tko je, zapravo Veljko Džakula?

Njegova politička karijera počinje **1990.** sa osnivanjem SDS u Hrvatskoj. Predsjednik je njenog odbora u Pakracu. Početkom marta iduće godine postaje prvi krajiški lider aktivno upleten u prvi srpsko-hrvatski oružani sukob. Pakrački incident je pogodovao (mnogi smatraju da su ga oni i inspirisali) kninskim jastrebovima - Martiću i Babiću - i srbijanskom ratnom lobiju.

Možda pod dojmom pakračkih događaja (jasno je bilo da se radilo o ratnoj uvertiri), možda zbog pitanja tamošnjih Srba po hrvatskim zatvorima, Džakula je počeo pregovarati. Tako se susreo i s dr. Tuđmanom. Pregovaranje o kakvoj-takvoj normalizaciji srpsko-hrvatskih odnosa i rukovanje pregovarača doživljeno je u Kninu kao puko kompromiserstvo.

No, rat je uzimao svoje tokove. Džakula u njemu učestvuje poput svih ostalih krajiških lidera. Različite strukture iz Beograda obećavaju mu sve i svašta: Savez komunista-pokret za Jugoslaviju (prije svega general u penziji Borisav Pekić) obećava intervenciju JNA u zapadnoj Slavoniji na prvi opaljeni metak; razni paramilitarni sastavi - od Šešeljevih četnika do "Belih Orlova" Dragoslava Bokana upućuju ljudstvo. Džakula ne želi da zaostane. Oko **500** naoružanih zapadnoslavonskih Srba krstari Papukom. Međutim - kako se sada saznaje - ovo područje nikada nije bilo ozbiljno razmatrano kod beogradskih stratega, jer je tako dogovoreno u Karađorđevu. Čak štoviše, na njemu nema ni ozbiljnijeg prisustva pripadnika JNA. No, sve to ne spašava od granatiranja Daruvar, Novsku i druge gradove. Nakon pada Vukovara i pražnjenja Iloka od žitelja hrvatske nacionalnosti, početkom decembra **1991**. ZNG pravi ofanzivu na zapadnu Slavoniju. Većina srpskog ruralnog stanovništva napušta u panici to područje bez ozbiljnijeg otpora. Ofanziva hrvatskih snaga nije bila toliko snažna da bi opravdala bezglavi bijeg. Također, na srpskoj strani je postojalo i naređenje - mada se ne zna tko ga je izdao - za povlačenje. Džakula, koji je u međuvremenu avanzovao u predsjednika SAO Krajine, postao je vođa Srba bez ikakve zemlje. Njegovi Slavonci naselili su se u kuće iseljenih Hrvata u istočnoj Slavoniji i Baranji. Nadalje, dio njih sprovodi - bježeći što dalje od Krajine - drugu kolonizaciju Vojvodine. Na kraju, tu je i velik broj izbjeglica bez igdje ičeg (ali i teških ranjenika) koji se potucaju po Srbiji i koje nasilno izbacuju iz protupravno useljenih vojnih stanova. Svi oni se osjećaju krajnje besperspektivno i iskorijenjeno i svi bi htjeli kući - u zapadnu Slavoniju.

Zbog svega navedenog Džakula vrši pritisak na Vladu RSK da omogući povratak zapadnoslavonskim izbjeglicama u skladu sa Vensovim planom. Jalova krajiška prepucavanja traju čitavu **1992**. Konačno, Džakula se **18.** februara **1993**. sastaje u Daruvaru sa predstavnicima hrvatske vlasti i potpisuje dokument u kom se dogovara povratak, otvaranje komunikacija i izgradnja infrastrukturnih objekata. No, Hrvatska je uveliko upletena u masleničku avanturu, u Krajini traje žestok liderski obračun, a Srbija radi svega toga, ne pokazuje ni minimum fleksibilnosti. Čini se da nikom nije do Vensovog plana, pa Džakula, na kraju, ispada dežurni krivac.

KALVARIJA

Nedugo nakon pregovora, Džakula gubi političke funkcije, a sedam mjeseci kasnije biva i uhapšen pod optužbom za izdaju i špijunažu. Dva mjeseca provodi u istražnom zatvoru u Kninu i Glini da bi mu početkom decembra **1993**. bio ukinut pritvor. Dva mjeseca kasnije odlazi u Beograd kako bi obišao obitelj. Gostuje i u "Intervjuu gledaoca", "Studiu B", a upravo to mnogi povezuju sa otmicom jedanaest sati kasnije. Što je, dakle, Džakula rekao?

Izjavio je da je izradio plan povratka zapadnoslavonskih izbjeglica i da je sa njim upoznao institucije u Beogradu i Kninu. Tekst tog plana nije poznat. Izjavio je, dalje, kako je Ilija Končarević (predsjednik srpske skupštine u istočnoj Slavoniji), u augustu 1991.na jednom sastanku kome su prisustvovali i Budimir Košutić i Stanko Cvijan (tadašnji srbijanski ministar za Srbe van Srbije) govorio da je zapadna Slavonija predviđena za asimilaciju i preseljenje. Košutić i Cvijan nisu protestovali. Također, Džakula napominje kako su lokalni komandanti, inače ljudi bliski Mili Martiću, svojevremeno odbili ponuđeni prekid vatre za vrijeme decembarske ofanzive ZNG insistirajući na borbi do kraja, da bi prvi docnije pobjegli. O samom Miloševiću izrazio se pohvalno.

I tu se, barem za sada, priča o Veljku Džakuli završava.

On, osobno, nipošto nije čovjek koga se može amnestirati za tragediju zapadne Slavonije. Međutim, on je makar i sa naknadnom pameću uvidio da tamošnji Srbi i Hrvati mogu živjeti jedni pored drugih kroz realizaciju Vensovog plana. No, to bi onda otvorilo bezbroj pitanja. Prvo bi bilo - tko sprečava da taj plan zaživi na teritoriji cijele Krajine. Mile Martić i njegovi sponzori teško da bi mogli naši suvisao odgovor.

Džakula je, kao i većina krajiških lidera, najprije ratovao, potom bio prinuđen pregovarati i kada je, kao potrošena ličnost odbio odstupiti, morao je nestati za nauk svim ostalim. Naime, da i njima, kao i nesretnom Pakračanu, ne padne napamet da interese Srba u Hrvatskoj rješavaju onako kako se jedino i mogu riješiti - na razini običnog, svakodnevnog življenja oslobođenog svih velikodržavnih pretenzija.

Philip SCHWARM (AIM)

LAST NEWS

Na vest koju je objavio zagrebački Radio 101 da je V. Džakula ubijen, obratili smo se poznatom beogradskom advokatu Nikoli Baroviću koji, zajedno sa još četvoricom svojih kolega, brani kidnapiranog krajiškog političara, Barović je rekao za AIM da je Džakula vidjen prvi put tek posle 14 dana odkad je kidnapiran, i to u sudnici Glini. *"Bili su sasvim vidljivi tragovi torture nad njim. On je to u sudu i potvrdio. Na osnovu njegovih izjava i onoga što je bilo vidljivo golim okom, njemu je neophodna medicinska pomoć."* Nikola Barović smata da je moguće da su povrede takve da mu je i život u opasnosti. *"On se žali na jake bolove koji mogu biti simptom povrede unutrašnjih organa. Zato je, po našem mišljenju, neophodno da bude smešten u Klinički centar u Beogradu."*

Inače, jedan od Džakulinih advokata se nalazi u Glini i od njega nije dobijena nijedna druga informacija koja bi potvrdila ili demantovala vest objavljenu u Zagrebu.

Izlaz iz slijepe ulice

Kada je jedna od žena u Pakracu čula da nekoliko ljudi odlazi svaki dan na drugu stranu i tamo radi, počela je vikati na mene da sam četnik i da je cilj ovog projekta bio samo to da se pomogne četnicima itd, da smo izdajice i da ona ne želi više ništa raditi s nama itd. Dva tjedna kasnije za fašnik donijela nam je krafne, ispričala se na taj način i dalje radi s nama

INTERVJU: Wam KAT, aktivist ANTIRATNE KAMPANJE

Wam Kat, star 38 godina, iz pokrajine Limburg u Nizozemskoj. Boravi u Hrvatskoj kao aktivist antiratne kampanje već dvije godine.

Što možemo navesti kao tvoje zanimanje?

Moje zanimanje je socijalni radnik. Studirao sam također grupnu dinamiku i masovne komunikacije. To je veoma široko područje. U zapadnim zemljama, pa tako i u Nizozemskoj, postoje socijalni radnici i sociolozi koji rade izvan institucija. Ja sam uglavnom radio u alternativnim zajednicama i mrežama za okoliš, zatim zadnjih godina u mirovnom pokretu, u radu s izbjeglicama itd.

Početkom travnja bit će dvije godine od tvojeg dolaska u Hrvatsku. Kako se dogodilo da odlučiš doći ovamo?

Kroz svoj rad u mrežama za okoliš upoznao sam neke ljude iz Hrvatske, članove Zelene akcije. Prije nešto više od dvije godine sreo sam Vesnu u Brnu na jednom sastanku i pitao sam je što se događa u Hrvatskoj. Vesna mi je rekla da se sudjelovanje mirovnog pokreta iz Zapadne Evrope do tada uglavnom svodilo na organiziranje "Karavana mira" i da je to samo stvaralo dodatni posao za novorođene mirovne pokrete u tom području, koji trebaju praktičniju pomoć. Trebalo je prekinuti s tim, pokrenuti nešto drugo. Pitao sam je tada da li bi bila dobra ideja da dođem u Hrvatsku i ostanem oko mjesec dana, da pokušamo razviti neki projekt i tražiti financijska sredstva za njega.

Koji je bio tvoj prvi utisak pri dolasku u Zagreb?

Kao većina zapadnih ljevičara imao sam mnoge predrasude, posebno protiv Hrvatske. Za ljevičarske grupe Jugoslavije je bila vrlo važna zemlja. Čak i u anarhističkom pokretu uvijek se pretpostavljalo da je to jedini društveni, socijalistički eksperiment koji je na neki način između blokova, u kojem radnici posjeduje tvornica, sa svim onim idejama koje je Tito propagirao po svijetu. Naravno tu je bila i herojska predodžba o partizanima koji su oslobodili svoju zemlju.

U isto vrijeme postojala je dobro organizirana propaganda protiv Hrvatske, da je nova Hrvatska fašistička i puna oživljavanja Ustaša, da je pola hrvatske vojske formirano od neofašista iz Zapadne Evrope itd. Sjećam se da je na dan kada sam odlazio iz Nizozemske na televiziji bila emisija o oko 15 neonacista iz Njemačke koji su se vratili sa bojnog polja u Hrvatskoj. Veoma sporo, moje predodžbe su se počele mijenjati.

Ja još uvijek vjerujem u direktnu demokraciju, u anticentralizam, ali jedna od stvari koje shvatiš ovdje jest da je Jugoslavija bila snažno centralizirana, da je sva ta priča bila igra marionetama.

Koji je tvoj zaključak o svim tim simbolima fašista i ustaša - da to nije važno, da je samo marginalno, da su to samo simboli...

Ako si u Hrvatskoj dvije godine ne možeš reći da je to marginalno jer je svuda prisutno. Ali utisak je posve drugačiji nego u početku. Počinješ shvaćati ako je država rođena kao Hrvatska sada, ljudi traže identitet, a prvi identitet koji mogu naći je Hrvatska za vrijeme drugog svjetskog rata, NDH. To ima više veze sa pedeset godina blokade nacionalnog identiteta nego sa traženjem novog fašizma. Ima svakako ljudi za koje je upotreba tih simbola vezana sa fašizmom, ali za mnogo više ljudi to je samo izraz da su oni Hrvati. Mislim da će ti simboli na kraju nestati.

Sredinom 1992. zajedno sa Ninom pokrenuo si ideju o međunarodnim radnim kampovima u izbjegličkim kampovima. Sada je to Suncokret, velika organizacija. Što možeš reći o svojem radu u Suncokretu?

Možda bi se taj projekt razvio i bez mene, ali bilo je vrlo značajno preuzeti inicijativu i započeti. Lebdjelo je u zraku da tako nešto treba biti započeto. Bio je to moj osobni osjećaj da treba učiniti nešto konkretnije u ovoj zemlji nego naprosto doći i reći "Peace, brothers" i slično.

To je također bilo bazirano na tome da mi je moje iskustvo pokazalo da sam boraveći ovdje počeo razumijevati mnogo više ne samo o ratu koji se događa ovdje, nego i o nekoj vrsti slijepe ulice mirovnog pokreta u Zapadnoj Evropi. I ne samo pokreta nego mislim i cijelog društva. Slično traganje za novim identitetom događa se mnogim ljudima moje generacije i mladima u Zapadnoj Evropi, kao što se ovdje događa sa cijelom zemljom. Boraveći zajedno sa ljudima u izbjegličkom kampu, ili boraveći sa ljudima koji žive ovdje,

Kako evropski volonteri pomažu u obnovi Pakraca?

ne samo kao netko tko donosi tone i tone hrane i druge pomoći, nego živeći na približno isti način kao i ti ljudi, volonteri pokazuju solidarnost na istinskom nivou.

Spomenuo si tu krizu identiteta koja se događa svugdje, u Evropi i Americi a može se spomenuti i "treći svijet". Prema tome ovo što se ovdje događa ne bi bilo rezultat posve specifičnih okolnosti, tradicionalne mržnje itd.

To se može dogoditi doslovce svagdje. Okolnosti su bile takve da se to dogodilo ovdje, ali to se moglo dogoditi u bilo kojem dijelu Evrope. To je može dogoditi kada zajedno nastupe ekonomska katastrofa i lom ideologija koje su davale ljudima neki identitet. To je možda najvažnija spoznaja za ljude koji dolaze ovdje na dulje vrijeme, da je pogrešna ta slika civiliziranoj Evropi i o poludivljem Balkanu, o naprasitim Balkancima koji ratuju stotinama godinama, da je to slična povijest kao i njihovih vlastitih naroda.

Što si očekivao u početku kada si počeo raditi sa ljudima u izbjegličkim kampovima, izbjeglicama i prognanicima? Kakva su tvoja iskustva sada?

Moja očekivanja su uvijek vrlo skromna. Ideja je bila biti s ljudima i pokazati im da nisu zaboravljeni, da su ljudi iz raznih krajeva svijeta spremni doći ovdje i biti s njima. Ono što sam iskusio je da pokret običnih ljudi (grassroots movement), čak i ako je u početku totalno neorganiziran, nestrukturiran, neočekivano može imati veliki uticaj. Nešto kao Suncokret što je počelo bez brojnog osoblja, bez iskustava, može postati izuzetno veliko. On danas ima više socijalnih aktivnosti nego UNICEF, Crveni križ itd. zajedno. To je također najjeftiniji način da se obavi socijalni i kulturni rad sa izbjeglicama. Međunarodni volonteri također postaju neka vrsta nadzornika, boraveći u izbjegličkim kampovima oni mogu reći što se zapravo događa.

Tokom posljednje pola godine ti praktički živiš u Pakracu, provodiš tamo polovicu vremena ili više. To je svakako novo iskustvo za tebe živjeti u malom gradu, Zagreb je nešto drugo. Sada poznaš mnogo ljudi u Pakracu i još više ih pozna tebe. Možeš li reći nešto više o tome kako je započeo taj projekt društvene obnove (Pakrac Social Reconstruction Project) i kakva je situacija sada?

Kada sam došao u Hrvatsku prije dvije godine, jedna od temeljnih ideja bila je raditi na obnovi nekog grada ili sela na liniji fronte. Sreo sam gospodina Platzera iz UNOV (United Nations Office Viena) i on mi je rekao da imaju slične ideje u Pakracu. Tako su se ti kontakti održavali tokom gotovo godinu dana. Onda smo prošlog ljeta Goran, Vanja i ja odlučili dobro, možemo o tome pričati do vječnosti, ali hajde da to učinimo. Otišli smo tamo i počeli kao što je i Suncokret počeo, nismo imali gotovo ništa novaca, počeli smo pozivati volontere i gledati kako bi oni mogli najbolje pomoći ljudima konkretno da obnove svoj grad. Ali najvažnije je da su oni otvoreni za komunikaciju sa ljudima, čak i ako postoji jezička barijera iskustva iz izbjegličkih logora pokazuju da uvijek postoji način da ljudi komuniciraju, bez prevoditelja, oni nauče nekoliko hrvatskih riječi, netko zna njemački, ili nacrtaš nešto, uvijek postoji način.

Druga glavna ideja je da boraveći ovdje, isto kao u izbjegličkim kampovima, ti možeš "normalizirati" situaciju, možeš donijeti nove vrijednosti, nove ideje, novi život u grad koji postoji na granici i koji je posve uništen, u kojem je polovica ljudi ili više izgubilo rođake, gdje je više od 75 posto kuća bilo uništeno, i gdje te svaki korak kada hodaš okolo podsjeća na to što se dogodilo prije dvije godine. Sve je to u mislima ljudi, također i u mislima djece koja se vraćaju natrag. Za volontere to nije problem zato jer oni ne znaju kako je grad izgledao ranije, oni ga poznaju samo kakav je sada. Oni se osjećaju kao pioniri koji su osvajali Ameriku prije sto ili dvjesto godina, za njih je sve novo.

Kad smo bili u Pakracu, govorio si o promjeni u uvjerenjima ljudi. Spomenuo si slučaj žene koja je bila vrlo ljuta kada je čula da počinjete raditi na drugoj strani, naravno to je mali grad i svi znaju za to, ali za vrlo kratko vrijeme ona je promijenila stav.

Da, kada je čula da nekoliko ljudi odlazi svaki dan na drugu stranu i radi počela je vikati na mene da sam četnik i da je cilj ovog projekta bio samo to da se pomogne četnicima itd, da smo izdajice i da ona ne želi više ništa raditi s nama itd. Dva tjedna kasnije za fašnik donijela nam je krafne, ispričala se na taj način i dalje radi s nama.

Ta riječ, izdaja, je značajna riječ u Pakracu i možda u cijeloj Hrvatkoj. Ljudi su bili mnogo puta izdani. Izdani od 45 godina socijalizma koji je slomio njihove snove, izdani od političara koji su im govorili ako bude uspostavljena nezavisna Hrvatska ili nezavisna Krajina da će život bili divan, izdani su posredno i od UNPROFOR-a ali i od propagande hrvatske vlade da će im UNPROFOR omogućiti da se vrate kućama za pola godine i to se nije dogodilo. Mnoge organizacije za pomoć dolazile su im i obećavale zlatne planine koje nikada nisu donijeli. Izdani su naravno i od svojih susjeda koji su otišli na drugu stranu fronte. Pa onda ako izgradiš kontakt s ljudima i onda iznenada odeš kod takozvanog neprijatelja oni kažu sranje, i vi ste nas napustili i ostavili same kao i svi drugi. To je psihologija u toj situaciji, ako nešto obećaš moraš i izvršiti svoje obećanje.

Sada je četvero ljudi, tri Poljaka i jedna Amerikanka, koji već tri tjedna radi na drugoj strani. Hoće li oni ostati duže?

Oni su pripremljeni ostati duže jer su već svi bili tri ili mjeseca u Pakracu, Anette je tamo od početka kolovoza i spremna je ostati i dalje, svi je poznaju, Poljake isto. Zovemo ih, inače, "Brigada Muppet", to su ljudi neobičnog izgleda, dugih kosa, rastafarijanci itd.

A tko je žabac Kermit?

Pa to je netko tko je još na ovoj strani, mislim da sam ja taj.

Da li si pričao s nekim ljudima na srpskoj strani o tome zašto su otišli?

Govorio sam ranije o osjećaju izdaje. Mnogi od njih govore da su slijedili propagandu bez svijesti o svim njenim posljedicama. Mnogi od njih su bili jako uplašeni, postojali su i provokatori, ljudi su kucali na njihova vrata usred noći i oni su sticali utisak da ne mogu sigurno živjeti na hrvatskoj strani. Sa svim tim emocijama i sa svim tim glasinama okolo oni nisu mogli trezveno donositi odluke i sagledati posljedice odluka donesenih u pola sata.

Kažimo nešto o tvojem famoznom dnevniku, kojeg šalješ preko elektronske mreže od početka, po nekoliko stranica dnevno, to je do sada dovoljno za pet ili više knjiga. ti su tekstovi čitani širom svijeta. Vidim ovdje knjigu na finskom jeziku sa izborom tvojih dnevničkih zapisa. Prevođeni su i na druge jezike?

Da, tiskani su na njemačkom, estonskom, litvanskom, ruskom, poljskom, talijanskom, španjolskom, u Australiji ih sada tiskaju na engleskom, neki dijelovi na japanskom, zatim na švedskom, norveškom, na danski se priprema prijevod. Mnogo toga ja i ne znam, od trenutka kada napuste moj kompjuter ti tekstovi počinju živjeti vlastiti život. Oni putuju oko svijeta i postaju, da ne kažem moda, ali mnogi ljudi znaju za njih. Ne znam da li su dobri ili nisu, ali ljudi ih čitaju. To su priče o tome što se ovdje događa, iza linije fronte, priče nekoga tko nakon dvije godine još uvijek pokušava shvatiti što se dovraga događa. Ja sam stranac i razumijem dio kulturnog okvira ljudi koji to čitaju. Istovremeno prema meni nema predrasuda, rekao sam da sam i sam prošao tu promjenu od vremena kada sam došao ovama i kada sam imao više predrasuda protiv Hrvatske. Sada više razumijem Hrvatsku i uzimam ju kakva je.

Postao si hrvatski patriot?

Ne, ne patriot, mislim da sma postao realističniji na način da razumijem da je vrlo lako napadati simbole. Uzmimo medije, oni uvijek vole ekstreme i u Hrvatskoj ti možeš pronaći sve moguće ekstreme. Pitanje je da li oni izražavaju osjećaje većine ili samo ekstremista. To je tako i zbog toga jer Antiratnu kampanju vide kao ekstremnu protupoziciju Tuđmanu. Ako mi objavimo da je Viktor Ivančić mobiliziran to je jedna ekstremna situacija i izvana može izgledati da svatko iz lijevog pokreta u Hrvatski može biti mobiliziran. Ali ja znam i tebe, ti sjediš ovdje i nikada nisi bio u vojsci, ti pripadaš također toj ekstremnoj grupi, imaš to vlastito iskustvo sa Krpinom, nikada nisi nakon toga imao neprilika. To je drugi dio iste slike, slike o Hrvatskoj. To je isto zašto me ponekad doživljavaju kao hrvatskog patriota, zato jer želim sagledati sve strane slike i razumjeti čak i ljude kao što je Merčep, odnosno razumjeti zašto ga ljudi brane bez da ih optužim da su svi fašisti.

Rat izbacuje na površinu takve ljude.

Da. To je vrlo jednostavno i jeftino napadati ih i uzimati kao simbol loše Hrvatske. Naravno da su se mnoga kršenja ljudskih prava događala i da se još događaju, ali to je dinamika rata, što biste vi htjeli? Dinamiku rata stvaraju svi koji su upleteni, ne samo Hrvatska i Srbija i Bosna i Hercegovina, to je cijeli prokleti svijet koji je upleten. Owen također može lako biti smatran za ratnog zločinca za način na koji on djeluje. Tko je onda odgovoran?

Bila je i traje velika diskusija o vojnoj intervenciji da ili ne širom svijeta, među političarima, među običnim ljudima, mirovnim pokretima, unutar Antiratne kampanje također su bila različita mišljenja o tome. Što ti misliš o takvoj situaciji u kojoj međunarodna zajednica može upotrijebiti oružje za stvaranje mira (peace-making)?

To je naravno ono idiotsko pitanje možeš li stvoriti mir oružjem.

Utisak je posve drugačiji nego u početku. Počinješ shvaćati ako je država rođena kao Hrvatska sada, ljudi traže identitet, a prvi identitet koji mogu naći je Hrvatska za vrijeme drugog svjetskog rata, NDH. To ima više veze sa pedeset godina blokade nacionalnog identiteta nego sa traženjem novog fašizma. Ima svakako ljudi za koje je upotreba tih simbola vezana sa fašizmom, ali za mnogo više ljudi to je samo izraz da su oni Hrvati. Mislim da će ti simboli na kraju nestati

Možda nekada možeš zaštiti ljudske živote, ako su napadnuti i ne mogu se braniti?

Da ubiješ 60.000 ljudi da bi spasio 60.000?

Recimo da ubiješ 10.000 napadača da bi spasio 60.000 žrtava.

Dobro, to su procjene u koje ja ne mogu ulaziti. Mogu reći da sam nakon dvije godine još uvijek dovoljno šašav da kažem da moraju postojati drugi putevi. Optužujem međunarodnu zajednicu jer nije koristila stvaralačke mogućnosti da nađe takve putove. Svaki trenutak kada su samo čekali oni su išli prema vojnoj intervenciji jer na kraju je to jedina solucija koja je preostala. Pogledajmo unatrag nekoliko godina kada je tu još bio premijer Marković. Oni zajmovi međunarodnih banaka o kojima se on dogovorio mogli su biti mnogo jeftinija solucija nego ono što se događa danas. Da su oni bili raspoloživi u tom trenutku možda ne bi bilo rata. Slične solucije bile moguće tokom zadnje tri godine, tokom rata, nisu iskorištene i na kraju će morati upotrijebiti oružje i ta je solucija mnogo skuplja.

A što sa ekonomskim sankcijama? U Srbiji one su samo ojačale Miloševića.

Ako budu proglašene ekonomske sankcije protiv Hrvatske, to će samo ojačati vlast i ekstremiste u njoj. Mislim da će se dogoditi ekonomski kolaps u bliskoj budućnosti u Hrvatskoj. Ako taj kolaps dođe zbog bojkota međunarodna zajednica će dati ekstremistima i HDZ sve moguće argumente. Ako se to dogodi zbog loše politike HDZ, ljudi će se možda probuditi i shvatiti što se zapravo događa. Ekonomski bojkot može razbuktati rat umjesto da ga zaustavi.

Zoran OŠTRIĆ

Intervju : Ivan LOVRENOVIĆ, poznati književnik hrvatske nacionalnosti iz Bos[…] narodno vijeće, koje je od strane službenih struktura osuđeno kao nelegitimno

Povod za intervju sa **Ivanom Lovrenovićem** je nedavno osnovano *Hrvatsko narodno vijeće* u Sarajevu, koje je u sam međuhrvatski politički milje unijelo dosta nemira. Komentari su različiti, a kreću se u rasponu od burnog odobravanja do još burnijeg negodovanja. Najčešće spominjana primjedba "sarajevskom" skupu jeste da nema legitimitet i legalitet, pa kao takav ne bi mogao predstavljati autentični izraz narodne volje. O toj navodnoj legitimnosti & legalitetu govorili su svi osim sudionika skupa samih. Kako se negdje baš u vrijeme održavanja sarajevskog Sabora "dogodilo" i Livno, naše prva zamolba g. **Lovrenoviću** bila je da uporedi ova dva skupa:

- Mnogo se stvari u vezi sa tim postavlja potpuno krivo, jer nijedna dosadašnja politička organizacija Hrvata u BiH nije uspjela sačuvati stečeni legitimitet. Recimo, HDZ je svoju izbornu pobjedu na prvim demokratskim izborima ostvarila na jednom programu i na jednoj koncepciji BiH. Tu koncepciju je HDZ BiH davno napustio, a zamijenio ju je drugom, posve suprotnom. Naime, HDZ se u to vrijeme zalagao za cjelovitu BiH kao interes hrvatskog naroda, dok se danas ta ista stranka zapravo zalaže za, grubo ali precizno rečeno, takvu kompoziciju BiH u kojoj bi ona osnovala svoju nacionalnu državu. Prema tome, deplasirano je postavljati pitanje legitimnosti. Danas se svatko mora ponovo izboriti za svoju legitimnost, i u tome je bit. Sabor Hrvata BiH koji je održan u Sarajevu je upravo na tom putu. On se nikada nije htio a priori kititi nekakvom svojom formalnom legitimošću, naprotiv, mi smo išli za tim da se validnošću programa, odnosno projekta koji netko može ponuditi ona mora ponovo ili po prvi puta steći. Zato se Sabor toliko i koncentrirao na izradu što efikasnijeg, što dovršenijeg, što prihvatljivijeg projekta. Na temelju toga s jedne strane, a s druge strane, obzirom na strukturu samih sabornika - ljudi koji su činili taj Sabor - mi zaista mirne duše možemo reći da naš Sabor u sebi ima ugrađen najviši stupanj legitimnosti kada je riječ o sudbini i interesu hrvatskog naroda u BiH, i Bosni i Hercegovini kao državi.

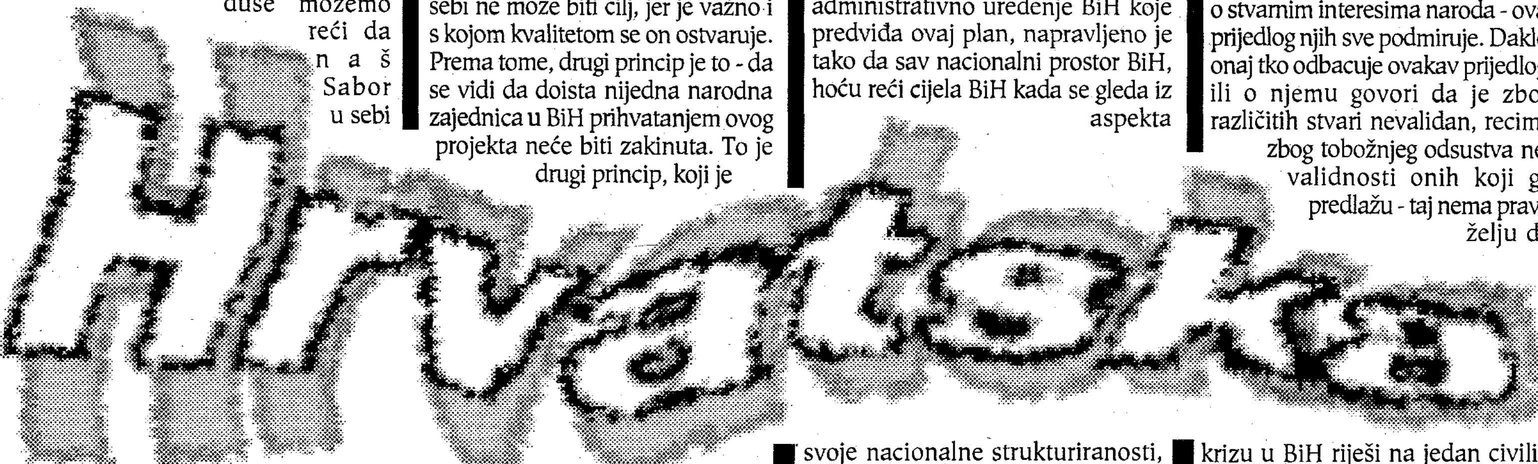
Kojim ste se kriterijima vodili prilikom izrade zemljovida i prijedlogom eventualnog unutarnjeg ustrojstva BiH?

Prije svega htio bih reći da je pri percipiranju ovog zemljovida vrlo važno da se pročita i popratni tekst, koji je zapravo mali ustav. Nadalje, ukoliko se redaju principi na

osnovu kojih je napravljen ovaj naš projekat, na prvom mjestu je želja da se stane na kraj ratu, da se nama i svijetu pokuša ponuditi projekat koji - pod uvjetom da ga svi prihvate - doista može trenutačno zaustaviti rat. Naravno, potpuno je jasno da obustava rata sama po sebi ne može biti cilj, jer je važno i s kojom kvalitetom se on ostvaruje. Prema tome, drugi princip je to - da se vidi da doista nijedna narodna zajednica u BiH prihvatanjem ovog projekta neće biti zakinuta. To je drugi princip, koji je zapravo prvi po važnosti, jer je zbog tih stvari rat i izbio. Ja doista mislim, i to malo dublji uvid u ovaj naš projekat može svakom dobronamjernom doista potvrditi, da on pretpostavlja to da nijedna od narodnih zajednica u BiH jednostavno ne bi bila zakinuta. I treći princip, koji je također jedan od najvažnijih, jeste da smo prijedlogom predvidjeli očuvavanje državne cjelovitosti BiH. Dakle, naše temeljno polazište je bila BiH kao država koja ima i svoje povijesno biće i svoju aktualnu međunarodnu priznatost, odnosno članstvo u UN.

Te tri stvari koje sam nabrojao su temeljne, sve je ostalo stvar razrade, a u toj razradi - za koju ovdje sada ne treba trošiti previše prostora - je bitna jedna stvar. Naime, to, kako je nazvano, kantonalno teritorijalno administrativno uređenje BiH koje predviđa ovaj plan, napravljeno je tako da sav nacionalni prostor BiH, hoću reći cijela BiH kada se gleda iz aspekta

Kantonalno teritorijalno administrativno uređenje BiH koje predviđa ovaj plan, zamišljeno je tako da sav nacionalni prostor BiH - gleda li se iz aspekta svoje nacionalne strukturiranosti - bude tako administrativno podijeljen da na prvom mjestu uvažava prirodne uvjete koji utiču na normalne okolnosti ljudskog života, ali isto tako da ne zanemari one suštinske, stvarne nacionalne razloge, zbog kojih je rat i proizveden. On polazi od Bosne i Hercegovine kao međunarodno priznate države

svoje nacionalne strukturiranosti, bude tako administrativno podijeljena da na prvom mjestu uvažava rekao bih prirodne uvjete koji utiču na normalne okolnosti ljudskog života, ali isto tako ne zanemarujući one suštinske, one stvarne nacionalne razloge oko teritorija o kojima se tako mnogo govorilo, a kojima se tako mnogo manipuliralo - pa se i rat proizveo na temelju toga. Dakle, ovaj projekat njih ne zanemaruje, ali ih ne stavlja na prvo mjesto, i zato se vama na prvi pogled može činiti da su neka mikro rješenja možda malo nelogična, ili da nisu dobra.

Ukoliko se sve malo bolje pogleda, ustanovi se da nema razloga za zabrinutost u tom smislu, jer zemljovid predviđa da u svakoj od zamišljenih nacionalnih sredina, na svakoj od tri strane, postoje po dva, uvjetno rečeno, kantona u kojima većinu predstavlja ono neko "drugo" nacionalno stanovništvo. Ništa ne može predstavljati bolju garanciju recipročnog uvažavanja "tuđih" prava nego upravo to o čemu sam sada govorio, a što je ovaj program u sebe ugradio kao jednu vrlo preciznu i dorađenu ideju.

Osim toga, ovakav plan pretpostavlja ne samo da bi svaki "manjinski" narod bio stvarno demokratski zaštićen, nego sa prestankom rata stvarno omogućuje i povratak ljudi njihovim kućama. Tada će moći opet započeti zajednički život ne strepeći više od tog apsolutnog nasilja koje se provodi u ime tobožnjeg prava na nacionalnu slobodu.

Slažete li se sa konstatacijom da će se na osnovu odnosa prema vašem prijedlogu, zapravo vidjeti tko što zapravo hoće u BiH?

Apsolutno. Ovaj prijedlog doista ima, između ostalog i tu osobinu da se ponaša kao lakmus papir. Pred koga god da stavite ovaj prijedlog, uz uvjet da ga dobronamjerno prouči, doista se mora, ako nikako drukčije a ono intimno, u sebi, definitivno odlučiti. Jer ako je riječ o stvarnim interesima naroda - ovaj prijedlog njih sve podmiruje. Dakle, onaj tko odbacuje ovakav prijedlog, ili o njemu govori da je zbog različitih stvari nevalidan, recimo zbog tobožnjeg odsustva nevalidnosti onih koji ga predlažu - taj nema pravu želju da krizu u BiH riješi na jedan civiliziran i pravedan način. Naravno, mi kada to ističemo ne bismo time htjeli reći da je ovo posljednja riječ, odnosno vrhunac, ili da nitko ne može smisliti ništa bolje - to nam nije ni na kraj pameti - ovaj je prijedlog naprosto nastao kao izraz krajnje volje i u najvišem stupnju napregnute enrgije da se konačno u ovu mrtvu trku koja samo pospješuje rat unese jedan kvalitativni pomak, da bi to samo po sebi poslužilo kao mogući preokret ovog dosadašnjeg užasno jalovog toka trke. To je zapravo bio naš glavni cilj. Da li bi i taj prijedlog, ukoliko bi bio prihvaćen, kasnije doživio neke modifikacijske izmjene, u ovom trenutku nije toliko važno. Bitno je, dakle, da on preokrene dosadašnji tok stvari, a naše je čvrsto uvjerenje da on to može, ukoliko kod svih postoji stvarana volja da se naprosto prekine sa dosadašnjim tokom pregovora, koji samo multiplicira žrtve i patnje.

I pri prvom susretu sa vašim prijedlogom čini se posve jasno da ga Karadžićeva strana neće prihvatiti. Stoga bi se moglo zaključiti da je on prije svega, da tako kažem, za hrvatsko - muslimansku "upotrebu"?

Možda na prvi pogled tako izgleda. Međutim, kada malo više vremena posvetite razmišljanju o ovome projektu, onda se može vidjeti jedna stvar: ukoliko se pretpostavi takav razvoj događaja gdje bi sve najrelevantnije snage koje su angažirane na rješavanju bosanske krize bile suglasne oko toga da BiH ostane nerazrušena kao država - u tom slučaju ovaj projekat mora imati veliku privlačnu snagu i za srpsku stranu.

Naime, još ni izdaleka nije riješeno pitanje hoće li svijet u političkom smislu priznati Srbima teritorijalna osvajanja, odnosno drugim riječima, hoće li priznati potpuni raspad BiH kao države. Ja kažem, ako svijet doista ima volju da se BiH sačuva kao država, da se ne napravi taj grozni presedan raspada jedne međunarodno priznate države, u tom slučaju Srbima ovaj prijedlog mora odgovarati, možda čak više nego ikome drugome, jer im omogućuje da na demokratski i legalan način zadrže, da tako kažem, ono što su ratom stekli, a da to ne bude verificirano kao ratni rezultat, odnosno kao rezultat zločina, nego da se otvori mogućnost prerastanja toga u neke civilizirane, demokratski verificirane forme društvenoga suživota takve države. Za ovo što sam sada rekao, svjestan sam koliko zvuči - da se blago izrazim - čudnovato, ali to je stvarno uvažavanje " realnosti", a ne ono kada kažu "na terenu imamo takvu i takvu realnost, pa je valja uvažiti".

Da li intimno mislite da ce "sarajevski" projekat prihvatiti "hercegbosanska" strana, odnosno sam predsjednik Tuđman?

Ne mogu se baviti špekuliranjima zato što je sada u ovom trenutku doista vidljivo da su politički tokovi u samoj Hrvatskoj, a i u Bosni, potpuno fluidni. Situacija je prilično nejasna. Činjenica jeste da je oficijelnoj hrvatskoj politici više nego ikom potreban pojas za spasavanje, i ja čvrsto vjerujem da bi, ako ta politika ipak hoće u krajnjoj liniji, ostati na nekim racionalnim temeljima, i ona morala ovaj prijedlog prihvatiti upravo kao pojas za spasavanje koji bi je mogao iznijeti na čvrsto tlo. Dakle, ja ne mogu očekivati ništa, ali mogu reći da u ovom prijedlogu ima komponenta koja omogućuje da on po hrvatsku politiku bude spasonosan.

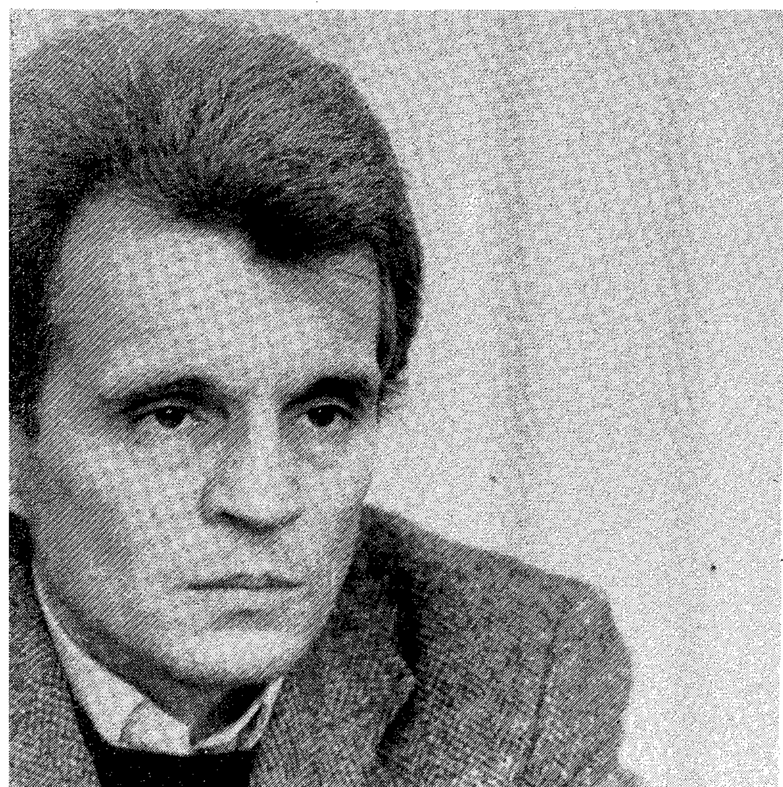
Kakav je odnos Hrvatskog narodnog vijeća sa centralnom bosanskom vladom, odnosno, kako je ovaj projekat primila Skupština BiH? Vaši predstavnici u Ženevi u radu su sudjelovali u okviru delegacije BiH, pa su Komšić i ostali prozvani - Muslimanima?

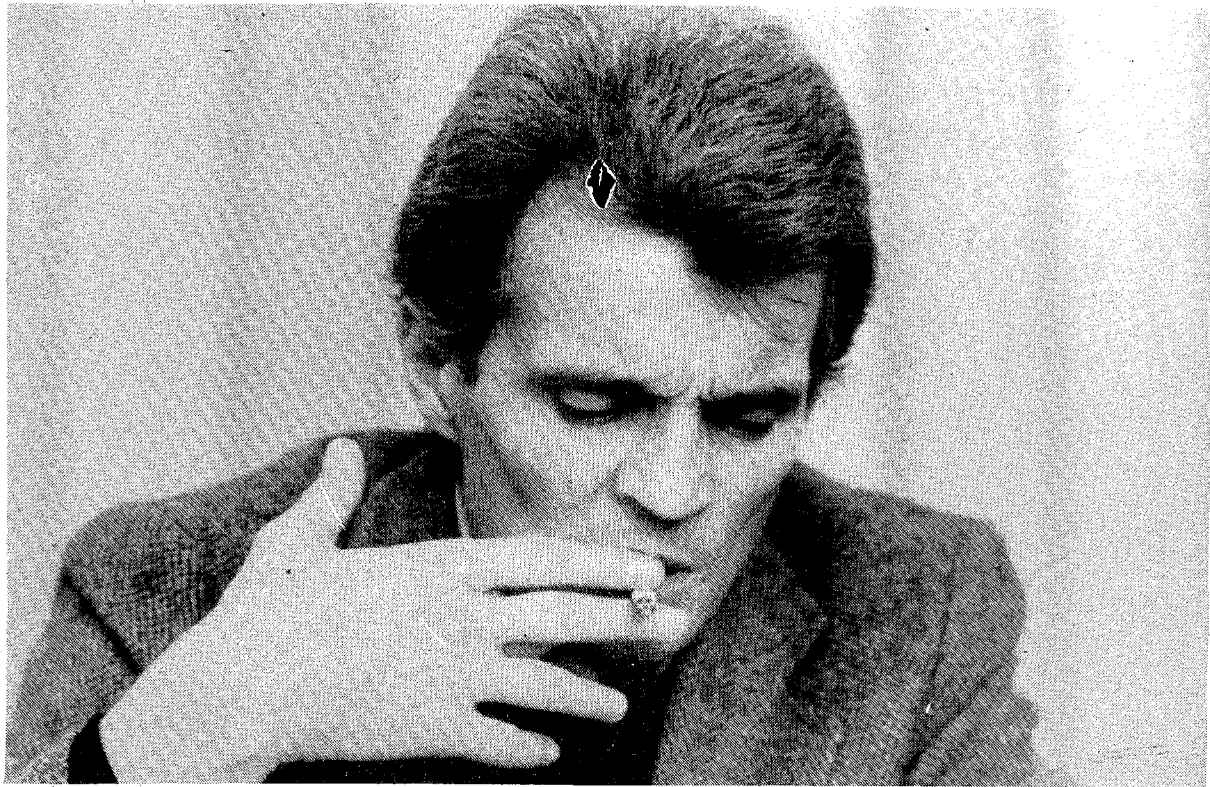
Jedna od prvih stvari koji stoji zapisana u Dekla-

SREDI

…e, za **arkzin** objašnjava prijedloge uređenja BiH, koje je dalo Hrvatsko …ili je naprosto ignorirano

…raciji Sabora Hrvata BiH u Sarajevu je aksiom da je BiH država, i da je to i naša država. Prema tome, potpuno je logično, i tu nema nikakvog nesporazuma, da HNV BiH sudjeluje u ženevskim pregovorima u okviru bosanske delegacije. Dan nakon održavanja Sabora u Sarajevu, održana je i sjednica Skupštine BiH, na kojoj je između ostalog razmatran i ovaj projekat našeg, hrvatskog, Sabora. Iz zaključaka te sjednice može se najbolje vidjeti kakav je odnos oficijelne bosanske, i, ukoliko se u

određenom smislu može govoriti bosansko - muslimanske vlasti, odnosno establismenta, prema ovome prijedlogu.

Naime, Skupština je tada donijela preporuku o jednom alternacijskom prijedlogu, odnosno, sa jedne strane, nije potpuno odrekla validnost dosadašnje osnove na kojoj su pregovori vođeni, to je ona Owen - Stoltenbergova ideja, a sa druge strane, Skupština je ovaj prijedlog hrvatskog sabora BiH prihvatila u cjelini, bez ikakvih primjedaba, kao jednu ravnopravnu verziju svog vlastitog prijedloga u pregovorima.

Da i to dodam - mi iz HNV takvim odnosom Skupštine možemo biti realno zadovoljni. Naravno, ja bih osobno, pošto pripadam ljudima koji i inače vole čista rješenja, bio sretniji da je Skupština ovaj prijedlog prihvatila kao jedini, svoj prijedlog.

Međutim, svjestan sam realnosti, svjestan sam toga da se dosadašnji tok pregovora ne može tek tako anulirati, i jasna mi je ta vrsta političkog pragmatizma. Iako moram reći da sam u Sarajevu slušao mnoge ljude koji misle kao ja, naročito među sarajevskim Muslimanima, odnosno bolje reći građanima Sarajeva - još uvijek je to zapravo realniji izraz - koji dakle, misle kao ja, i koji osjećaju blagu odbojnost prema ovakvom dvojnom stavu Skupštine. Oni su shvatili da je taj prijedlog do sada najpozitivnija politička energija.

Moram dodati još i ovo: bosanska delegacija je u Ženevi zauzela sasvim nedvosmislen stav da ovi pregovori, ovako kako do sada idu, ne mogu ići beskonačno, i da su supredsjedatelji dužni naznačiti precizan rok do kojeg to može ići. Ako do tog roka ne bude rezultata, rečeno je da se onda sa naše strane imaju smatrati završenim i da se mora tražiti nova forma pregovora, za što je HNV od početka bio.

Je li slučajno da se Hrvatsko narodno vijeće BiH zove baš tako, a ne recimo Hrvatsko nacionalno vijeće... ili slično?

Pa, to nije rezultat nekih posebno studiranih namjera, ali, ako bi meni bilo dopušteno da to interpretiram, u svakom slučaju se radi o tome da je ovaj izraz koji jest unutra, dakle "narodno", na neki način adekvatniji od izraza "nacionalno" koji zvuči pomalo ideologijski, a mi smo u cijelom tom htijenju namjeravali što više pobjeći od bilo kakve ideologijske postavke cijelog problema.

Maloprije smo govorili da bi eventualno realiziranje "sarajevskog" plana omogućilo povratak ljudi kućama - koliko je zapravo važan povratak ljudi na mjesta njihovog prijeratnog egzistiranja?

To je zapravo temeljni problem cijelog rata na području bivše Jugoslavije. Svaki čovjek koji o ovim stvarima razmišlja na jedan pravi ljudski angažiran način to razumije, i ništa mu ne treba posebno objašnjavati. Karakteristično je da u posljednje vrijeme najviši krugovi Katoličke crkve stalno perpetuiraju taj aspekt. Što je u ljudskom životu primarno? Prije svih mogućih ideologijskih odlika ljudskog postojanja, stoji vrijednost pojedinačnog ljudskog života i njegove konkretne utemeljenosti, njegove konkretne okolice - dakle, aspekt habitata. U tom pogledu, ovaj rat doista sadržava neshvatljivu brutalnost prema tom temeljnom pravu čovjeka. U ovom trenutku ne raspolažem sa preciznim ciframa, ali one više nisu ni potrebne , vi znate da se - ukoliko se uzmu Hrvatska i BiH u cjelini - može govoriti o neka dva ili više milijuna ljudi koji su naslilno protjerani sa onog mjesta u kom se jedino osjećaju na svom. To je stravično. Prema tome, kada se govori o omogućavanju povratka - mnogi ljudi to nedovoljno ozbiljno shvaćaju, a to je zapravo najvažnija stvar i ja bih je stavio na prvo mjesto. U tom smislu, mi polazimo od toga da je gro dijela populacije koji je protjeran, onaj koji je tradicijski čvrsto vezan uz svoje ognjište, uz svoj habitat, i da ti ljudi nemaju - bez obzira gdje su - preče i veće želje nego da se vrate, i to im treba omogućiti.

Kako komentirate, naročito u posljednje vrijeme rabljenu tvrdnju, da bavljenje politikom pretpostavlja odsustvo moralnosti?

To mišljenje je problem koji smo mi naprosto naslijedili, to ljudima treba brutalno jasno reći, od komunizma. I kada danas ti naši samoproglašeni, polupismeni političari u sabornicama onako prezrivo, superiorno, tobože cinično govore o tome kako "moralu nije mjesto ovdje", jer je ovo "zaboga, politika", onda oni nesvjesno i ne znajući svjedoče da su zapravo mentalni i intelektualni bastardi komunizma, bez obzira kako oni sami sebe doživljavali.

Ja mislim da nema pogubnije i autodestruktivnije tendencije za jednu nacionalnu politiku, nego što je tendencija da se svjesno iz političkog djelovanja isključi njegova etička osnova. Kada to čovjek tako obavi, dakle svjesno, onda sam hoće da se politika pretvori u pakleni i do vulgarnosti makijavelizirani posao u kojem je, kratko rečeno, sve dozvoljeno. Jer što je zapravo moral? Moral nije ništa drugo nego sistem konvencija koji čovjeku ne dopuštaju sve ono što bi htio. U protivnom stvarnost se pretvara u ono što sada imamo u Bosni. Ukratko, ovako možemo reći: svjesno isključivanje morala iz političkog djelovanja je najbolji put u apriorno amnestiranje svih vrsta ratnih zločina.

…ka spasa

još uvijek je potrebno daleko mnogo više negativne energije, negativne politike ili, narodski rečeno, zla, da se Bosna razbije sa svim onim što to pretpostavlja (etničko raščišćavanje, na primjer), nego da se čitav tok vrati ka integrativnom smjeru i da se instalira država u smislu kako smo to mi predložili

Vratimo se načas Ženevi i tamošnjim pregovorima - kakvi su premijerni dojmovi?

Dojmovi bi se najpreciznije mogli okarakterizirati sa stanovitom dozom skromnog zadovoljstva. U prvi mah bilo je teško postići i samo to da naš plan bude uopće predočen. Ipak, uz nešto malo diplomacije, na mala vrata projekat je ipak predočen tamošnjoj javnosti. Naravno, medijatorima je u cilju da pred sobom imaju što čistiju situaciju, i sa užasom primaju svaku novu inicijativu. Najvažnije je da je plan predočen javnosti, jer je njoj zapravo i namijenjen. Ona će ga sigurno najmeritornije protumačiti, i izvršiti onaj pritisak koji će omogućiti da se cijelom projektu da pravo značenje.

Ova faza pregovora je inače završena tako da zapravo nije urađeno ništa. Možda je paradoksalno, ali upravo to daje izvjesnu šansu da u slijedećem krugu, odnosno nastavku bilo kakvog međunarodnog angažmana, dođe do toga da ovakvi prijedlozi isprednjače, jer je očigledno da je dosadašnji kurs pregovora potpuno potrošen.

Najbolja stvar koju bi međunarodna zajednica mogla uraditi, jest da ove sadašnje pregovore oficijelno završi i proglasi neuspjelim, i da se prijeđe na sasvim drugačiji model pregovaranja.

Je li za podjelu Bosne još uvijek potrebno mnogo više (destruktivne) energije, negoli za njeno očuvanje?

Sigurno. Mislim da je još uvijek neusporediv taj odnos. Odnosno, još uvijek je potrebno daleko mnogo više negativne energije, negativne politike ili, narodski rečeno, zla, da se Bosna razbije sa svim onim što to pretpostavlja (etničko raščišćavanje, na primjer), nego da se čitav tok vrati ka integrativnom smjeru i da se instalira država u smislu kako smo to mi predložili. Vidite, u nepune dvije godine otkad traje rat u Bosni, proizvedeno je ljudske patnje i tragedija u jednoj nezamislivoj količini.

S druge strane, međutim, kada malo pogledate tamošnje stvarno stanje - obzirom na intencije fašističkog prijekta triju čistih etničkih država - onda vidite da još ima strašno puno posla, da tako ironično kazem.

Dakle, da bi se ti projekti završili, prije svega potreban je jedan novi rat, za koji nikako ne mogu da zamislim koje bi sve strašne dimenzije još imao - ali sigurno puno veće nego što je imao do sada. To samo po sebi govori što je još potrebno da se dogodi, da bi se posao morbidnog stvaranja triju etnički čistih državica završio.

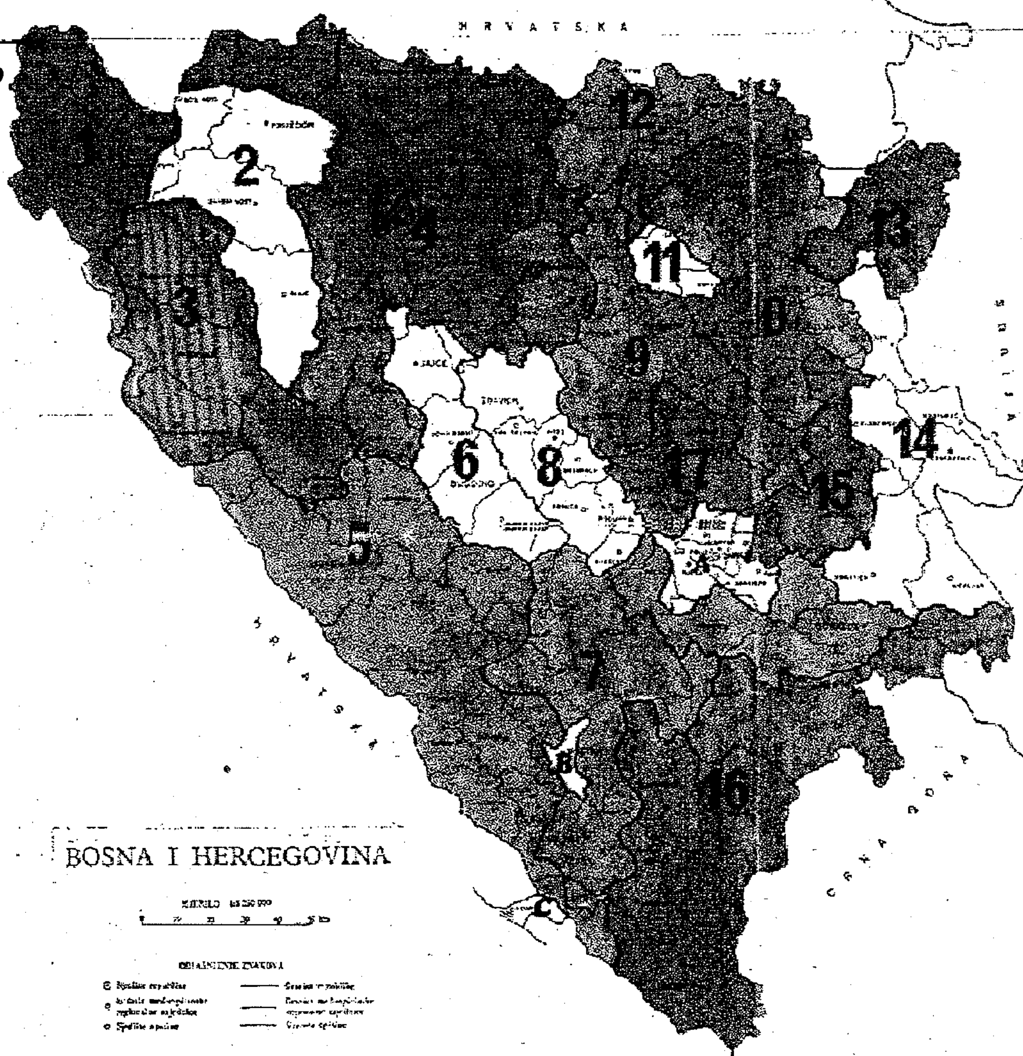
Prema tome, i sa tog stanovišta, koje je možda najvažnije, bilo bi pametno i ljudski da se ide na nekakav ovakav projekat kakav mi nudimo.

Zehrudin ISAKOVIĆ

prijedlog Hrvatskog narodnog vijeća za teritorijalno uređenje BiH

GLAS RAZUMA

Mapa k'o mapa, nije ništa posebno. Nešto slično se već moglo vidjeti u bivšem Vance-Owenovom planu. Važnije od tehničke izvedbe projekta jeste to što, sa jedne strane, djeluje "poput lakmus papira" (Lovrenović), dok, sa druge strane, njegova osobitost leži u dobroj namjeri samih predlagača. Međutim spužva bosanskog rata je naprosto upila sve ono što je na sarajevskom skupu Hrvata zamišljeno

Za otkrivanje suštine bosanskog rata dovoljno je pogledati karikaturalne oblike eventualnih budućih etnički čistih državica. Probajte, naime, zamisliti Karadžićevu tvorevinu bez susjedne Srbije! Ili marionetsku Herceg-Bosnu bez naslona na Hrvatsku! Nijedna od ove dvije paradržave nema smisla bez susjednih "matičnih" država, i bez namisli da im se, prije ili kasnije, zapravo, pridruži. Izetbegović se nema kome pripojiti, granice te države bi također bile smiješne, i zato je otpor dijeljenju BiH kod njegove vlade najveći. Postoji, naravno, još niz razloga koji centralnoj - i formalno jedinoj legitimnoj - bosanskoj vladi priječi pristanak na podjelu države. Jedan od njih se sastoji u činjenici da, prema važećim BH zakonima, nitko nema pravo potpisati podjelu međunarodno priznate države, i da je upravo to njeno najjače oružje.

To je, također, točka od koje su krenuli pokretači nove inicijative za eventualno buduće unutarnje ustrojstvo BiH. *"Prigovaraju nam da nismo u obzir uzeli 'realnosti', ali mi smo pošli od toga da je BiH međunarodno priznata država i da je to njena najveća realnost"* - rekao je **Ivo Komšić**, član Predsjedništva BiH. Javnosti je, naime, poznato da je "sarajevski" skup Hrvata objelodanio svoje viđenje budućnosti Bosne i Hercegovine, kojom se prilikom pojavila konkretna "mapa" tog viđenja. Dan poslije, pokazalo se da je ono jako blisko željama Izetbegovićeve Vlade, premda su i tamo sve glasniji oni koji hoće ekskluzivno "muslimansko-bošnjačku" državicu. Mapa k'o mapa, nije ništa posebno. Nešto slično se već moglo vidjeti u bivšem Vance-Owenovom planu, ali sa jednom malom novinom. Predviđeno je, naime, da svaka od "bazičnih" teritorija (nekog od konstitutivna naroda) u sebi ima i po dvije "autonomne oblasti" "tuđeg" naroda. "Oblasti" bi imale "kontrolnu" funkciju i obezbjeđivale bi nacionalna i ostala prava potencijalnoj "ranjivoj" grupi. Karakteristično je da su autonomne oblasti upravo u onim dijelovima BiH gdje trenutno bjesni rat (srednja Bosna), ili je, pak, ranije etnički pročešljano nasilnim protjerivanjem (Podrinje). Ovakav raspored autonomije trebao bi da otkloni razloge sadašnjeg ratovanja.

Prema ovim Hrvatima (**Komšić, Lovrenović, fra Luka Markešić, Stanić, Kovačević**, ali i dobar dio hrvatske emigracije), buduća BiH bila bi složena država, sastavljena od kantona, koji bi, eventualno, prije uvezivanja u državni vrh, bili posredovani "republikama" (najnoviji izraz je *"zajednica kantona"*), od čega ovisi da li bi buduća država bila tro- ili četverostepenog ustrojstva. Taj put bi onda izgledao ovako: općina - kanton - (nacionalna) republika (sa autonomijom) - savezni državni vrh, koji bi imao nekoliko najužih kompetencija. Budući kantoni ili republike, od kojih bi se sastojala savezna država, ne bi imale međunarodnu validnost, ali bi po svemu sudeći, do konačne (?) demilitarizacije, imali svoje vojske i policiju. Pitanja od cjelodržavne važnosti bi se rješavala u nekom od dva ili tri savezna tijela, a ona bi najčešće bila spoljnodiplomatskog ili trgovinskog karaktera. Čitatelja ne treba brinuti to što mu zasad ništa nije jasno, jer detalji (koji bi zapravo trebali činiti suštinu državnog ustrojstva) nikom, pa ni samim predlagačima, još uvijek nisu poznati. Ostaje načelna tvrdnja da su osnovne teritorijalne jedinice, dakle kantoni (općinske granice su stare), formirani na osnovu nekoliko načela. Osim etničkih, dakle, uzeti su u obzir i gospodarstveni, prometni i prirodni razlozi. Uočljivo je, nadalje, da se većina eventualnih kantona nalazi u riječnim slivovima, pa je ekipa "kartografa" dobila komplimente od ljudi kojima je to uža specijalnost.

Važnije od same tehničke izvedbe projekta jeste to što, sa jedne strane, djeluje *"poput lakmus papira"* (**Lovrenović**), dok, sa druge strane, njegova osobitost leži u *dobroj namjeri* samih predlagača. Ovo je doista možda jedan od prvih prijedloga koji je došao od *nekompromitiranih, normalnih* ljudi, i koji nema rezervnu varijantu, te pred konzumentom ne ostavlja prostor za manipulacije.

Međutim, unatoč tome spužva bosanskog rata je naprosto upila sve ono što je na sarajevskom skupu Hrvata zamišljeno. U najnovijem susretu sa potpredsjednikom Vlade RH, g. **Granićem, Silajdžićeva** je delegacija ovaj prijedlog ponudila kao svoj, na što ni ostatak bosanskohercegovačkih Hrvata (Hercegovci) nije ostao ravnodušan. **Granić** se također povoljno izrazio o cijelom projektu, što je, sve u svemu, stvorilo prisan odnos dviju delegacija.

Ali to je samo jedna strana medalje. Bez sporazuma sa **Karadžićem**, prijedlog bez rata naprosto ne može proći. Tako smo, čini se, opet došli u čorsokak.

Potencijalno najkrupniji problem na koji bi se mogao spotaknuti scenarij ovako viđene budućnosti jeste postotak teritorija na koji bi srpski blok pristao. Nažalost, sve ponuđene varijante, radi vlastitog "užljebljenja", nužno pretpostavljaju još jednu rundu ratovanja.

Bosna bi se tako našla u još jednom od svojih mnogobrojnih povijesnih sokaka : posna, bosa, i, da li k tomu još - prkosna od sna?

Zehrudin ISAKOVIĆ

Internacionalni otpor ratu (WRI) o intervenciji u BiH i zaustavljanju rata

ljudima treba dati nadu

WRI je za međunarodni angažman. Međutim, za nas bi glavni cilj međunarodnog angažmana trebalo biti obnavljanje društvenog života u ovoj regiji: dugoročan angažman ne samo na okončanju rata, nego na izgradnji mira

War Resisters International (Internacionalna otpora ratu), međunarodna pacifistička organizacija, **neće** pozivati na demonstracije protiv prijetnje bombardiranjem uzvisina oko Sarajeva. Ako se bira između međunarodnog angažmana i dezangažmana u Bosni i Hercegovini, WRI je za međunarodni angažman. Međutim, za nas bi glavni cilj međunarodnog angažmana trebalo biti obnavljanje društvenog života u ovoj regiji: dugoročan angažman ne samo na okončanju rata, nego na izgradnji mira. To se jako razlikuje od postavljanja NATO-a: bojimo se eskalacije nasilja koju će to donijeti, i nemamo povjerenja u motive onih u NATO-u koji se zalažu za zračne udare i slične ofenzivne vojne operacije.

•••

Ni ultimatum niti pregovori u Ženevi nisu nikome ponudili nikakav poticaj za stvaranje mira, niti su pružili jamstvo bilo kakve trajne obaveze za ponovnu izgradnju društvenog života u Bosni i Hercegovini. Umjesto toga, jedina osnova za nagodbu bilo je iscrpljivanje s jedne, a zadovoljavanje apetita i kalkuliranje s druge. Za proboj iz čorsokaka vitalnu bi ulogu odigralo obećanje ulaganja u budući ekonomski razvoj.

•••

Mjesecima, a sada već i godinama koliko traje ovaj rat vidimo kako vlade opetovano ignoriraju mnoge male korake koje su mogle učiniti da bi popravile stanje. Vlada SAD traga za velikom gestom; Evropljani izgleda žele samo onoliko koliko je nužno da spriječe širenje sadašnjeg stanja.

Svojim postupanjem s izbjeglicama iz ove regije vlade NATO-a su bjelodano pokazale kako nemaju obzira prema tamošnjem puku. Čak i sada, kada i jugoslavenska i hrvatska vlada protupravno mobiliziraju izbjeglice, većina vlada NATO-a ustraje u označavanju Srbije i Hrvatske "sigurnim područjima" u koja se mogu izručiti bosanski Srbi i bosanski Hrvati.

•••

Tvorce strategije NATO-a manje motivira želja za mirom u regiji negoli stvaranje opravdanja i uloge za NATO nakon hladnog rata. Taj cinizam se očituje u smjeru vojnog djelovanja, koje ne vidi ništa dalje od Sarajeva, koje jest grad bogat simboličkim značenjem, ali nije stanje u cjelini. NATO se ne angažira u akciji za Bosnu, nego u akciji koja cilja na masovne medije kako bi osigurao vlastitu budućnost. Pošto je potkopao Konferenciju o sigurnosti i suradnji u Evropi, koja je pokušala staviti pitanja sigurnosti u širi kontekst ekonomskih i političkih odnosa i jamstava prava čovjeka, NATO teži svođenju sigurnosti na njenu vojnu dimenziju.

•••

Angažman na koji mi pozivamo uključivao bi donošenje programa podrške snagama mira. Ta podrška bi išla i ljudima koji su još u regiji, i onima koji su bili prisiljeni da odu. Posvuda na područjima bivše Jugoslavije postoji mnoštvo nevladinih inicijativa, koje rade s raseljenim ljudima, sa žrtvama nasilja i trauma. Te inicijative sežu od antiratnih skupina do neovisnih radio-stanica i drugih medija, od onih koji motre na ljudska prava do telefonskih savjetovališta i programa za djecu.

•••

Dok organizirani zločin buja - ne samo u Bosni i Hercegovini, nego i u Srbiji i Hrvatskoj - demagogija se nalazi na mjestu demokracije, a prava čovjeka se sistematski krše. Pa ipak, čak i pod tim okolnostima teče rad na prevladavanju sukoba, na mirnom ponovnom naseljavanju raseljenih, na nenasilnom razrješavanju sukoba slabijeg intenziteta. Za realpolitiku, takvi napori uvijek izgledaju marginalni - i znamo da oni ne nude neposredno rješenje genocidnog granatiranja - ali oni su bitni za svaki proces izgradnje mira.

•••

Mnogi među izbjeglicama koji su odbili da se bore duboko žele pridonijeti miroljubivoj obnovi regije. U tim ljudima ne smije se vidjeti teret, nego izvor mira na tom području. Treba ih dočekati dobrodošlicom i pružiti im svu podršku: od savjetodavne za njihove vlastite traume preko sredstava za izdavaštvo i emitiranje, pa do mogućnosti profesionalne obuke. Umjesto da ih se pretvara u pasivne žrtve, treba ih pozvati da igraju aktivnu ulogu u oblikovanju budućnosti regije.

•••

Kako sada stoje stvari, izbjeglicama se niti ne jamči azil, niti im se pomaže da se pripreme za sukobe i napetosti koje ih čekaju kad se vrate. A možemo biti sigurni u to da će, istog časa kad nastane ikakav trajniji prekid vatre, u prvom času kad bude izgledalo makar napola pristojno poslati ikoga natrag u Bosnu i Hercegovinu, vlade hitno deportirati ljude natrag, na mjesta tko zna kakvih razaranja i poratnih obračunavanja.

•••

Sada već svatko obaviješten zna da nema trenutačnog rješenja rata na Balkanu. Međutim, ne moramo birati između okretanja leđa Bosni i bombardiranja, nego preuzeti obaveze koje su dosad manjkale: podržati proturatne skupine i slobodne i neovisne medije; ohrabriti ljude da se posluže svojim pravom na odbijanje borbe; pružiti utočište izbjeglicama i podržati ih da nađu sebi buduće uloge. A iznad svega, udahnuti nadu ovoj situaciji, međunarodnim angažiranjem na ponovnoj izgradnji društvenog života.

ULTIMATUM B-H SRBIMA

dugo očekivani preokret

"Noć ultimatuma" uistinu znači preokret u bosanskohercegovačkom ratu, tim prije što je, po američkom državnom sekretaru Cristopheru, jedno sigurno - SAD neće nametati rješenje bosanskoj vladi, a ostalima?

Šljivovica i pečeni volovi u "noći ultimatuma" pokazuju kako **Karadžić** slijedi povijesna iskustva svojih predhodnika u liku srpskih vođa, po kojima se uzmicanja i porazi mogu prevesti i u trijumf. Bar u srpskoj povijesti nije rijetkost da se nemoć i slom, epskim predanjem, slave kao herojstvo i nadmoć. Paljanska fešta, stoga, neminovno podsjeća na mit o dobivenoj, povijesno izgubljenoj, Kosovskoj bitci. No, "gorčina pobjede" iskazala se u reagiranju Mladićeve soldateske dok je u snijegu do koljena bježala iz kruga NATO-vih 20 kilometara. *"Idemo u vražju mater!"* - grmi srpski tenkist po kojemu ih političari sve odvedoše u definitivnu propast. Za "srpskog junaka" s tenka, koji pun snage mjesecima preko cijevi gleda žene, djecu, nenaoružane, sve što izlazi iz okvira "nepobedive i pravedne srpske borbe" ima okus poraza. Psihologiju stalnih dobijanja, najjačih i najmoćnijih, dvadeset kilometara povlačenja pogađa u samo središte zacrtanog cilja.

Do kritične granice

Srpski strah da su sarajevska brda bila tek PRVIH dvadeset kilometara povlačenja, potvrđuje posljednja najava NATO-a da se tuzlanski aerodrom u Dubravama otvara 7. marta! Još prije mjesec dana **Karadžić** je izjavljivao da za takvo što nema nikakvih šansi, upućujući pri svakoj svojoj izjavi i pokoju granatu na uzletnu pistu aerodroma. Danas, nakon ultimatuma govori da je spreman razgovarati uz garancije da aerodrom neće biti korišten u vojne svrhe Armije BiH. Uz isti recept spominju se i drugi bosanski gradovi u srpskom obruču, što zapravo prolongira pitanje zračnih udara onako kako to predviđa američki raspored rješavanja be-ha žarišta. Pitanje ultimatuma i NATO-ova riješenost da izvrši izrečene prijetnje riješit će se onda kada Karadžić više ne bude mogao sve ustupke i povlačenja prikazivati kao pobjedu i nadmudrivanje međunarodne zajednice. Drugim riječima, pitanje popuštanja Srba u ime ultimatuma ići će do granice kada kvantitet srpskih povlačenja dostigne kritičnu masu koja će prijetiti rušenju sna o "velikoj Srbiji".

Sve to, ipak, uvjetuje samo jedna činjenica, ono što bi se moglo opisati snom svakog Sarajlije - **Bill Clinton** se iz Bijele kuće obraća naciji, iza leđa mu se vijori američka zastava sa zvjezdicama a on svečano i ozbiljno saopćava da će udariti po Srbima ako nastave ovako! Teza kako uplitanje SAD u be-ha rat ima za zadatak vojni pritisak na Srbe, potom politički na vladu u Sarajevu, sve u cilju trodjelne podjele BiH, pada u vodu konkretnim potezima američke diplomacije - konsolidacija BH države na osnovu sporazuma Sarajevo - Zagreb i imenovanje Srba kao agresora u BiH. Od samog početka opredjeljeni za bosansku stranu kao svoje favorite, Amerikanci su, doslovce, dočekali trenutak kada će neefikasna Evropa i sama priznati krah svih svojih planova za BiH, ne bi li ju definitivno isključili iz bilo kakvog rješavanja krize a Ruse, dobrim dijelom sebi potčinjene, uveli umjesto Evrope za partnere na podjeli interesa na Balkanu. Za početak Rusima se nudi uloga folklornog paravana pravoslavlja koje, kao, neće dati "zločestim Amerikancima" da poprijeko pogledaju hrpu ratnih zločinaca na Palama.

Konsolidacija legalnih organa vlasti

S druge strane, frankfurtski razgovori **M. Granića** i **H. Silajdžića** bili su izvrsna prilika za prvo ispitivanje Zagreba i Sarajeva o američkoj viziji zbližavanja Hrvatske i BiH. Odustajanjem od Herceg-Bosne te prihvaćanjem mogućnosti kantonizirane a perspektivno i cjelovite susjedne države, može značiti prvi značajniji zaokret zvaničnog Zagreba, otpočet nedavnim pristankom na smjenu hercegovačkog poslušnika **M. Bobana**. Ponuđena mirovna inicijativa Sarajeva, nastala djelimično i na Saboru Hrvata BiH, ukazuje, pak, na spomenutu konsolidaciju bosanskohercegovačke politike koja iz okrilja isključivo jedne nacionalne stranke svoj otklon danas traži u legalnim organima vlasti. Naime, po posljednjoj odluci Parlamenta u Sarajevu svaka inicijativa, pa i ova koja ide ka definitivnom zbližavanju Sarajeva i Zagreba, mora biti verificirana na Skupštini BiH. Vraćanje legitimnosti centralnim organima, te po prvi put istinski paritetna be-ha delegacija (**Silajdžić - Lazović - Komšić**) uvjetovalo je i osnovne postulate mirovne inicijative ponuđene Zagrebu, koja akceptira gotovo sve političke snage u Republici.

Međutim, stvarni dometi frankfurtskih razgovora , bez obzira što ih podupire američka diplomacija, umnogome će određivati spremnost Zagreba da istinski odustane od karađorđevog partnerstva s **Miloševićem** nasuprot dnevnopolitičkoj obrambenoj reakciji od prijetećih sankcija. U protivnom, pristanak na razgovor o kantoniziranoj BiH kao mogućem partneru buduće konfederacije bio bi još jedan **Tuđmanov** manevar do uskrsnuća njegova feuda, Herceg-Bosne. Garancije protiv toga su snažno podupiranje američke inicijative od strane Njemačke i Turske. Time "noć ultimatuma" uistinu znači preokret u bosanskohercegovačkom ratu, tim prije što je, po američkom državnom sekretaru **Cristopheru**, jedno sigurno - SAD neće nametati rješenje Bosanskoj vladi, a ostalima?

Dražena PERANIĆ

***David Owen** i bosanski rat*

Lord govori srpski

Od augusta 1992. godine ime **lorda Owena** usko je povezano uz rat na prostoru bivše Jugoslavije i razgovore pod pokroviteljstvom UN i EZ o mogućnostima njegovog zaustavljanja. Svaka sesija **Miloševića, Tuđmana, Izetbegovića** i njihovih lakše promjenjivih članova delegacija, bilo da se održava u New Yorku, Genevi ili pak Bonnu i Zagrebu, iznova je podsticala sukobe i intenzivirala etnička čišćenja i zločine. Tako su se ovi razgovori pod žustrim posredništvom **Owena** i asistencijom **Vanca** pa **Stoltenberga**, u pravilu pretvarali u bolan primjer evropskog licemerja i sramote. Nakon svih tih susreta predstavnici "zaraćenih strana" bi neuvjerljivo davali izjave o *"napornim ali konstruktivnim razgovorima"*, o *"još jednom koraku do konačnog rješenja"* ili o *"vlastitoj kooperativnosti u traženju puta do mira"*. Izrazom lica i ukupnim ponašanjem odavali su, pak, utisak političara koji sami ne vjeruju u mirovne prijedloge o kojima su raspravljali, ponekad i potpisivali. Obično bi žurili i brzi odlazak pravdali situacijom na terenu i potrebom da budu, u ovom najtežem trenutku, sa svojim narodom dok mu druga strana pokušava provesti podmukle planove.

Nasuprot njihovom ponašanju **David Owen** bi uvijek zračio optimizmom s izjavama kako je njegov plan, bilo da se zvao Vance-Owenov ili Owen-Stoltenbergov, jedino rješenje za BiH te kako će mir nastupiti već narednih sedmica. Nakon ovakvih slatkorječivih istupa, praćenih obiljem osmijeha, mnoge bi dovodio u dilemu - da li se radi o naivnom diplomati koji nije svjestan stvarne situacije ili o onom koji tačno zna što radi?

Kao predstavnik britanske diplomacije sve vrijeme dosljedno je sprečavao inicijative za skidanje embarga na oružje BiH, od bosanske delegacije uvijek nanovo iznuđivao koncesije u pravcu etničke podjele BiH, nervirao se na očuvane primjere multinacionalnosti u Tuzli i Sarajevu, vrlo često afirmirao navodnu kooperativnost srpske strane a globalno rješenje tražio na relaciji sporazuma Beograda i Zagreba. Slijedeći logiku konzervativne engleske diplomacije iz kolonijalnog odnosa, **Owen** bi veću pažnju poklanjao, pa i otvoreno podržavao, stavove najjačeg plemena (u ovom slučaju Srba) i postepeno sve se više identificirao sa glasnogovornicima srbijanskog velikodržavničkog koncepta.

Logično je da su zamjerke ovakvoj **Owenovoj** politici postajale sve glasnije. Oficiri UN na terenu, poput **Bricquemonta**, predstavnici administracije Mirovne konferencije, poput **F. Eckarta**, te mnogi iz State Departmenta, odlazili su ističući otvoreno neslaganje s globalnom politikom međunarodne zajednice prema BiH. Evropski parlament posebnom rezolucijom zahtijeva oduzimanje mandata "krvavom lordu" kako u Sarajevu nazvaše supredsjedatelja Mirovne konferencije o bivšoj Jugoslaviji. U jeku kritike **Owenove** uloge iz Foreign officea stiže puna mu puna podrška, čime prestaje svaka dilema čije interese protežira lord. Sinhroniziranost njegove aktivnosti s radom delegacije tzv. srpske republike, u čijem sastavu permanentno djeluje i **John Zametica**, stručnjak britanskog Instituta za strateška istraživanja, postala je očigledna.

Na nedavnoj zatvorenoj sjednici Evropskog parlamenta (16. februara), bez obzira na navedena saznanja o lordu, ne mali broj članova EP ostao je zabezeknut stavovima **Davida Owena**. U njegovu izlaganju bio je obuhvaćen cjelokupni repertoar **Miloševićevih**, **Karadžićevih** i **Mladićevih** velikosrpskih besjeda - od drskosti da ga se puno ne tiču nerealne političke opservacije **Habsburga**, **Oslandera**, **Langera** i do upozoravanja da nije pametno Srbima upućivati termin "ultimatum" - pa je sve podsjećalo na poznate istupe predstavnika "ugroženog nebeskog naroda".

Otvoreno okrivljujući Amerikance za nastavak rata u BiH, upozoravajući na opasnost dogovora Sarajeva i Zagreba zbog reakcije Srba na to, priznajući pravo Srbima zbog genocida nad njima u Drugom svjetskom ratu na odredjene teritorije gdje sada nisu u većini, **lord Owen** se samo po jeziku kojim je govorio i manirima diplomate razlikovao od prosječnog srpskog poslanika u paljanskom kvaziparlamentu.

Na ispoljene osjećaje grižnje savjesti nekolicine evropskih parlamentaraca zbog ukupne uloge Evrope u genezi i tijeku balkanskog ratnog kaosa, ubijanja Sarajeva i sahranjivanju Bosne, hladnokrvni rasist prokomentirao je: "To tamo nije Evropa! Oni hoće da se ubijaju i mi tu nismo ništa krivi. Pa, šaljemo im humanitarnu pomoć!"

Očigledno predstoji period otvorenog svrstavanja najutjecajnijih medjunarodnih faktora. U tom pogledu nedavni zagrljaji paljanskih Srba i ruskih vojnika u uniformama UN-a, sve češći odlasci bosanskih političara u New York na konzultacije, sve nervozniji istupi islamskih zemalja, sve izraženija prohrvatski zaštitnička politika Njemačke, ukazuju da se "balkanski virus" podjela opasno širi. Jedno je izvjesno - on se neće nikad suzbiti s političarima poput lorda Davida Owena

Iskazao je lord istom prilikom i spremnost na pritisak prema Bosancima (uskraćivanje te humanitarne pomoći i povlačenje UN snaga), podvukao svoje neslaganje s vojnim uplitanjem NATO-a i, vjerojatno, svojim ukupnim ponašanjem i besjedom nagovijestio novu etapu u odnosu medjunarodne zajednice prema bosanskohercegovačkom ratu. Očigledno, biće to period otvorenog svrstavanja najutjecajnijih medjunarodnih faktora. U tom pogledu nedavni zagrljaji paljanskih Srba i ruskih vojnika u uniformama UN-a, sve češći odlasci bosanskih političara u New York na konzultacije, sve nervozniji istupi islamskih zemalja, sve izraženija prohrvatski zaštitnička politika Njemačke, ukazuju da se "balkanski virus" podjela opasno širi. Jedno je izvjesno - on se neće nikad suzbiti s političarima poput **lorda Davida Owena.**

Sejfudin TOKIĆ

GLOBUSOVO izdanje za žene:

Gloria je muško!

Nagradni natječaj s premijom snova razbija svaku sumnju u Glorijin spol: kilogrami srebra za izgubljene kilograme sala! Drskost kojom takva oklada pogađa u najsojetljiviju žensku točku upravo je muški bezobrazna

Nitko ne može poniziti žene više od njih samih, lakonski je prvi broj **Glorije** prokomentiurala jedna ugledna novinarka. Koliko god ta tvrdnja bila točna, u slučaju **Glorije** ona ne vrijedi. Ružičasti dvotjednik što se, popraćen solidnom i skupom TV-reklamom, pojavio na osiromašenim novinskim kioscima, naime, nije ženski list, već se, kako piše na naslovnici, naziva *"ilustrirani magazinom"*. Na to da mu je ipak cilj osvajanje ženskog čitateljstva nedvojbeno upućuje njegovo ime, boja, naslovi i lica na naslovnoj stranici. Žensko poniženje očitovalo se tek u tome što su prvi broj novog tabloida žene razgrabile za manje od tjedan dana. Ali za svojih 6000 HRD dobile su pravi muški proizvod zamaskiran ružičastom bojom.

GREŠKE NIJE MOGLO BITI

Slavna **Gloria** (Slavica!) stvorena je po super-receptu koji ne dozvoljava tržišni promašaj. Njezin je uspjeh točno programiran, a koncepcija se ne gubi u neočekivanim iznenađenjima ili rizičnim novinarskim eksperimentima. **Gloria** je nakrcana svime onim što jedan tabloid danas i ovdje mora imati, ako iole drži do sebe. Iznenađenje je tek to što su se baš svi tračerski hitovi i evergreeni našli u prvom broju. Kič i trač, uostalom, u svim su se medijima u Hrvatskoj već dokazali kao najisplativiji. Ljubavna priča prve dame Hrvatske iz pera **Jasne Babić**, životna ispovijest **Tereze Kesovije**, par tinejdžerskih idola - **Fani** i **Sandi**, savjeti za vitalnost **Žuži Jelinek**, *"Kritika muškog uma"* **Alke Vujice**, *"Neka ostane među nama"* tajne arhive **Magde Weltrusky** - sve su to već provjereni tržišni novinarski trikovi, potvrđeni na stranicama što ugašenog, što postojećeg žutog tiska i onog drugih boja. Uz to, a sve za 6000 HRD, kompletan ljubavni roman s nadasve originalnim naslovom *"Žudnja ljetne noći"* i neodoljiva mamutska križaljka s nagradnim fondom od 2750 DEM, kao dodatno osiguranje da će se čitateljstvo polakomiti za novim tabloidom, čak i ako najkomercijalnije trač-teme ne budu dovoljno primamljive.

Ali dok se agresivno i nimalo ženstveno nizanje visokotiražnih tračeva i bombastičnih naslova može još smatrati prijedlogm kakve-takve ženske razbribrige, nagradni natječaj s premijom snova razbija svaku sumnju u **Glorijin** spol: kilogrami srebra za izgubljene kilograme sala! Parodija srodnih tiskovina koje iz broja u broj, manje ili više dobronamjerno, objavljuju nepogrešive dijete za mršavljenje ili još jedan mamac za lakovjerne? Što god to bilo, to nije smislio ženski mozak!

Ispod duhovite ispovijesti o mršavljenju **Igora Mandića**, kojom naš novinarski bard napokon otkriva motive, ali ne i metode, svoje nagle preobrazbe, vrišti ružičasto otisnut imperativ: "Budite mršavi i bogati!"

UNIVERZALNI FENOMENOLOZI U ŽUTOM

Coco Chanel navodno je ustanovila da žena nikada nije dovoljno mršava ni dovoljno bogata - dosjetio se univerzalni fenomenolog, a **Gloria** se dosjetila da bi mogla ponuditi ispunjenje tih vjekovnih ženskih težnja: **Gloria** nagrađuje vašu odluku da postanete vitki - *"Svaki izgubljeni gram težine plaćamo gramom srebra!"* Uz kupon u formi ugovora, *"Da, želim sudjelovati u velikom nagradnom natječaju u mršavljenju"*, stoji i obrazloženje: *"Vašu čvrstu odluku da se riješite mrskih kilograma, da postanete mršaviji, mlađi, ljepši i zdraviji, **Gloria** će podržati velikom nagradnom igrom - spektakularnim natjecanjem čitateljica u mršavljenju. Za svaki gram izgubljene težine poklonit ćemo pobjednici gram - srebra!"*. Uz neizbježnu napomenu da kilogram srebra vrijedi više od tisuću njemačkih maraka, **Gloria** se obvezuje da će pratiti uspješnost dijeta izabranih kandidatkinja uz liječničku kontrolu, a kako bi se otprilike mogla naslutiti plemenitost te ponude, navodi se i procjena stručnjaka da bi za mjesec dana, koliko traje "igra", pobjednica mogla izgubiti i desetak kilograma!

Žene će padati u nesvijest po ulicama, vrisnula je na to jedna dama i time sebe, barem formalno, izuzela iz mase koja će prihvatiti nemoralnu ponudu. Drskost kojom takva oklada pogađa u najosjetljiviju žensku točku upravo je bezobrazna! Zar smo sve predebele? Ili smo bolesno ovisne o dijetama i dijetalnim receptima toliko da se novi "ilustrirani magazin" našao pozvan da nam na tako okrutan način otvori oči? Ili oni to misle ozbiljno? Coco Chanel nije mogla ni zamisliti koje će biti posljedice njezine antologijske izjave. U aktualnoj krizi, žena bi čak mogla pasti u iskušenje da zgazi svoj ponos, prihvati izazov i nagradom si osigura barem obilnu trpezu za godinu dana. To je defintivni dokaz da je **Gloria** izišla iz muške glave, koja uz to još njeguje nakaznu, karikiranu predodžbu o ženi. Već su, naime, i postfeministice utvrdile da je nabijanje kompleksa debljine perfidna muška igra kojom se slabiji spol nastoji još više oslabiti!

Dok bi se čitateljica *Mile*, usporedive s *Glorijom* samo po tiraži, mogla zamisliti kao besprijekorna, uredna domaćica kojoj dan nikad nije dovoljno dug za ispunjavanje svih zahtjeva njezine obitelji i, dakako, društva, **Gloria** favorizira predodžbu o debeljuci koja dopodneva provodi u tračanju uz kavu, poslijepodne se davi u brdima jeftinih ljubića, a događaj dana joj je Santa Barbara. Zavirivanje u lonac ministra vanjskih poslova svakako je vrhunac njezina interesa i tema broj jedan uredskog trača.

Sandra POCRNIĆ

FANZINI

ŽRTVE FAŠIZMA, KOMUNIZMA & DEMOKRACIJE

WARHEAD
No. 11, A5, 40 str.

Ovo nije isključivo muzički fanzin. Pored interviewa tu su tekstovi o izbjeglicama, anarhizmu, ženskim pravima, grafitima, squotiranju, ZAPO-u, austrijskoj sceni, antifašistički dio (dosta čest i u ostalim fanzinima a sve kao izraz otpora totalitarizmu uopće), požeška scena, strip i mnoštvo recenzija. **Warhead** je prerastao granice fanzina i šteta je što nešto slično ne postoji u etabliranoj hrvatskoj štampi. Mnoštvo socijalnih i inih pitanja koja se tretiraju u ovom anti-war issue **Warheada** zaslužila su veću pozornost od one koju dobivaju u svega 150 primjeraka (kopija) ove male poslastice. Grafički se čini prenatrpan i pomalo podsjeća na neke od britanskih trendovskih magazina (uostalom, zašto i **Warhead** to ne bi jednog dana postao u Hrvatskoj?), no unatoč prividnom kaosu snalaženje u njemu vrlo je jednostavno. Dosta je tekstova na engleskom jeziku, a u pripremi je novi broj koji bi trebao biti split-zine s **Fecal Forces**. Zadnjih nekoliko brojeva kruži Italijom u okviru jedne izložbe, a uskoro bi trebali skoknuti i do Nizozemske. Impresivno. Peace, love and anarchy za sve koji čitaju ovaj zine. **Contact: Goran Ivanović, S. Radića 32, 55300 Požega.**

MONTEPARADISO
Nulti broj, A4, 22 str.

Pulski HC/punk zine fantastične naslovne stranice, Tiuborov crtež. Unutrašnjost je nešto slabije grafički riješena, no tu je dosta informacija zbog kojih fanzini inače i postoje. Interview s californijskim HC bendom **Rich kids on LSD**, tekstovi o zagrebačkom bendu **ABZŽ-Normalan**, švicarskoj neprofitnoj distributerskoj kući **Resistance productions**, zatim interview s kanadskim bendom **Spekeasy**, talijanskim **Cripple Bastards**, tekst prenesen iz **Maximum Rock'n'rolla** o moskovskoj sceni, interview s pulskim **Megabitch**, prikaz splitske i požeške scene, tri stranice recenzija i ukradeni tekst iz **Hallo 92** naslovljen "Kako prepoznati narkomana" (u suštini čista bezvezarija, što je i urednik ***Monteparadisa*** zaključio). Sve skupa garnirano je mnoštvom adresa na kojima možete dobiti raznorazne kazete, CK-e, ploče i fanzine, a zadnja stranica posvećena je stripu. Možda bi ipak trebalo smanjiti dotok boje prilikom kopiranja, jer su stranice premasne i precrne. No, ovo je tek probni broj. **Contact: Mladen Rabota, M. Oreškovića 68, Pula.**

IN MEDIAS RES
No. 1 i 2, A5, 24 i 28 str.

Relativno mlad fanzin čiji se glavni urednik trenutno nalazi na odsluženju vojnog roka. No, tu je djevojka imenom **Žana** koja je i glavni sastavljač tekstova. Prilikom rada na prvom broju glavni problem bio je nedostatak informacija jer je glodur morao sam tražiti bendove i saznavati što se događa u domaćoj nam metropoli i cijeloj Lijepoj našoj. Interviewi s **Greenpeaceom**. **Wake Jawaka** (mladi zg band), **Drinking skull** (death-trash band također iz Zagreba), **The Exploited**, šetnja vinarijama i nešto recenzija, te policijski vicevi. Naslovnicu drugog broja ukrašava Žanina ilustracija, a i tekstova je nešto više. Anarhizam u Engleskoj, tekst Udruženja za zaštitu životinja (kao i u prvom broju), a od bendova tu su **Trauma** (Poreč), **BeerMatsh**, **Vegetable Soup**, **Marcheless Gift**, **The Antifrik** (svi iz Zagreba), **Revels** (Šibenik), tekst o splitskoj i poljskoj sceni, kao i Zagrebu u 1993, nešto više recenzija nego u prvom broju, ponovo policijski vic, te duplerica posvećena grafitima (poput *Bolje tenis na posteru nego penis na tosteru). Ima budućnost.* **Contact: Žana Belović. Albinijeva 16/3, Zagreb.**

PARSEK,
No. 50, A5, 40 str.

Ljubitelji SF-a u ovom fanzinu pronaći će mnoštvo zanimljivog štiva, a oni kojima to područje književnog stvaralaštva tek postaje predmetom interesa dobit će koristan uvodnik i kasnije zanimljiv vodič. Naslovne stranice grafički su vrlo dobro riješene, a osim kvalitetno dizajniranog logotipa jedini tekst koji ćete na njima naći je broj i mjesec u kojem se **Parsek** pojavio. Pjesme, priče i recenzije podjednako su dobre kvalitete, a interesantno je da iza ovako dobro uređenog fanzina stoji mala grupa ljudi.

Predzadnji broj između ostalog sadržavao je i interview s **Predragom Raosom**, kojemu se osim furanja čovjeka na "ti" uistinu ništa ne može zamjeriti. Glavni urednik je **Dražen Kačar**, a svoj doprinos kvaliteti i redovitom pojavljivanju ove publikacije daje i **Darko Macan**, mnogo poznatiji po svom stripovskom aktivizmu. Inače, ovdje ćete sresti i dečke koji se vrte oko **Endema**, strip-zinea, koji svojim crtačkim uradcima razbijaju tekstualne plahte. Fanzin sa budućnošću koji bez ustručavanja preporučavamo sladokuscima. Potražite ga u

GIRLS JUST WANNA

MEDIJI

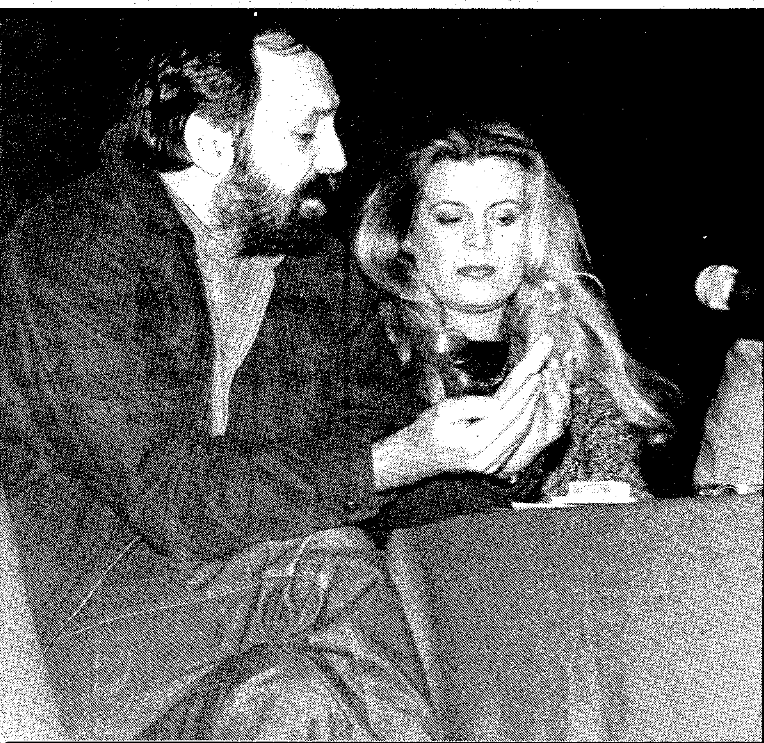
"Kada govorimo o nezavisnosti, podrazumjevamo nezavisnost definiranu određenim profesionalnim standardima, a ne pojedine medije. Nezavisnost ne čine pojedini članci u novini (niti njihov zbir), nego je nezavisnost ono kako se novinari osjećaju radeći za nju. Nezavisnost se stvara kulturom i atmosferom u kojoj novinarstvo djeluje." Ovako je pojam nezavisnog novinarstva objasnio **Aidan White**, glavni tajnik međunarodne federacije novinara u razgovoru za arkzin, objavljenom u studenom prošle godine. Dodao je kako presudno pitanje za nezavisnost novinarstva nije vlasništvo nego profesionalizam. Njegov kolega, **Timothy Balding**, glavni tajnik Međunarodne federacije novinskih izdavača pojasnio je stvar, "otkrivajući" kako pitanje nezavisnosti svjetska udruženja novinara i izdavača svjesno simplificiraju kad govore o medijskoj situaciji na prostorima bivše Jugoslavije, te ostalih ex-komunističkih zemalja. *"O nezavisnosti se ne može govoriti u kategorijama crnog i bijelog. Nezavisnost se realizira u određenim stupnjevima. Kada govorimo o nezavisnim medijima na području bivše Jugoslavije, mislimo na medije koji nisu u vlasništvu ili pod utjecajem vlade"*, kazao je tom prigodom **Balding**. Dodao je kako to naravno ni u kojem slučaju nije univerzalna mjera nezavisnosti, jer bi po tome svi zapadni mediji bili nezavisni - budući da velikom većinom nisu u vlasništvu države - a to , kao što se zna, ne odgovara stvarnom stanju. Na pitanje koji su mediji na području bivše Jugoslavije nezavisni - po apsolutnim, svjetskim, a ne relativnim, balkansko-exkomunističkim kriterijima - gospodin **Balding** je glatko odvratio: "Po meni niti jedan. Naprosto zato što niti za jedan nisam siguran da sutra - ako već nije do sada - neće na naslovnoj stranici objaviti neistinitu informaciju."

Zašto nije moguć hrvatsko-hrvatski novinarski dijalog

Kada novinari ne budu SLUGE

Novinarska pačja škola

Iako povoda za vraćanje ovoj lekciji iz osnova novinarske profesije ima svakodnevno, jedna od najzamamnijih udica da se za nju ponovo zakačimo bačena je nedavno, kada su u prvi službeni posjet Hrvatskoj došli novinari iz Srbije. U sklopu četverodnevnog boravka, trinaestoro srbijanskih novinara trebalo je razgovarati i sa svojim hrvatskim kolegama. U što se pretvorio planirani hrvatsko-srpski novinarski dijalog, pisale su u golemim količinama dnevne i druge novine. Iz svega objavljenog - bez obzira kojim temeljnim stavom tekstovi bili obojeni - jasno je da gosti iz Srbije nisu bili shvaćeni kao novinari, nego isključivo kao predstavnici svoje države - odnosno u prvom redu agresora na Hrvatsku. O grotesknosti takvog prevladavajućeg stava sudionika ovog razgovora, koji je u svoj punini zablještao u kontekstu dolaska u Zagreb delegacije SR Jugoslavije, što se dogodio nekoliko dana nakon novinarske vizite, sve je već sjajno napisao **Miljenko Jergović**. Ali, ono što se događalo na ovom zagrebačkom "razgovoru", nije pokazalo samo da nije moguć hrvatsko-srpski novinarski dijalog, nego da niti hrvatski novinari ne mogu međusobno komunicirati. Jedan od glavnih razloga ovog neuspjeha uspostave komunikacijskog kanala bio je vrlo očit i stalno je potezan: dio hrvatskih novinara drugom je dijelu domaćih kolega poricao da oni pripadaju istoj (pod)vrsti, da su (i) oni hrvatski novinari. Pokazalo se tako još jednom da ono, na što su kao presudno ukazali predstavnici međunarodnih novinarskih i novinskih asocijacija - konsenzus oko Profesije - među hrvatskim novinarima ne postoji.

Gojko Marinković i Tanja Torbarina za istim stolom i u istoj redakciji - prije podjele na "jugoslavenske" i "hrvatske domovinske" novinare!

Hrvatskije ili novinarskije

Na tezi da organizatori susreta hrvatskih i srbijanskih novinara zapravo nisu ono za što se predstavljaju - hrvatski novinari - posebno je na samom skupu inzistirao **Milan Ivkošić**. Kasnije isto stajalište razrađuje u svojoj kolumni u "Večernjaku", gdje organizatore skupa - Hrvatsko novinarsko društvo i njegove čelnike - **Antu Gavranovića** i **Gojka Marinkovića** - naziva "jugokomunističkom organizacijom", odnosno "jugoslavenskim novinarima". Za razliku od njih, sebe i svoje istomišljenike Ivkošić zove poslenicima "hrvatskog domovinskog novinarstva".

"Jugo" i "hrvatsko" novinarstvo sučelilo se nedavno još jednom - u "Opasnim vezama" na **OTV**-u. U dvosatnom televizijskom razgovoru dogodilo se slično kao na skupu u Europskom domu - iako najavljen kao verbalni obračun o novinarstvu - o pitanjima Profesije bilo je najmanje riječi. O čemu se zapravo radi, gdje je područje poklapanja a gdje razdjelnica među dvojicom sugovornika, postalo je još manje jasno kada je negdje pri kraju razgovora **Milan Ivkošić** izjavio kako on **Gojka Marinkovića** smatra odličnim novinarom. Tu je Ivkošićevo protuslovlje oko elementarnih pitanja postalo očito: ures "hrvatski" ne zarađuje se zbog profesionalnih zasluga, prema nekim kriterijima profesije u ime koje je razgovor i zapodjednut. **Ivkošić** se, nažalost, na **OTV**-u nije bio prisiljen kobeljati iz svoje pojmovne, terminološke i misaone zbrke. Šteta je da nije bio priupitan kako netko može istodobno biti odličan novinar, ali nikakav "hrvatski novinar". Što je, po njemu, mjera dobrog novinarstva? Kako bi **Ivkošić** morao priznati, na temelju onoga što proizlazi iz njegovih riječi, to nije količina u njemu očitovanog hrvatstva. Naravno da je većini gledateljstva bilo jasno da spor **Ivkošić - Marinković** debelo prelazi sferu profesionalnog - i da ulazi na teren onoga što se vjerojatno zove politika, politička uvjerenja ili nešto slično. Zanimljiva tema, ali promašena za one koji su očekivali dvoboj dvojice novinara. **Ivkošić** je pri tome još dobro prošao, jer mu je **Marinković** mogao postaviti pitanje, primjerice: *"Biti dobar novinar znači, po nekom dosta rasprostranjenom stajalištu, poštivati elementarna pravila profesije - iznositi istinite činjenice i informacije, služiti se što objektivnijim analizama i komentarima. Da li to što sam ja odličan, ali protuhrvatski novinar, znači da "činjenice i informacije" nisu povoljne za Hrvatsku, da istina nije na hrvatskoj strani?"*

> **Neki budući novinarski klinci vjerojatno će jednom reći svoje odlučno "NE" svim po novinarstvo ponižavajućim atribucijama - izuzevši onu - dobro ili loše**

Novinare ima tko da dijeli

Jasno je da niti je **Ivkošić** tako mislio niti je to suvisao zaključak. **Ivkošić** i njegovi "hrvatski domoljubni novinari" naprosto i dalje zastupaju tezu da novinarstvo ima neku drugu, po njima valjda višu svrhu nego što je prenošenje činjenica, informacija i ostalih istina građanima. Ivkošićeva podjela na "hrvatsko i jugo" novinarstvo napravljena je po istom obrascu kao i one, također obilato u upotrebi, na režimske i oporbene novinare ili ti zavisne i nezavisne novinare. Sluganstvo novinarske profesije nije novohrvatska stečevina. U doba malo nam dalje komunističke prošlosti novinarstvu je temeljni razlog postojanja bio u "angažmanu", a naši nešto iskusniji kolege svoju su karijeru započeli kao društveno-politički radnici.

Neki budući novinarski klinci vjerojatno će jednom reći svoje odlučno "NE" svim po novinarstvo ponižavajućim atribucijama - izuzevši onu - dobro ili loše. Među onim što će ti klinci i klinceze odbaciti u ropotarnicu prošlosti biti će i sintagma "nezavisni novinari". Isto kao što na novinama ovih mladih profića neće stajati: "nezavisne novine", "prvi privatni dnevnik"... Kao što takve etikete ne stoje uz imena "New York Timese", "Der Spiegla"...

O tim nekim budućim sretnim novinarskim vremenima već danas poneki sanjaju. Oni predvidjaju da će prije rajskog razdoblja, trebati proći kroz fazu očišćenja. Jedna naša kolegica ovako je opisala svoj trenutačno najveći novinarski san: *"Golema prostorija s uredno načičkanim stolovima. Na njima kompjutori i telefoni, uz njih novinari s crnim činovničkim narukavljem. Od devet do pet svakoga dana pišu i provjeravaju informacije. Na zidu natpis: Komentari strogo zabranjeni."* U ovoj maštariji nema puno uzbuđenja, ali moglo bi tu biti ponešto Novinarstva.

Vesna ROLLER

HAVE FANZINE!!!

knjižari ***Moderna vremena*** u **Kinoteci.**

UNITED BLOOD
No. 3, A5, 32 str.

Ovo je isključivo muzički fanzin, pa na njegovim stranicama možete naći tekstove o ili interviewe s bendovima **Nula** (Šibenik), **Why Stakla** (Osijek), **The Destitutes** (Italija), **Sprovod** (Požega), **Poison Idea** (Rijeka), **Los Pies Negros** (Portoriko), **Naked Raygun** (USA), **Nonsense** (Požega), **Fojbon** (Pula), **Godot's Dead** (Split), **Urge Overkill** i **Flop**, te čitavih sedam stranica recenzija.

Interviewi su uistinu kvalitetno urađeni i pitanja u njima prelaze fanzinske granice, što je dodatna zanimljivost ovog projekta. Ovo je i jedan od grafički najbolje urađenih fanzina u Hrvatskoj, tako da bez problema možete u njemu pronaći sve što vas interesira. I jezički gledano, ne boluje od pretjeranog žargona pa je šteta što nema više ovakvih uradaka. S **United Bloodom** domaća scena uistinu puno dobiva. Inače, od slijedećeg broja mijenja se koncepcija ovog zinea i kako najavljuje njegov izdavač u njemu će se naći i neki non-music tekstovi. **Contact: Darko Prolić, Vinkovačka 53, Split.**

BUDALAŠTINA
Na. 3, A4, 10 str.

Teško je nešto reći o ovom fanzinu. Sav smrdi po debeloj zajebanciji njegovog izdavača, a namijenjen je tko-zna-kome. Naslovnu stranicu ukrašava fotografija **Ivana Supeka** u trenucima odmora i razgolićenog do gaća, dok je unutrašnjost popunjena pismima čitatelja, pričama iz života, savjetima i oglasima. Ne zna se što je zanimljivije i budalastije od čega. Primjerice, u pismima nepostojeći čitatelj traži Žerinu adresu, pjesmica je *"Imam pračku dam ti hračku"*, priča iz života glasi *"Kako se blesan osjeća kad ga zvekneš buzdovanom? Štono kažu: tupo"*, a oglasi čine posebnu zanimljivost. Ako nudite prdež svakojaki badava, ili možda mjenjate lep cirkular za palac i kažiprst, ako navlačite mačku za rep - sve to i mnogo više možete oglasiti u Budalaštini. Pametni tekstovi odavde su odavno pobjegli. Katalog grešaka, kako piše u podnaslovu. Ili pokušaj fanzinskog Ferala? **Contact: Robin Zlatić, Rukavec 3, 41090 Zagreb.**

ČEMPRES
Nulti broj, A4, 20 str.

Ovo je *"časopis za ekomoniju, muziku, politiku, razonodu, erotiku, sport i savjete"* i djelo je pulskih **KUD Idijota**. Grafički nimalo sličan onome što obično nazivamo fanzinom i odštampan na kvalitetnom papiru, ovaj zine sadrži mnoštvo interesantnih tema (rubrika) zajebancija. *"Mala privreda i kućna radinost"* rubrika je u kojoj možete saznati sve tajne jeftinog pušenja (raznog), *"Kulinarski kutak"* objašnjava porijeklo Saborske juhe, u zanimljivim inicijativama izbor je iz prijedloga skupine građana grada Pule o promjeni naziva ulica i trgova (primjerice, prijedlog da se Žrtava fašizma preimenuje u Žrtava fašizma, komunizma i demokracije), priče, križaljke, grafiti, testovi, reportaža o prvom istarskom porno filmu "Oj po njoj" i dosta dobar interview sa grupom **Headbanger**, te mnogo drugih stvari. Što je od svega zajebancija, a što ozbiljna informacija teško je dokučiti. Prepisani grafiti s pulskih ulica vjerojatno su najzanimljiviji dio - *Svrbi me čmar nešto ću srat, Ispod šljema mozga nema* ili *Ne damo svoje istarske vinograde tebi prastari gade...* **Contact: Bonaca, V. Nazora 19. Pula.**

M. DILAS

Naša suradnica Violeta Vrhoč minuciozno je analizirala najsvježije čistke u katedrali duha. Njezin je zaključak porazan:

Hrvatska Televizija je poput rimskog boga Saturna: ona proždire svoju djecu!

Da **HRT** i dalje jede svoju djecu potvrđuje najnoviji slučaj mladog redatelja **Ivana Miladinova**, koji je gotovo odrastao na televiziji. Zahvaljujući lojalnosti prema **Ljudevitu Grguriću Grgi** i njegovom nezavisnom projektu "Made iz Croatia", Miladinovu je bez podrobnijeg objašnjenja oduzeta "Sedma noć", a time i šansa da **Sanju Doležal** kulturno ureže u kadar, i na njegovo je mjesto postavljen novi čovjek. Dakako, onaj koji tih kobnih dana nije došao u doticaj s okuženom atmosferom što se širila iz Doma sportova, a koja je kulminirala u zabavnom pjesmuljku dječjeg zbora o nekakvom malenom heroju Antuntunu. Naime, dobro upućeni tvrde da je upravo ta benigna i blesasta pjesmica zagorčila večer glavnom biskupu katedrale hrvatskog duha i da ju je on doživio kao što se osjeti luk u očima.

AGRESIJA NA MLADUNČAD

Kao i mnogim drugima prije njega, tako ni Miladinovu nitko nije u lice rekao da ga skidaju zbog suradnje s Grgurićem. Ali, budući da je pritisak bio očit danima prije finalne fešte, o razlozima tog ingenioznog poteza **HRT**-a, uopće ne treba dvojiti. Time je naša tvoriteljica nacionalnog mnjenja samo iznova pokazala svoje oštre zube i logiku proizašlu iz instinktivne, majčinske faze životinjskog svijeta, po kojoj se napada i proždire svatko tko pokuša ugroziti nejako mladunče. U ovoj basni mladunče nije **Miladinov**, nego program **HRT**-a, koji je nejak prije svega zato jer nikako ne može odrasti. Sazrijevanje mu sprečavaju konstantne kadrovske pretumbacije i oso`:to postavljanje krivih ljudi na urednička mjesta te činjenica da se mnogi od njih bave različitim dodatnim financijskim pošalicama za svoju dušu, primjerice igraju tenis i piju whiskey na račun **HRT**-a.

No, takve i slične stvari i nisu više neka velika novost u Novom domu na Prisavlju. Još od vremena kada je tadašnja **HTV** otvorila znamenitu sezonu lova na ljude i pobacala ih na famozno "čekanje", nije se mnogo promijenilo. Dapače, sada je još gore, ali se to toliko ne primjećuje jer nam se podigao, na žalost, prag tolerancije prema gluposti, besmislu i bezobrazluku. Dogodilo se da s blagim mirom prihvaćamo ljude koji odjednom nestaju, primjerice **Mirnu Berend**, **Nedžada Haznadara**, pa čak djelomično i **Mirka Fodora**, čiji se "šlafrok" nikako nije uklapao, po mišljenju **Vrdoljaka** u jednu ozbiljnu i dostojanstvenu televizijsku kuću. Vjerojatno zato jer je u toj modnoj tvorevini bilo isuviše odmaka i osobnog stava, a to se, dakako, plaća novim statusom - statusom nestalog ili zakovanog među LOTO ili Fortuna loptice.

Hrvatska televizija je ustvari genijalna! Ona po uzoru na nikad nadmašenu holivudsku tvornicu snova stvara gotovo preko noći nove zvijezde, ali ih jednako tako, poput galaktičkog boga koji sve gleda i nadgleda, gasi i dokida bez pisanog manifesta. Vrijedi pravilo "danas jesmo, a sutra tko zna gdje smo", vlada strah, svi rade svoj posao nosa sabijenog u televizor i svi su pomireni sa činjenicom da ne može biti drukčije. Posao na televiziji, makar bio i honorarni i makar se honorari dugo čekali, znači kakvu-takvu egzistencijalnu sigurnost.

Usprkos tome, a i svemu, čudi ta fatalnost duha televizijskih ljudi i nedokučiva zloba i zloća, koja se ponajviše uočava u prijateljskom podmetanju klipova. Kada bi se željelo napraviti psihosociološko istraživanje vrijednosnih stavova te karakternih osobina ljudi zaposlenih na **HRT**-u, vjerojatno bi nastao veliki problem jer bi se zapelo kod najtemeljnijeg filozofskog pitanja koje do danas nije dobilo adekvatan odgovor: što je bilo prije - kokoš ili jaje? Odnosno, da li televizijsko grotlo uništava ljude i od njih stvara Zombije, ili takvi genijalci sami dolaze, privučeni nekom magijskom silom, i tada grade kuću poretka?

UKROĆIVANJE GOROPADNICA

Dokaz toj tvrdnji je poznata ljubav između **Ksenije Urličić** i **Marije Nemčić**, za koju zli jezici tvrde da je nepresušna i da je teško odgonetnuti koja bi dama prva skočila drugoj u oči. Čak se pričalo da je gospođa sestra **Domljan** predala molbu za generalnog direktora **HRT**-a samo zato kako bi uvela red i pokazala **Mari** gdje joj je mjesto, a tada bi se mirno i sretno povukla. Možda s televizije, ali vjerojatno ne i iz javnog života, jer **Ksenija Urličić** pikira i na mjesto ministrice kulture. Tako barem tvrde dobro upućeni krugovi. Za to vrijeme gospodin **Vrdoljak**, čiji sin inače hoda s gospođicom **Tanjom Tušek**, premišlja o novim funkcijama i počasnim mjestima. Dosad je navodno dobio čak osam prijedloga na razmatranje, ali zasad ni jedan nije prihvatio. U igri je bilo i veleposlanstvo u Italiji, koje mu se najviše svidjelo, ali dogodio se nesmiljeni obrat situacije: u kuloarima je procurilo da ga stari Rim - poput gospođe **Jurkić** svojedobno - nije htio! Upućeni tvrde da bi televiziji krenulo bolje kada bi joj na čelu bila **Ksenija Urličić** jer bi ona od lovačkog **HRT**-a napravila pekinezera s mašnicom na svilenom jastučiću koji uživa u sjaju i glamuru.

Drugi, pak, objektivno brane **Maru** jer kažu da je ona vladalac bez vlasti i kompetencija, tek produžena **Vrdoljakova** ručica, koja ne može učiniti ništa doli premjestiti program sa četvrtka na petak te onaj s petka na subotu. Barem je zasad to bilo vidljivo. Naravno, putovanja po kojekakvim zabavno-glazbenim feštama sasvim su zanemariva jer uopće ne zadiru u suštinu koncepcije i njima se ne može mjeriti ni moć niti utjecaj.

Repriziranje nekih serija sasvim je druga priča. Duboka, ljudska, humana i očajnička. Naime, u vremenu u kojem nema kulture jer nema ni nacionalnog teatra, postoje začudo glumci. I žele glumiti, ali nemaju gdje. I nemaju novca, a htjeli bi preživjeti. A već su ostarjeli i nemaju odviše snage za neke nove, alternativne kazališne pothvate i sulude mimske putešestvije po bečkim trgovima s okrenutim šeširom na pločniku. Tada se netko pametan dosjetio jadu: treba reprizirati stare, dobre serije i to lijepo platiti glumcima i inima. Prijedlog je prihvaćen i odmah su sređeni sitni problemi glede pravilnika, statuta ili nekog sličnog papirnatog važnog dokumenta, u koji je unešeno "da se repriziranje plaća!" Odlično! Cijenjeno televizijsko gledateljstvo kojem se svaku večer zaželi na kraju Dnevnika ugodna noć i miran san, dobilo je tako primjerice "Vučjak", inače dobru seriju, a glumcima je produžen rok trajanja, unatoč godini proizvodnje.

Slična topla, ljudska priča veže se uz emisiju za laku noć - "San bez granica", koja se rodila zahvaljujući iskrenoj želji da se pomogne pjesniku **Juri Kaštelanu**, čiji bi život posljednjih godina mogao poslužiti kao metafora socijalnog statusa života hrvatskih umjetnika. Dakako, otužna. Kada je **Alma Prica** počela bezgranično sanjati i kada se suvremena hrvatska lirika po Kaštelanovom izboru sudarila s mentalitetom ognjišta, **Jure Kaštelan** nas je napustio, ali je ostala lijepa gesta i dvostruki pogodak: poetsko-edukativni i financijski. Eto, televizija može kada hoće.

ZBIR KRIVIH METODA

Problem je samo u tome što rijetko hoće. Ili hoće pogrešno. Ili nerazumno.

Na primjer, posljednjih tjedana zgradurinu ne čuva više bedem Štita, nego glavama, tijelima i automobilima - MUP! Valjda zato da putnici namjernici ne odnesu pokoju ciglu ili možda pelcer neke prisavske biljke, koja uspijeva samo u tom strogo kontroliranom podneblju, ne bi li u svom dvorištu gradili male Nove domiće u cvijeću. Šalu na stranu. **HRT** se preuređuje. Hrvatski radio se seli na Prisavlje. Televizija i radio uskoro će biti pod zajedničkim prismotrom, što je jednostavnije i ekspeditivnije. I moći će se bolje i uspješnije raditi program.

IMA LI IDI(J)OTA NA HRT-u?

Paradoksalno, ali IDI(J)ota na HRT-u nema! Naš popularni Milivoj Đilas otkriva i zašto.

Snimamo, a zatim bunkeriramo - najkraći je opis posla muzičke ekipe HTR-a. Pokušavši ubiti nekoliko muha jednim udarcem, ekipa **Cro Pop Rocka** otputovala je u Pulu na Memorijal ***Serđo Bažević - Đoser***, snimila ga, a usput napravila i prilog o pulskoj rock sceni. **The Spoons**, **Messerschmitt**, **Gustaphi** i **KUD Idijoti**, koji su i najviše pomogli oko snimanja priloga, trebali su se zajedno naći u Cro Pop Rocku, no **Idijoti** su izostavljeni. I to bez obrazloženja, barem službenog. Neslužbena, barem za sada, postoje dva. Prvo kuloarsko obrazloženje je da su dvije emisije snimljene u Puli za trajanja Memorijala navodno vlasništvo spomenutog Memorijala, jer je televizijska ekipa boravila u Puli o njihovom trošku. Stoga je "netko" iz organizacije Memorijala zabranio da **KUD Idijoti** idu u emisiju jer ne spadaju pod Memorijal.

Druga, također neslužbena verzija, koja se naširoko prepričava po pulskim i zagrebačkim kuloarima, kaže da su **Idijoti** zabranjeni ne samo u emisiji Cro Pop Rock, već na svim programima Hrvatske radio televizije (Vrdoljakov veto) iz razloga što su prije godinu-dvije po Sloveniji svirali sa srpskim bendovima. **Idijoti** tvrde da to nije bilo prije godinu-dvije, već prije skoro tri, i to sa bendovima koji su otvoreno izrazili svoje neslaganje sa srpskom politikom i beogradskim režimom. Spominju **Partibrejkerse** i kažu da ih nije sram što su svirali s njima.

Milan Mitrović, urednik Cro Pop Rocka, kaže da nije problem u njihovom sviranju po Sloveniji već u tome što nemaju novog materijala. Prikazivati stare spotove grupa koje su

Hrvatska televizija je ustvari genijalna! Ona po uzoru na nikad nadmašenu holivudsku tvornicu snova stvara gotovo preko noći nove zvijezde, ali ih jednako tako, poput galaktičkog boga koji sve gleda i nadgleda, gasi i dokida bez pisanog manifesta

Informacije će biti dostupnije. Ljudi također. Prije te velike promjene valja dostojno dočekati novog stanara i zato se radi marljivo i užurbano. Čak se gradi, navodno, i neki studio... Zbog toga sve treba biti pod kontrolom kako se ne bi unaprijed saznalo ono što će ionako jednog dana postati očigledno, jer će zbog tog novog studija program biti još uzbudljiviji, bolji i tehnički savršeniji, a možda iz njega poteku i kilometri filmske vrpce nekog novog "Kiklopa". To bi bilo jako lijepo jer to uistinu nije loš film.

Možda se **HRT** doista sprema na snimanje filmova! Onako usput, dok priprema eurovizijsko natjecanje i hrvatskog Grammyja. Glede toga, već je u pitanju - svašta: na primjer, **Sandro Pogutz** je diskvalificiran iz skupine glasača jer je u "Feralu" objavio svoju glasačku listu, dok se **Boris Novković** dvoumi koju će pjesmu pjevati od tri uvrštene među petnaest sretnica. Ostalo je još devet skladbi na "čekanju". Valjda za svaki slučaj... Slučaj se, međutim, teško može dočekati, jer na našoj katedrali hrvatskog duha u renoviranju, ništa nije slučajno, čak ni glupost da se **Doris Vrandečić - Vučković** prozove voditeljicom zabavnih emisija.

Violeta VRHOČ

se ionako vrtjele u spomenutoj emisiji u suprotnostima je s pravilima Cro Pop Rocka, a izjavljuje i da su **Idijoti** bili u emisiji koja je govorila o pulskoj sceni. Dapače, kaže da kad **KUD Idijoti** budu imali novu pjesmu i novi spot, on će ih rado prikazati, naravno, ukoliko materijal bude zasluživao da bude prikazan. To što neke od grupa iz ovog priloga nisu imale novi materijal **Mitrović** ne komentira.

Neki od suorganizatora Memorijala izjavljuju da znaju da su Idijoti zabranjeni na HRT-u, no, kažu oni, to s Memorijalom nema nikakve veze. Kompletan prilog snimljen je bez njihovog znanja i uplitanja, pa tako ne vide zašto bi se upletali u njegovo prikazivanje.

Ostaje ipak gorak okus zabrane kad se govori o ovakvim temama. Ionako suženo područje medijskih sloboda pokušava se proširiti i na područje muzike. Alternativnog rocka ionako je malo na HRT-u, suvremene i urbane kulture tako reći i nema, a ukus nam kroje raznorazni tamburaši koji se valjaju po blatu neobrađenih ravnica, kolju svinje i priređuju beskrajne pijanke. Ukoliko su oni idraz trenutnog stanja duha u Hrvata, zar je onda čudno što intelektualna mladost bježi s ovih prostora?

S druge strane, očekivano otvaranje jugoslavenske ambasade u Zagrebu, normalizacija odnosa i ine "sitnice" utemeljene na "vekovnom prijateljstvu bratskih naroda, Srba i Hrvata", u ovakvim trenucima čine se još jednim zamazivanjem očiju međunarodne javnosti. Ukoliko je netko i svirao po Sloveniji, pa i sa srpskim bendovima, ne vjerujem da je to razlog njihovog zabranjivanja na HRT-u, ionako jedinoj televizijskoj kući u Hrvatskoj. Predlažem odgovornima na HRT-u da se raspitaju koliko je mladih Zagrepčana bilo na nedavnom Bajaginom koncertu u Sloveniji, pa će shvatiti ne odnos rocka i politike. Prije će biti da se ovdje radi o još jednom kopanju po glavi Istre.

intervju: **Charlie Harper,**

*frontman grupe U.K.SUBS dao je prilikom njihovog koncerta u zagrebačkoj Jabuci ekskluzivni intervju našem suradniku **Borisu Trupčeviću**. Harperovo geslo je:*

Živi i pusti drugima da žive!

Intervju s **Charliem Harperom** započeli smo gotovo nezaobilaznim pitanjem:

Zašto danas i skoro svake godine nastupate u Zagrebu?

Trebalo bi biti očito. Volimo dolaziti u Zagreb. Sinoć smo bili u Puli i bilo je stvarno odlično.

Kako vam se sviđa publika, pankeri?

Volimo uzbudljivu publiku kakva je i ova ovdje. Voljeli bismo svirati na većem mjestu kako bi publika imala prostora za ples, ali zadovoljni smo. Zabavljamo se, ali nam se ne sviđa da gledamo ljude tako tijesno upakirane.

Kako su U.K.SUBS-i počeli?

To se zbilo kada sam trebao novog gitaristu pa sam dao oglas. Po njegovu dolasku imali smo audiciju u pozadini jednog bara i počeli svirati par stvari. Odjednom su ljudi počeli dolaziti dolje do nas da bi čuli taj dobar novi zvuk. Mi smo se pogledali misleći: imamo dobar bend! Bilo je kao neka bajka. Sad nas je samo dvoje koji smo bili te večeri.

Je li bilo teško probiti se poslije?

Ne, u tom slučaju i nije. Naprosto smo bili tamo u pravo vrijeme i na pravom mjestu. Bilo je lako, ali se moraš sjetiti da sam prije U.K.SUBS.-a bio u nekih 10 bendova koji nisu uspjeli. Jedan je trebao potpisati ugovor s E.M.I.-em, ali je to na kraju propalo. Jako je teško ako se ne primiš nečega. Kad sam radio U.K.SUBS-e odlučio sam da ću se ne samo držati tog benda, nego tu uložiti sve svoje izvore, sav svoj novac. Nije me zanimalo što ću sve potrošiti. Odlučio sam dati sve za bend. Taj put kad sam sav bio u bendu stvarno je i uspjelo. Tad su SEX PISTOLSI bili u Americi, CLASH u Evropi. Negdje '77. god. ljudi su išli u London vidjeti što je taj PUNK rock. Mi smo tad bili spremni i počeli smo svirati po centru Londona. Svi su došli i jednostavno vidjeli - U.K.SUBS. Mi smo mnogima bili prvi bend koji su vidjeli jer smo baš u to vrijeme, kad su dolazili, bili u Londonu i svirali.

Što u potpunosti znači U.K.SUBS?

United Kingdom Subversives (razarači, koji potkapaju, protu-državnici...). To znači da mislimo da Wales treba biti zasebna država, Irska zasebna država, Škotska zasebna država i Engleska zasebna država. Mi smo SUBVERSIVES of UNITED KINGDOM.

Punk. Anarhija. Koliko vjeruješ u anarhiju i misliš li da je ona utopija s obzirom na količinu zla u svijetu?

To je kao da pitaš nekoga da li vjeruje u boga. Oni žive u religioznom svijetu i žive religiju. Ja živim u anarhističkom svijetu i prakticiram anarhiju. Ja ju živim i vjerujem. Lako je shvatiti da bilo koji politički pokret ili ideja ima neki svoj paradoks. Ima puno ljudi koji upotrebljavaju anarhiju kao izgovor da bi dobili nešto za ništa i da bi činili ništa, ali to nije to. Radi se o tome da odmah daješ.

Znači vjeruješ da je moguće življenje anarhije.

Da. Recimo, ne plaćam vlastima nikakve poreze, osiguranja ili slično. Živim totalno van društva. Naprosto provodim anarhiju. O tome ne pričaš, naprosto tako radiš.

Što uopće misliš o vlastima?

Neki ljudi dolaze na vlast s dobrim namjerama ali moraju pratiti određenu politiku gdje se pretvaraju u da-ljude bez obzira na ono u što vjeruju. Vlada predlaže iskorištavanje ljudi da bi se obogatila. To je samo karta da bi, recimo, imali kuću veću od ostalih ljudi. I onda se smjeste u Bijelu kuću. To je karta za moć. Ludo je to što ti ljudi uopće razmišljaju na taj način. Ne shvaćam ljude zašto uopće glasaju za njih. Tko su oni? Glasaj za sebe. Glasati da bi nekome omogućio moć je za mene glupo.

Kako definiraš čovječanstvo? Što misliš o ljudima, civilizaciji?

Ne možeš tu generalizirati. Ima svakakvih vrsta ljudi. Na primjer, ako sam ja anarhist neću tebi reći da i ti moraš biti anarhist i pritom ti prijetiti. To svi moraju shvatiti. Svatko je različita osoba, ima svoje ideje i trebao bi biti slobodan da proživi te ideje. Ne namećeš svoje ideje drugim ljudima i ne siliš ih na to. Tu čovječanstvo postaje jako, jako ružno. Takve se stvari dešavaju po čitavom svijetu. Ima stotinu ratova gdje se pokušava naturati neke ideje različitim ljudima. Jednostavno, živi svoj život, kako god hoćeš, i ne sili druge ljude na ništa.

Znači, misliš da je sloboda primarno u čovjekovoj glavi?

Da, ako nešto stvarno hoćeš raditi onda to i možeš. Ili si vezan glupim nacionalističkim pogledima i želiš, kao ovdje, hrvatsko društvo i hrvatski sistem. Škoti npr. žele slobodnu Škotsku, odvojenu od Engleske, i to je dobro. Ali se ne možeš osvrnuti i reći: gle oni su drukčiji i stoga ih moramo potući. Time postižeš jedan korak naprijed i dva natrag.

Osjećaš li u sebi naciju i što misliš o punxima i naciji?

Ljudi su naučeni od glupog sistema. Plaćaju obrazovanje da bi mogli strpati u glavu glupe nacionalističke misli što je blesavo. Moraš ići i vidjeti svijet. Pankera ima po cijelom svijetu i oni su samo otuđeni svugdje. Naciju moraš zaboraviti. Nisu ni pankeri isti ljudi. Ima ih iz svih nacija, no oni imaju jednu zajedničku ideju. Oni su ti koji su vjerojatno korak ispred, koji ne žele činiti ludosti čovječanstva. Ono što pankeri misle obično je O.K. ali svijet nije spreman za to. Svijetu je čudno da oni žele raditi to što rade i da žele veću slobodu, da ne žele biti u lancima.

Što misliš o ratu u Hrvatskoj i BiH?

To je tako, na neki način, komplicirano. To zaslužuje više od minuta. Sate, dane... O tome će se govoriti još godinama. Hrvati su se svakako morali braniti, no ne razumjem zašto se sada bore u Bosni, šalju vojsku. Sasvim su dobro obranili svoju zemlju, ali ovo je sad više politička stvar. Može se reći da velike industrije vode vlade, a vlade će i dalje voditi ratove da bi održale industrije bogatima, da bi puške i dalje pucale. Pravljenje oružja je velika multimilionerska industrija i mnogi se na tome bogate. Ratovi donose novac i omogućavaju moć za neke, tako da to može potrajati. To je tužno. Ljudi umiru, pogibaju.

Planiraš ostati panker do kraja?

Ne možeš tako reći. Možda će se pojaviti neki novi pokret koji će biti čak i bolji, radikalniji. Koliko znam, do sada se možda pojavio samo jedan ili dva vrijedna pokreta, ali ono što ih uništi obično bude droga, alkohol... No, moraš pustiti ljude da rade ono što žele. Svatko ima svoj vlastiti otrov.

Vijesti iz ekologije

Trendovi '92

ZELENE TEHNOLOGIJE

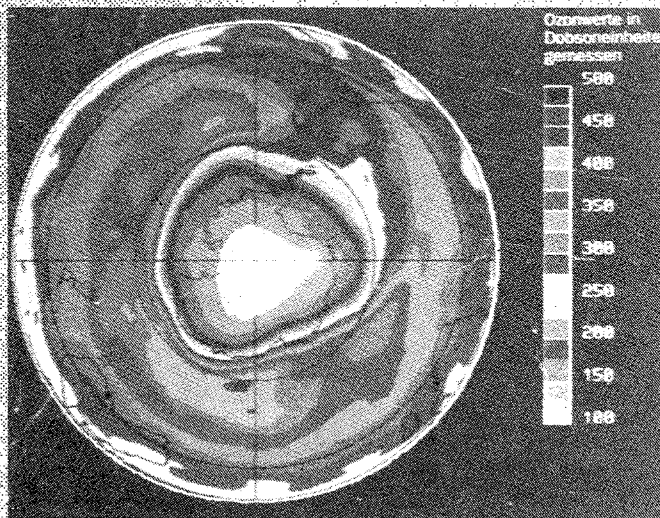
Kako osnažiti američko tržište zelenih dionica? - zapitaše se na sastaNku održanom na samom kraju 1993. godine predstavnici Bijele kuće, američkog Kongresa i federalnih agencija. Američka agencija za zaštitu okoliša (EPA) obznanila je tom prilikom da će u programe zaštite okoliša u 1994. godini uložiti 350 milijuna dolara, a tijekom slijedećih pet godine pomagati razvoj zelenih tehnologija sumom od čak 2 milijarde dolara.

Zelene tehnologije, zamišljene kao profitabilni procesi koji istovremeno ne zagađuju okoliš, uključuju širok spektar djelatnosti: od gradnje vjetrenjača do uzgoja gljiva koje se hrane otrovnim tvarima. Prema podacima Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj globalnog tržišta ovih tehnologija procjenjivalo se u 1993. godini na 250 milijardi dolara, a do 2000. godine njegova vrijednost trebala bi narasti na 600 milijardi dolara.

Iako se javno deklarirao kao ekološki osviješteni predsjednik te mnogo obećao na polju štednje energije i uvođenja zelenih tehnologija, Bill Clinton je dosada utjecao samo na to da njegova administracija potpiše sporazum s michiganskim proizvođačima automobila da zajedničkim snagama konstruiraju automobil koji će trošiti manje goriva. "Ipak se kreće", prokomentirao je američko najstojanje za uvođenjem tehnologija koje ne zagađuju okoliš jedan kongresni službenik, inače zelenog opredjeljenja.

OZON

KOLIKO JE DUBOKA RUPA?

Godine 1992. većina je znanstvenika koji se bave problemom ozona u stratosferi smatrala da je ozonska rupa nad Antarktikom dosegla svoj maksimum. No, satelitska mjerenja obavljena tijekom jeseni 1993. godine pokazala su da se rupa povećala - ozonski štit nad Antarktikom smanjio se tako na trećinu svoje normalne debljine.

Najnovije mršavljenje ozonskog sloja mnogi znanstvenici drže posljedicom erupcije vulkana Mt. Pinatubo koji je u ljeto 1991. godine u zrak "izbljuvao" čak dvadeset milijuna tona pepela i plinova koji, između ostaloga, djeluju na tanjenje ozonskog sloja. Efekt nije samo polarni problem - satelitski podaci također govore da se prosječna vrijednost ukupnog ozona smanjila krajem 1992. i početkom 1993. godine. Količina štetnog UV-B zračenja, koje može izazvati rak kože također se povećala - prema podacima mjerne stanice u Torontu od 1989. do 1993. godine zabilježeno je pet postotno povećanje UV-B zračenja.

No, nisu sve vijesti tako loše. Globalna mjerenja pokazuju da se ispuštanje klorfluorugljikovodika (CKC) ili freona tijekom 1993. uporilo. No, budući da su atmosferski procesi ponešto zakašnjeli (CFC-ovi putuju u stratosferu dvadesetak godina) maksimalna količina freona u zraku očekuje se oko 2000. godine. Tada bi trebao uslijediti pad.

RADIOAKTIVNO ZRAČENJE

DJECA ČERNOBILA

Je li radioaktivnost nastala prilikom eksplozije u Černobilu prouzročila povećan broj oboljenja od raka štitnjače u djece u Ukrajini i Bjelorusiji? Da - tvrde neki zapadni stručnjaci za radioaktivno zračenje, a slično misle i njihovi bjeloruski kolege. Ipak, mnogi znanstvenici drže upitnim takve tvrdnje. Sada je, međutim, kucnuo čas razrješenja tih dvojbi. Naime, američki *Nacionalni institut za rak* (NCI) Ministarstva energetike te Ministarstva zdravstva Ukrajine i Bjelorusije odlučili su udružiti snage u ispitivanju zdravlja 85 tisuća djece u okolini Černobila, koji je oko 150 kilometara udaljen od ukrajinskog grada Kijeva. Kada je u travnju 1986. godine reaktor eksplodirao, oslobođena je velika količina radioaktivnog joda-131 koji se rado nakuplja u štitnjači. Radioaktivni jod-131 može prouzročiti rak, iskustva s ranijim žrtvama zračenja govore, najčešće 5 do 10 godina nakon akcidenta.

Znanstvenici planiraju istražioti stanje zdravlja u 15 tisuća bjeloruske te 70 tisuća ukrajinske djece te nakon toga čak dvadeset godina pratiti njihovu zdravstvenu sliku. Prva ispitivanja bi trebala započeti u travnju ove godine.

PROIZVODNJA BIOGORIVA

oktani iz uljane repice

Je li riječ o velikom ekološkom rješenju? Neki misle da jest. Drugi sumnaju: njemačka agencija za okoliš drži dvojbenom čak i mogućnost da se potrošnjom biogoriva umanji doprinos efektu staklenika. Kaže se: svako dobro za neko zlo Stoga i u slučaju biogoriva valja odvagati - koliko dobra protiv koliko zla

Sada je vrijeme da stavite cvijeće u svoje motore - maštoviti je slogan kojim se u talijanskom *L'Europeu* najavljuje dugoočekivani trend biodizela, "zelenog goriva". Biodizel? Biološko gorivo, koje je po energetskoj efikasnosti dostojna zamjena dizelu, dobiva se iz uljane repice i suncokreta. U kategoriju eko-goriva ubraja se i bioalkohol (etanol i metanol) dobiven iz žitarica, blitve i voća. Istini za volju o biogorivu se već pričalo sredinom osamdesetih godina kada su se lomila brojna europska koplja: zeleni protiv benzinaša, automobilisti i državne administracije, Europska unija i države članice. Sada bi, međutim, san o "zelenom gorivu" lako mogao postati stvarnost, jer valja, to već i pučkoškolci znaju, riješiti dva problema. Prvi je - bolesna ovisnost moderne civilizacije o crnom zlatu, nafti. Drugi problem proizlazi iz prvog - treba, naime, smanjiti zloćudno kuljanje stakleničkih plinova iz automobila jer stvaraju neku vrstu toplinske klopke našeg Plavog planeta.

KORAK DALJE

U izvješću jedne francuske komisije za zaštitu okoliša između ostaloga kaže se da "bioetanol proizvodi manje ugljičnog monoksida i čvrstih otpadaka od tradicionalnog goriva, baš kao što biodizel za razliku od klasičnog dizel-gorica ne emitira sumpor". U talijanskom parlamentu ozbiljno se raspravljalo o *Demonstracionom nacionalnom programu za biogorivo*, koji razmatra proizvodnju bioidizela, etanola i etera. Austrija, poznata kao zemlja visokog eko-standarda, već je otišla korak dalje pa tako u poljoprivrednom gradiću Gussingu već dvije godine radi, velika poput solidne obiteljske kuće, rafinerija biodizela.

Organizacija proizvodnje prilično je jednostavna: stotinjak poljoprivrednika okupljenih putem udruge BAG (*Bauyerliche Alternativ-Treiub und Heizstofferzeugung Gussing/ Jannersdorf)* sadi na svojim poljoprivrednim dobrima uljanu repicu koju nakon žetve dovoze traktorima u skladište rafinerije. Iz skladišta se repica pokretnom trakom dovodi do preša koje energetski izdašno ulje odvajaju od krute tvari koja se koristi kao stočna hrana. Ulju se, u posebnom postrojenju dodaje metanol, a nakon osmosatnog "mućkanja" uz pomoć katalizatora dobiva se gorivo. Sama prerada nije skup proces, pa tako članovi poljoprivredne udruge plaćaju samo 2 šilinga po litri biodizela za pokrivanje troškova proizvodnje. Sadašnji kapaciteti biorafinerije u Gussingu dozvoljavaju da se s 1500 hektara pod uljanom repicom godišnje proizvede 1,5 milijuna litara biodizela. Njegova potrošnja ograničena je uglavnom na okrug Gussing-Jannersdorf, gdje ga poljoprivrednici troše za pogon traktora i automobila, no biodizel se, pod nazivom eko-dizel, a po cijeni klasičnog dizel-goriva, može kupiti i na nekoliko benzinskih crpki.

"U našoj se zemlji", kaže Marcello Bertusi, inženjer iz Distillerie San Marco u Ferrari, "svake godine uklanja 17 milijuna tona otpada iz pšenice, riže, kukuruza i drugih žitarica. Radi se o ogromnoj masi tvari koje se gotovo i ne iskorištavaju, vrlo su jeftine, a mogu se transformirati u energiju na način koji je istovremeno ekonomski izdašan i ekološki prihvatljiv". Bertusi je patentirao jednostavan kemijski proces pri kome se celuloza iz žitarica može transformirati u glukozu, temeljnu tvar u proizvodnji etanola, na način koji je istovremeno ekonomski izdašan i ekološki prihvatljiv. "Izvjesno je da etanol kao gorivo u zraku ne ostavlja kruta zagađivala, on je k tome čišći i od metanola i od etera", tvrdi Bertusi, koji je zahvaljujući pomoći nekolicine financijera konstruirao pilot-postrojenje koje ipak ne radi - čeka se, naime, da Bertusi prikupi dodatna sredstva za unapređenje proizvodnog procesa.

NOVA RJEŠENJA?

U SAD i Brazilu omiljeno biogorivo je etanol. Amerikanci ga dobivaju iz kukuruza dok brazilski proizvođači prednost daju šećernoj trski. Brazilci, k tome, etanol rado miješaju s vodom. Brazilski program predviđa devedesetpostotnu zamjenu klasičnog benzina etanolom, no u posljednje vrijeme njegova proizvodnja naglo je opala. Sada se traga za izdašnijim proizvodnim procesom koji će bioetanol i biometanol učiniti privlačnim za međunarodno tržište.

Usprkos brojnim hvalama biogorivo doživljava i poneku kritiku. Najnovija stiže od francuske državne kmisije koja istražuje perspektive novih goriva. Komisijom rukovodi Raymond Levy, bivši predsjednik francuskog automobilskog giganta "Renault". "Pretpostavka po kojoj je za svaku novu industriju temeljna ekonomska neovisnost potvrđena je mnogo puta. Troškovi proizvodnje biogoriva, međutim, neće moći izdržati bez ogromnih fiskalnih olakšica i subvenzija", tvrdi Levy. Ima kritičara koji drže da je i sam naziv eko-gorivo pogrešan. "Biogorivo ne treba držati ekološkim produktom", kaže Massimo Scalia, predstavnik talijanskih Zelenih. "Dobivaju se iz poljoprivrednih viškova što znači intenzivnu stimulaciju biljnih kultura raznim kemijskim proizvodima, iziskuju velike količine vode, a osim toga ohrabruju proizvodnju alkoholnih pića. Kako mogu biti ekološka kad u Brazilu proizvodnja goriva poput metanola iziskuje uništavanje tropskih šuma?"

Neke, pak, studije upozoravaju na rizik od pojačane emisije dušikovih oksida i aldehida, koji su vjerojatno kancerogeni. Njemačka agencija za okoliš drži čak dvojbenom i mogućnost da se potrošnjom biogoriva umanji doprinos efektu staklenika. Kaže se: svako dobro za neko zlo Stoga i u slučaju biogoriva valja odvagati - koliko dobra protiv zla.

Tanja RUDEŽ

POKUSI NA ŽIVOTINJAMA

AKTIVISTI-TERORISTI

POZNATO JE DA SE NA ZAPADU VEĆ NEKOLIKO GODINA VODE ŽESTOKE POLEMIKE OKO ZABRANE EKSPERIMENATA NA ŽIVOTINJAMA. PROTIVNICI OVIH EKSPERIMENATA VEĆ SU NEKOLIKO PUTA PRIREĐIVALI MASOVNE DEMONSTRACIJE U VELIKIM EUROPSKIM GRADOVIMA. SADA JE, MEĐUTIM, U VELIKOJ BRITANIJI BORBA ZA PRAVA ŽIVOTINJA PREŠLA U FAZU TERORISTIČKIH AKCIJA.

NAIME, NA ADRESU BRITANSKIH ZNANSTVENIKA, KOJI VRŠE POKUSE NA ŽIVOTINJAMA, POČELA SU STIZATI PISMA-BOMBE, A ODGOVORNOST ZA SLANJE 34 PISMA-BOMBE KOJA SU OZLIJEDILA SEDMERO LJUDI PREUZELO JE JEDAN AKTIVIST SKUPINE THE JUSTICE DEPARMENT.

"LJUDI SU ZASTRAŠENI", KAŽE OKSFORDSKI BIOLOG COLIN BLAKEMORE ČIJA JE KĆERKA PRIMILA PISMO, ALI, NA SREĆU, NIJE AKTIVIRALA BOMBU.

UPLAŠENI ZNANSTVENICI ZATRAŽILI SU POMOĆ OD VLADE, NO GLASNOGOVORNIK DOWNING STREETA IZJAVIO JE NA KONFERENCIJI ZA TISAK DA VLADA NEMA RAZRAĐEN PLAN KOJIM BI SE STALO NA PUT AKTIVISTIMA TERORISTIČKE ORIJENTACIJE.

PREDSTAVNICI SKUPINE ZNANSTVENIKA KOJA ZASTUPA PRAVO NA VRŠENJE EKSPERIMENATA NA ŽIVOTINJAMA NEDAVNO SU UPUTILI PROSVJEDNO PISMO BRITANSKOM MINISTRU UNUTRAŠNJIH POSLOVA MICHAELU HOWARDU.

KAKO BI UŠAO U TRAG AGRESIVNIM ZAŠTITNICIMA ŽIVOTINJA, SCOTLAND YARD JE ANGAŽIRAO I ANTITERORISTIČKU SKUPINU. IPAK, UPUĆENI DRŽE DA ĆE SE RAT ZNANSTVENIKA I LJUBITELJA ŽIVOTINJA NASTAVITI.

ODRŽIVA POLJOPRIVREDA

SKRBEĆI SE ZA ORANICE

Australska poljoprivreda prednjači u naporima da postane ekološki prihvatljiva na pragu 21. stoljeća - stoji u izvještaju britanskog *Sustainable Agriculture, Food and Environment Alliance* (SAFE). Odgovorne za ozbiljno ugrožavanje osjetljivih australskih tala, skupine farmera postavile su na prvo mjesto liste prioriteta probleme okoliša i sada rade na njihovu razrješenju.

Prve *Landcare* skupine osnovane su ranih osamdesetih, a sada ih je u igri čak 14.000 a učlanjuju više od četvrtine ukupnog broja australskih farmera. Surađujući s vladom, ali i širom društvenom zajednicom farmeri su istakli "etičnost odgovornosti za okoliš koja prožima svaki korak u rješavanju eko-problema".

HELEN ALEXANDER, autorica SAFE-ova izvještaja vjeruje da *Landcare* predstavlja prihvatljiv model za širenje koncepta "održive poljoprivrede" diljem planeta. Australski recept već je zapažen na obližnjem Novom Zelandu, no svoj su interes iskazali i daleki Island, Argentina, Kanada i SAD.

RAIN FOREST

ČIŠĆENJE ŠUMA

"Nema više sječe!" - uzvikivali su plačnim glasom ekološki aktivisti u Claygout Soundu, domovini nepreglednih prašumskih prostranstava Britanske Kolumbije, onoga dana kada su kamioni puni šumskih radnika krenuli put sječe. Više od osamsto ljubitelja djevičanske nedodirljivosti prašuma bijaše uporno - opkolili su i blokirali kamione, ne puštajući ih da krenu. Na kraju se umiješala policija. Dok im izvana stižu brzojavi podrške, najuporniji borci sada izdržavaju kaznu u zatvoru.

No, nisu svi od kojih bi se to očekivalo sa simpatijama promatrali borbu protiv sječe šuma. HAMISH KIMMINS, profesor šumarske ekologije na Sveučilištu Britanska Kolumbija, na primjer. Iako je protivnik sječa širokih razmjera te poglavito ljut zbog prosjecanja cesta kroz šume, jer to dovodi do erozije tla, Kimmins podržava sječe ograničenog dometa. Štoviše, drži ih djelotvornim načinom čišćenja šume kome treba pribjegavati u slučaju kad manjkaju "prirodna čišćenja" poput ugrana i šumskih požara. *"Javnost odbacuje sječu kao da zbog toga dolazi užareni dim. No, u nekim je slučajevima sječa ekološki prihvatljivo rješenje"*, tvrdi Kimmins, koji zbog svojih ponešto kontroverznih stavova nije baš omiljen među borcima za zdravi okoliš.

Priredila: Tanja RUDEŽ

ZELENE RADIONICE

(Preneseno iz Biltena godišnje skupštine Zelene akcije, 5. veljače 1994)

Otkada je počeo rat jedna je važna tema gotovo posve nestala iz medija. Ni u dnevnim ni u tjednim novinama ne mogu pronaći skoro ništa o važnim pitanjima poput:

Zašto priroda umire?
Tko su zagađivači?
Što mogu učiniti?
Što mogu učiniti moji prijatelji?
Što mogu tražiti od vlade?
Što moraju učiniti tvornice?
Što poljoprivrednici?

Zanijemio je i niz nekada glasnih zelenih grupa. Oni koji su nekada pozivali na javne rasprave i organizirali protestne akcije bave se egzistencijalnim problemima. Unatoč tome što su problemi zagađivanja okoliša teži nego ikada samo rijetki aktivisti prenose na druge svoja dragocjena iskustva.

Takvo je stanje ponukalo grupu aktivista iz Dubrovnika, Osijeka, Rijeke i Zagreba da uz stručnu i financijsku pomoć **"Milieukontakt"** iz Amsterdama, **"Regional Environmental Center"** iz Budimpešte i **"Organizing and Training Project"** iz Praga osmisli program ZELENIH RADIONICA.

Sa zebnjom sam čekala prvu radionicu jer nitko od nas nije mogao predvidjeti ni odaziv ni reakcije sudionika i sudionika na pojedine dijelove ni na program u cjelini.

Nakon radionica u Rijeci, Tučepima i Osijeku mogu reći da smo uspjeli. Čini sa da smo na tragu odgovora na pitanje kako oživjeti zeleni pokret u Hrvatskoj. Iskustva sa zelenih radionica bude u meni novu nadu. Na pragu smo ponovnog rađanja zelenog pokreta u Hrvatskoj. Ako svaka lokalna grupa napravi jednu ili dvije akcije, ili se odluči da kroz niz akcija svakodnevno zahtijeva rješavanje nekog problema (odlaganje otpada, opskrbe pitkom vodom...) možemo učiniti puno. Možemo postići da novine više pišu o zaštiti okoliša, možemo svojim primjerom potaknuti druge da štite prirodu...

U kolovozu **1994**. želimo organizirati kampiranje svih zainteresiranih na Šipanu. U kolovozu **1995**. želimo organizirati EKOTOPIJU, zeleni kamp koji svakog ljeta okuplja više od tri stotine mladih aktivistica i aktivista iz cijelog svijeta. **1992**. Ekotopija se održala u Bugarskoj, **1993**. u Francuskoj, **1994**. u Rumunjskoj - a **1995**. u Hrvatskoj... Imamo planove, energiju i polet... Tko nas može zaustaviti?

Vesna TERŠELIČ

ZELENA RADIONICA

Stubičke Toplice, 28-30. siječnja 1994.

Dva dana intenzivnog druženja, suradnje, učenja i zafrkancije rezultiralo je uspješnom akcijom. Demonstracija ispred zagađivačice ***TOZ***-ice (tvornica (u)bojica), sa puno šarenih transparenata, zainteresirala je lokalno stanovništvo koje je rado odgovaralo na pitanja naših anketara. Naravno, i mi smo bili anketirani od strane prisutnih novinara. Pridružilo nam se i nekoliko kikaća (imali smo naljepnice!), jedino lokalni psi nisu baš bili oduševljeni našim protestom. Ono što je ostalo nakon dva divna dana druženja, uspješne akcije i cuge na koju smo kasnije svi zajedno otišli, naše je prijateljstvo, zajedništvo i spremnost za dalju borbu.

Drž'te nam fige! Ili, još korisnije - PRIDRUŽITE NAM SE!

Andrea MATEJČIĆ

NAKON ZELENE RADIONICE: IZVJEŠĆE O REZULTATIMA ANKETE O TOZ-u

Na trodnevnom seminaru zelene radionice aktivisti ZAZ dogovorili su provesti akciju kao upozorenje na zagađeni zrak u gradu Zagrebu.

Akciji je prisustvovalo oko trideset ljudi. Akcija se sastojala od mirnog prosvjeda ispred ***Tvornice olovaka Zagreb***, dok su istovremeno anketirani stanovnici iz obližnjih kuća. Prosvjednom skupu prisustvovali su i novinari *Večernjeg lista, Vjesnika, Slobodne Dalmacije*, **ARKzina** te *Radija 101*.

Rezultati ankete

Popunjeno je **50** anketnih listića. Od toga su **48** ispunili stanovnici okolnih ulica, dok su dva listića popunili ljudi koji su se slučajno zatekli na tom prostoru (Novi Zagreb i Vrapče).

1. ***Smatrate li da je zrak u Vašem kvartu zagađeniji nego u ostalim dijelovima grada?"***
a) da **36** odgovora b) ne **12** c) ne znam **2**

2. ***Tko je najveći zagađivač zraka u Vašem susjedstvu?***
a) automobili **6** odgovora b) TOZ **42** c) nešto drugo **4**

3. ***Jeste li uočili da zagađeni zrak utječe na Vaše zdravlje?***
a) jesam **27** odgovora b) nisam **7** c) ne znam **16**

4. pitanje: ***"Hoćete li podržati daljnje aktivnosti Zelene akcije?***
a) hoću **41** odgovora b) neću **1** c) ne znam **7**

5. ***Imate li što za dodati?***
Ovo pitanje upitani su iskoristili kako bi ukazali na probleme zaštite okoliša koji ih najviše smetaju, pohvalili ovu akciju Zelene akcije Zagreb kao i izrekli negodovanje prema organima vlasti koji ništa ne rade po tom pitanju.

***Brian Philips** iz **AMENESTY INTERNATIONALA** piše specijalno za **arkzin** o kampanji o nestalim ljudima*

AMNESTY INTERNATIONAL svoj je image izgradio zalažući se već duže od trideset godina za ukidanje smrtne kazne, poštivanje prava zatvorenika i oslobađanje "zatočenika savjesti" - ljudi zatvorenih zbog svojih uvjerenja, religije, boje kože, etničke pripadnosti, spola ili jezika. Središnja kampanja AI u devedesetim godinama nazvana je The Lives Behind The Lies - *"Lažima sakriveni životi"*. Njome se pokušava skrenuti pažnja svjetske javnosti na politički motivirane otmice ljudi i njihovo dugotrajno zatočenje ili ubijanje daleko od očiju javnosti. AMNESTY ističe da u ovom času na desetke tisuća ljudi u svijetu dijele sudbinu "nestalih", i njihovim se najbližima ne dostavljaju nikakvi podaci o stanju tih ljudi. Premda su "nestanci" i politička ubojstva masovna pojava u vladavinama nedemokratskih režima i etničkim ili vjerskim ratovima, za ovu su kampanju odabrana 24 konkretna slučaja među kojima se našao i vukovarski novinar SINIŠA GLAVAŠEVIĆ. Pomoću njih se nastoji upozoriti na problem "nestanaka" i političkih ubojstava u cjelini. AMNESTY potiče svoje članove i simpatizere iz cijelog svijeta da vlastima odgovornim za "nestanak" ovih ljudi šalju apele, u kojima se zahtijeva iznošenje potpune istine o njima, trenutno puštanje na slobodu preživjelih zatočenika i pokretanje istrage zbog nehumanih postupaka i ubojstava.

o "nestancima" osoba mora se javno govoriti

***AMNESTY** potiče svoje članove i simpatizere iz cijelog svijeta da vlastima odgovornim za "nestanak" ovih ljudi šalju apele, u kojima se zahtijeva iznošenje potpune istine o njima, trenutno puštanje na slobodu preživjelih zatočenika i pokretanje istrage zbog nehumanih postupaka i ubojstava*

Kakve li nevolje! Ali što se tu može?" - Ovim riječima koje se redovito u javnosti čuju, ponekad i od samih članova **AMNESTY INTERNATIONALA**, previše smo često prepuštali pobjedu otimačima ljudi i političkim ubojicama u raznim zemljama diljem svijeta. Oni, odgovorni za takva teška kršenja ljudskih prava, i računaju upravo s ovakvim izrazima fatalizma i defetizma međunarodne zajednice, što osigurava da se njihova zločinačka politička praksa nastavi odvijati bez kontrole i nekažnjeno. Ali glavna poruka ove u najvećoj mjeri optužujuće međunarodne kampanje mora biti da čak i u slučajevima kad žrtvu nije moguće fizički "uskrsnuti" - njezina životna priča ne smije završiti zajedno sa njezinom smrću ili dugotrajnim "iščeznućem". Ne možemo počiniteljima zločina prepustiti da imaju posljednju riječ u tim stvarima. Još jedno poglavlje priče o ubijenim ili "nestalim" muškarcima, ženama i djeci postoji - a započinje kad istina o žrtvama i pravda za njih i njihove obitelji dođu na dnevni red.

Upornim vođenjem kampanja i edukativnim radom unutar okvira vlastite zemlje kao i na međunarodnom polju, možemo poslati snažnu poruku vlastima u državama gdje se zločini dešavaju, kao i onim vlastima koje održavaju široke političke i ekonomske veze s odgovornima za "nestanke" i politička ubojstva. Možemo im staviti na znanje da ti pojedinci neće biti zaboravljeni - da ih nećemo prepustiti da ostanu nevidljivi ili neimenovani u maglama statistike ili u procjepu između optužbi i poricanja. Mi ćemo, na vlastiti način, zahtijevati "uskrsnuće" tih ljudi - ako ništa drugo, a ono traženjem odgovora na pitanje što im se uistinu dogodilo, a krivcima za to nastojati ćemo uskratiti uživanje sigurnosti koju pruža saznanje da će ostati nekažnjeni.

Rasprostranjeno je razumijevanje "nestanaka" i političkih ubojstava kao slučajnih događaja koji se zbivaju bez jasnog uzroka ili objašnjenja. Ova kampanja svakako mora dovesti u pitanje takav zaključak - ponovit ću da je on samo pretpostavka kojom se pruža udobnost počiniteljima zločina. "Nestanci" i politička ubojstva dešavaju se jer pojedinci odaberu da sudjeluju u tom brutalnom činu prema onima kojima je suđeno da budu žrtvovani ili nepoželjni (iz bilo kojih razloga - političkih uvjerenja, etničke ili religijske pripadnosti itd.). Ti su zločini posljedica političkih odluka - često donešenih na najvišim nivoima političke i vojne vlasti, pa nema nikave dvojbe da je takve odluke moguće i povući.

Ali takvo povlačenje dogodit će se samo ukoliko ne budemo dopustili da međunarodna zajednica miruje dok se žrtve i počinioci zločina ne izvuku iz sjenke anonimnosti. To će se desiti samo ako se "nestancima" i političkim ubojstvima bude posvećivalo dovoljno političke volje, a na tome moramo neprekidno ustrajavati, u Parizu i u Washingtonu jednako kao i u Bogoti ili Ankari. Samo ako odbijemo dopustiti mnogim takozvanim "demokracijama" u kojima se ovakvo nasilje danas odigrava da uvjere svetsku zajednicu kako su ti zločini izvan njihove kontrole ili da oni "rade sve što je u njihovoj moći" i ako uistinu vidimo da su oni istraženi i dovedeni do kraja.

Naše oči moraju biti snažno uprte u "lažima skrivene živote" - i u žrtve i u počinioce - sve dok i jedna osoba, bilo gdje, bude ostala sakrivena. Naše snage moraju biti upravljene izgradnji autentične kulture ljudskih prava - u Hrvatskoj i ostatku Evrope jednako kao i u razvijenome svijetu, pa da "nestanci" i politička ubojstva više ne budu primani sa trpeljivošću ili slabačkom nezainteresiranošću; tada bismo, naposlijetku, mogli govoriti i o "iščeznuću" samih takvih zločina.

preveo: D.G.

PROCES RATKU DOJČINOVIĆU, prigovaraču savjesti iz Karlovca

Odgoda zbog javnosti?

Vojno pravo je za pravo
ono što je vojna muzika za muziku
Grafit u Karlovcu

Proces **Ratku Dojčinoviću** zakazan je **8.** veljače **1994.** pred Vojnim sudom u Karlovcu. Ujutro toga dana, na drugom katu zgrade karlovačkog Okružnog suda u kojem radi i vojni sud za karlovačko područje, uz optuženog Dojčinovića i njegovih odvjetnika **Slobodana Budaka** i **Čedu Prodanovića** iz Zagreba okupio se i veći broj domaćih i međunarodnih promatrača. Ubrzo nakon zakazanog termina stigla je vijest da se sudac razbolio i da se suđenje odgađa do daljnjega. Dok su odvjetnici i promatrači razgovarali u sudskom hodniku i komentirali nenadanu bolest suca i spremali se za odlazak, Dojčinović i odvjetnici ipak su pozvani u sudnicu, dovoljno veliku da u nju stane i većina najavljenih promatrača, ali je vani ipak ostala ekipa njemačke TV. Suđenju je predsjedao predsjednik karlovačkog Vojnog suda **Josip Boljkovac**, dok je optužnicu zastupao vojni tužitelj **Zlatko Car**. Predsjednik vijeća konstatirao je veliki interes javnosti za proces, upoznajući i svoje kolege, francuske promatrače. Potom je službeno objavljeno da se suđenje odgađa zbog bolesti suca, a vojni tužitelj koji je potom dobio riječ ustvrdio je da sud nije bio upoznat s navodnim pozivanjem na prigovor savjesti od strane optuženoga Dojčinovića. Odvjetnici su priložili dokument iz kojeg je vidljivo da je optuženi podnio molbu za civilnu službu u skladu s postojećim zakonima **RH** još početkom kolovoza **1993.** godine, te da je nadležna Komisija Ministarstva pravosuđa bila dužna na njegov zahtjev odgovoriti u roku od **90** dana. Predsjednik Vojnog suda, što su i stranke prihvatile, proces Dojčinoviću u odgodi dok Ministarstvo pravosuđa (koje kasni **95** dana).

Nakon odgode suđenja predsjednik Vojnog suda pozvao je odvjetnike i domaće i strane promatrače u svoju sobu na piće i neformalni razgovor, u kojemu je francuskim kolegama objasnio različite probleme iz sudske prakse s karlovačkog područja, te neke razlike u funkcioniranju Francuske i Hrvatske kao pravnih država. Sve je završilo pozivom Francuza kolegama iz Hrvatske da dođu kao promatrači na neke procese u Francusku.

Svi su, nakon odgode suđenja **Ratku Dojčinoviću**, zaključili da je sve dobro završili, uz neizostavno prisjećanje na prigovarače savjesti koji su na tom istom Vojnom sudu, upravo zbog prigovora savjesti - jer to je bilo kvalificirano kao odbijanje služenja u **HV**-u - prošle godine dobili **18** odnosno **15** mjeseci zatvora. S druge strane hrvatski vojnik koji je **1991.** poubijao **14** vezanih ratnih zarobljenika na Koranskom mostu, oslobođen je i šeće se Karlovcem. *"Tako lokalni moćnici tumače uzrečicu da je pravda slijepa"*, zaključio je rezignirano jedan od prisutnih Karlovčana, dometnuvši: *"Ne vidi se, pa mogu raditi što hoće"*. Neki su izrazili i nadu da će se uspostavom mira (?) situacija i sa sudstvom normalizirati, da će vojni sudovi biti ukinuti, a suđenje po zakonu neće biti iznimka s kojom će svi biti ushićeni, već standardno ponašanje bez obzira da li je prisutna domaća i međunarodna javnost. Po mišljenju nekih iskusnih pravnika, koji su kroz dugogodišnju praksu stekli dozu zdravog cinizma prema ljudima općenito, a prema pravnicima posebno, kad prestane pritisak političara na sudstvo, suci će sami počet suditi po zakonu. Ne toliko zbog visokog moralnog intergriteta, koliko zbog mnogo elementarnije ljudske osobine: iz lijenosti. Jer suditi po zakonu je najlakše, jer se ne mora puno domišljati pravnim smicalicama.

Na povratku u Zagreb raspravljalo se o, tada predstojećem, procesu **Nikoli Viskoviću**, gdje su prisutno najavili tajnici FIDH-a i promatrači iz Švicarske, Italije i Njemačke. Što se tiče promatrača na sudskim procesima - mi smo Europa. Dok se vozimo odvjetnica iz Pariza kaće da bi svoj izvještaj FIDH-u počela s jednom uzgrednom primjedbom: "Ovaj proces budi sličan osjećaj nevjerice s kojim čovjek koji je prošao nevrijeme na moru, gleda sljedeći dan pitomu pučinu po suncu i bonaci."

Zoran PUSIĆ

Nepodnošljivo trajanje patnje

Model koji je Rosenberg razvio zapravo je prevođenje analitičkog, prosuđujućeg jezika glave [zmija] na jezik srca [žirafa]. Pretpostavka je da je nasilje samo "tragičan način izražavanja neispunjenih potreba", te da agresija nastaje ako se osjećaji kao strah, stid i krivica primjereno ne izraze

S jedne strane, mi nismo zaustavili rat, nismo zaustavili patnju koju rat donosi, iako sam iskakao kroz prozor prepunog vlaka na beogradskoj stanici i iako su Zagrepčanke prošle kroz sve te teškoće da bi doputovale ovamo... Ali vidim grupu žena koja su uspjele integrirati osobno, spiritualno i političko. Bio bih sretan i da su to žene samo iz jedne zemlje, ali mislim da je ovdje posebno važno da su to žene iz različitih regija. Već vidim da se mreža širi i to se odvija mnogo brže nego što sam se ja nadao

Prije više od godinu dana (u vrijeme kad još nije bilo komisije za normalizaciju hrvatsko-srpskih odnosa) američki psiholog **Marshall Rosenberg**, osnivač Međunarodnog centra za nenasilnu komunikaciju, održao je u Beogradu i u Zagrebu višednevne seminare o nenasilnoj komunikaciji. U kolovozu 1993. polaznici oba seminara susreli su se u Pečuhu, u Mađarskoj, na zajedničkom treningu.

U nekoliko prošlogodišnjih brojeva **arkzina** već smo pisali o jeziku žirafe i jeziku zmije, metaforama koje **Rosenberg** koristi u podučavanju nenasilne komunikacije. Model koji je **Rosenberg** razvio zapravo je prevođenje analitičkog, prosuđujućeg jezika glave (zmija) na jezik srca (žirafa). Pretpostavka je da je nasilje samo "tragičan način izražavanja neispunjenih potreba", te da agresija nastaje ako se osjećaji kao strah, stid i krivica primjereno ne izraze. Kad govorimo jezikom žirafe, jasno razdvajamo ono što opažamo od svog tumačenja opaženog. Jedna od osnovnih stvari koju smo uvježbavali s Rosenbergom bilo je usmjeravanje na vlastite osjećaje i potrebe, na osjećaje i potrebe drugih, te vještina izražavanja onoga što želimo da se dogodi jezikom pozitivne i konkretne akcije.

Krajem siječnja ove godine **Rosenberg** je u Beogradu održao još jedan seminar na koji je bila pozvana i cijela zagrebačka grupa - izgledalo je jednostavnije da seminar ovaj puta bude u Beogradu, budući da nama nisu potrebne vize i ne plaćamo nikakve pristojbe na izlasku iz Hrvatske. Seminar je održan na Institutu za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu, u koordinaciji dr. **Nade Ignjatović-Savić**.

Rosenberg je u međuvremenu postao naš prijatelj, netko kome smo željeli postavljati pitanja žirafskim jezikom, što znači, pitati o osjećajima i potrebama druge osobe. Što ga je navelo da sa svojih šezdeset i nešto godina iskače kroz prozor vlaka iz Budimpešte, da podnosi balkansko poimanje vremena koje dopušta da sastanci započinju i s po nekoliko sati zakašnjenja i još mnogo toga ... Kakvi su ga, dakle, osjećaji i koje potrebe navele da se već više od godinu dana susreće s ljudima iz Hrvatske i Srbije.

- Mislim da je to bio osjećaj zahvalnosti, zahvalnosti što mi je dano nešto vrlo moćno i dragocjeno - svjestan sam toga da ovaj proces komunikacije može imati moćne učinke. Ta zahvalnost potiče moju želju da taj proces prenesem i drugima. U trenutku kada sam tražio ljude za koje mislim da bi imali koristi od procesa, učinilo mi se da bi se oni moglo nalaziti ovdje.

Ne mislite li da rad na osobnoj razini, podučavanje ljudi o mogućnostima nenasilne međusobne komunikacije, zapravo ne može dosegnuti one razine gdje se donose odluke koje su uzrok tolikoj patnji, u Hrvatskoj i u Srbiji, da uopće ne spominjemo Bosnu i Hercegovinu?

- To je moguće, ali mislim da može biti i gore od toga - ovakav rad može biti i reakcionaran. Naime, ako grupi ljudi, koja je puna energije i želje da mijenja strukture, ako im nudimo vještine koje im pomažu da razgovaraju jedni s drugima, da se oslobode svoje boli, da se osjećaju bolje - oni se zaista počinju osjećati bolje i gube energiju za mijenjanje struktura. Ali to je nešto što me zabrinjava dugo vremena prije nego što sam došao u područja kao što su ova, dok sam još radio na problemima manjinskih grupa u SAD. Mnogi među njima upozoravali su me na tu opasnost govoreći: mi ne želimo da nam se oduzme naš bijes, ne želimo razumijevati, previše dugo smo razumijevali. Moguće je da, iako su mi namjere dobre, služim vrlo reakcionarnoj funkciji, time što ljudima dajem priliku da se okupe i da se osjećaju bolje.

Za vrijeme radionica s nama često ste spominjali knjige i ljude od kojih ste učili, na primjer često ste navodili Martina Bubera. Možete li za naše čitatelje reći nešto više o nastanku modela nenasilne komunikacije, o njegovim korijenima?

- Drago mi je da ste spomenuli **Bubera**. Kad sam pročitao njegovu knjigu *Ja i ti* i shvatio da govori o nečemu divnom, da opisuje što se događa kad se ljudi povežu na određeni način, da govori o energiji koja nastaje između dvije osobe kad reagiraju na određeni način, rekao sam - znam da je tako, to je prekrasna poezija, znam da je istinita, ali - kako to ostvariti? Za mene je bilo vrlo dragocjeno čitati Bubera i istraživati taj isti proces na način na koji ga opisuju kršćanstvo, judaizam, budizam... Naime, kad se ljudska bića odnose jedna prema drugima na određeni način, ta se vrsta više energije najjasnije može vidjeti u određenoj kvaliteti dijaloga - i to je ono u čemu sam ja našao smisao.

U isto vrijeme sudjelovao sam u istraživačkom projektu **Carla Rogersa**, šezdesetih godina to je u SAD bio najveći projekt na području mentalnog zdravlja. Rogers je pokušao jasno odrediti elemente pomažućeg odnosa, vidjeti što se to zapravo događa u međuljudskim odnosima, a što pomaže u izlječenju. Rogers je sakupio psihoterapeute raznih uvjerenja. Prije trideset godina ovo što radim, ideja da se ljudi mogu podučavati takvim vještinama, smatrala se vrlo naivnom, ali Rogers je bio otvoren, tako da je htio da netko kao ja, tko stvari pokušava demistificirati i na brz način učiniti dostupnim ljudima, bude u projektu. Razgovarali smo s bolničkim pacijentima, s vrlo teškim poremećajima, sve je to snimano i istraživanje je pokušalo utvrditi ima li kakvih znanstveno mjerljivih karakteristika u kvaliteti interakcije, a koje su u korelaciji s poboljšanjem. Tri su stvari proizašle iz tog istraživanja: točna empatija, izvornost, za koju bih ja rekao da je vrst iskrenosti, te bezuvjetno pozitivno prihvaćanje. To znači da onaj koji sluša, nakon što pruži empatiju, ni na koji način ne prosuđuje ili omalovažava drugu osobu. Te tri kvalitete povezao sam s prekrasnom poezijom **Martina Bubera**, i upitao - zar ljude ne bismo mogli tomu podučavati? Zatim sam promatrao ljude za koje sam mislio da tim kvalitetama raspolažu u stvarnom životu i primjetio sam da oni govore drukčije. To je, dakle, bila osnova onoga što danas pokušavam prenijeti drugima.

U to vrijeme takav način rada još uvijek nije bio primjenjivan na političkoj razini, pri rješavanju konflikata kao što je rat.

- Na području psihoterapije, u smjeru u kojem sam bio obrazovan, vidio sam razne vrste ograničenja. Politički me smetalo što je uvijek izgledalo da je problem intrapsihički i nije se uzimalo u obzir činjenicu da društvene strukture mogu biti opresivne i kreirati mentalne probleme. Zabrinjavala me reakcionarna priroda samog područja, govorenje ljudima da je problem uvijek u njima samima, a ne pokazuje se u kakvom su odnosu struktura i intrapsihičko. Bio sam klinički psiholog, u privatnoj praksi i svi moji klijenti bili su vrlo bogati ljudi. Kad sam vidio koliko je dragocjen proces koji sam počeo razvijati, zasmetalo me što sam ga nudio vrlo ograničenom dijelu populacije. Tada sam dobio priliku primijeniti proces u sukobu između crnačke i bjelačke zajednice. Crnci su u toku zajedničkog rada došli do toga da njih ne zanima u prvom redu osobna komunikacija, nego da nastoje promijeniti strukture. Tako sam dobio priliku da vidim može li se proces primijeniti ne samo u razrješavanju osobnih konflikata, nego i u mijenjanju opresivnih društvenih institucija. Značajno je bilo i to što sam vidio da koristi od ovog modela nemaju samo visokoobrazovani, nego da i članovi uličnih bandi mogu vidjeti njegovu vrijednost. Na primjer, u sukobu s opresivnom policijom ili da mogu otići u školu i kazati upravitelju nešto kao "vi ovdje varate ljude, ne podučavate, nego brkate rasizam s edukacijom". Od tada sam sudjelovao u mnogim političkim borbama i svaki put sam imao priliku vidjeti da je proces primjenjiv i na višim političkim razinama.

Ovo je naš četvrti susret, jeste li zadovoljni time kako se stvari ovdje odvijaju?

- Svjestan sam nevjerojatne patnje koja upravo traje, i nepodnošljivo je da se ta patnja trenutačno ne može okončati. Razbjesnim se na svakoga tko kaže da se stvari moraju odvijati polako, da jedna osoba ne može mnogo učiniti, uopće to ne želim čuti. Sve što ja znam jest da vidim ogromnu količinu patnje i da je želim trenutačno okončati. Ne želim igrati igre, komunikacijske igre ili bilo što drugo. I to ne želim izgubiti, ne želim se ni sa sekundu opustiti i zaboraviti na patnju, tako da sam donekle shizofren kad pomislim na ovdašnju grupu. S jedne strane, mi nismo zaustavili rat, nismo zaustavili patnju koju rat donosi, iako sam iskakao kroz prozor prepunog vlaka na beogradskoj stanici i iako su Zagrepčanke prošle kroz sve te teškoće da bi doputovale ovamo... tako da nisam zadovoljan. Ali onaj drugi dio shizofreničara govori da se stvari odvijaju nevjerojatno brzo. Mislim da ni ja, a niti vi, nismo svjesni pravog političkog značaja naše grupe, mislim da je moćnija, divnija, nego bilo što drugo, barem koliko je meni poznato. Zvuči li to kontradiktorno i shizofreno? S jedne strane neprestano sam svjestan toga da mora postojati način da se to zaustavi brže, da se dogodi korjenita preobrazba, sada. S druge strane, vidim to što se do sada događalo, koliko sam ja mogao doprinijeti, ne mogu biti više zadovoljan. Kad vidim da su ljudi ono što sam imao ponuditi integrirali s onim što su već znali, kad vidim sinergiju koja se stvorila, osjećam se prekrasno. Vidim, na primjer, grupu žena koja su uspjele integrirati osobno, spiritualno i političko. Bio bih sretan i da su to žene samo iz jedne zemlje, ali mislim da je ovdje posebno važno da su to žene iz različitih regija. Već vidim da se mreža širi i to se odvija mnogo brže nego što sam se ja nadao. Bio sam spreman čekati mnogo duže da netko ovaj proces počne prenositi dalje. Od prošle godine do danas ogroman broj ljudi - nastavnika, djece, izbjeglica itd. - upoznat je s ovim modelom. Vidim, dakle, grupu vrlo moćnih žena koje osnažuju jedna drugu i razvijaju nešto što će nas dovesti do divnih stvari. Ali osjećam se strašno jer nismo zaustavili rat.

Aida BAGIĆ
Milica KRSTULOVIĆ

prostitucija u zagrebu:

POROCI TAJNI, VRLINE JAVNE

Prostitucija - vječno sporedna, u(s)putna, ali konstantno prisut na pojava koja je povijesno inspirirala mnoge filozofe, poete, književnike, psihologe, sociologe i ine koji su joj se na razne načine pokušavali "spoznajno" približiti i biti što više "in" pišući o njoj knjige, pjesme, eseje, novinske tekstove, analize... pokušavajući otkriti uvijek nešto novo i nepoznato.

Međutim, činjenica da EROTIKA kao izraz neposredne čovjekove prirode seže čak i do mistične participacije u božanstvu, još uvijek u kontekstu dominantnog spolnog morala s PROSTITUCIJE nije skinula obilježje tabu-teme.

Nailazimo ovdje na svojevrsnu kontradiktornost usađenu u samu svijest o pisanju na tu temu. Mnogo se govori, malo se kaže, a skoro ništa se ne rješava. Razlika između staroga i novoga jest možda samo u tehnologiji. Dobro, tu su i razlike u identitetima, mjestima događanja i nekim novim popratnim činjenicama. Naravno, ne smijemo zaboraviti i širenje novokomponiranih spolnih zaraznih boleština. Što učiniti da se barem djelomično ublaži opasnost koju prostitucija uz sve popratne pojave nudi? Da li bi legalizacija takve vrste posla pomogla? Tko se toga boji? Je li u pitanju dvostruki lažni moral? Igra skrivača!

Za razliku od nekadašnjih i sadašnjih kurtizana, prostitutkama se danas rezervira jedino policijski *dossier*, eventualno bolnica za liječenje veneričnih bolesti, često zatvori„redovito "crne kronike".

Prostitutke, sudeći već po njihovu broju te udjelu u transferu novca, igraju značajnu ulogu u životu društva i to bez obzira što nijedno društveno knjigovodstvo ne pruža podatke *o obrtu kapitala temeljem prostituiranja*. Pomalo je nelogično što država ne razmišlja (možda i razmišlja, ali malo toga poduzima) o ovoj činjenici i vlastitu korist. Legalizacijom javnih kuća osigurala bi ta država i materijalnu korist putem poreza i drugih dadžbina, kad joj već zdravstvena strana priče nije toliko bitna.

Valja naglasiti da je ljaga sadržana u sudovima o prostituciji općenito - rezervirana uglavnom za žene. Kao prilog tome dovoljno je da se navedu samo neki od naziva koji se najčešće rabe: *namiguša, kokota, družbenica, milosnica, priležnica, laka žena, fićkalica, fifica, javna žena, kamenjarka, putana, uličarka, bludnica, drolja, droca, kurva* i slično.

REŽI MI VRAT AKO NE DOBIJEM 1000 DEM!

"Nitko od muškaraca u mojoj petnaestogodišnjoj praksi nije bio uhapšen zbog prostitucije", kaže šef Odsjeka za kriminalističku kontrolu, pojačani nadzor i potrage, čije ime zbog zamolbe neću navesti. Navodno muška prostitucija još nije zapala u oko kao pojava ili problem. Ipak, imala sam priliku razgovarati s ljudima koji se bave muškom prostitucijom. Jedan od njih, **19**-godišnji mladić, ispričao mi je svoju priču. Prvi put je "to" obavio za novac u 15. godini života. Sasvim slučajno. Stopirao je, zaustavio crnu limuzinu, ušao i nakon izvjesnog vremena - to se dogodilo. Kaže da je muška prostitucija tri puta unosnija od ženske. Pokazuje mi jaknu i nove kožne cipele. Sve u vrijednosti od otprilike **700** DEM. To, i još nešto keša dobio je za jednu noć. Osnovni motiv mu je novac. Iako radi u državnoj firmi i prima, kako kaže - pristojnu plaću - novca nikad dovoljno. *"Dobro ti dođe s vrmena na vrijeme. Znaš, s vremenom ti postane svejedno to što radiš. Eno, vidiš li onog tipa. Star je i degutantan. Promatra me već nepristojno dugo. Reži mi vrat ako od njega ne dobijem barem 1000 DEM. Da, da. Tako to ide. Nema neke posebne sheme. Sistem je individualan, ali naprosto skužiš. A onda čekaš i kako bude."* Njegove mušterije su uglavnom muškarci.

Muška prostitucija je sve više homoseksualne prirode. Uzroci muške homoseksualne prostitucije, koja se u pravilu vezuje uz faze društvene dekadencije, su u poteškoćama dolaženja do drugog homoseksualca koji će dobrovoljno stupiti u homoseksualni odnos. Ova problematika bi se možda mogla povezati s "otmjenom" prostitucijom.

"Otmjena" je rezervirana za društvenu elitu. "Posao" se uglavnom odvija u skupljim zagrebačkim hotelima. Ulična prostitucija je neprobirljiva i neskrivena. Seksualne usluge pružaju se na svim raspoloživim mjestima do uključivosti javnih zahoda, kućnih veža ili sličnih javnih prostora. U Zagrebu su to npr. Gajeva ulica, Svačićev te Marulićev trg - u noćnim satima, a u prijepodnevnim pod zidom oko "Varteksa".

U Zagrebu ne postoji nijedna institucija koja bi se sustavno bavila tim problemom. *"Ne postoji poseban odjel koji bi se bavio suzbijanjem javnog bluda i nemorala"*, saznajem u MUP-u. *"To usputno obavljaju temeljna i kriminalistička policija. Temeljna - kroz redovno obavljanje poslova, a kriminalistička kroz racije kad se otkrivaju krivična djela i prekršaji kao krađe, ubojstva, drska poreza, našanja, tučnjave, utaje poreza, neprijavljeni boravci i sl."*.

Sam čin prostitucije definiran je kao prekršaj (član 12. Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira ističe: *"Tko se odaje prostituciji kaznit će se za prekršaj novčanom kaznom od 50 do 500 dinara ili kaznom zatvora do 30 dana"*). Rekoše mi: *"Sam Zakon unatrag par godina nije mijenjan, ali je malo modificiran. Možda se donesu i neke nove mjere, barem po pitanju visine novčane kazne"*.

U MUP-u, Policijska uprava zagrebačka, načelnik sektora kriminalističke policije **Darko Škender** mi objašnjava da je, u principu, raspoloženje među policajcima takvo da ne bi imali ništa protiv legalizacije prostitucije. Čak naprotiv. Smatra da bi kontrola bila bolja i da bi to bilo bolje i za državu, a prostitucija je kao problem vječno prisutna. Toj konstataciji sklon je i dr. **Željko Slemenšek**, nacionalni koordinator za AIDS pri Ministarstvu zdravstva Hrvatske: *"Zašto skrivati pogled pred istinom. Legalizacija bi doprinijela zdravstvenoj kontroli i svi bi bili zadovoljniji."*

Sandro Ottoni, član tajništva Transnacionalne radikalne stranke (čiji je predsjednik za RH **Zdravko Tomac**) mi veli da bi trebalo legalizirati sve ono što je zabranjeno u smislu morala a ne kriminala. Stranka bi vrlo rado pomogla ukoliko bi im se obratila neka manja organizirana skupina s ciljem provođenja ove teze.

DR ŽELJKO SLEMENŠEK, nacionalni koordinator za AIDS pri Ministarstvu zdravstva RH

PROSTITUCIJU TREBA LEGALIZIRATI

Negdje pred ljeto 1992. godine počeli smo s pripremama za akciju edukacije prostitutki radi upoznavanja mogućnosti oboljenja od spolno zaraznih bolesti i korištenja mjera preventive. Bilo je vrlo interesantno. To su žene koje imaju muža, djecu, roditelje. Mnoge žive sa svojim obiteljima, nekima su djeca i roditelji izvan Zagreba. Mene je zanimalo - je bila tema AIDS - kakve mjere zaštite koriste. Mnoge su otvarale torbice i pokazivale prezervative. Dakle, one ih imaju i koriste, a usput su tužile i jednog transvestita koji ih nikad ne koristi i ne poduzima mjere zaštite. Vrlo je interesantan taj njihov moral.

Kada im je ponuđeno da nastupaju na televiziji - pod svim uvjetima, da budu snimljene s leđa. Dvije ili tri su pristale, a ostale se boje da će ih prepoznati mama, dijete, obiteljs. Nisu htjele sudjelovati u programu."

O kakvim je ženama riječ?

- U pravilu o ženama slabijeg obrazovanja. No ,nije bilo problema u komunikaciji i kontaktu s njima. Neke od njih su narkomanke pa pričaju koliko im je potrebno novca da podmire svoje potrebe. Zgodna su i njihova opažanja. Obično govore: "Da, mi to znamo!". I čini se, pitanja o AIDS-u bila su im dosta poznata. Ima i onih prostitutki koje primaju turiste preko vikenda radi prostitucije, međutim do njih je teško doći. Teško je doći i do ovih, recimo "finijih" dama u hotelima.

Širenje AIDS-a u odnosu na proteklih par godina?

- Na to pitanje nije jednostavno odgovoriti ako se zna da za AIDS treba praktički 10 godina inkubacije. Dakle, svake godine se povećava broj oboljelih - ukupan broj - ali se računa da su se zarazili prije desetak godina."

Dekriminalizacija, odnosno legalizacija prostitucije?

- Moje osobno mišljenje je da bi trebalo otvoriti javne kuće. Nećemo sasvim smanjiti uličnu prostituciju, ali primjerice, na Zapadu postoje čitavi centri ili gradske četvrti u kojima je prostitucija legalizirana. To bi bilo daleko zgodnije i korisnije radi mogućnosti nadzora. Postojala bi zdravstvena kontrola i te žene bi ipak bile pod nekakvim nadzorom.

A što je s ostalim spolnim zaraznim bolestima?

- To je dobro pitanje, jer kad se govori o AIDS-u - manje se govori o zaštiti od AIDS-a, a više o zaštiti od spolno prenosivih bolesti uključujući i AIDS. Dakle, nije samo AIDS taj koji je jedini opasan (mnogi umiru od njega, nema lijeka), ali tu su i druge spolno zarazne bolesti. No, kod npr. sifilisa postoji lijek ako se čovjek javi na vrijeme, a to je slučaj i s ostalim bolestima ove vrste. Prema zadnjim podacima, neke od tih bolesti, npr. sifilis i gonoreja su u padu. Vrlo je neobično, ali je zaista tako. Nitko to ne zna protumačiti, to bi trebalo posebno elaborirati. Naime, s obzirom na ratnu situaciju, UNPROFOR, masu izbjeglica, prognanika - nije zabilježen porast spolno prenosivih zaraznih bolesti. Ili će se to pokazati možda tek ove godine. Kako će biti sutra nitko ne zna. Kad bismo ovakvo stanje mogli zadržati, bili bismo presretna zemlja.

PODACI DOBIVENI OD ODSJEKA ZA KRIMINALISTIČKU KONTROLU, POJAČANI NADZOR I POTRAGE (U SASTAVU ODJELA OPĆEG, U ZAGREBU - DORĐIĆEVA 4)

Ulica i "saloni za erotsku masažu"
1992. godine - registrirana 203 slučaja prostitucije
1993. godine - 297 prekršajnih prijava, ali 309 počinitelja od kojih su neki bili pod prekršajnom prijavom
1993. godine - iz članka 7 (Zakona o prekršajima...), podneseno 9 prekršajnih prijava, počinitelja bilo 10
- Praćenje fenomena oglasa počelo 1990/1991. godine - u tom razdoblju evidentirano 105 tel. brojeva
Analiza rađena od 1. 1. '92. godine do 8. 9. '93. godine:
28. 9. '93. godine - 165 djelatnika policije izvršilo veliku raciju poznatu kao "19 salona",
- Na obradu ukupno privedeno 83 osobe, od kojih 14 stranih državljana; na slobodu puštene 34, a zadržano 49 osoba;
- Podnešeno 12 krivičnih prijava, otkriveno 49 prekršaja, od čega 36 zbog prostitucije; 11 zbog nelegalnog boravka; 2 prekrašaja zbog nelegalnog posjedovanja oružja;
- 46 osoba iz akcije "19" vođeno na test side.
Šef odsjeka kaže: *"Tamna strana prostitucije je vjerojatno znatno veća nego što se može evidentirati."*

NEVA TÖLLE, ženski loby

Stav ženskog lobija prema prostituciji?

- Prostitucija je prisutna u svim društvenim sferama, a njena legalizacija osigurala bi bolji položaj ženama koje od nje pokušavaju živjeti. Taj način svakako uključuje državnu te zdravstvenu zaštitu. Mnoge su žene zbog određenih razloga prisiljene raditi na cesti, po haustorima i na sličnim mjestima, umjesto da rade legalno - tu želim navesti primjer Holandije, gdje je prostitucija legalizirana a osoba koja traži seksualnu uslugu - može to platiti i karticom.

Prostitutka, naravno, plaća svoj dio poreza državi. To je, čini se, svakako povoljnija pozicija za žene. Interesantno je i to da država tim ženama plaća sedam dana financijske naknade za vrijeme menstrualnog ciklusa.

Mišljenje o novim "biznismenima" - vlasnicima salona za masažu, noćnih klubova i sl. koji ubiru profit eksploatacijom ženskog tijela?

- Ta "gospoda" sigurno ubiru masu novca i na taj način postižu ogroman profit. Toj "gospodi" bi legaliziranje javnih kuća i prostitucije osiromašilo budžet, a ženama svakako garantiralo i bolju zaradu i sigurnije radno mjesto.

A muška prostitucija?

- Ona je možda zastupljena u nešto manjem obimu, ali je bitno napomenuti da, iako je priroda posla ista ili vrlo slična, muškarce, kako je vidljivo iz dosadašnje prakse, ne povlači krivično sankcioniranje. Nema kazne ni za osobe koje se koriste ženskim spolnim uslugama. I tu je prisutna degradacija žene kao spolnog bića.

Zaključak?

- Žena bi trebala imati apsolutno slobodan izbor po pitanju svoga zanimanja, što uključuje i njen izbor da se slobodno bavi prostitucijom. A propos toga - ženi se trebaju omogućiti pristojniji uvjeti za rad, jer prostitucija postoji i naprosto ju ne možemo negirati.

Treba li legalizirati prostituciju? Svi argumenti, od zdravstvenih do pravnih govore da je to jedino logično rješenje!!!

LEGALIZE!!

Marija KOSOR

legalizacija lakih droga: nizozeMski slučaj

Milijuni ljudi iz cijelog [🌐] svijeta dolaze svake godine u NizozeMsku. Svi vole zeMlju tulipana, ali mnogi krstare prema njoj zbog nekih posve drugačijih biljčica. U aMsterdaMskim su se coffee-shopoviMa mogle jeftino nabaviti i bile su vrlo dobre kvalitete. I što je najvažnije, mogli ste ih kupovati, frkati i duvati bez straha da vam pandurija nagazi na rep.

Proizvode kanabisa i danas možete legalno kupiti; ali samo ako pritom pokažete NL-domovnicu. Izgleda da je Nizozemcima, ili barem njihovim vlastima, dodijao rusvaj kojeg su svake sezone počinjale horde odvaljenih stranaca iz prohibicionističkih krajeva svijeta - a te krajeve sačinjava svih 168 zemalja članica Ujedinjenih Nacija osim Nizozemske.

Zbog toga je državni parlament, ne odustavši od umjereno liberalne politike koju ova zemlja već četvrt stoljeća vodi prema drogama, reducirao slobode kupovine kanabisa isključivo na vlastite državljane. Time se dijelom povinuo i zahtjevima međunarodne visoke politike koji uglavnom proizlaze iz predrasude da je liberalizacija droga skandalozna i vrlo opasna.

UZALUDNE KOMISIJE

krajem šezdesetih godina, u razvijenim industrijskim zemljama javne su rasprave i političke odluke u vezi droga doživjele svoju kulminaciju u osnivanju službenih komiteta na najvišeM nivou - koMisije Shaffer u SAD, La Dain u kanadi i Baan u NizozeMskoj. 1972. i 1973. godine ove su komisije objavile svoje izvještaje. Sve tri su se složile oko potrebe za sofisticiranijiM strategijskim odlukaMa, koje bi uziMale u obzir različite društvene i kulturne opcije. Zajednički je naglasak stavljen na edukaciju umjesto na represiju. MeđutiM jedino je NizozeMska prihvatila zaključke i savjete komisije, te na njima utemeljila svoju vlastitu politiku prema drogaMa. Ta je politika osmišljena kao kontrola u prevenciji i obuzdavanju uživanja droga, i ujedno kao težnja sManjenju socijalnih i individualnih rizika. Riječ je ustvari o kompromisu između nizozeMskih norMi i vrijednosti, tradicionalnih Metoda u rješavanju sličnih probleMa i prohibicionističke prakse - prije svega u vezi Međunarodne trgovine i proizvodnje narkotika. Cjelokupni odnos spraM uživalaca droga usMjeren je ka njihovoj društvenoj integraciji. Nacionalna politika preMa drogaMa nastoji biti ekonoMski efikasna i teži dugoročniM rezultatiMa, naglašavajući važnost edukacije i javnog zdravlja. Policijska i sudska represija nikad nisu bile oMiljeno sredstvo u rješavanju takvih tipova probleMa.

Politika spraM droga u NizozeMskoj se zasnica na tzv. *kriteriju rizika*. O njeMu se prvi put govorilo u izvještaju koMisije Baan; po Mišljenju koMisije, početna točka u razvoju politike preMa drogaMa je stav da svi uživaoci ne reagiraju jednako na okolinu, te postoje velike razlike u stupnjeviMa opasnosti od delinkventnog ponašanja. koMisija je detaljno istražila ponašanje uživalaca kanabisa, i njezini su rezultati predstavljali znanstvene teMelje za zakonsko nekažnjavanje slučajeva posjedovanja i prodaje kanabisa "na Malo". Ova je zakonska regula donesena 1976. godine, i razlikuje "*proizvode kanabisa*" od "*droga koje uzrokuju neprihvatljive rizike*" (heroin, kokain, LSD...).

Ove se droge tretiraju kroz zakonsku represiju, dok su proizvodi kanabisa prebačeni iz sfere kriMinala na edukativno i zdravstveno područje. Zakonsko nekažnjavanje kanabisa znatno je sManjilo kazne za posjedovanje i prodaju "na Malo", do 30 graMa.

STERILIZACIJA ŠPRICEVA

Edukacija u vezi droga ne teMelji se saMo na prevenciji, već nastoji potaknuti individualnu odgovornost i saMokontrolu. Većinu posla vezanog uz edukaciju obavljaju škole i službe za suzbijanje ovisnosti. Uloga policije je sporedna a blage sudske presude, ograničene policijske intervencije i edukacija oMogućili su da se, tokoM godina, razvija nekažnjiva javna prodaja kanabisa "na Malo", koja je kontrolirana i nalazi se izvan bivšeg, tajnog i nekontroliranog tržišta drogaMa.

Drugi kriterij ovakve politike počiva na *ograničenju šteta*. Razvijen je niz MehanizaMa kojiMa se nastoji spriječiti "širenje kruga" i uvlačenje novih pojedinaca i društvenih skupina u kontekst upotrebe droga. Najvažnija novost u konceptu ograničavanja šteta uvrštena je polovicoM osaMdesetih, kada su organizacije ovisnika i zdravstvene vlasti započele sa prograMoM izdavanja šprica da bi se spriječilo širenje bolesti poput hepatitisa, HIV-a i AIDS-a. Vlada je odMah reagirala potvrđujući priMarnu važnost koju za javne i privatne službe Mora iMati izdavanje šprica. Danas najManje 125 punktova godišnje podijeli do Milijun sterilnih injekcija. One se Mogu nabaviti i u ljekarnaMa, na MjestiMa gdje se droga raspačava, a Mogu se dobiti i poštoM.

Istraživački tiM je 1982. godine na Univerzitetu u Groningenu poduzeo istraživanje na teMu "Uživaoci heroina u NizozeMskoj: tipologija načina života" i svojiM rezultatiMa postavio je teMelje za treće važno načelo nizozeMske politike spraM droga. Nekoliko godina kasnije ParlaMent je svojiM zaključciMa pridao institucionalni karakter rezultatiMa tog istraživanja. TiMe je priznata "saMobitnost" kulturnih vrijednosti i društvenih interesa koje razvijaju uživaoci droga. krenulo se u *deMistifikaciju probleMa* narkoManije i uziManja droga. ParlaMent prihvaća prijedloge o priznavanju "Junky Unionsa", ovisničkih sindikata, i organizacije roditelja djece-ovisnika. TiMe narkoMani i njihovi roditelji postaju ravnopravni partneri Vladi i forMiranju političkih odluka vezanih uz droge.

TeMeljna pretpostavka koncepta o deMistifikaciji probleMa vezanih uz drogu je da je svijet potpuno oslobođen droge - iluzija. Stoga se sMatra da i društvo u cjelini i njegovi članovi pojedinačno trebaju "naučiti živjeti" s određenoM količinoM droga, kao što sMo se naučili i na alkohol i duhan. I taj bi probleM, dakle, trebalo prihvatiti bez pridavanja nekih osobitih konotacija. Društvo bi se trebalo "više osvrnuti na pragMatične, a ne na Moralne aspekte politike vezane za droge", govorio je tada nizozeMski preMijer Joop van der Reyden. To dakako ne isključuje borbu protiv Međunarodne trgovine narkoticiMa, organiziranog kriMinala pa i širenja prodaje "na Malo". No istovreMeno se zahtijeva i integriranje uživalaca droge u društvo.

> **Glavne posljedice uMjerene liberalizacije lakih droga u NizozeMskoj su pozitivne: velika većina Mladih danas nije zainteresirana za droge, saMo 1.8 posto Mladih do 19 godina starosti uziMa drogu češće od jedanput Mjesečno, a saMo 0,5 posto je uživalo heroin ili kokain**

SLUČAJ AIDS-a I NARKOMANIJA

Praktične posljedice ovakvog stava u NizozeMskoj su brzo postale vidljive. Na saMoM početku epideMije AIDS-a, kad se još činilo da je bolest ograničena na hoMoseksualnu populaciju, predstavnici svih rizičnih skupina bili su pozvani da sudjeluju u stvaranju strateške prevencije i kontrole širenja bolesti. Sudjelovale su "banke krvi", službe poMoći za ovisnike, organizacije prostitutki i ostale zainteresirane grupe. Godine 1985., nakon otkrivanja prvih slučajeva AIDS-a vezanih za ovisnike, nizozeMska federacija "Junky Unionsa" povezala se s političkoM strukturoM kontrole, i to je bio prvi slučaj da su uživaoci droge sudjelovali u radu javne uprave. No koje su društvene posljedice četvrtstoljetne politike uMjerene liberalizacije droga? - NavediMo saMo one glavne: U NizozeMskoj velika većina Mladih danas nije zainteresirana za droge. U dobnoj grupi do devetnaest godina saMo 1.8 posto Mladih uziMa drogu češće od jedanput Mjesečno, a saMo 0,5 posto je uživalo heroin ili kokain. Usprkos legalnosti i dostupnosti kanabisa, probalo ga je Manje od 25% stanovnika AMsterdaMa Mlađih od 16 godina, redovito ga koristi ispod 10 % pripadnika ove dobne skupine.

Uživaoci droga koji su pristali na poMoć i liječenje Mogu to ostvariti odMah; broj uvedenih i kontroliranih ovisnika kreće se izMeđu 70 i 80%. Od 1980. broj korisnika "teških" droga zadržao se na petnaest do dvadeset tisuća. Čak i AMsterdaM, čije su lokalne vlasti pokazivale dodatni sMisao za liberalni pristup drogaMa, bilježi tendenciju pada slučajeva narkoManije. Općenito gledajući, zdravstveno stanje nizozeMskih ovisnika je dobro: broj slučajeva HIV-a i AIDS-a je nizak, kao i broj uMrlih od droge. Zdravstvene službe u AMsterdaMu godišnje evidentiraju četrdesetak sMrtnih slučajeva zbog prevelike doze, no najveći njihov dio niti ne sačinjavaju nizozeMski državljani; na listi uMrlih od prevelike doze najviše iMa NijeMaca. To je sigurno odlučivalo pri zabrani kupovine kanabisa za strance, Mada je isto tako jasno da nitko nije uMro od hašiša ili Marihuane. No također je značajan podatak da od 1985. godine broj sMrtnih slučajeva lagano ali neprekidno pada.

Zaraženost HIV-oM ili AIDS-oM Među ovisniciMa izvan AMsterdaMa nevjerojatno je niska. Do srpnja 1990. saMo je 120 slučajeva od ukupno 1313 slučajeva AIDS-a bilo povezano s drogoM, što iznosi oko 9%. Postotak uživalaca droge Među zaraženiMa AIDS-oM nije uopće rastao nakon početka epideMije.

Skratich GRUMBIAR

[U idućeM broju: Zašto je NizozeMska osaMljeni slučaj?]

NOVA ABECEDA HRVATSKO--SRPSKIH ODNOSA

Piše: Mile ISAKOV

A - **AGRESIJA** - reč koja se u Hrvatskoj najčešće upotrebljava kada se govori o Srbiji i Srbima ili sa Srbima

- **ARSEN.** Nije dobro. Ima grip.

B - **BAN** - Vraćen je na Trg Republike koji se sada zove Jelačića plac, ali je okrenut u drugom pravcu tako da mačem više ne preti prema Austriji i Mađarskoj, već prema Italiji ili tamo negde gde je i Krajina, ali i Dalmacija i Istra. Na moju opasku da je on naš jer je rođen u Petrovaradinu, prijatelj mi odgovara: *"Može biti, ali je zato konj naš!"*

- **BALAŠEVIĆ** - I dalje je na ceni. Doneo sam mu ponudu za koncert u Zagrebu.

C - **CROATIA** - Slabo se kotira u Evorpi, što je i logično kada nacionalni derbi igra u Zaprešiću.

Ć - **ĆIRO** - Ipak se kune u CROATIU, Tuđmana i ***HDZ***.

Č - **ČETNIK** - Sve ređe se koristi, utisak je kao da ih u Hrvatskoj više ni nema.

D - **DEMOKRACIJA** - Nova reč koja sve objašnjava, opravdava, obećava. Baš kao i kod nas.

Đ - **ĐODAN** - Sa nestankom četnika iz medija nestao je i on

DŽ - **DŽABA** - Ovaj turcizam više se uopšte ne koristi, delimično zbog sukoba sa Muslimanima u Bosni, ali mnogo više zbog toga što je sve stravično skupo.

E - **EUROPA** - Tako blizu, a tako daleko.

F - ***"FERAL TRIBUNE"*** - najžešća i najpopularnija opoziciona novina (ili oporbeni tisak) u Hrvatskoj. Naravno, iz Splita, i naravno u njemu piše **Miljenko Smoje**.

G - **GOLUBOVI** - Na Jelačića placu nema više golubova, ni jednog jedinog. Ugradili su, kažu, u Bana neki ultrazvuk koji ih rasteruje da ne bi srali po njemu.

Ima ih, međutim, u Saboru, ali neizvesno je da li će i njih jastrebovi uspeti da rasteraju.

H - **HRVATSKA** - Kuda god da se krene iz Zagreba, već na četrdesetak kilometara, naiđe se na granice u UNPA zone. Neko je ironično primetio: sada smo kao Holandija kada naiđe plima

I - **IZDAJNICI** - Naše kolege novinari koji su nas pozvali i primili proglašeni su tamo za izdajnike, kao i mi ovde.

J - **JEBI GA.**

K - ***"KO TO TAMO PEVA"*** - dok smo prolazili kroz porušene gradove neko u autobusu reče da ga ovo naše putovanje podseća na ovaj film.

L - **LEVICA** - Za razliku od Srbije, u Hrvatskoj levica je preživela i polako se vraća na političku scenu. Račanova SDP osvojila je 3 posto, a **SDU** dr **Branka Horvata** 2,5 posto. Negde između je **Stipe Šuvar** koji pokreće časopis ***"Hrvatska levica"***.

LJ - **LJUBAV** - Potpuno je u senci domoljublja.

M - **MARČINKO** - Još je glavni na TV. Poslao je kolegi (**Đorđu Ranđelju** 100 DM da sa društvom popije nešto i za njega. Tako je **Đole** postao prvi hrvatski plaćenik (za koga se zna). Za kratko, zadatak već izvršen.

N - **NOVINARSTVO** - Kao i ovde, uglavnom, patriotsko, što će reći navijačko, ostrašćeno i lažljivo. Čast profesije čuvaju nekolike nezavisne novine, ali ih je malo.

NJ - **NJEMAČKA** - Najveće razočaranje. Više se ne može čuti *"Danke Dojčland"*.

O - **OPORBA** - Kao i kod nas opozicija je uglavnom nacionalistička i nemoćna.

P - **PAKRAC** - Nema ni jedne kuće koja nije oštećena, kao ni u susednom Lipiku. Inače, u ova dva grada pre rata Srbi su bili u većini za razliku od Vukovara i Iloka.

R - **RAT** - Nerado se izgovara i tamo i ovde. Hrvati će radije reći agresija, okupacija ili pobuna. Ovde zvanično rat ne postoji, a to što se tamo desilo zove se odbrana vekovnih ognjišta ili zaštita Srba. Mada ga nije bilo, i jednima i drugima dosta ga je.

S - **SRBI** - Pored onih u Krajini, za koje znamo da su podeljeni u dva nepomirljiva tabora, oni brojniji u ostalim delovima Hrvatske imaju tri stranke odnosno zajednice - Pupovčevu, Đukićevu i Zajednicu Srba Istre i Gorskog Kotara. Utisak je da je najviše onih koji nisu ni u jednoj.

- **SPLIVALO** - Moj drug iz Armije, posle 6 -7 godina ponovo se oženio: *"U celom ovom sranju ja ti oženim Srpkinju"*. Kako? *"Na letovanju, sunce, more, galebovi. Jebi ga, bilo nam je lepo, ko će pitat za nacionalnost"*.

Š - **ŠNAJDER** - **Slobodan Šnajder** je u bolnici. Otišao na kontrolu i zadržali ga već tri nedelje. Doktori, pa ni dr. **Tuđman**, ne znaju šta mu je. Kao što se u "Hrvatskom Faustu" povodom dolaska dr **Pavelića** na vlast jedan njegov junak zapitao: *"Doktore, kaj smo mi ovde bolesni"*?

T - **TUĐMAN** - I dr Tuđman ima problema, muče ga golubovi na čelu sa **Stipom Mesićem**, koji je protiv podele Bosne. Dijagnoza je još ozbiljnija kada se zna da je Crkva za očuvanje jedinstvene Bosne. Baš su naivni, kao da ne znaju da je sve dogovoreno još u Karađorđevu. A možda su baš zato protiv.

T - **TRIPALO** - **Mika Tripalo**, kao šef *Sorosa* za Hrvatsku, nije želeo da financijski pomogne susret hrvatskih i srpskih novinara, zbog čega se neke kolege iz Zagreba nisu ni pojavile.

U - **USTAŠE** - Kao i četnici, nisu više u modi.

V - **VUKUŠIĆ** - Vlasnik najbolje kafane u Zagrebu, sa prstacima i škampima. I gemištima, naravno.

Ž - **ŽIVOT** - Počinje iz početka.

Z - **ZAŠTO?**

ZAGREBAČKA GRUPA ZA LJUDSKA PRAVA ŽENA
c/o Ženska infoteka, Berislavićeva 14, Zagreb

ŽENSKIM GRUPAMA MEĐUNARODNIM I NACIONALNIM ORGANIZACIJAMA ZA LJUDSKA PRAVA MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA - UN, EZ, VIJEĆE EVROPE

KRŠENJE ŽENSKIH LJUDSKIH PRAVA U HRVATSKOJ

Unatoč brojnim upozorenjima međunarodnih institucija te stalnim naporima domaćih nevladinih organizacija za zaštitu ljudskih prava, hrvatska država nije uspostavila pravne mehanizme za sprečavanje protupravnih deložacija svojih građana iz stanova koji su nekada pripadali JA. Nakon proglašenja neovisnosti Hrvatske ti su stanovi prešli u vlasništvo hrvatskog Ministarstva obrane. Tim prijenosom vlasništva nije međutim dovedno u pitanje zakonsko pravo stanara.

Prema procjenama nevladinih organizacija za zaštitu ljudskih prava, tijekom nešto više od godinu dana na području Hrvatske iseljene su tisuće stanara takvih stanova. Deložacije provode pripadnici Hrvatske vojske, a žrtve su u golemoj većini žene i maloljetna djeca. Nakon intervencija grupa za zaštitu ljudskih prava i posebnog apela Tadeusza Mazowieckog, specijalnog izvjestitelja UN-a, u prosincu 1993. godine hrvatska vlada proglasila je moratorij na sva iseljavanja iz vojnih stanova.

Usprkos tome u posljednja dva mjeseca u Splitu je izvršeno nekoliko desetaka novih deložacija. U većini ovih slučajeva iz stanova su ponovo izbačene žene i maloljetna djeca. Riječ je o suprugama vojnika bivše JNA, koji su napustili Hrvatsku. Ove žene nisu slijedile svoje muževe nego su odlučile ostati u Hrvatskoj, a neke od njih rastale su se od svojih supruga još nekoliko godina prije početka rata. Pri deložacijama pripadnici Hrvatske vojske vrijeđali su žene po nacionalnoj i spolnoj osnovi, maltretirali ih i prijetili im, a sve u ime, kako su isticali, "čišćenja Hrvatske od svih osoba nečiste, nehrvatske krvi". Kako najavljuju ovi samozvani djelitelji pravde, oni će nastaviti deložacije svih nacionalno "nečistih" građana, kako bi u njihove stanove mogli useliti hrvatski invalidi i porodice poginulih hrvatskih vojnika.

Žalimo zbog činjenice što hrvatska država nije riješila elementarne potrebe onih koji su u ovom ratu podnijeli najveće žrtve i zalažemo se da se oni riješe — ali na legalan i nenasilan način. Za sada je očito da je na snazi zakon sile te da su na njegovom udaru oni najnemoćniji — žene i djeca. Kako su žene i djeca najčešće žrtve nenasilnih deložacija, očito je da je ovaj oblik nezakonja u Republici Hrvatskoj poprimio oblik spolnog nasilja i ugrožavanja ženskih ljudskih prava.

Konvencija o eliminiranju svih oblika diskriminacije žena u članku 9 specificira pravo na izbor nacionalnosti i državljanstva neovisno o nacionalnosti ili državljanstvu supruga (pogotovo bivšega!). U članku 15 iste konvencije navodi se i pravo žena da odaberu mjesto stanovanja i garantira im slobodu kretanja. Iako je ovo pravo ratificirano nakon hrvatskog osamostaljenja, ono se evidentno i grubo krši.

Pozivamo sve ženske grupe, grupe za ljudska prava, strane vladine i nevladine organiacije za zaštitu ljudskih prava te ostale međunarodne institucije da protestiraju kod predstavnika Republike Hrvatske, hrvatske vlade, Ministarstva obrane i drugih nadležnih ustanova.

Slijedeće su se grupe pridružile **Zagrebačkoj grupi za ljudska prava žena:**

Zagrebački ženski lobby,
Centar za žene žrtve rata,
Žene Antiratne kampanje Hrvatske,
Autonomna ženska kuća
Ženska infoteka

EKSPLOZIVNO!!!

Razotkrivamo strateški slovenski dokument napada na Hrvatsku!
Nove trampe i otimačine hrvatskih teritorija! Dokle ćemo to trpjeti!?

PERVERZNI SLOVENCI ŽELE DA IM HRVATSKE DJEVOJKE NAKON OKUPACIJE ISTRE RADE KAO KONOBARICE TE DA SE PODAJU STRANIM TURISTIMA ZA MALE PARE PO UZORU NA ROBINJE U RIMSKIM LJETOVALIŠTIMA!!!

GEOPOLITIKA je nauka o dijalektičnom odnosu između društvenopolitičkog uređenja neke zajednice (društva) i njene prirodne podloge, njen predmet je protuslovlje između društvenopolitičkog razvoja i prirodne osnove: kad prirodna podloga postane prepreka za daljni društvenopolitički razvoj treba je promijeniti i tako uskladiti s društvenopolitičkim silnicama, tako da skladan društveni razvoj ponovo postane moguć. Čini se da su te apstraktne postavke isprazna mudrost, bez jasne koristi za naše životne potrebe. Da nije tako pokušat ćemo dokazati ovim kratkim razmišljanjem koje znači prvi naravno još manjkavi pokušaj primjene geopolitičke dijalektične dijalektike na Slovence, slovensko društvo, slovensku stvarnost.

Operacija otpočinje u Istri. Kao najprimjerenija se nudi bujska općina, zbog poznatog nepoštenog odnosa prema slovenskim vlasnicima vikendica. Postupak bi bio slijedeći: u okviru civilnog društva slovenski se vikendaši samoorganiziraju, uprizore demonstracije pred bujskom općinom, zaposjednu zgradu općine i službenike bace kroz prozor (samo zato da bi kasnije taj događaj u povijest ušao pod nazivom *"bujska defenestracija"*). Hrvatski policajci i organi samozaštite na to reagiraju grubom silom; Slovenija koja bi do tog trenutka nijekala bilo kakvu povezanost s bujskim događajima bila bi prisiljena u okvirima dopuštene samoobrane vojno reagirati. To bi napravila noćnim napadom, prodorom od južnog Kočevskog do Jadrana zapadno od Opatije - tako bi Istru odsjekla od Hrvatske i pripojila je Sloveniji. Da bi spriječili protunapade hrvatskih nacionalista naravno da bi morali minirati tunel kroz Učku. Da bi izbjegli stvarne vojne opasnosti sve bi to unaprijed dogovorili tajnim sporazumom između Hrvatske i Slovenije.

Tumoraste tvorevine i gnjusni privjesci

Prvo, što nam kaže već običan pogled na kartu Slovenije su tri duboka geopolitička nesklada: (1) neprirodni umetak talijanske teritorije od Devina do Trsta, koji se kao uljez, tanki glistavi trag zabada u slovenski teritorij; (2) na drugoj, suprotnoj strani je Prekmurje, gnjusni privjesak, koji kao tumorasta izraslina iskače na zaokruženom tkivu Slovenije; (3) i na kraju duboko sumnjiv, dvosmislen položaj Istre, koja se zabada u slovensko podnožje kao dio Hrvatske, mada je slovensko-hrvatska granica južno od Kočevskoga - tek desetak kilometara udaljena od mora.

Kako riješiti taj problem? Ako ga se poduhvatimo direktno, nedijalektički, tako da jednostavno Italiji oduzmemo Trst a Hrvatskoj Istru a ustupimo Prekomurje, stvar bi naravno unaprijed bila osuđena na propast. Problemu treba pristupiti *dijalektički* i sva tri problema uzeti u njihovoj međusobnoj povezanosti.

Početi treba s Istrom. Kako? Treba izabrati izgovor - kao najprimjerenije se nudi bujska općina, zbog poznatog nepoštenog odnosa prema slovenskim vlasnicima vikendica. Postupak bi bio slijedeći: u okviru civilnog društva slovenski se vikendaši samoorganiziraju, uprizore demonstracije pred bujskom općinom, zaposjednu zgradu općine i službenike bace kroz prozor (samo zato da bi kasnije taj događaj u povijest ušao pod nazivom *"bujska defenestracija"*). Hrvatski policajci i organi samozaštite naravno na to bi reagirali grubom silom; Slovenija koja bi do tog trenutka nijekala bilo kakvu povezanost s bujskim događajima tada bi bila prisiljena u okvirima dopuštene samoobrane vojno reagirati. To bi napravila noćnim napadom, prodorom od južnog Kočevskog do Jadrana zapadno od Opatije - tako bi Istru odsjekla od Hrvatske i pripojila je Sloveniji. Da bi spriječili protunapade hrvatskih nacionalista naravno da bi morali minirati tunel kroz Učku.

Noću, u dubokoj tami - Trst je naš!

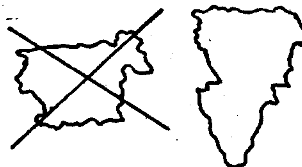
Slijedeća etapa bila bi unutrašnja i vanjska konsolidacija položaja u Istri. Prvo unutrašnja: Slovenija bi u Istri organizirala demokratske izbore; Istrani bi s oko 80% (ne 99%, da nas strani tisak ne bi optužio za reaksocijalističku farsu) glasovalo za priključenje Sloveniji. Potom bi reorganizirali cjelokupno gospodarstvo Istre: djevojke bi radile kao konobarice i bile na raspolaganju stranim gostima u ljetovalištima, muškarci bi radili na latifundijama u unutrašnjosti (poljoprivredu bi, naime, trebalo reorganizirati po svijetlim rimskim uzorima). Što se tiče unutarnjeg aspekta Hrvatsku bi primirili tako da bi joj kao odštetu za Istru ponudili Prekomurje. Slovenija bi time izgubila žitnicu (ali taj bi gubitak nadoknadile istarske latifundije), a dobila bi dvoje: riješila bi se protestantskog viška na zdravom katoličkom tijelu, a osim toga bi u Prekmurje vlakom (svečano, pioniri s cvijećem na stanici itd.) poslali slovenske političare prekomurskog roda, jer su ti većinom "tvrda ruka" što je sadašnji društveni trenutak prerastao. Da bi izbjegli stvarne vojne opasnosti sve bi to unaprijed dogovorili tajnim sporazumom između Hrvatske i Slovenije.

Ostaje problem Trsta. Tu bi ponovili istu munjevitu vojnu operaciju: noću, u dubokoj tami, da nas tko ne bi opazio, kod Devina, gdje je razdaljina između slovenskog teritorija i mora najmanja, napravili bi prodor i tako odsjekli Trst od Italije i brzo ga zadavili. Da bi primirili tršćansku reakciju spretno bi zaigrali na strune austro-ugarske nostalgije: Trst bi proglasili novom prijestolnicom Mitteleurope. S Italijom, bijesnom zbog gubitka Trsta, problem bi riješili tako: Pulu bi kao vojnu luku ustupili NATO paktu odnosno Amerikancima, koji bi u zamjenu izvršili pritisak na Italiju, koja bi stisnutih zubiju morala priznati novo stanje stvari. Osim toga bi prestonicu Slovenije iz Ljubljane preselili u Trst, zato da bi u slučaju rata (protuudara konzervativno-dogmatskih sila) slovenska vlada lako brzo emigrirala na Zapad i od tamo uspješnije, sa sigurne udaljenosti, vodila svenarodni otpor.

Slovenci će razbiti jaja!

Pri svemu tome ostaje nerazriješeno jedno pitanje: ~~kako same~~ Slovence istrgnuti iz njihovog robovskog stanja svijesti i pripremiti ih na odlučno djelovanje, jer bi, kao u svakom dobrom omletu - bilo razbijeno i nešto jaja? Tu se treba osloniti na rezultate suvremene dubinske psihologije, koja nam govori da ljudski um, to moćno i još posve neistraženo oruđe, raspoznaje neku sliku i ako pokaže samo na djelić sekunde i ako uopće nismo svjesni da smo je vidjeli: pod pragom svijesti ona nam se utisne u svijest i opredjeljuje naše djelovanje.

Odgovor je na dlanu: na ključnim mjestima TV programa (između reklamnih spotova *Slovenija moja dežela*, ili pri kraju TV Dnevnika kad voditelj (**Janez Čuček**) kaže "Ostanite i dalje s nama" više puta bi se na djelić sekunde na ekranu trebao pojaviti slijedeći crtež:

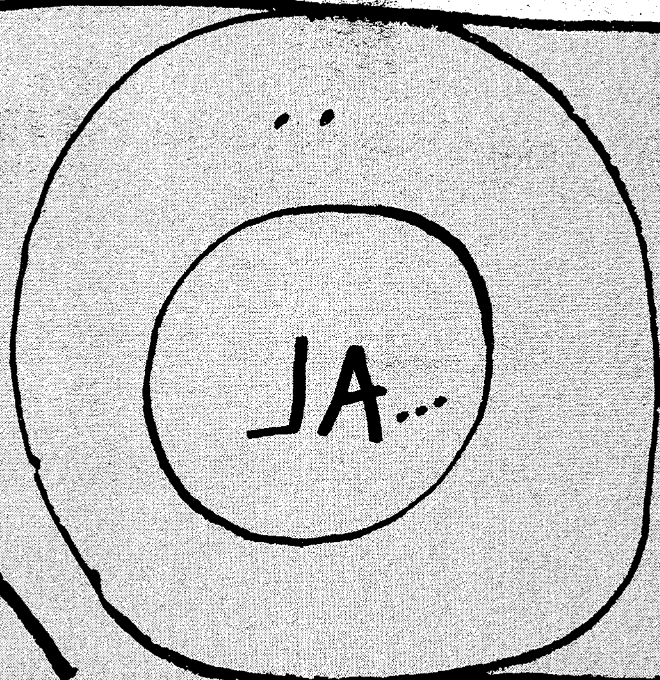
Tako bi slovenske mase, a da toga ne bi bile niti svjesne, postupno ali sistematski bile kondicionirane i kad budu suočene s prije iznesenim naredbama, neće ih iznenaditi, već će im neki unutarnji glas reći *"Aha, to sam već neko vrijeme želio!"*. Nije naime jasno zašto bi oblike specijalnog psihološkog rata prepustili samo neprijatelju?

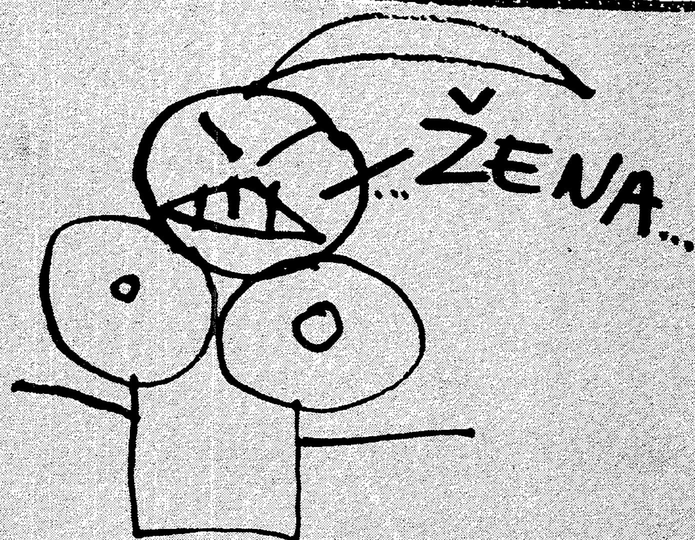
Za sada bez dobrog međunaslova

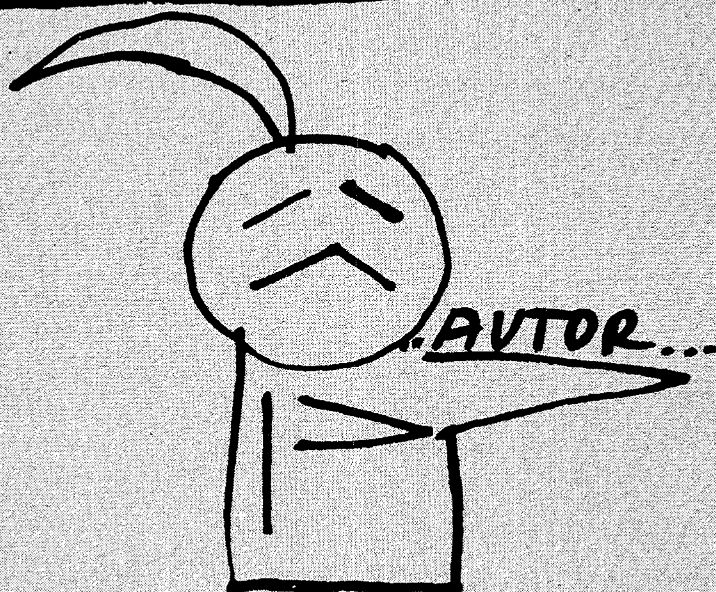
Tako bi dijalektičkim pristupom, koji pojave opaža u njihovoj povezanosti, u kratkom vremenu uravnotežili geopolitički položaj Slovenije i Slovenija bi postala stožer mira, stabilnosti i prijateljskih odnosa sa svim susjedima bez obzira na njihovu društveno-političku ili blokovsku pripadnost. Slijedeći koraci (moguće ujedinjenje s Austrijom, ponovno oživljavanje srednjeevropskog kraljevstva s krunisanjem na Gospovetskom polju, tom dvotisućljetnom srcu Slovenije) stvar su dugoročnog planiranja, te ćemo ih za sada ostaviti po strani- ovdje smo se ograničili na korake koji su neposredno pred nama.

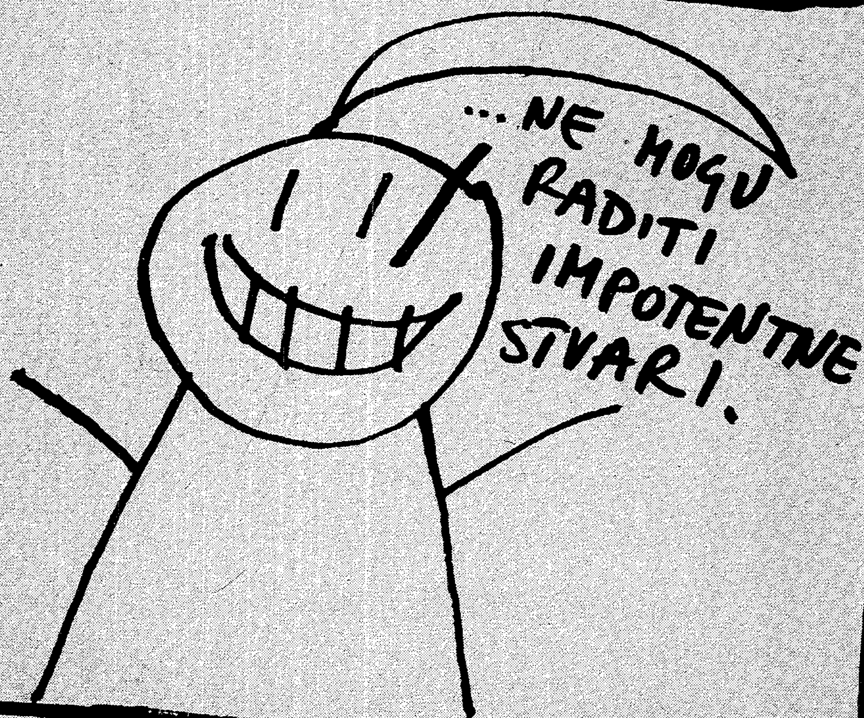
D Z Slovenije, Ljubljana 1989

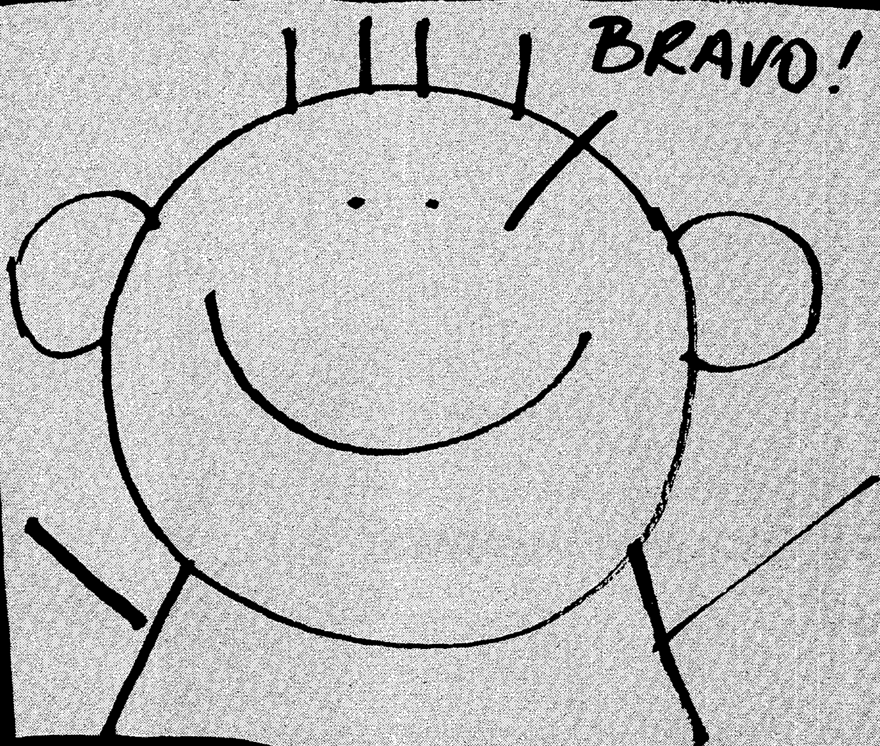
[Slavoj Žižek, Druga smrt J.B.Tita, Državna založba Slovenije, Ljubljana 1989]

JA...

ŽENA...

..AUTOR...

...NE MOGU RADITI IMPOTENTNE STVARI.

BRAVO!

OSVOJILA SI NAGRADU...

... ZA IZJAVU GODINE...

FRIŽIDER ZA TVOJU KUHINJU!

EKSKLUZIVNO:

RAZGOVOR HRVATSKIH & SRPSKIH NOVINARA U EUROPSKOM DOMU U ZAGREBU

Pošto je od cjelokupnog četvorodnevnog boravka novinara iz Srbije ovaj razgovor izbio u prvi plan i postao metom mnogih novinarskih komentara, kako u Hrvatskoj, tako i SR Jugoslaviji, objavljujemo skraćeni stenografski zapisnik onoga što je rečeno 7.veljače u zagrebačkom Europskom domu.

ANTE GAVRANOVIĆ: "I ja moram reći da novinarstvo, uglavnom, nije odgovorilo na poziv profesije, da je to bio veliki poraz za profesiju."

DUNJA UJEVIĆ: "Kako sam napisala da "mrzim Srbe", da je situacija obrnuta napisala bih "mrzim Hrvate". Zato vam se i obraćam, jer dok se zaista ne razvrgnu sve ideologije i dok ne postanemo ljudi, nemamo o čemu razgovarati, a ovdje ima ljudi s kojima ćemo moći razgovarati. Ne znam tko što od vas misli, ali ja mislim da niste pisali protiv moje domovine."

GOJKO MARINKOVIĆ: "Prisjetimo se samo pisanja "Duge", "Nina", "Politike", "Politika ekspres" i drugih listova, koji su tako sjajno obavili pripreme za rat, stvarajući klimu i humus na kojem je mržnja mogla nesmetano rasti. Prisjetimo se uloge televizije, i one hrvatske i one beogradske. Prisjetimo se nekadašnjeg "Slobodnog tjednika", kao perjanice zločinačkog novinarstva koje je išlo dotle da su se spiskovi nepoćudnih Srba, ali i Hrvata, pravili nasumce, čitajući telefonski imenik. Mnogo je i premnogo primjera da je novinarstvo palo na ispitu, da se pretvorilo u najgrublju i najbezobzirniju propagandu!"

MILE ISAKOV: "Tako se, recimo, saopšti da oko Borovo naselja sigurno postoji 20 grobnica, a onda kada to Borovo naselje bude osvojeno, onda nikada ne vidimo te grobnice, ali već je bila stvorena klima i atmosfera..."

MILAN IVKOŠIĆ: "Ja ljubim Srbe, Amerikance, koga hoćeš. Ali pusti moju kuću, moje dvorište. Upao si tu, oteo, izađi. Daj mi moje granice, moje dvorište, nemoj mi predavati magluštinu. Ja znam da Srbi i Hrvati imaju sličan jezik, imaju i sličnu vjeru, sve to može biti i čimbenik vrlo visoke bliskosti između Hrvata i Srba, ali ostavi mi moje dvorište, moju kuću, moju ogradu. To mi ne diraj!"

RAZGOVOR HRVATSKIH & SRPSKIH NOVINARA U EUROPSKOM

Nekoliko mjeseci, daleko prije nego što su **Tuđman** i **Milošević** preko svojih predstavnika potpisali Ženevsku deklaraciju, a onda jedan drugom pali u zagrljaj, razgovaralo se o potrebi da se na nekom zajedničkom sastanku nađu hrvatski i srpski nezavisni novinari. Čak mnogo prije nego li je održan onaj poznati sastanak hrvatskih i srpskih intelektualaca u "Mimari", koji je bio obavijen velom tajni i prošao kako je prošao. Zbog razno-raznih razloga, što tehničke prirode, što financijske naravi, pa do odluke gdje susret smjestiti (Zagreb, Beograd, ili možda Budimpešta), pa potom srbijanskih izbora, pa novih godina i Božića, ideja o kojoj je od samog početka bilo informirano Predsjedništvo Hrvatskog novinarskog društva, kao i predsjednik Državnog odbora za normalizaciju hrvatsko-srpskih odnosa **Josip Manolić**, ostvarena je početkom veljače. U Zagreb je 6. veljače, u nedjelju navečer doputovalo 13 novinara iz Srbije: **Nadežda Gaće** ("Borba"), **Dušan Mašić** (Radio B92), **Milutin Mitrović** ("Ekonomska politika"), **Karolly Keszeg** ("Naplo"), **Miodrag Isakov** ("Nezavisni"), **Velimir Ćurguz** (Media centar Beograd), **Olivija Rusovac** ("Republika"), **Vladan Radosavljević** (NTV Studio B), **Izidora Sekulić** (Nezavisni sindikat Radio-televizije Srbija), **Slobodan Cuparić** (kragujevačka "Svetlost"), **Hari Štajner** ("Vreme"), **Gordana Suša** ("Video nedeljnik") i **Gordana Janković** (Soros fondacija za SR Jugoslaviju).

Jedini kriterij pri izboru gostiju iz Srbije bio je da to budu novinari koi nisu bili ratni huškači i da su iz takozvanih nezavisnih medija. Namjera je bila da se novinarima iz Srbije omogući kontakt sa njihovim kolegama iz Hrvatske, ali i s mnogim dužnosnicima hrvatske vlasti, te da se upoznaju sa stanjem u Hrvatskoj kako bi nakon povratka svoje čitaoce, slušaoce i gledaoce mogli obavijestiti o nekoj drugoj istini osim one koja je sada dominantna. Upravo zato bio je predviđen tek jedan novinarski razgovor na temu: ***"Kako početi razgovarati o normalizaciji hrvatsko-srpskih odnosa i što novinari mogu učiniti na razbijanju medijske blokade".***

Smatrajući da nitko na sebe ne može preuzeti odgovornost slaganja adekvatne hrvatske "nezavisne ekipe", neposredni organizator susreta **Gojko Marinković** i predsjednik HND-a **Ante Gavranović** složili su se da razgovor ne bude vođen po principu delegacija i slušalaca već da svi koji u ponedjeljak 7. veljače budu u Evropskom domu u Zagrebu zapravo imaju jednaka prava. No, netko je ipak morao voditi razgovor i sjediti za stolom, pa je zaključeno da to budu članovi Izvršnog odbora HND-a i Izvršnog odbora Zbora slobodnih novinara, zajedno sa još nekolicinom free lancera. Tako su se na tom spisku našli: **Ante Gavranović, Božo Novak, Olga Ramljak, Aleksa Crnjaković, Mirjana Rakić, Gordana Grbić** (IO HND), **Gojko Marinković, Marinka Boljkovac, Žarko Modrić, Mario Profaca** (IO Zbora slobodnih novinara), te **Marinko Čulić, Jelena Lovrić, Mladen Maloča, Jasna Babić, Vesna Roller, Sanja Modrić** i **Zvonko Letica**.

No **Božo Novak** se ispričao zbog bolesti, **Aleksa Crnjaković** je odbila, a **Mirjana Rakić** se nije pojavila, kao ni **Marinko Čulić** (bio na putu), **Jelena Lovrić, Mladen Maloča, Jasna Babić** (pojavila se tek na zajedničkoj večeri), **Zvonko Letica** i **Sanja Modrić**. U dvorani su bili, ali u "publici", **Žarko Modrić** i **Vesna Roller**.

Pošto je od cjelokupnog četverodnevnog boravka novinara iz Srbije ovaj razgovor izbio u prvi plan i postao metom mnogih novinarskih komentara, kako u Hrvatskoj, tako i SR Jugoslaviji, objavljujemo skraćeni stenografski zapisnik onoga što je rečeno **7.veljače** u zagrebačkom **Europskom domu**.

ANTE GAVRANOVIĆ (PREDSJEDNIK HND): Prije svega pozdravljam vas u ime Hrvatskog novinarskog društva i izražavam svoje zadovoljstvo što je do ovog susreta došlo. Ovaj susret, u kontekstu ukupnih odnosa koji se razvijaju između Hrvatske i Srbije, ima svoju posebnu dimenziju. Mi zastupamo tezu da su novinari, prije svega, ambasadori, ali u dva pravca: ambasadori dobre volje, ali, pokazalo je vrijeme, i ambasadori zla. Opredjelivši se za ovaj razgovor, smatrali smo da treba prevladati određene teškoće u komuniciranju koje smo, jasno, imali, da bismo mogli otvoriti proces dijaloga i kroz to zaustaviti medijsku borbu i probiti medijske okvire u kojima smo se našli, te otvoriti prostor za jasnu informaciju, istinsku informaciju koja će omogućiti i vašem i našem čitateljstvu i gledateljstvu da dobije pravu sliku i pravu dimenziju tih odnosa. Kažu da konkretni moralni problemi u novinarskom djelovanju započinju onda kada pravičnost i javni interes nisu na istoj strani. Tada se reporteri urednici, vlasnici i čitatelji novinari i teoretičari, političari i birači nalaze pred moralnim dilemama. Novinarstvo se u protekle dvije do tri godine na našem tlu našlo pred tim moralnim dilemama. I ja moram reči da novinarstvo, uglavno, nije odgovorilo na poziv profesije, da je to bio veliki poraz za profesiju. Svjesni određenih činjenica, svjesni određenih okolnosti, želimo da što i ustaša.

Netko reče da su prvi meci, prve granate u ovom ratu ispaljene iz novinarskih pera, preko papira, etera i televizijskih ekrana i kada se bude sudilo ratnim zločincima ni neki novinari neće moći izbjeći tom sudu. Moram reći da nisam daleko od takva razmišljanja. Prisjetimo se samo pisanja "Duge", "Nina", "Politike", "Politika ekspres" i drugih listova, koji su tako sjajno obavili pripreme za rat, stvarajući klimu i humus na kojem je mržnja mogla nesmetano rasti. Prisjetimo se uloge televizije, i one hrvatske i one beogradske. Prisjetimo se nekadašnjeg "Slobodnog tjednika", kao perjanice zločinačkog novinarstva koje je išlo dotle da su se spiskovi nepoćudnih Srba, ali i Hrvata, pravili nasumce, čitajući telefonski imenik. Mnogo je i premnogo primjera da je novinarstvo palo na ispitu, da se pretvorilo u najgrublju i najbezobzirniju propagandu, zanemarujući pri tom osnovne postulate profesije, a posebno onaj da je informacija najsvetija, kako je znao govoriti naš pokojni kolega **Mitja Gorjup**.

No, na sreću nisu svi novinari poludjeli, nisu svi postali nacija, nisu pristali da budu dio vojne i političke mašinerije i zato je i ovaj razgovor u Zagrebu i moguć. Složeno je i kompleksno pitanje zašto nismo mogli učiniti više, zašto novinari koji su ostali novinarima nisu učinili više, zašto nisu radili svoj posao i kao sve da se on obustavi. Formula za to je jednostavna: vratiti profesiji dignitet i umjesto kriterija interesa nacije uvesti kriterij istine. Citirat ću još jednom **Katharine Graham**: "Kad netko kaže da su novine suviše moćne, onda taj zaista ne zna što govori. Neki misle da smo mi oborili Nixona, ali to nije točno. Mi smo samo korektno obavljali svoju dužnost."

Daleko smo mi od Amerike i američke demokracije, gdje je štampa jedina institucija kojoj je dato ustavno pravo da ispita rad vlade i obavještava javnost o tome, ali nemojmo se bojati uzeti naša prava, pa makar neki tvrdili da štampa ne smije biti nešto iznad, ni izvan sistema, jer to je, zapravo, samo floskula kojom nas hoće strpati u sistem.

HARI ŠTAJNER (VREME): Mi nismo nikakva delegacija, nismo nikakva organizacija. Mi smo grupa od 13 - sretan broj - novinara iz onoga što se kod nas, a vidim i ovdje, naziva nezavisnim novinarstvom. Pošto sam rekao da nismo delegacija ,ja govorim u svoje ime. Tu su moji prijatelji i kolege iz Beograda, Novog Sada i Kragujevca, koji će govoriti o svojim iskustvima. Ja ovo smatram jednostavno susretom i razgovorom kolega, profesionalaca, novinara o iskustvima koja smo stekli u ovim teškim vremenima, iako mislim da bi adekvatniji izraz bio "mračna vremena", kako smo nedavno i nazvali jednu izložbu u Beogradu.

Nezavisni srpski novinari u posjeti Stipi Mesiću

ovo bude početak procesa tog dijaloga, da prevladamo probleme koji su nastali, da se vratimo našem profesionalnom dignitetu i profesionalnoj istini, kao jednoj moralnoj vrijednosti novinarstva.

GOJKO MARINKOVIĆ (I.O. ZBOR SLOBODNIH NOVINARA): Negdje u vrijeme kada je Vukovar već bio "oslobođen" i kada su četničke horde trijumfirale što su ubile jedan grad, u vrijeme kad su mnogi hrvatski gradovi bili stalno bombardirani, kada su granate padale na Zadar, Osijek, Vinkovce, Gospić, Županju, u vrijeme kada su oni koji su sebe nazivali JNA pljačkali dubrovački kraj, a sam Grad rešetali iz svih oružja i oruđa, boravila je u Zagrebu jedna moja dobra prijateljica novinarka Crnogorka. Kad smo izlazili iz zgrade "Vjesnika", ona je podigla na porti svoju "Diners" karticu. Na moj upit: zar nemaš legitimaciju, gotovo plačući je odgovorila: imam, ali me je sramota, jer glasi na Titograd i što će ovi ljudi pomisliti o meni, te dodala: znaš li ti što je to uopće osjećaj kolektivne krivnje?

Rekao sam joj da mi je pojam poznat, ali da se nikada nisam identificirao sa ubojicama, ma makar oni bili i pripadnici moga naroda, te da je to nešto što se stalno pokušavalo nametnuti hrvatskom narodu, proglašavajući ga genocidnim. Jer, po nekima, Hrvat je uvijek bio isto savjest društva snažnije digli glas protiv rata, iako je sada jasno da se on nije mogao izbjeći. Ali, ostaje pitanje zašto nisu dovoljno razotkrivali svu suštinu toga imperijalnog rata, koji još traje i kojem se ne vidi kraja, a već sada ima katastrofalne posljedice. Što se dogodilo da su suparnici postali suradnici?

Jer, kako reče poznata vlasnica i urednica "Washington Posta" **Katharine Graham**, pošto političari ne razumiju štampu, oni je i ne žele, jer misle da im nije potrebna u poslu koji obavljaju. Mi ne očekujemo da nas vole. Kad bi se to dogodilo, mogli bismo se zapitati: da li s nama nešto nije u redu?

No, vratimo se temi našeg razgovora, od kojeg ne očekujem neke spektakularne rezultate, ali i sama činjenica da razgovaramo, već je velika stvar. Mnogi od nas nisu ni sudjelovali u medijskom ratu, ali to ne znači da ne bi trebali učiniti

Dakle, došli smo razmijeniti iskustva, da vidimo kroz što smo sve prošli, gdje možemo jedni drugima pomoći, što možemo uraditi da se bolje razumijemo, da tješnje surađujemo. Ja ću kazati nekoliko rečenica o tome što znači biti nezavisan novinar i nezavisna redakcija u Beogradu, u Srbiji, u Jugoslaviji. Mi jednostavno nastojimo da se držimo abecede, osnovnih pravila profesije za koju je već stotinu puta rečno da koliko god bila lepa, toliko je i prokleta. Dakle, da objektivno i pravovremeno informiramo i - ništa više. Naše je nastojanje da ostanemo nezavisni, odnosno da ostanemo pravi profesionalci u svom poslu, neminovno u stalnom sukobu s jednoumljem državnih medija, s represijom vlasti, ali i s novim fenomenom, koji se kod nas u poslednje vreme pojavljuje, s pritiskom novih, najčešće mafijaških ekonomskih centara moći.

HARI ŠTAJNER (VREME) "I pored toga što se širi mreža nezavisnih medija, pa i elektronskih, bojim se da je naš utjecaj ograničen. Ograničen zato, što novine, uglavnom, kod nas se više ne čitaju. Nikada se, istina, nisu mnogo ni čitale, ali sada, zbog ekonomskih razloga, ljudi nemaju novaca."

Posjet Pakracu

svojim monopolom, od monopola na napir, do monopola na frekvencije, pokazuje da je ona i te kako osetljiva na tom planu. A to što u Srbiji u ovom trenutku postoji toliko broj nezavisnih medija, ipak je pokazatelj određene živosti i nekog građanskog otpora, mimo svih nacionalnih i drugih političkih kriza.

Na kraju bih iznio jednu ilustraciju koja govori kako vlast zamišlja služenje novinara nacionalnim interesima. Jednom prilikom dobio sam zadatak da razgovaram s izvjesnim gospodinom **Mirkom Jovićem**, kojeg od milja zovu "kiza". to je ime za pola -mormom, pola -mafijaš. Otišao sam kod njega da bih pokušao saznati što je istina o tim njegovim silnim odredima koje je pripremao i naoružavao. Jedan od tih odreda je i čuveni "Dušan Silni". Naravno, nije se mogao izvući ni jedan konkretan odgovor, o broju ljudi, o tome tko su i što su, ali kad mi je na kraju rekao da je svatko od njih položio zakletvu i dobio neku knjižicu, upitao sam ga: mogu li da dobijem tu zakletvu da je prepišem, da fotokopiram naslovnu stranicu članske karte? Bio sam zaprepašćen njegovim besom. Skočio je na mene i rekao: Kako vam pada na pamet da tako nešto pitate? Vi mi postavljate pitanja kao da ste novinar "Vjesnika". Niste vi ovde novinar, vi ste ovde na zadatku. Mi smo sada u borbi. Vi ne možete postavljati takva pitanja. To može netko tko je naš protivnik, tko nije zainteresiran, tko nije odavde. A pošto ste vi odavde, to nisu pitanja na koja vam jedan rodoljub može odgovoriti.

To, kako je "Kiza" reagovao u svom primitivizmu i svojoj gluposti, suština je odnosa vlasti prema novinarima.

MILUTIN MITROVIĆ (EKONOMSKA POLITIKA): Razlog što govorim je to što svatko tko je častan čovek ne može izbeći pitanje: da li smo mi nezavisni novinari dovoljno učinili? To je nešto što nas sve peče, iako ja na to pitanje ne bih imao odgovor, nego će ono dugo ostati u meni.

Pošto sam ja iz jednog ekonomskog lista nadam se da će u okviru eventualnih smirivanja ili poboljšanja odnosa, mada ne verujem u neke spektakularne rezultate, ekonomija biti ta koja će najprije uspostaviti veze. Nedavno sam bio u Italiji i razgovarao s našim trgovcima. Rekli su mi da prave daleko veće poslove sa Hrvatskom i Slovenijom nego sa ostalim partnerima. To samo pokazuje da posao, *business*, pronalazi svoje puteve.

I pored toga što se širi mreža nezavisnih medija, pa i elektronskih, bojim se da je naš utjecaj ograničen. Ograničen zato, što novine, uglavnom, kod nas se više ne čitaju. Nikada se, istina, nisu mnogo ni čitale, ali sada, zbog ekonomskih razloga, ljudi nemaju novaca. To što pišu "Borba", "Vreme" i kolege iz Novog Sada, Kragujevca itd. ,ima ograničen utjecaj zbog ograničene tiraže. S druge strane, što se tiče elektronskih medija, a u Beogradu imamo NTV Studio B i nezavisni radio B92, te više lokalnih radiostanica, to se može vidjeti i čuti samo u Beogradu. Prema tome naš utjecaja na cijelu zemlju vrlo je ograničen. Ali, zato, s druge strane, moćna državna televizija apsolutno je prisutna svuda, u svakom selu. I, nažalost, i dalje ima presudan utjecaj na formiranje javnog mnjenja.

Ako je tako, onda se može postaviti pitanje: zašto to ipak radimo? Neki od mojih prijatelja spremni su reći da to rade da bi spasili dušu. Ja mogu i to da prihvatim, jer, na neki način, ja sam od početka pokušao spasiti svoju dušu. Ali ipak čini se da bi prevladavajući odgovor mogao biti: radimo to zato što želimo da budemo i da ostanemo novinari-profesionalci, bez obzira na cenu, koja često nije mala.

Nažalost uloga dobrog dela mojih kolega, uloga mnogih medija u Srbiji, blago rečeno, je sramna: raspirivanje mržnje, podrška užarenim nacionalisti-

IZIDORA SEKULIĆ: "Oni koji sada rade na TV Beograd, a ja govorim o tom mediju, zapravo i nisu novinari"

ma, podstrekivanje najnižih strasti, lažno i zlonamjerno izvještavanje. To su neoprostivi gresi. To je žig koji će ova profesija morati dugo nositi. I to bez obzira na to u kojoj sam meri ja, ili netko drugi od mojih kolega, od početka pokušavao da se držim stvarnog, istinskog profesionalizma. Ta profesija je u tolikoj mjeri osramoćena da će biti, čini mi se, potrebno mnogo vremena da okajemo grehe.

Za moje kolege iz Srbije koji su sada ovdje, ali i za mnoge druge mogu reći, da su od početka rata, ali i ranije, dok se sve još kuvalo, zaista svoj posao obavljali tako da ni pred kim ne moraju crvenjeti. Kao što, nažalost, istovremeno, moram reći da ima nemalo novinara koji, najblaže rečeno, itekako treba da se stide za sve ono što su uradili i kako su radili.

Ipak, sebi nikada do kraja, verovatno, neću moći odgovoriti na pitanje: da li sam ja, kao novinar, bez obzira na cenu, baš sve radio da se suprostavim bezumlju na ovim našim prostorima. Kažem našim, jer ne mogu i ne želim da se odreknem Zagreba, Ljubljane, Sarajeva, Skoplja... (upadica **Milana Ivkošića**: *Morat ćete!*) Ne mislim, dragi kolega, pri tom na pravnu i državnu formu, već na gradove i krajeve koje sam dugo i dobro poznavao, koje volim i u kojima mi je uvek bilo lepo. Ja, naravno, prihvaćam nove državne granice i nove države, ali ne prihvaćam, ne mirim se s time da, na primer, ne mogu doći u Zagreb, da ne mogu telefonirati. Te naše, nazovimo ih, "berlinske zidove" treba srušiti, ne zaboravljajući prošlost, ali mnogo više misleći na budućnost.

GORDANA GRBIĆ (NOVI LIST): Ja sam, naravno, za svaki susret i svaki razgovor koji će doprinijeti da rat i neprijateljstva na ovim prostorima prestanu. Da li su novinari baš ti koji mogu to učiniti? Vjerovatno ne sami, ali mogu nešto postići, pomoći, pogotovo ako budu radili svoj posao, a ne da budu sluge ove ili one politike. Ono što bih osobno željela je da slijedeći susret ne bude ponovo za tri godine, odnosno da ovaj susret ne bude rezultat samo trenutačno nešto boljih odnosa između Hrvatske i Srbije i da u ovoj situaciji novinari i njihova profesionalna udruženja ne budu produžene ruke politike i da to ne bude jedan od manipuliranih ili instrumentaliziranih skupova koji će se održavati zato, jer, eto, trenutačno je neko povoljnije ozračje.

GORDANA SUŠA (VIDEO NEDELJNIK): Ovog trenutka gledam jedan divan projekt nezavisne televizije Hrvatske. Sličan projekt, u čije ime dolazim ovdje, realizirala je grupa nezavisnih novinara iz Beograda pod nazivom "Video nedeljnik". Sve što se događa u Srbiji, Crnog Gori i sadašnjoj Jugoslaviji, mi pokušavamo na profesionalni način obraditi slikom. Jer kod nas je previše govornih programa, a veliki je nedostatak slike. A shvatili smo koliko je televizija moćna. Na posljednjim izborima u Kninu javno mnjenje je za samo 15 dana promenilo mišljenje. Naša istraživanja pokazuju kolika je moć televizije, a iz iskustva Studia B znamo da je njegova cena jednaka ceni jednog tenka. U što je onda bolje investirati: U jedan tenk ili u televiziju? Ja se zalažem da se investira u televiziju. I kamo sreće da ih ima što više da imamo što veću konkurenciju.

VLADAN RADOSAVLJEVIĆ (STUDIO B): Dolazim iz televizije Studio B, a pustili su nas, iz njihove perspektive, da se zabavljamo, jer znaju da smo bezopasni i u tome leži dojam naše nezavisnosti. Beograd je za vlast u Srbiji izgubljen i zbog toga Studio B može postojati i to našu vlast suviše ne brine. Ali ipak jedan podatak. Naime, još 1990. na prvim takozvanim slobodnim izborima poslije rata, u onim delovima Beograda gde se mogao pratiti naš program, opozicija je glatko dobila izbore. Narod je imao drugu ponudu, mogao je birati između dveju istina i izabrano je onu koja mu nije bila nametnuta.

OLIVIJA RUSOVAC (REPUBLIKA): Ja sam radila na RTV Srbiji i proglašena sam neprijateljem te otpuštena zajedno sa još 1100 kolega. Sada radim u listu "Republika", koji u svom zaglavlju nosi reči: *"List bez mržnje i bez skandala i glasilo građanskog samooslobađanja."* To je novina koja pokušava da predstavi što misli ona druga Srbija, koja se, premrežena užasnom snagom državne televizije, jedva može i nazreti. "Republika" izlazi dva puta mesečno i posvećena je onim temama koje se ne mogu nigde naći. Ona naprosto denuncira ovaj rat i njegove vođe.

IZIDORA SEKULIĆ (NEZAVISNI SINDIKAT RTS): Htela bih se vratiti na ocenu da su prvi hici bili upućeni sa TV-

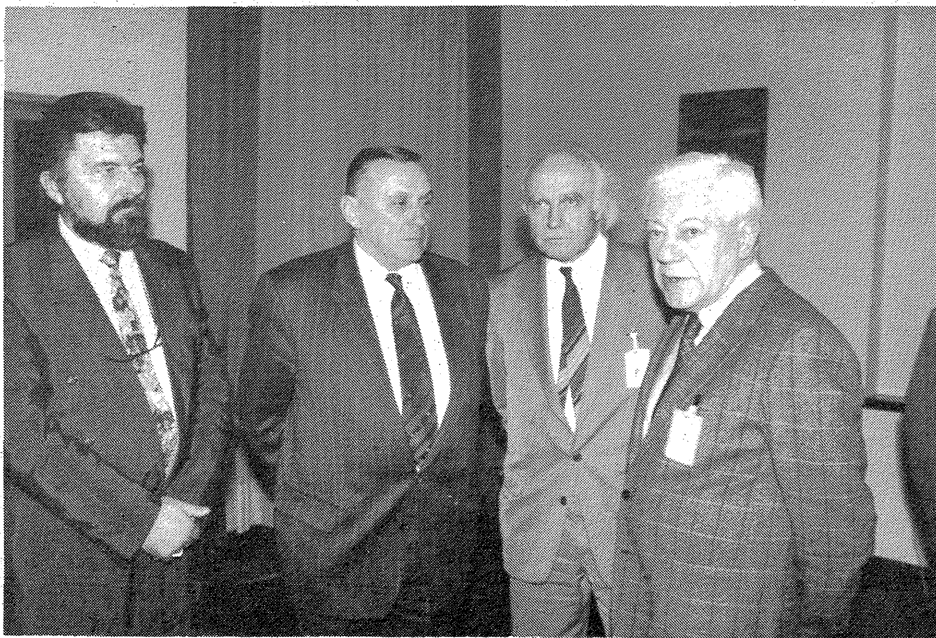
VLADAN RADOSAVLJEVIĆ: "Još 1990. na prvim takozvanim slobodnim izborima poslije rata, u onim delovima Beograda gde se mogao pratiti naš program, opozicija je glatko dobila izbore. Narod je imao drugu ponudu, mogao je birati između dveju istina i izabrano je onu koja mu nije bila nametnuta."

ekrana.:to je sada sasvim izvesno., to je bio jedan neverovatan buket mržnje, govor mržnje, falsifikovanja činjenica, montaža slike reči. To je bila jedna ubitačna priprema za sve ovo što se danas događa. Svatko tko poznaje medij i tko ima iole savesti, trebao bi se s tim složiti. Oko toga da li su novinari položili ispit. Ja se slažem da nisu, ali oni koji sada rade na TV Beograd, a ja govorim o tom mediju, zapravo i nisu novinari. Već u samim začecima, zapravo 1990. godine osnovan je Nezavisni sindikat novinara televizije i to je bio početak stvaranja dva tabora. Ono što danas radi na TV, to je jedna gomila nepismenih i neobrazovanih ljudi koji su svoj profesionalni interes našli jedino u služenju režima i u tome da budu produžena ruka vlasti.

VELIMIR ĆURGUZ (MEDIA CENTAR BEOGRAD): Kolege su pričale o situaciji, ali nisu spomenuli da živimo u paralelnim svetovima, i to ne samo informativnim, već kulturnim, društvenim, pa moglo bi se reći i ekonomskim. Svi dobro znaju da su Albanci na Kosovu napravili jedan potpuno odvojeni, paralelni svet. Oni ne priznaju postojeće državne institucije. Mi nismo otišli toliko daleko, ali ipak živimo neke paralelne živote. Ja ipak nisam toliki pesimist, jer mi se čini da svi problemi koje nam država nameće Može ga se blokirati, može ga se smanjiti ali on radi svoje, zato što u *bussinesu* i ekonomiji ne postoje emotivni ili etički standardi, kao nekadašnje bratstvo i jedinstvo, ili emocije, već postoji profit i taj profit nagoni na probijanje blokada, uključujući i sankcije koje mi imamo. Ono što mene, iako sam ekonomski novinar, posebno muči jest to, da se, recimo, u ovom trenutku u Beogradu događa tiho gašenje studija hrvatske i slovenske književnosti. Ja znam da nismo u stanju da razumemo, da shvatimo vašu poziciju, jer nama nikada nisu topovi grmeli nad glavama, a vama jesu. Moguće je da ima nečeg što kod nas zvuči malo jugoslovensko-nostalgičarski. No, ja to ne bih tako deklarirao. Nekakav korpus moje kulture čine i Ranko Marinković i Tin Ujević i Edo Murtić. Sastavni deo mog obrazovanja također čine: Držić, Mažuranić, Krleža i ostali. Ja se toga ne mogu odreći, iz prostog razloga jer je to i nemoguće. I kad bi htio ne želim se toga odreći. A raste moj sin koji neće znati ono što ja znam i koji će biti podložan vrlo ružnim manipulacijama, jer je pitanje dokle će sve ovo trajati.

MILE ISAKOV (NEZAVISNI): Ja sam predsjednik Nezavisnog društva novinara Vojvodine i glavni urednik lista "Nezavisni", koji izlazi godinu i pol dana. Ja ovaj razgovor nisam shvatio kao

razgovor o profesionalizmu i koliko smo to mogli biti, za mene je ovaj susret, pre svega, etičko pitanje, pitanje morala. Da li mi imamo obraza da se pogledamo u oči? Dolazeći ovamo imao sam tremu. A moram priznati i sad je imam. Imao sam osećaj kao kad sam svojevremeno dolazio pred profesora na ispit. I ovo jest jedan ispit. Priče o našoj profesiji i trenutnim pothvatima su važne, ali to je nešto što tek treba uslijediti. Prvo se moramo objasniti i pogledati u oči. Ja imam strašan osjećaj, jer dolazim iz grada kojeg su posljednjih godina reprezentirali TV Novi Sad i Novosadski korpus, pri čemu ni jedno ni drugo nema veze s tim gradom. U novosadskom korpusu su oficiri i vojnici, uglavnom izvan Novog Sada, kao što danas u TV Novi Sad rade ljudi koji nisu odande, koji govore drugi jezik, koji imaju neku drugu kulturu, koji nemaju nikakav odnos prema tom gradu.

Milan Đukić, Josip Boljkovac, Jovan Bamburač, Hari Štajner

To je sudbina moga grada i sudbina svih onih koji tamo žive. Zbog toga nosim taj pečat, hteo ili ne hteo, volio to ili ne volio.

U Srbiji je i službeno institucionalizovano patriotsko novinarstvo. I to se kaže otvoreno. To se ne taji. Čak je i direktor Tanjuga, kada je bio izabran, rekao da će se zalagati za istinito, objektivno i patriotsko informisanje. Direktor TV Novi Sad, izvesni **Keković**, koji je na tu funkciju doveden iz Vrbasa,i gde je kao direktor kulturnog centra organizovao tri priredbe godišnje, u razgovoru na televiziji izjavljuje da je on, naravno, za istinu, ali da je za interese Srbije i srpstva spreman lagati.

Novo patriotsko novinarstvo je i kada novinarka, koja izveštava s bojišta oko Konavala, u razgovoru sa srpskim i crnogorskim vojnicima na kraju priloga kaže: "Vidimo se u Dubrovniku!" Ili, recimo, komentari u kojima se kaže: mi smo za mir, ali do mira se može doći samo vojnom pobedom. U "patriotskom novinarstvu" se izmišljaju žrtve koje izazivaju jezu i mržnju. Tako se, recimo, saopšti da oko Borovo naselja sigurno postoji 20 grobnica, a onda kada to Borovo naselje bude osvojeno, onda nikada ne vidimo te grobnice, ali već je bila stvorena klima i atmosfera. Tako, neposredno pred rat, TV Novi Sad, na kojem sam radio 19 godina, a sada već dve godine ne radim, saopćava vest da je negde u Pakracu ili Lipiku ubijen jedan Srbin samo zato što je Srbin. A onda, posle tri dana ustanovi se da uopšte nije bio Srbin. Kada sam 1989. godine bio gost na Skupštini hrvatskih novinara u Trogiru, govorio sam da su novinari za mene najodgovorniji za sijanje i širenje u prvo vreme nepoverenja, pa onda netolerancije i netrpeljivosti, da bi se sve to pretvorilo u mržnju. I da je mesijski rat, koji se tada vodio - vodio u pravi rat, te da su novinari kao najodgovorniji za medijski rat i za rat koji dolazi, dužni da to spreče i da počnu govoriti i delati u interesu tolerancije, razumevanja, suživota.

Nažalost ,mnoge su žrtve pale, mnogo je toga srušeno i uništeno. Nisam u svemu tome sudelovao. Naprotiv, suprostavljao sam se koliko sam god mogao. Nisam ni šutio, niti se sklonio. I prema tome savest mi je čista, ali ne i sasvim mirna zbog svega zla koje je, između ostalog, učinjeno i u moje ime. I ovaj razgovor, budući da je prvi, shvaćam kao neku vrstu pročišćenja (Pljesak).

MILAN IVKOŠIĆ (VEČERNJI LIST): Ja hoću da se čuje i druga istina, koja nije vaša istina, nego stvarna istina. Sve ovo što ste govorili je teška laž. I molim da mi se što prije da riječ.

MARIO PROFACA (IO ZBOR SLOBODNIH NOVINARA): Ja ustupam moj red gospodinu Ivkošiću.

(Nakon što je ustao, napravio krug oko stola, i stao u jedan ugao dvorane)

MILAN IVKOŠIĆ: Gospodin **Gojko Marinković** i gospodin **Ante Gavranović**

MILE ISAKOV: "U Srbiji je i službeno institucionalizovano patriotsko novinarstvo. I to se kaže otvoreno. To se ne taji. Čak je i direktor Tanjuga, kada je bio izabran, rekao da će se zalagati za istinito, objektivno i patriotsko informisanje. Direktor TV Novi Sad, izvesni Keković, koji je na tu funkciju doveden iz Vrbasa, i gde je kao direktor kulturnog centra organizovao tri priredbe godišnje, u razgovoru na televiziji izjavljuje da je on, naravno, za istinu, ali da je za interese Srbije i srpstva spreman lagati."

često su spominjali zamjenicu "mi", "mi novinari", "nas ovdje", "mi u Hrvatskoj" itd. U ime koga? Ja ću govoriti u ime jednog jedinog čovjeka, jedinstvenog, neponovljivog, a to sam ja. Gospodin **Gojko Marinković** je govorio o novinarima koji su krivi za ovaj rat. Ja, kao jedinstven i neponovljiv, slažem se, ali među novinare koji su krivi za ovaj rat na jedno od prvih mjesta stavljam **Gojka Marinkovića**. Na jedno od drugih ili trećih mjesta stavljam **Antu Gavranovića**. Oduzimajući pravo **Gojku Marinkoviću** i **Anti Gavranoviću** da izgovaraju zamjenicu "mi", u ime hrvatskih novinara, jer znam desetke i stotine hrvatskih novinara koji misle sasvim drugačije od njih. Znam milijune hrvatskih birača koji misle sasvim drugačije od njih, a to su i pokazali ne dajući glasove **Gojku Marinkoviću**, a s obzirom na te glasove i raspored političkih snaga kojeg diktiraju rezultati izbora, mogao bih njih nazvati - terorističtima. Ali ja to neću. Ja sam demokršćanin. Ja bih **Gojka Marinkovića** mogao sada zagrliti.

Vratimo se malo unatrag u vrijeme kada **Svetozar Pribičević** čini sve da Hrvatska uđe u novi savez oslabljena. Nije on to činio samo u vrijeme Austro-Ugarskog carstva, nego i kao dvostruki ministar policije i ministar prosvjete. Ideja je osveta, jer Hrvatsku treba učiniti što slabijom. Zašto to govorim? Zato što smatram da su **Gojko Marinković** i **Ante Gavranović** suvremeni, mladi **Pribičevići**, koji sada, kada smo pred raspletom, nastoje da Hrvatska u taj rasplet uđe što slabija. Oni to čine vrlo djelotvorno, oslanjajući se na kadar koji ih je izabrao na novinarskoj skupštini, koja je bila apsolutno projugokomunistička i velikosrpska.

Meni je jako žao, što ove Srbe tu gledam i vidim da su prestrašeni. Vi ste ljudi i ništa vam se neće dogoditi. U Hrvatskoj nema ustaša. Hrvati su kulturan narod, za razliku od **Gojka Marinkovića** i **Ante Gavranovića**. Ja sam počeo od Šenoina doba i možda oni misle da su Šenoa i Starčević bili šverceri iz Brnjevaca.

Zašto ja govorim da gospoda **Gojko Marinković** i **Ante Gavranović** nastoje, pozivajući vas iz Beograda ovdje, da učine Hrvatsku što nemoćnijom u raspletu ove krize koja je, možda, na pomolu. Tjednik "Danas", o kojem govori gospodin **Gojko Marinković**, a govori laži, bio je pao na 20 tisuća primjeraka, izgubio je tržište i publiku. Ja sam u tom "Danasu" napisao nekoliko tekstova. Taj "Danas" je do posljednjeg daha, dok je god mogao, podržavao **Veljka Kadijevića** i agresore na Vukovar, zločince Jugoslavenske narodne armije. Isti taj **Gojko Marinković** ima sada obraza govoriti o sebi, kao o onome koji se identificirao sa žrtvama vukovarskim.

Ja ću vam donijeti brojeve "Danasa" u kojima **Gojko Marinković** i njegove kolege, a rat je, sve bukti, krv se prolijeva, pišu hvalospjeve **Veljku Kadijeviću** i **Milanu Aksentijeviću**, nadajući se da će sačuvati tu umjetnu tvorevinu. Ja većinu vama vjerujem, ali vjerujem temeljitim Srbima, a ne Srbima koji će nam vječno, pod velom jugoslavenstva, uzimati ovo ili ono. Srbi su narod kao i svi ostali. Valjda znaju zakucavati čavao, imaju svoje pjesnike, svoje književnike, svoje tehničare. Kojeg Boga će im Hrvatska kao imperijalno područje iz kojeg će uzimati ovo i ono.

Ali uvijek se tu nađu **Gojko Marinković** i imotski švercer **Ante Gavranović**, koji do Hrvatske ne drže toliko, koji obmanjuju stotine novinara, a drže tamo novinarske prostore i prodaju ih za BMW.

Vi ste gospodine **Gavranoviću** govorili o moralnim dilemama i moralnom porazu hrvatskog novinarstva. Hrvatsko novinarstvo, ono istinsko, ni u kakvim dilemama nije bilo. Nikakvog moralnog poraza nije bilo. Ono je stalo na stranu napadnute domovine od strane **Gojka Marinkovića** koji je pjevao hvalospjeve JNA. Kome danas treba da kao metaforu zajedništva uzimaju ljudi, koji su pod izlikom tog zajedništva, napisali tomove prouhvatskih tekstova? **Gojko Marinković** može sastaviti knjigu od tekstova u kojima je prozivao hrvatske nacionaliste i hrvatski nacionalizam.

Osim toga, tu sam čuo, gospodo iz Beograda, u nekoliko vaših diskusija riječi: vođe rata, itd. Ne, **FranjoTuđman** nije vodio ovaj rat. **Franjo Tuđman** je branio ovu zemlju i on ima svoje glasače i danas ankete pokazuju da je najviše ljudi na njegovoj strani. Ja sam napisao knjigu punu gnjevnih tekstova protiv **Franje Tuđmana** i ***HDZ*-a**. Ali ja ću uvijek braniti **Franju Tuđmana**, jer je stao na štit domovine. I, nećete mi dolaziti iz Beograda i ovdje reći: vođe rata. A, vi ste došli ovdje kada ste osvojili 70 posto Bosne, četvrtinu Hrvatske. I tražite našu ruku. Kako vas nije stid? Gdje vam je obraz. Ajte, prvo priznajte da ste okupatori.

GOJKO MARINKOVIĆ: Nakon ovog verbalnog vatrenog izleta, kojeg smo očekivali, a bilo je u najmanju ruku uzbudljivo. nastavljamo raspravu.

MARIO PROFACA: Koliko god sam čekao i odlagao da se javim za riječ, pa sam mislio da se javim nakon kolege **Isakova**, čije me izlaganje ljudski dirnulo i bilo je izgovoreno iz dna duše, iz ljudske etike, koja postoji i izvan profesije, i nacije i izvan društva, toliko sam rado ustupio to vrijeme kolegi **Ivkošiću**. Samo, bojim se da moj prijatelj **Ivkošić** nije cijelo vrijeme sjedio ovdje i čuo sve goste, i bojim se da je rekao tekst, ne mareći za ono što se ovdje govorilo, nego je došao da to kaže i zato mi je bilo stalo da mu se što prije pruži prilika.

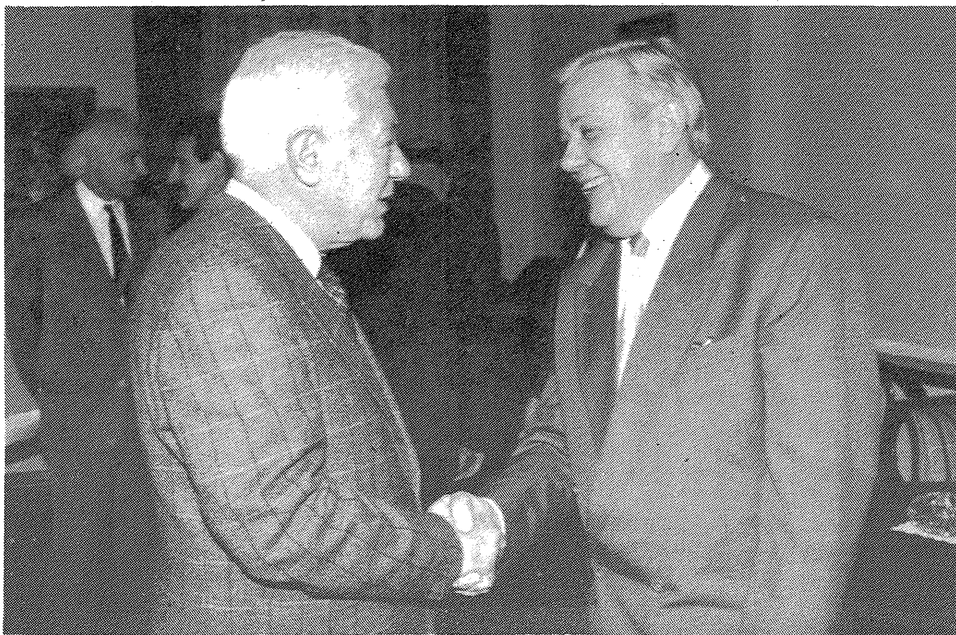
Kad sam slušao ono što je govorio kolega **Isakov**, o tim dilemama, o tim nedoumicama, dvoumicama i troumicama, da li da dođe u Zagreb ili ne, i hoće li nas moći pogledati u oči, nažalost, ja se za njih bojim. bojim se da će imati mnogo većih problema prilikom povratka u taj svoj, nama mrski, Beograd, i nama mrsku Srbiju, i da će ih čekati mnogo gore oči od onih koje je u njih uperio **Milan Ivkošić**.

To je jedan razgovor na koji treba pristati i u njemu sudjelovati, a dobro što se čuo i **Milan Ivkošić** jer i on je hrvatsko novinarstvo. On se, istina govoreći, obraćao publici, koja je polupublika, oprostite na izrazu, jer ste vi pozvani da sudjelujete. A ja, inače, vjerujem, da bi publika bila vrlo zabavljena, pa čak na trenutke i uveseljavana, da su s našim gostima na ovaj razgovor došli **Miroslav Lazanski**, **Mila Štula** i **Krsto Bijelić**.

MILAN IVKOŠIĆ: Marinković ih nije pozvao samo iz opreza, a nije da ih nije želio pozvati, jer su to njegovi istomišljenici. To su njegovi frendovi.

MARIO PROFACA: Da se ne bi ponovilo ono što se dogodilo sa razgovorima u "Mimari" kada je postavljeno pitanje: jesmo li mi Srbe pitali tko je agresor? Je su li se oni o tome izjasnili? Valja reći da je u prvom ratu Srbija agresor, na čelu sa **Miloševićem**, da je, dakako, Vukovar naš. Ali, jednako tako mislim, da bi trebalo, kada o tim stvarima razgovaramo, voditi računa o tome da ovdje sjede ljudi, naši gosti, koji, prije svega, nisu predstavnici ni te Srbije, ni **Miloševića**, ni predstavnici gopodara mržnje koji su ispalili, ne prave, ali otrovne strijele kroz svoje medije.

OLGA RAMLJAKSLOBODNADALMACIJA: Ja sam novinarka i urednica u čuvenoj "Slobodnoj Dalmaciji" i potpredsjednica Hrvatskog novinarskog društva. Najprije, dobro došli svi dobrog i čistog srca. Osjećam se strašno mučno i teško. I trudim se govoriti krajnje iskreno i pošteno. Slažem se s kolegom iz "Ekonomske politike" da teško

Hari Štajner i Slavko Degoricija

možemo govoriti o prijateljstvu, koliko god to lijepo zvučalo, ali cilj nam moraju biti dobrosusjedski, uvažavajući odnosi.

Međutim, strašno je teško. Ova Hrvatska napadnuta je od vaše države, bez obzira na to, jeste li krivi ili ne. Puno je ranjenih. Puno je djece koja su postala siročad, koja su ostala bez roditelja. Svaki treći državljanin ove države je prognanik u vlastitoj zemlji. Vi ste došli u mali, slobodni dio Hrvatske. Trećina našeg teritorija je okupirana i to uz pomoć vaše države. Ja pri tom uopće ne želim govoriti o kolektivnoj krivici. Dapače, tu strašno griješite i nemate pravo govoriti o kolektivnoj krivnji, jer onda zamagljujete individualnu krivnju.

Ne pristajem ni na to da su nam i televizije bile jednake. Hrvatska je napadnuta, a i još uvijek je u ratu, premda vaš predsjednik kaže da nije. Ja ne govorim o Hrvatskoj televiziji danas, već govorim o Hrvatskoj televiziji s početka agresije na Hrvatsku.

Zašto među vama nema nikog s Kosova? Što se događa s kolegama s Kosova? Kosovo je dio Srbije. Govorite o protoku informacija a zaboravljate da je Srbija pod sankcijama. Najgluplja stvar na svijetu je napraviti sankcije za informacije. Tu se s vama slažem. Ali nije Hrvatska ta koja je kriva što nema većeg protoka informacija, ali znate da Srbija, po onome što mi znamo, a vi provjerite s vaše strane, jer nije istina dok se ne provjeri, blokira otvaranje telefonskih veza.

Zaprepašćena sam kako ste agresivno

ZLATKO DERMIČEK

Srpski novinari kod Mesića: Olivija Rusovac, Izidora Sekulić

reagirali na **Milana Ivkošića**. On doista jeste dio hrvatskog novinarskog korpusa, bez obzira da li se to nekome sviđalo ili ne, i on doista iskazuje mišljenje velike većine. Možda je malo agresivan u svom nastupu, ali vidite ja nisam rekla ništa drugo nego što je rekao on. I, uvažavam želju da i moje dijete uči neke srpske pisce, jer bit će strašno ako ne budemo znali ništa što smo znali do sada jedni o drugima.

I shvatite nas, dobro nam došli i strašno nam je teško. I, doista hrvatska javnost od vas očekuje, baš zato što ste se od početka borili za istinu i novinarsku profesiju, da vi kažete da je vaša zemlja bila agresor na ovu državu. Pođite u Krapinske toplice, ili bilo koje druge, i vidjet ćete tamo se nalaze invalidi Hrvatske vojske. Ni jedan nije ranjen na srpskom teritoriju. Nije izgubio ruke i noge u vašoj državi. Svi su stradali u svojoj domovini, braneći je. Morate to priznati. Dok to ne priznate, nećete imati iskrenih sugovornika u Hrvatskoj. Morate također, znati da su prisutni stalni pritisci na Hrvatsku za ponovnom integracijom. Normalno je da će se ovaj rat i užas oko nas završiti dobrim susjedskim odnosima, i to ne samo gospodarskim nego i drugim. Ali, rane su sada toliko svježe. I, toliko je teško o tome govoriti, a svi znamo da je to ono čemu moramo u budućnosti težiti.

OLIVIJA RUSOVAC: Ja sam danas bila u jednom izbjegličkom logoru. Ono što sam tamo primijetila je da su ljudi sa mnom prijateljski razgovarali. Ali uvek ima nervoznih, uvek ima strašno

smo zarobljenici jedne svijesti. I mene čudi da ovdje neke kolege, koji su bili zarobljenici komunističkih ideja, govore o individualizaciji, te u ime te individualizacije predlažu formiranje bezbroj radio stanica. Kao da će bezbroj radio stanica promijeniti nečiju kolektivnu svijest. Smiješno je tražiti od nas da mi predlažemo što će uslijediti nakon što vi kažete tko je agresor. Jer, vi ste oni koji ste agresori. Niste svi krivi. Vi ste govorili u svoje ime, a ja govorim u svoje. Svi ste na neki način odgovorni. Niste svi krivi, ne želim govoriti o apsolutnoj krivici, međutim, odgovornost - da.

DUŠAN MAŠIĆ (RADIO B-92): Prvo nastupam odavde (iz "publike") zato što se u ovom delu dvorane nalaze moje kolege s kojima surađujem kad dođem u Zagreb. Za razliku od većine ljudi koji su sada došli u Zagreb, ja sam doživio 40 uzbuna i proveo sam mnogo dana u augustu 1991. godine u Zagrebu, radeći intervjue s hrvatskim političarima.

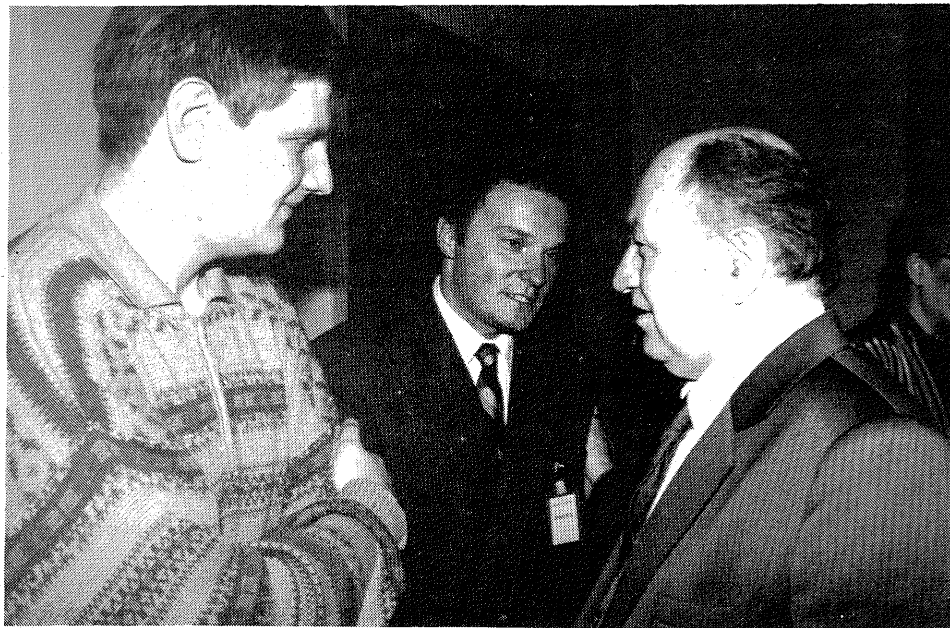
Neprijatno mi je zbog toga što nas je na granici dočekala patrola policije koja nas je s upaljenim svetlima provela do Zagreba. Neprijatno mi je zbog momaka koji to rade, neprijatno mi je zbog momaka koji stoje na vratima hotela "Dubrovnik". To se nije nikada događalo, ni tokom onih 40 uzbuna i 12 dana koliko sam ovde tada boravio. Zašto se to dogodilo? Zato što je izgleda došlo vreme normalizacije srpsko-hrvatskih odnosa. ali, to vreme je došlo onda kada su se to setili oni zbog kojih su odnosi Hrvatske i Srbije nenormalni. Zašto to nije urađeno u augustu prošle godine? Zašto svatko

povređenih ljudi, ljudi koji su u jednom preemotivnom stanju zbog rata, jer su svašta doživeli, i inzistirali su na tome da ja kažem: tko je agresor, tko je prvi napao njihovu zemlju? Ja sam, naravno, rekla tko je agresor i tko je napao Hrvatsku i Bosnu. I pitala sam: a što sada? Pa vidite oni se, nažalost, ne razlikuju u stvarima koje sam i ovde čula. Plašim se da ljudi naprosto stupaju na opasan teren, da postanu zarobljenicima novog mita: tko je agresor? Treba reći tko je agresor i oni su zadovoljni. No, što dalje, što nakon toga uraditi sa sobom. Oni nemaju ideju, a ako nitko ne nađe snage da odgovori novom idejom o sebi, onda smo, zaista, otprilike na nivou polupismenih ljudi koji žive u barakama.

OLGA RAMLJAK: Ja sam na to pitanje odgovorila. Odgovor je: želimo postati dobri susjedi, koji se međusobno uvažavaju i poštuju.

MILAN IVKOŠIĆ: To nije mit. To je stvarnost. I recite tim ljudima da postoji rješenje. Neka se vaša država povuče s okupiranog teritorija i neka se sve izbjeglice i protjerani ljudi vrate. Ali, to nećete nikada ni priznati, ni prihvatiti.

ANDRIJA TUNJIĆ: Ja ću parafrazirati jednu misao hrvatskog pjesnika **Danijela Dragojevića** koji je rekao da je "hodanje početak mišljenja!" Zbog tog "hodanja" ovaj skup i ove ljude mogu pozdraviti, ako su ti ljudi došli, ako je to "hodanje" poslužilo da bi se spoznalo ono što je dio shvatio. Međutim, mi smo jako ogorčeni i pogođeni stanjem onoga što nam se svima dogodilo. Istina je da

Vladan Radosavljević, Duško Mašić (Radio B 92) u razgovoru s Dušanom Bilandžićem

od nas nije došao samoinicijativno i obavio svoj posao i odgovorio na pitanje: tko je okupator, tko je agesor?

Jednostavno ovo je više od igre, a ja i moj radio u takvoj igri ne želimo sudelovati.

MILAN IVKOŠIĆ: Zašto kompliciramo stvari? Svi srpski, odnosno vojvođanski novinari i novine koji pišu da Hrvatska mora proširiti vlast na cjelokupni teritorij, koji pišu o tome da je **Milošević** ratni zločinac, koji pristaju na to da Srbija ima platiti Hrvatskoj ratnu odštetu, da Srbija ima vratiti Hrvatskoj ono što je pokradeno, dakle da oni imaju svoju kuću, a ja svoju kuću, bit će odlični susjedi. I samo to. Odlični susjedi. Na čistim računima, da se zna tko je tko. I što je što. A ne jugoslavenske magle, ovo ili ono...

Ja ljubim Srbe, Amerikance, koga hoćeš. Ali pusti moju kuću, moje dvorište. Upao si tu, oteo, izađi. Daj mi moje granice, moje dvorište, nemoj mi predavati magluštinu. Ja znam da Srbi i Hrvati imaju sličan jezik, imaju i sličnu vjeru, sve to može biti i čimbenik vrlo visoke bliskosti između Hrvata i Srba, ali ostavi mi moje dvorište, moju kuću, moju ogradu. To mi ne diraj.

Gospodo novinari iz Srbije, kada shvatite da nećete imati Srbe u Hrvatskoj kao one koje ćete iskorištavati da bi beogradska čaršija punila blagajne, kad shvatite da volim Šumadince, da sam s njima bio u vojsci, iako sam navodno iz ustaškog kraja, ali Srbima u imotskom kraju nije pala ni vlas s glave, bit ćemo susjedi. Recite nema više Jugoslavije, ona je bila umjetna tvorevina. Kad nam to date, onda znamo zašto **Gojko Marinković** ne želi hrvatsku kuću i hrvatsko dvorište. Njemu je jugoslavenstvo ključ potiranja hrvatstva. On izmišlja ustaše u cijeloj svojoj novinarskoj karijeri. U ime protesta što jedan antihrvat vodi ovaj skup, ja ga napuštam.

DUNJA UJEVIĆ (VEČERNJI LIST): Ja sam novinarka "Večernjeg lista". Zbog tri izjave, ili tri rečenice u svom četvorogodišnjem radu, dok je trajao rat u Hrvatskoj, od mnogih mojih kolega, što kuloarski, što javno, proglašena sam fašistom. No, prije toga ne znam da li ste svjesni zašto se svi pretežno obraćaju kolegi **Isakovu**. Ja u njemu ne vidim Srbina, u njemu ne vidim novinara, u njemu ne vidim političkog radnika, već u njemu vidim čovjeka i obraćam se kolegi **Isakovu** - čovjeku.

Jedna od te tri rečenice je: Ja mrzim Srbe. Ja vjerujem da me, za razliku od mojih hrvatskih kolega razumijete, jer Srbi su napali moju domovinu i srušili moje gradove. Druga rečenica je da bih za Hrvatsku, kao novinar i lagala. Nisam nikada napisala laž, ali napisala sam to zbog toga što je Hrvatska, kad je počeo rat, bila potpuno razoružana, bila je puna slabija od Srbije i potpuno neorganizirana. Htjela sam reći da bih ja na svaki način zaštitila svoju domovinu kao i svi drugi.

Treća je izjava na skupu hrvatskih i srpskih intelektualaca, kada sam rekla: stidite se! Rekla sam to nakon što sam pitala hrvatske, a ne srpske intelektualce, da li su stvoreni preduvjeti za razgovor? Da li je postavljeno pitanje tko je agresor? Oni mogu biti političari, pa im preduvjeti ne trebaju. Oni mogu biti intelektualci i prodavati maglu, pa im ne trebaju preduvjeti. Ali, kolega Isakov, ako komuniciramo kao ljudi, onda su preduvijeti nužni.

Kako sam napisala da "mrzim Srbe", da je situacija obrnuta napisala bih "mrzim Hrvate". Zato vam se i obraćam, jer dok se zaista ne razvrgnu sve ideologije i dok ne postanemo ljudi, nemamo o čemu razgovarati, a ovdje ima ljudi s kojima ćemo moći razgovarati. Ne znam tko što od vas misli, ali ja mislim da niste pisali protiv moje domovine.

MIODRAG ISAKOV: Da li su ljudi koji su me spominjali i kojima se zahvaljujem na razumevanju, svesni što rade. Da li znate da to mogu debelo platiti kad se vratim kući, da će mi rejting na listi izdajnika Srbije itekako porasti. I zato odgovor na ono fundamentalno pitanje: tko je agresor, nije dobro tražiti od nas. Time nećete ništa dobiti, pustite nas, mi to govorimo tamo. Mi to pišemo tamo. Verujte. Za sve te ljude garantujem da su barem jednom rečenicom to objavili, a ja više puta. To tamo može imati efekta. Ako to budemo radili ovde, to neće imati efekta, jer se tamo ništa neće promeniti, a od mene ćete napraviti još većeg izdajnika, s manjim utecajem, proglašavajući me prodanom dušom, udvoricom Hrvata.

A što se tiče kolektivne krivnje, kolegice **Olga**, čuli ste što sam o tome rekao u **Milanu**. Da kolege ovde prisutni, nisu tako kulturni i demokratski nastrojeni, kao što jesu, i da je netko od njih ošamario jednog od nas, da li biste osećali grižnju savesti?

OLGA RAMLJAK: Jasno, pokušala bih vas i braniti.

MIODRAG ISAKOV: Ja to činim, jer je netko u moje ime počinio zločine, a ja ga nisam ovlastio. Ali, nažalost, nisam imao snage i sredstava da ga sprečim. I tog osećanja me neće osloboditi priznanje da je moja država agresor. Samo kad budemo uspeli da promenimo taj režim koji je doveo do toga i onoga tko je to učinio...

MARIO MIHALJEVIĆ: Prvi put od početka rata, iako sam imao kontakte s prijateljima ili bivšim prijateljima, poznanicima iz Beograda, čuo sam rečenicu koju je izgovorio gospodin Isakov, a trebala je biti ovdje izrečena. Gospodine **Isakov** ako vam netko zamjeri tamo, kamo idete, na tome što ste bili čovjek i na čemu vam osobno zahvaljujem, onda se tamo nemojte vraćati. Mladog kolegu iz Studija B 92 smetalo je što ga je pratila policija, ali mene to smeta sedam puta više. Meni su danas ovdje izvrtali džepove zbog vas, a ne zbog mene. Ja

MILAN IVKOŠIĆ: "Ja, kao jedinstven i neponovljiv među novinare koji su krivi za ovaj rat na jedno od prvih mjesta stavljam Gojka Marinkovića. Na jedno od drugih ili trećih mjesta stavljam Antu Gavranovića."

lakše dođem do **Franje Tuđmana**, nego što sam uspio doći u Tuheljske toplice u vrijeme kada se tamo održavao skup socijalista. Policija me je zaustavila ravno 57 puta! A bilo je to mnogo prije normalizacije o kojoj vi govorite.

Kolegama koji su govorili o slobodi i neslobodi medija i tome što se trenutno u Beogradu medijski događa, moram reći da me to manje zanima nego kako stoji s novinarstvom na Grenlandu. I uopće me se to ne tiče. Tiče me se prije svega moja Hrvatska. A to što je u Srbiji plaća marku i pol, to me može, da budem zlurad, samo veseliti, zbog toga što ste sve potrošili na granate. A da niste potrošili na granate i za napade na hrvatske gradove, imali biste veće plaće. Još jedna mala replika, a tiče se drage kolegice **Gordane Suše**. Vi ste rekli da jedna televizijska stanica košta kao tenk. Međutim, dok je Hrvatska okupirana, ja glasam da ne kupujemo opremu ni za jednu televizijsku stanicu, već da i ovo ukinemo, i da kupimo tenkove da se obranimo.

HARI ŠTAJNER: U susretima s kolegama iz Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine nikada i nikako nisam uspevao da odagnam strašan osećaj krivice. Krivice što živim u državi koja je takva kakva jest, koja je uradila što je uradila, što ima na čelu vlast koju ima. Ali, ja nikada, i mislim s pravom, i nitko od mojih kolega nije smatrao sebe odgovornim za to. Ja sam, srećom, mator da bih išao u vojsku i mator sam da pucam na vlast u Srbiji, ali, ja sam, dragi kolege, čini mi se, uradio ono što sam mogao. govorio sam i pisao ono što mislim i što je bila moja profesionalna dužnost, i mislim da je to bilo ljudski. I garantiram da su sve kolege koji su ovde uradili to isto.

Što vi još očekujete od nas? Što još trebamo raditi. Da pucamo? Što da radimo. Mi smo "pucali" onim čime smo mogli. Mi smo se stotinu puta ispričali našim kolegama, koji su nam odgovarali: pa, znamo da ti nisi kriv... a, vi neki moji dragi kolege, tu i mene smatrate odgovornim. Ne pristajem na to.

MARIO MIHALJEVIĆ: Vi ste mene krivo shvatili. Nitko vas nije okrivio, osim što je bilo nekoliko replika i povišenih tonova. Već sama činjenica da su ljudi došli, da žele s vama kontaktirati, pokazuje da vi to niste učinili. Bezočno bi bilo da se pojavi onaj tko je pucao po hrvatskoj državi.

ANTE GAVRANOVIĆ: Na ovaj sastanak smo došli da pokušamo uspostaviti dijalog, svjesni da u normalizaciji odnosa novinari imaju veliku odgovornost. I u uvodu sam rekao da je to prije svega etičko pitanje, i tu se slažem s kolegom Isakovim. Ovdje nije bilo, to moram izričito reći, nikakvih pokušaja da se provede bilo kakava ideja o obnovi Jugoslavije, niti je to i jednom rječju spomenuto. Ovdje, također, nije bilo pokušaja da se druge diskreditira. Ovo je bio pokušaj da hrvatski i srpski novinari odgovore na ono što je rekla **Dunja Ujević**, da se kao ljudu sučelimo i da pokušamo naći nove okvire i novu platformu i neke zajedničke teze koje će nam omogućiti jednu civilizacijsku suradnju, razgovor, dijalog, protok informacija, razbijanje blokade i konačno uspostavljanje nekakvog civilizacijskog odnosa između dviju susjednih država.

GOJKO MARINKOVIĆ

GOSPODO, OVO JE KRIVA ADRESA!

O četverodnevnom boravku 13 nezavisnih novinara iz Srbije oćešale su se gotove sve naše dnevne novine, pogotovo one koje bi se mogle nazvti bliske Vladi, da ne kažem režimske. A glavni ton svih tih napisa i zapisa bila je zluradost, uz mnoštvo podmetanja i prezentiranja onoga čega nije bilo. Ni nakon što je prespavao svoje salve u Europskom domu, **Milan Ivkošić**, urednik i kolumnist "Večernjeg lista" u svojim "Rodoljubnim zanovijetanjima" nije odustao od tvrdnji kako su **Gavranović** i **Marinković** mladi Pribičevići, koji žele što slabiju Hrvatsku, oni će JNA-novinarstvo predstaviti kao časno hrvatsko novinarstvo, a ostalo je palo na moralnom ispitu, dok niti jedan od trinaest srpskih "nezavisnih" novinara neće prihvatiti razlikovanje Hrvatske kao žrtve od Srbije koja je agresor, pa dakako ni posljedice takva razlikovanja. Dakle, **Gavranović** i Marinković, po rodoljubnom zanovijetalu, jesu izdajice, ali ne samo to oni su i lopovi, jer "zasada" je jedini konkretni **Gavrnovićev** i **Marinkovićev** kapital **Novinarski dom**, u kojem se, u duhu poznatog poslovnog središta Mrnjevca, okreću milijuni njemačkih maraka."

Demokracija nije rijeka bez obala

U istim novinama urednica "Slobodne Dalmacije" **Olga Ramljak** zapisat će u svom TV-Dnevniku kako je *"neoprostivo manipulirati s ovako delikatnim stvarima, u ovako delikatnim vremenima. U HVEP-u su razgovarali stari prijatelji iz jugoslavenskog novinarstva, a hrvatsko novinarstvo je ondje sjedilo u publici."* Gospođa **Ramljak** iskoristila je i prostor u svom listu da bi u zaključku svog viđenja razgovora ustvrdila da je *"jugoslavenstvo osnovna oznaka beogradskog posjeta Zagrebu."*

Nakon objavljivanja ovog skraćenog stenograma, gotovo da i nije potrebno odgovarati na ovakve tvrdnje, jer, zaboga, bilo bi grozno kad bi postojala samo jedna istina, ali uz malu ogradu: demokracija nije rijeka bez obala, ona nije, kako neki misle, natjecanje u pljuvanju i izmišljanju objeda, kako je to učinio **Milan Ivkošić**.

Hrvatsko je novinarstvo dolaskom beogradskih novinara dobilo u ruku vrući krumpir i nije znalo što s njim činiti u situciji kada je već bio potpisan, sada već pomalo otpisani, sporazum o normalizaciji hrvatsko-srpskih odnosa. Neki su, kao recimo glavni urednik "Vjesnika" *Krešimir Fijačko*, sam čin dolaska i razgovora uvijeno i s izvjesnim rezervama pozdravili, isto je htio učiniti, ali nakon što je čuo neke izjave, od toga odustao i jedan od njegovih prethodnika **Rade Stipetić**, ali neki su u svemu tome vidjeli ni manje ni više nego obnovu Jugoslavije.

Tako u pogromaškoj potjernici u takozvanom i samozvanom humorističko-satiričkom prilogu "Slobodne Dalmacije", neke nepotpisane autore, koji se pozivaju na pisanje "Večernjeg lista", čiji je novinar "ugledne" goste iz zemlje agresora na Hrvatsku krstio nazivom "nezavisni novinari, posebno bode u oči ime **Gordane Suše**.

Naime, pišu ovi "ježinci", treba film vratiti nekoliko godina unatrag, u vrijeme neposredno prije raspada bivše SFRJ, kada su **Gocini** istupi na beogradskoj televiziji dizali tlak Hrvatima Već tada **Gordana** je bila jedan od najvećih velikosrba, da ne kažemo četnika, na srbijanskoj tvornici mržnje, dakle u vrijeme kada **Slobodan Milošević** još nije ni znao da je Srbin.

Evo, još jednog primjera zašto nam novinarstvo pada na sve niže grane, jer u samo jednoj rečenici izrečeno je toliko neistina da se čovjeku zvrti u glavi. Kao prvo, **Gordana Suša**, koja nikada nije skrivala svoju jugoslavensku orijentaciju, morala je davno napustiti Beogradsku televiziju, a ono dizanje tlaka moglo se odnositi jedino na njeno uredknikovanje u Yutelu. Ali daleko je to od četnikovanja, pa čak i huškanja na rat. Momci iz "Ježinca" sve su pobrkali. Da li uopće znaju kada je održana Osma sjednica CK SK Srbije, da li znaju kad su bili mitinzi, kada je lomljena pogača, kada je bio Gazimestan, kada Stari Trg, kada je **Milošević** pred Skupštinom pitao: "Ne čujem dobro!", kada se mahalo "štapskim dokumentom".

A ono što je kod "ježinaca" najzanimljivije jest da se pored žive **Olge Ramljak**, koja je bila sudionikom razgovora, pozivaju na "Večernji list". No, ako im je ta novina baš toliki autoritet, jesu li zapazili i onaj tekst u kojem stoji i ovo: *"Napad na neovisne novinare i medije (poslije boravka u Zagrebu) mogla bi biti klasična shema za njihovo iskorištavanje od režimskih glasila i pravovjernih novinara. Tako* ***V. Šešelj*** *preko državne TV čita imena izdajnika i nepodobnih novinara, onih koje "treba otjerati s posla a potom im se može dogoditi svašta."* Ili: *"Pošto se vrate u Srbiju, Gordanu Sušu, Miodraga Isakova i ostale nezavisne novinare dočekat će malo žešća paljba režimskih glasila."*

No, ključna rečenica glasi: *"Ako je tako osuta paljba po novinarima koji su otišli u Zagreb, zanima me hoće li se takvo što dogoditi i gospodinu Željku Simiću koji će se susresti s Tuđmanom i ostalim hrvatskim rukovodiocima?"*

Laži i poluistine

"Ježinac" se priključio onima koji prozivaju **Gavranovića** i **Marinkovića**, posebice ovog potonjeg, *"kao jednog od ljudi Alternativne informativne mreže koja okuplja novinare s područja bivše SFRJ kojima je zajednička njihova jugoslavenska orjentacija, da ne kažemo...* (ove tri točke valjda su bile rezervirane za četnička) *I koji dan danas, kao i proteklih ratnih mjeseci, objavljuju u srbijanskim novinama, koje izlaze u Beogradu, u istom onom leglu odakle su krenule smrdljive četničke horde na Vukovar"*

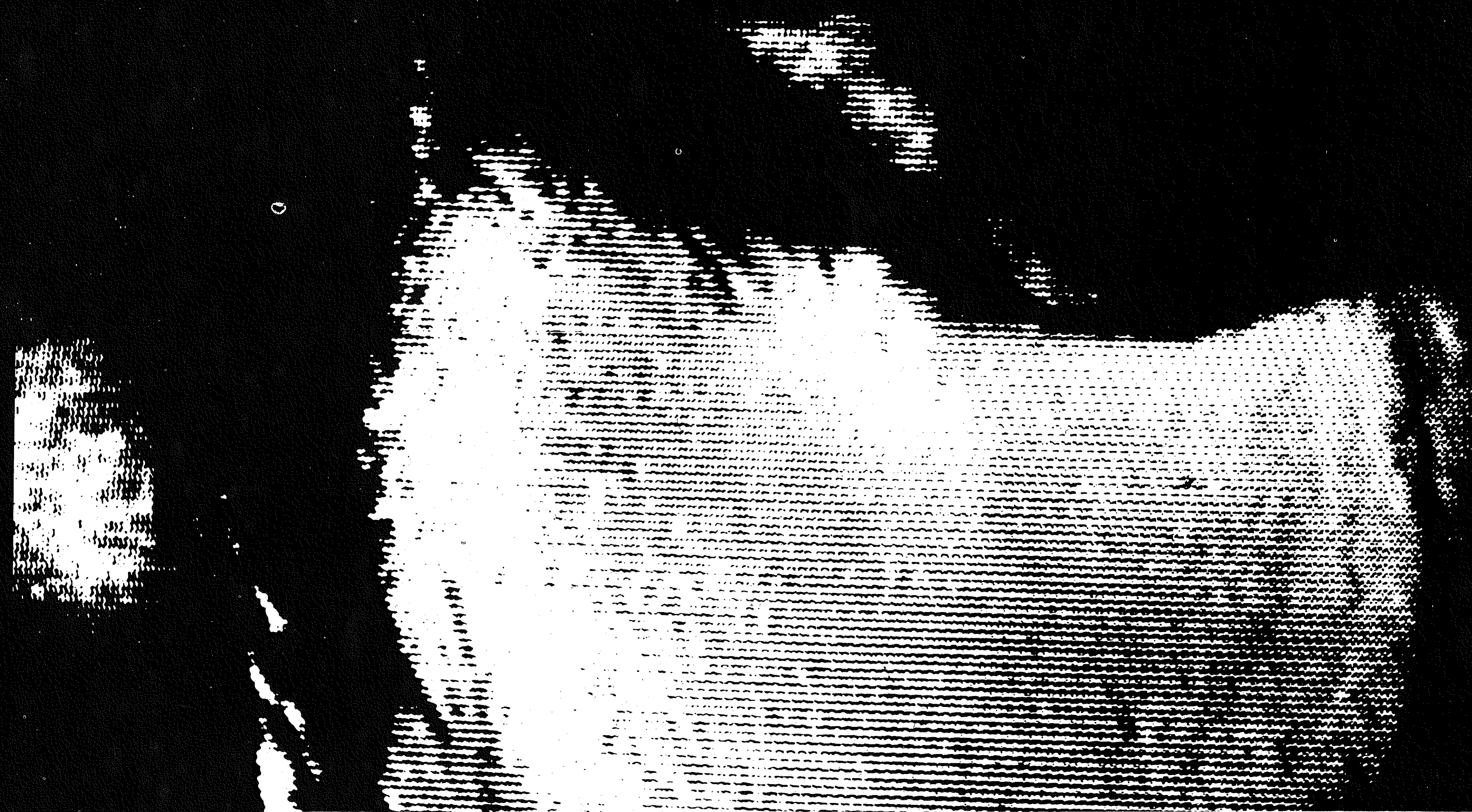
Jedina gora stvar od laži je poluistina, a u ovih nekoliko rečenica ih je sijaset Jer, mladi "ježinci" pojma nemaju Ne znaju ni što je to AIM, niti su u životu pročitali ijedan tekst koji je ta agencija plasirala Jer bi onda znali da se AIM-ovi tekstovi ne objavljuju samo u Beogradu (i to isključivo u nezavisnim medijima kao što su "Vreme", "Borba" ili Radio B 92), već i u Zagrebu, Rijeci, Ljubljani, Skoplju, Londonu, Amsterdamu, Parizu, Berlinu.

I na kraju, pošto je većina strelica bila uperena protiv mene (i **Ante Gavranovića**) ispričat ću jednu anegdotu. Negdje sredinom osamdesetih sjedio sam u jednom velikom, šarenom novinarskom društvu, i moram reći lijepo smo se zabavljali dok nije stigao jedan tadašnji televizijski moćnik i uspaljeno upitao *"Što tu radi ovaj antikomunist, antijugoslaven, neprijatelj socijalizma?"* Bilo je zbilja mučno , a onda je riječ zatražio stari lisac **Joža Vlahović** i na zaprepašćenje moćnika rekao: *"Jebem ja socijalizam, jebem ja komunizam, jebem ja Jugoslaviju... koju može srušiti Gojko Marinković"*

Zar zbilja gospoda iz "Slobodne", "Večernjaka" i inih čuvara "nove ideologije" misle da **Gojko Marinković** može srušiti Hrvatsku i osnovati neku novu Jugoslaviju? Jadna bi to bila Hrvatska Gospodo, nemojte je potcjenjivati, a ako već imate nekih strahova ne upućujte ih na krivu adresu "

OLGA RAMLJAK: "I shvatite nas, dobro nam došli i strašno nam je teško. I, doista hrvatska javnost od vas očekuje, baš zato što ste se od početka borili za istinu i novinarsku profesiju, da vi kažete da je vaša zemlja bila agresor na ovu državu. Pođite u Krapinske toplice, ili bilo koje druge, i vidjet ćete tamo se nalaze invalidi Hrvatske vojske. Ni jedan nije ranjen na srpskom teritoriju. Nije izgubio ruke i noge u vašoj državi. Svi su stradali u svojoj domovini, braneći je. Morate to priznati. Dok to ne priznate, nećete imati iskrenih sugovornika u Hrvatskoj. Morate također, znati da su prisutni stalni pritisci na Hrvatsku za ponovnom integracijom. Normalno je da će se ovaj rat i užas oko nas završiti dobrim susjedskim odnosima, i to ne samo gospodarskim nego i drugim. Ali, rane su sada toliko svježe. I, toliko je teško o tome govoriti, a svi znamo da je to ono čemu moramo u budućnosti težiti."

WHAT DO YOU WANT?

arkzin